

BIBLIOTHEEKLEVEN

ORGAAN DER CENTRALE VEREENIGING
VOOR OPENBARE LEESZALEN EN BIBLIOTHEKEN
EN VAN DE NEDERLANDSCHE VEREENIGING
VAN BIBLIOTHECARISSEN

REDACTIE:
E. DE CLERQ, J. D. C. VAN DOKKUM.
ANNIE C. GEBHARD, Dr. H. E. GREVE,
Dr. F. KOSSMANN, Secretaris

13DE JAARGANG — 1928

BIBLIOTHEEKLEVEN verschijnt in de eerste week van elke maand. Bijdragen en berichten moeten uiterlijk den 15^{den}, advertentiën den 25sten van de maand zijn ingezonden om in het eerstvolgende nummer te kunnen worden opgenomen. Alle zendingen zijn te richten aan Dr. F. KOSSMANN, ESSENBURG-STRAAT 45, ROTTERDAM. De abonnementsprijs bedraagt f 5.— per jaar fr. p. p. Het postrekeningnummer van den redactie-secretaris is no. 126608. Aan de leden der twee vereenigingen wordt het orgaan gratis toegezonden.

INHOUD.

Officieel gedeelte:

Centrale Vereeniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken	
	3, 30, 48, 86, 105, 129, 141, 187, 233
Ledenvergadering	48, 129, 187; Opleidingscommissie
	3, 30, 53, 105, 141, 188, 233.
Nederlandsche Vereeniging van Bibliothecarissen	2, 25, 54, 65,
	86, 106, 125, 233
Jaarverslag	106; Jaarvergadering
	87, 125; Wintervergadering
	25, 233; Leesportefeuille
	31, 106; Commissie voor Kinder-
	bibliotheken
	65, 86, 112.
Overeenkomst tusschen C. V. v. O. L. B. en N. V. v. B.	 21
Gemeenschappelijke commissies	 46
Bibliotheek-congres	 47, 66, 85, 146, 206, 239
Programma	85; Verslag
	206; Voordrachten
	146, 212, 239.

Kroniek	 20, 40, 61, 80, 99, 120, 140, 153, 183, 203, 230, 260
Binnenland:	Amsterdam 80, 140; Appingedam 61, 82; Assen 40,
	82, 259; Delft 40, 120; Deventer 203; Eindhoven 260; 's Graven-
	hage 40, 183, 230; Haarlem 41; Hengelo 82; Hilversum 82; Hooge-
	zand-Sappemeer 82, 153; Laren-Blaricum 154; Nijmegen 230, 260;
	Roosendaal 203; Rotterdam 120, 154, 232, 260; Tiel 155; Venlo 99;
	Winschoten 62; Begrootingsdebat 43; Drijvende bibliotheken voor
	matrozen 62; Een gevaarlijk motrupsje 262; Nederlandsche wereld-
	kaarten 100; Roekelooze lezers 122; Tentoonstellingen 155; Bond
	R. K. O. L. B. in Nederland 183; Le Sage ten Broek-biblio-
	theek 183.
Buitenland:	Edinburg 156; Engeland 83; Genève 44, 123; Kopen-
	hagen 44; Oxford 44; Rome 102; Rusland 83; Venetië 123; Washing-
	ton 83; Internationaal bibliografisch instituut 262; Nederl. Indië
	63; Vlaamsche bibliothecarissen in Nederland 64, 185, 204;
	Vlaamsch congres 262; Zuid-Afrika 103.
Personalia:	Amersfoort 84; Amsterdam 64, 104, 124, 264; Arnhem
	84; Bergen-op-Zoom 232; Bussum 104; Deventer 184; Doetinchem
	156; Franeker 264; Gorinchem 20; 's Gravenhage 104, 232, 264;
	Groningen 184; Gouda 204; Haarlem 204; Hengelo 20, 124; Hil-
	versum 124; Leiden 204; Middelburg 84, 264; Purmerend 264;
	Rotterdam 84; Rijswijk Z.-H. 44; Steenwijk 232; Veendam 156,
	204; Venlo 156; Vlaardingen 184; Winterswijk 204; Zutphen 156;
	Rijkscommissie van advies 64, 156, 264.

Baekelmans, Lode, Het Vlaamsche bezoek	185
Bartling, D., De roman en het leven. Enkele overwegingen naar aanleiding van de enquête betreffende aanbevelenswaardige dou- bletten van romans in Openbare Leeszalen	55
Beresteyn, E. A. van, Openingsrede der Jaarvergadering van de Centrale Vereeniging voor O. L. B. 22 Mei 1928	129
Boerlage, L. M., Populair-wetenschappelijke lectuur in Ameri- kaansche kinderleeszalen	160
Brugmans, H., Valsche historie	239
Clercq, E. de, Internationaal congres van bibliothecarissen te Edinburg	4
———, Tuin en Pluimvee. Boeken voor liefhebbers van tuinieren en alles, wat daarbij behoort	13
———, Over de grenzen!	111, 141
———, Een centrale bibliotheek	146
———, Een pionier (Mej. A. van Konijnenburg)	205
Cohen, J., Bij het 25-jarig bestaan der Openbare Leenzaal te Gro- ningen	190
Daniëls, M., Leesportefeuille voor vaktijdschriften „T.O.B.” . . .	31
Dronkers, E., Bibliografie	77, 224
Gans, L., Bibliografie	78
Greve, H. E., Scripties Directeurscursus 1927/28	223
Jacobson, Helja, Kinderbibliotheekwerk	95
Kluit, H. J., Kinderbibliotheekwerk	95
———, Verslag der 2e Kinderbibliotheek bijeenkomst	112
———, Vakliteratuur	138
Kossmann, F., Nieuwjaarswensch	1
———, Dr. T. P. Sevensma	45
———, Zuinigheid en wijs beleid	87
———, De Algemeene Nederlandsche Bibliographie	157
———, Vakliteratuur	115, 178, 199
Ledeboer, P., Classificatie voor jeugd-bibliotheken	195
Leendertz, W., De bibliotheek ook een gevaar?	212
Lobo, Saskia, Een internationale Jeugdboekentoonstelling	236
———, Vakliteratuur	176
Meulen, J. ter, Mededeelingen over het congres der Deutsche bibliothecarissen te Göttingen (29 Mei—2 Juni 1928)	141
———, Vlamingen komt nogmaals!	186
Meyer, Irma, Plattelandslectuurvoorziening	66
Pit, M. A., Een centrale bibliotheek (verslag van de voordracht van mej. E. de Clercq)	146
Scheltema, T. W. L., Vakliteratuur	38, 174
Stoffel, L., Dr. J. C. van Slee	202
Theissen, J. S., De vergadering van het „International Library and Bibliographical Committee” te Rome op 31 Maart 1928 . . .	133

Verduyn den Boer, J. H., Waarom 'n Staatsbibliotheek? . . .	103
Wit, P. V. de, De indeeling van den systematischen romancatalogus	34
Wumkes, G. A., Dürer-Toorop tentoonstelling in de Provinciale Bibliotheek te Leeuwarden	91

Bibliografie	19, 77, 224
Anthropologie 224; Archieven en Bibliotheken 224; Bibliofilie 19; Boekdrukkunst 77; Ch. de Coster 19; Duitsche letterkunde 19; Engelsche geschiedenis 224; Fascisme 225; Fransche geschiede- nis 20; Gemeentepolitiek 78; Handelseconomie 78; Japan 226; Katholicisme 78; Plaasnaamkunde 226; Poirters 20; Sovjet-recht 227; Sponzen 227; Tabak 79; Volkskunde 228; Zelfmoord 79; Zending 228.	
Forty notable American books of 1927	181
Congres te Rome 1929	234
Kinderbibliotheekwerk	95, 112, 160, 236
Prijsvraag Henric van Veldeken	93
Uit de Staatsbegroting voor 1929	221
Vakliteratuur	38, 115, 138, 174, 199
Quarterly cumulative index medicus 38; Nörrenberg, Die Volks- bibliothek 115; Der Volksbibliothekar 115; van Tichelen, Boeken voor kinderen 138; Cannons, Bibliography of library economy 174; Jast, The child as reader 176; Cat. v. Acad. geschr. 199; Blonden, Cat. v. incunabelen 199; Iconographie de l'imprimerie 200; van Pruissen, Bindwerk 201; Simons, Waarom lezen wij boeken 201; Allerlei 178, 199.	
Vraag: Pestalozzi in ons land	20

NIEUWJAARSWENSCH

Bibliotheekleven gaat zijn 13^{en} jaargang in. Voor de bijgevoegden past op dit kwade getal een bezwering. Wij rekenen ons daar niet toe en hopen dat zij ook onder onze lezers weinig talrijk zijn. Maar dan nog geeft het pas de voor-teekens na te gaan.

De beide vereenigingen, waarvan ons maandblad het gemeenschappelijk orgaan is, hebben een poging gedaan om elkaar nader te komen. Zij hebben getracht op die gedeelten van hun werkzaamheid waar zij elkaar raakten een vorm te vinden voor geregelde samenwerking. Wij meenen oprecht hiervan het beste te mogen verwachten. Juist het gemeenschappelijk tijdschrift, dat reeds zoo vele jaren een bewijs is geweest van de mogelijkheid van vruchtbaar samengaan, zal in de toekomst zijn taak als orgaan dier eenstemmigheid des te duidelijker moeten voelen.

Het afgelopen jaar heeft door een samenloop van omstandigheden, die wel niet geheel toevallig was, doch ook in niemands macht lag, een belangrijke plaats gekregen in de geschiedenis van onze vakwereld. Zelden zal er in een beperkt tijdsverloop zooveel besproken en uitgesproken zijn, dat nog kort voordien voor eensgezinde bespreking allermint geschikt leek, zelden zullen er zooveel paden geëffend en bruggen geslagen zijn, waar vroeger onherbergzame „natuurlijke grenzen” schenen te loopen. De resultaten zullen de deugdelijkheid der nieuwe verbindingswegen moeten bewijzen. Voorloopig kunnen wij niet beter doen dan de geopende mogelijkheden met vertrouwen tegemoet zien.

Gelijktijdig heeft zich binnen beide vereenigingen een zekere ontwikkeling voltrokken, die, hoewel geheel verschillend van aard en oorzaak, de nadere regeling der samenwerking gewenscht en mogelijk maakte. Wie de beide ledenvergaderingen van December volgde zal duidelijker dan ooit het inzicht hebben gekregen van het geheel verschillend karakter der beide organisaties en hunner interne moeilijkheden. Beide hebben thans in een nieuwe statutenregeling wederom vastheid ge-

vonden; hangende kwesties zijn opnieuw geschikt en behoeven dus niet langer verontrustend te zijn.

De samenwerking zal voor de onderlinge verhouding der twee vereenigingen reeds dadelijk verheldering brengen; zij toont op welke punten van een verschillende, op welke daarentegen van een overeenkomstige taak sprake kan zijn. Op die gebieden, waar de gemeenschappelijke organen hun werk zullen vinden, kan geen onbedoeld misverstand meer onopgemerkt voortwoekeren. De zaken waarover geen overeenkomst is gesloten, zullen voor ieders oogen als zoodanig zijn te herkennen, al zal dit niet moeten of mogen uitsluiten dat ook daarbij in de eene vereeniging belangstelling kan bestaan voor de daden der andere. Ook zal gemeenschappelijke belangstelling wellicht nog op meerdere punte tot samenwerking in de toekomst kunnen leiden, als de ondervinding de wenschelijkheid daarvan leert.

Goede wenschen voor het jaar 1928 aan onszelf zijn dus in het Nederlandsche bibliotheekvak geen ijdel gezegde. Ons tijdschrift, dat in het afgelopen jaar voor het eerst de vruchten mocht plukken van zijn weer wat ruimer omvang en middelen, hoopt daar nog meer in te groeien. En dat moet men bij het begin van zijn dertiende jaar toch kunnen!

Hiermee ga deze nieuwe jaargang de wereld in.

F. K.

OFFICIEEL GEDEELTE

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN
EN BIBLIOTHEEKAMBTENAREN

Contributie 1928. De leden worden verzocht, ter vermijding van incasso-kosten, hun contributie over 1928 (voor gewone en buitengewone leden f 5.—) te willen storten of gireeren op de postrekening der Vereeniging, n°. 95943, vóór 1 Februari.

Rotterdam, 1 Jan. 1928.

De penningm.: J. E. VAN DER POT.

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN

Opleidings-Commissie

Het assistentsdiploma werd uitgereikt aan de dames: M. R. de Vries (Assistentcursus Groningen); J. R. Wolff (Assistentcursus Nijmegen) en E. Schrijver (Assistentcursus Utrecht).

Aan den directeurscursus 1927/8 nemen deel de dames: G. L. Bettink (Assistentcursus 's-Gravenhage); G. F. van Asselt, S. Bierma, B. M. Boon, C. A. van Dijk, E. G. ten Have, F. A. Tiddens (Assistentcursus Groningen); E. van Aalten, de heer J. G. Schönau (Assistentcursus Nijmegen); M. E. Dungelmann, I. Meyer (Assistentcursus Sittard); N. Besançon, Jkvre F. Feith (Assistentcursus Utrecht).

Aan den assistentscursus 1927/8 nemen deel de volgende dames, die als volontair werkzaam zijn aan de O.L.B. achter elks naam vermeld.

Groningen: J. J. G. Degenaar (Groningen); L. M. J. Eversen (Veendam); G. Haanstra (Leeuwarden); L. A. Welleman (Groningen).

Nijmegen: M. van Aartsen (Rotterdam); A. B. H. Blom (Deventer); J. van der Hulst (Hilversum R.K.); M. I. A. Lette (Dordrecht); M. W. Ridderikhof (Schiedam); T. Schatborn (Rotterdam); H. Swart ('s-Hertogenbosch R.K.); J. A. L. Terwindt (Arnhem R.K.); A. Thiebout (Schiedam).

Sittard: R. Jansen (Roermond R.K.); N. Vergouwen (Breda R.K.); J. van Wessem (Eindhoven R.K.); J. Zoetmulder (Eindhoven R.K.).

Utrecht: J. E. Andreas (Haarlem); F. L. Beltman (Haarlem); C. J. S. van Beuningen van Helsdingen (Utrecht); H. M. H. Donath (Hilversum); C. A. van Gilse (Zeist); J. Greve (Utrecht); J. F. Halm (Utrecht); W. J. Mingelen ('s-Gravenhage); M. A. Ouwehand (Utrecht); A. Nortier—Wisboom (Schiedam); C. A. J. Thierens (Utrecht).

Tot de vooropleiding 1927/8 zijn toegelaten de volgende dames aan de O.L.B. achter elks naam vermeld: M. Brans

('s-Hertogenbosch); H. J. van Dijk (Arnhem); W. M. van Dijk (Bussum R.K.); M. T. J. M. Feldbrugge (Nijmegen R.K.); E. J. Gehner (Leeskabinet Rotterdam); C. J. Helders (Dordrecht); C. van Hille (Delft); A. P. M. Hofman (Apeldoorn); C. Jacobs (Zwolle); M. P. van Kleef (Alkmaar); J. W. Klein Holte (Hengelo); L. W. Kroeze (Delft); A. M. Lebret (Dordrecht); C. H. Leopold (Utrecht); G. Los (Leiden); C. M. E. Meindersma (Groningen); C. de Metz (Assen); A. Meijer (Kampen); M. A. Molenaar (Rotterdam); E. Niesten (Nijmegen R.K.); H. A. Olthof (Schiedam); J. M. Paré (Schiedam); M. A. J. C. Roovers (Breda R.K.); J. H. van Rossem ('s-Gravenhage); N. T. J. Scheepers (Arnhem); A. Smid (Apeldoorn); E. van Suchtelen ('s-Gravenhage); T. Tromp (Assen); M. Tulleners (Nijmegen R.K.); W. H. Woltman (Leeuwarden); A. Zeegerman (Leiden); A. H. von Zeppelin (Leeskabinet Rotterdam); en de heeren W. Meijer (Haarlem); T. U. de Vries (Apeldoorn).

INTERNATIONAAL CONGRES VAN BIBLIOTHECARISSEN TE EDINBURG

Het Congres, dat ter ere van het vijftig jarig bestaan van de Library Association in de maand September te Edinburg gehouden is, zal ongetwijfeld bij alle buitenlandse deelnemers een levendige herinnering achterlaten. Vragen we ons echter af of het voor buitenlanders direct nut afwierp of tot onmiddelijke navolging aanspoorde, dan moeten wij — voor Nederland — deze vraag ontkennend beantwoorden. Daarvoor was het Congres te uitsluitend Engels-Amerikaans georiënteerd en zijn zowel grondslag als afmeting van het bibliotheekwezen in die beide landen te zeer afwijkend van onze toestanden. Maar zowel door grootse opzet als voortreffelijke organisatie gaf het Congres aan de buitenlanders een sterke indruk van het plan, waartoe de Engelse bibliotheekbeweging zich — in het biezonder in de laatste 30 jaar — heeft opgewerkt.

Van alle kanten kwamen op die mooie zonnige herfst-

morgen van 26 September de vakgenoten opgetrokken naar de hoog-gelegen „Assembly-Hall" met het schitterende wijde uitzicht over „het Athene van het Noorden". — Het begon met een ochtend van zoeken en tasten: zoeken naar zalen en in- of uitgangen, tasten in de bundel van paperassen (aanwijzingen, toegangskaarten, biljetten enz. enz.) die ons op het Secretariaat overhandigd waren. Hoe klampte iedereen zich vast aan het Programma, waarin niet alleen onze werkzaamheden van uur tot uur nauwkeurig waren aangegeven, maar dat tevens ontelbare wetenswaardigheden bevatte, van historische punten in Edinburg tot „picture theatres" en restaurants toe!

De eerste congresdagen waren vrijwel geheel gewijd aan losse werkzaamheden: bestuurswisselingen, begroetingen en dergelijke. Steeds voller liep de zaal en steeds plezieriger werd de atmosfeer! De gezellige gewoonte van tussentijdse applausjes (b.v. zodra een populair vakgenoot het woord vraagt) en van het echt Engelse „Hear! Hear!" gaf voor ons, Hollanders, een opvallend cachet van spontaneïteit aan de vergaderingen, die zonder uitzondering in de aangenaamste toon verliepen. — Voor een niet gering deel was deze goede stemming toe te schrijven aan de voortreffelijke leiding van de Voorzitter, de Earl of Elgin and Kincardine. Met fijne distinctie en toch energiek stond hij aan het stuur en zijn ondeugende humor hielp over menig dood punt heen en ruimde menige moeilijkheid uit de weg. Zijn populariteit steeg dan ook met de dag en terecht kon hij in zijn afscheidsrede constateren, dat hij — „outsider" bij de aanvaarding van zijn ambt — aan het einde van deze congresweek zich tot de „insiders" meende te mogen rekenen.

Een uitvoerig relaas te geven van alle congreszittingen zou hier te ver voeren. Ook op dit congres — tout comme chez nous! — waren er belangrijke en onbeduidende, geestige en vervelende (lezende!) sprekers; we releveren daarom alléén enkele van de eersten. En dan staat vóórop in onze herinnering de toespraak van Dr. G e o r g e H. L o c k e, bibliothecaris van de P. L. te Toronto (Canada) over: „The Profession of Librarianship". Deze spreker met

zijn open, humoristies gezicht en sportieve gestalte vergeleek op allergeestigste wijze „the slow progress of education" met een „Pilgrim's progress" om ten slotte de hoop uit te spreken: „Perhaps in these ideal surroundings we may reach the Celestial City!" De moeiten en tegenslagen van het vak schetste hij, maar evenzeer de vreugden en de voldoening, en — last not least! — de nieuwe perspectieven, die zich onophoudelijk voor de bibliothecaris openen. Géén nieuwe richting zou hem ooit te kras zijn: „I don't dread the red flag, but I do dread indifference that smothers enthusiasm!" Waarlik, een uitgezocht spreker om de congressisten op temperatuur te brengen!

Als geheel stond het Congres in het teken van „het" Rapport ¹⁾ en buitengewoon druk bezocht en levendig van stemming waren dan ook de vergaderingen aan dit onderwerp gewijd. Treffend was bij deze discussies het steeds-wéérkerend hameren op „freedom": a. vrijheid voor de lezers, b. vrijheid voor de bibliotheken, — kortom een sterke afkeer van t e s t r a f f e staatsbemoeïing. — De volgende onderdelen van het Rapport waren het in het bijzonder, die de gemoeieren bezig hielden en in de besprekingen, — zowel in als buiten de zittingen — telkens weer naar voren kwamen: het jeugdwerk — de plattelandsvoorziening — de onderlinge samenwerking. Van deze drie bemoeïingen zijn de beide laatsten nog van jonge datum. Immers, plattelandsvoorziening op grote schaal is in Groot-Brittannië pas mogelijk geworden door de verruimende wet van 1919 en systematische samenwerking tussen bibliotheken is ingeluid door de oprichting van de Central Library for Students in 1916 ²⁾. Zeer bescheiden opgezet heeft dit instituut onder de

1) Report on Public Libraries in England and Wales. Zie Bibliotheekleven 1927, aflevering 10, blz. 218.

2) De Workers' Educational Association (Albert Mansbridge) vormde in 1914 een bibliotheek met het doel zijn cursisten van studieboeken te voorzien. Met hulp van de Carnegie United Kingdom Trust werd deze bibliotheek twee jaar later omgevormd tot een zelfstandige „Central Library for Students", die studieboeken uitleent aan studerenden van alle categorieën, zowel rechtstreeks als door bemiddeling van leesalen. De C. L. f. S. leent uit eigen voorraad uit, maar kan bovendien boeken betrekken uit 23 bibliotheken, die bij dit „clearing-house" zijn aangesloten.

leiding van zijn eminente bibliothecaris L u x m o o r e N e w - c o m b e steeds meer uitbreiding ondergaan en verheugt zich thans, zoals bij de debatten voortdurend bleek, in de algemene waardering van bibliothecarissen zowel als studerenden. In het Rapport zijn de lijnen voor de verdere ontwikkeling en belangrijke uitbreiding van de C. L. f. S. uitgestippeld. Deze plannen werden weliswaar algemeen toegejuicht, maar bij herhaling werd toch ook de vrees uitgesproken dat het instituut door te grote uitbreiding verliezen zou die soepelheid in werkwijze, die het nu juist zo bij uitstek bruikbaar maakt. — Een punt van brandende belangstelling was hiernaast nog het voorstel der rapporteurs tot centralisatie van het kataloguswerk. Lijnrecht stonden hier de meningen tegenover elkaar! Terwijl men in het ene kamp in centralisatie o.a. zag een „serious loss of education to the staff” (S a v a g e, Edinburg), waarschuwde men vanuit het andere met de meeste ernst tegen het handhaven van de bestaande toestand (Pitt, Glasgow) en juichte over de werkkrachten en tijd, die door een dergelijke centralisatie vrij zullen komen voor belangrijker bibliografies werk (St a n l e y J a s t, Manchester). — Voor het overige kon men waarnemen een streven om de toekomstplannen in het Rapport niet al te veel in details te behandelen, uit vrees zodoende vooruit te lopen op hetgeen later bij de uitvoering mogelijk en nuttig zou blijken.

Behalve het Rapport werden verschillende andere belangrijke onderwerpen in lezingen naar voren gebracht. O.a. werd een avondvergadering gewijd aan „Some features of American library service”: karakteristieke mededeelingen van Mr. Carl H. Milam, Secr. van de A. L. A., bij pakkende lantaarnplaatjes. Hoe indrukwekkend en bewonderenswaardig een dergelijk beeld van Amerikaans bibliotheekwezen ook aandoet, toch voelt men zich enigszins overweldigd en doodgedrukt, als men hoort van een jaarlijkse boekenaanwas van 22.000 banden, aanschaffing van veelgevraagde nieuwe boeken in 60 tot 80 exemplaren, een staf van 975 personen en dergelijke! Boeiend daarentegen was het gedeelte van de lezing, gewijd aan het zo speciaal

Amerikaanse probleem van leeszaalwerk onder immigranten en de taak van de bibliotheek in verband met de assimilering van deze bevolkingsgroepen.

Degelijk van inhoud, maar verliezend door onduidelijke en vervelende voordracht was de lezing van Miss May Ingles, bibliothecaresse van de High School Library 1), Omaha (Nebraska), over „The place of the high school library in a national library service". Naar aanleiding van het gesprokene ontspon zich aanstonds een gloeiend debat over de wenselijkheid van het al of niet samengaan van Leeszaal en School, waarbij veel bekende argumenten met nieuw vuur in 't geding gebracht werden. Het kwam ons echter voor dat de tegenstelling tussen de wat saaie spreekster en de charmante en petillante leidster van het debat, Mad.elle Claire Huchet, hoofd van „L'Heure joyeuse" te Parijs 2), de weegschaal wel wat al te zeer (en zó begrijpelijk!) naar het standpunt van de laatste liet overslaan!

Naast de algemene congresszittingen liepen nog verschillende vergaderingen in kleinere kring, waarvan ongetwijfeld die van de International Co-operation Section de belangrijkste waren. Het streven naar internationale samenwerking is een uitvloeisel van de resolutie, genomen door de deelnemers aan de „after-conference excursion" van het A. L. A. congres in Oct. 1926 3). Naar aanleiding van die

1) Een middelbare meisjesschool van ca. 400 leerlingen!

2) „L'Heure joyeuse" (3 Rue Boutebrie, dicht bij het Musée Cluny) werd na de wereldoorlog opgericht en uitgerust (meubilair zowel als boeken en bibliotheektechnies materiaal!) door de A. L. A. en vervolgens ten geschenke aangeboden aan de stad Parijs, die de instelling nu exploiteert. Het is de enige kinderleeszaal in deze wereldstad en verheugt zich in steeds groeiende belangstelling van de omwonende jeugd. De nieuwste methoden en experimenten op het gebied van jeugdleeszaalwerk kan men hier bestuderen!

3) Tekst van de motie: „The delegates of eighteen different countries who have taken part in the after-conference excursion of the A. L. A. and who are desirous to see continued the spirit and the lines of internat. co-operation thoroughly experienced and discussed during these 14 days, unanimously recommend to the A. L. A. the following action: That the A. L. A. may take the initiative in this direction and submit to the different national organisations the proposal to discuss the forming of an internat. library committee with the prospect that such a discussion may

motie was door de kopstukken van de voornaamste landen ¹⁾ in de loop van het jaar een voorlopig plan opgemaakt. Hieraanast was in April 1927 door de Sub-commissie voor Bibliografie van het „Institut international de co-opération intellectuelle" (Volkenbond) te Parijs een plan ontworpen, waarbij dit „Institut" als middelpunt der toekomstige centralisatie gedacht werd, — een plan dat echter in de samenkomsten te Edinburg zacht maar beslist van de baan geschoven werd. — Het doel van het oorspronkelijke plan is om op den duur te komen tot: a. een internationale inlichtingendienst zowel wat betreft bibliotheken als boeken; b. internationaal ruilverkeer. Voorlopig echter stelt men zich tevreden met het leggen van contact in bibliotheekzaken tussen de verschillende landen, o.a. door middel van vijfjaarlijkse internationale conferenties. Het ligt in de bedoeling van de ontwerpers het centrale bureau vast te koppelen aan een grote instelling met toekomst-mogelijkheden en ruime finantiën, waartoe dan de Bibliotheek van de Volkenbond te Genève als aangewezen is. — In een tweede vergadering van deze Sectie werden stellingen in dezen zin vastgesteld en door alle afgevaardigden vrijblijvend ondertekend. — Behalve om het behandelde onderwerp waren deze vergaderingen boeiend om de wijze, waarop de ontwerpers van het plan hun wensen doorvoerden. Hier woonde men inderdaad een vertoning van hogere politiek bij! Op de minzaamste wijze werden alle belangrijke wijzigingen geketst en, tegemoetkomend maar onverbiddelek, leidde men de aanwezigen steeds weer terug tot het oorspronkelijke plan. Onbetaalbaar was op dit punt de voornaamste woordvoerder der ontwerpers Dr. Hugo Krüss, General Direktor van de Pruisische Staatsbibliotheek ²⁾. Voortreffelik de Engelse taal beheer-

be so advanced at the time of the Edinburgh meeting of next year that definite action then may be taken by authorized representatives of the different national organisations".

1) O.a. Amerika, Engeland, Duitsland en Zweden.

2) Dr. Krüss, die deze betrekking sinds 1925 bekleedt, is een *homo novus*. In tegenstelling tot zijn voorganger Milkau, die bij zijn benoeming in 1921 reeds een veertigjarige bibliotheekloopbaan achter den rug had en het vak door en door kende, was Krüss nooit aan een bibliotheek werkzaam geweest. Hij was afdeelingsschef aan het Kultusministerium.

send en gevat debater, wist hij elk bezwaar als 't ware vriendelijk op te vangen en nu met een rake formulering, dan met een grap of klemmend argument de zaak steeds weer in de juiste banen te voeren.

Tot de kleine samenkomsten behoorde ook de genoegelijke lunch-conferentie van 16 vertegenwoordigers van verschillende landen, waarbij beurtelings elk der aanwezigen een overzicht gaf van de vakopleiding in zijn land. Ook hier was de instelling zuiver Engels-Amerikaans en werd aan de kleinere landen (Skandinavië, Nederland, Pruisen) slechts beleefheids-belangstelling betoond. Omgekeerd kon de bespreking voor deze vertegenwoordigers geen rechtstreeks nut hebben. In landen van een bibliotheekwezen op zo uitgebreide schaal als Engeland en Amerika, waar talloze bibliotheken hun personeel tellen bij honderdtallen, moet ook de opleiding noodzakelijkerwijs geheel anders, — b.v. veel langer en veel gedifferentieerder — zijn. Intussen hoorde men er allerlei nieuws en was het aardig de verschillende vooraanstaande personen eens bij te wonen: de onberispe-

Onder de Deutsche bibliothecarissen, die een wetenschappelijk en praktisch uitnemend geschoold corps vormen, heeft het begrijpelijkerwijze ontstemming gewekt, dat voor de hoogste betrekking niet iemand uit hun midden, maar een buitenstander werd aangewezen.

De Pruisische Regeering is echter niet afkeerig van vertoon. In de bloeiperiode der Berlijnsche bibliotheek, vóór den wereldoorlog, werd Harnack, de geleerde met een wereldnaam en persoonlijk vriend van den keizer, aan het hoofd geplaatst, hoewel Schwencke, die een zeer bekwaam bibliothecaris was en in de praktijk de leiding voerde, het heel goed alleen had afgekund. De oorlog bracht zwaren rampspoed: groot verlies aan personeel, sterk verminderd budget, weinig of geen aankoop meer van buitenlandsche boeken en tijdschriften. Nadat Milkau de Pruisische Staatsbibliotheek met vaste hand en groot beleid door de moeilijke jaren der inflatie had heengeholpen, de leemten in den boeken-voorraad aangevuld en zelfs een reuzen onderneming als de Pruisische Gesamtkatalog had weten te voltooien, was blijkbaar weer de tijd voor een meer schitterende figuur aangebroken. Milkau werd wegens het bereiken van de wettelijke leeftijdsgrens tegen zijn wensch afgedankt. Daar er geen tweede Harnack was, werd een der eminentste ministeriele ambtenaren uitverkoren. Krüss is een Hamburger, heeft veel gereisd, was bijvoorbeeld in 1905 een jaar lang te St. Louis bij de wereldtentoonstelling en is getrouwd met een Amerikaansche. Als het met die benoeming de bedoeling der Pruisische regeering is geweest om het aanzien der staatsbibliotheek vooral in het buitenland te verhoogen en de door den oorlog verbroken internationale betrekkingen weer vaster aan te knopen, dan heeft zij een gelukkige keuze gedaan.

Dr. A. Hulshof. *N. R. C.* 6 Oct. 1927.

like Dr. B e l d e n, Directeur P. L. Boston; Dr. E. A. B a k e r, directeur van de London School of Librarianship, en P r i d e a u x, bibliothecaris Reform Club London, beiden pioniers in de bibliotheekopleiding in Engeland; Miss P a r s o n s, leidster van de Paris School of Librarians, die alle nationaliteiten van Europa onder haar leerlingen telt; en niet te vergeten de oude Miss M a r y E. W o o d (Amerika), die — zelf voor het bibliotheekwezen opgeleid — voor 30 jaar als lerares naar China vertrok en er in 1920 door de oprichting van de Boone Library School te Wuchang de eerste stoot gaf tot een bibliotheekbeweging, die (alle onlusten ten spijt!) een steeds stijgende lijn vertoont.

Voor wie zich eens aan luisteren en praten onttrekken wilde, was er op de tentoonstellingen van het Congres van allerlei te zien. Grote uitgeverijfirma's hadden er hun uitstallingen — over binderij-artikelen b.v. kon men zijn licht opsteken en over bibliotheektechnische hulpmiddelen. Een collectie boeken over Schotland kon uit den aard der zaak door buitenlanders niet geheel naar waarde geschat worden. Daarentegen was biezonder aantrekkelijk de tentoonstelling van de A. L. A. (deel van de veel grotere in 1926 op het Amerikaanse congres). Hier kreeg men inderdaad een lesje in de kunst van tentoonstellen! In oneindige verscheidenheid, — artistiek, humoristisch, fel-opvallend — werden hier de wetenswaardigheden der leeszaal onder de aandacht van de bekijker gebracht.

Tot het „drum und dran" van een congres — en tevens tot de hoofdzaken! — behoren dan ten slotte de m e n s e n, de mede-congressisten! Hoe menig gesprek op heen- of terugweg naar vergaderzaal en receptie gaf ons frappante kijkjes op het werk onzer buitenlandse vakgenoten en toonde ons anderzijds, dat blijkbaar over de hele wereld de moeiten van bibliotheekmensen dezelfde zijn: te weinig middelen, te veel werk in verhouding tot de werkkrachten, stroeve leeszaalbesturen ¹⁾ en wat dies méér zij! Intussen blijven op een

1) „You 'll have to get more committee-members to your meetings" riep een bestuurslid in een vergadering uit, na het aanhoren van een reeks klachten aan het adres der bibliotheekbesturen!

congres van deze omvang — meer dan 800 deelnemers — teleurstellingen niet uit (tot een diepergaand gesprek is zelden gelegenheid!) en komen verrassingen (het ontdekken van aanrakingspunten b.v.) wel eens te laat, n.l. als men uitéén moet gaan! — Uit te weiden over alles wat ons naast het „werkgedeelte” in deze congresweek geboden werd, — de recepties in intrinsieke oude gebouwen, het „annual dinner” met de sprankelend-geestige toasts, de tochten door het uniek-mooie Edinburg en de excursies naar buiten — zou mijn verslag doen ontaarden in een reisbeschrijving en mij in conflict brengen met onze Hoofdredacteur! Ik stip dus slechts aan prachtige auto-tocht door de „Scott-country”, waarbij het lieflijke romantische landschap ons eerder nader bracht tot de grote schrijver dan zijn beroemd (en in Groot-Brittannië zo zeer bewonderd!) Abbotsford, dat ons met zijn namaak-middeleeuwse-stijl in deze tijd wel héél onplezierig aandoet. — Een waardig slot aan de bibliotheekweek vormde de excursie naar Dumfermline, de geboorteplaats van Andrew Carnegie. Wat deze Schot-Amerikaan voor het Britse leeszaalwezen gedaan heeft, is ¹⁾ van onschatbare waarde en kan inderdaad — méér nog dan de groeiende overheidsbelangstelling — beschouwd worden als de grondslag van de tegenwoordige bloei der beweging. Geen wonder dan ook, dat hij telkens weer en over de geheele linie met ere genoemd wordt!

Onze eindindruk van het Congres weergevende, kunnen wij zeggen dat wij aan de overzijde van het Kanaal — naast diepgaande verschillen in opzet — bij de werkers, dáár evenals hier, vonden eenzelfde streven om alle bezwaren ten spijt tot het doel te komen, — eenzelfde geestdriftige opvatting van het vak als „a profession to make people happier and more useful to others and to themselves” (Locke).

Utrecht, Oct. 1927.

E. DE CLERCQ.

1) In de periode 1897—1913 werd door A. C. in totaal in Engeland ter beschikking gesteld een bedrag van £ 1.768.404 (= ruim 21 miljoen gulden), verdeeld over 295 leeszaal. Van de 480 bestaande leeszaal werden dan ook 139 gesticht tussen 1890—99 en 132 tussen 1900—1909.

TUIN EN PLUIMVEE

Boeken voor liefhebbers van tuinieren en alles, wat daarbij behoort.

Zoals gewoonlijk gaf de p r a k t i j k de stoot tot het samenstellen van de hier volgende lectuurlijst. In de ruim gebouwde buitenwijken van onze stad bestaat bij de bewoners veel liefhebberij voor tuinieren en pluimvee-houden. De boeken over deze onderwerpen worden dan ook veel gevraagd. Een nadeel daarbij is echter, dat deze navraag zich te sterk concentreert op enkele maanden van 't jaar (ongeveer Maart en April). De boeken staan in d i e tijd vele malen gereserveerd, — de aanvragers worden ongeduldig, — en 't kuiken is niet zelden uit het ei vóór het boek bemachtigd, laat staan: doorgelezen, is! Het werd dus zaak een middel te vinden om de vraag naar deze lectuur over een wijder tijdvak te verspreiden. Wij menen dit middel gevonden te hebben door reeds in Januari deze lijst beschikbaar te stellen en in de locale bladen de aandacht erop te vestigen. De liefhebbers worden dan alvast aangenaam herinnerd aan komende geneuchten en maken zich de stille wintermaanden ten nutte door voorbereidende lectuur.

De lijst is bedoeld voor de a m a t e u r-tuinierder en -pluimveefokker. Uitgebreide vakboeken op dit gebied zijn dus — behoudens een enkele uitzondering — niet opgenomen.

Utrecht, Nov. 1927.

E. DE CLERCQ.

AFKORTINGEN

W & K = Weten en kunnen.

V = Veldbode.

ALGEMEENE WERKZAAMHEDEN IN DEN TUIN.

Ballego. Handleiding voor het bloemschikken en bloembinden. 1923.
(W. & K.).

Bleeker. Het snoeien van boomen en struiken. 1926.

Budde & Kors. Werkzaamheden in den tuin. 1909.

Budde. Handleiding voor liefhebbers van tuinieren. 1915.

Dix. Van dag tot dag in den tuin. 1926.
Duursma. Wat moet ik dagelijks in mijn bloementuin doen? 1924. (W. & K.)
Fiet. Geïllustreerd tuinboek. 1917.
Lantinga. Eigen tuin. 1924.
Pieper. De kweektuin. 1920.
Schenk. Het wit in de rozen. 1917.
Siderius. Onze tuin, siertuin, moestuin, vruchtentuin. z. j.
Stienstra. Wat moet ik als land- of tuinbouwer van de bemesting weten. 1921. (W. & K.).
 — Wat moet ik als land- of tuinbouwer van plantenziekten weten. 1921. (W. & K.).
 — Wat moet ik als land- of tuinbouwer van schadelijke en nuttige dieren weten? 1921. (W. & K.).
 — De particuliere tuinbouwer. 1923. (W. & K.).
Thomas. Een geheel jaar in den tuin. 1921.

TUINAANLEG.

Abbing. Ontwerpen voor kleine tuinen. 1926. (W. & K.).
Bergmans. Rotsplanten in kleine tuinen. 1923. (W. & K.).
Thomas. Kleine tuinen. 1911.
Zoutendijk. Het boordbed. 1925. (W. & K.).

KWEEKEN VAN BEPAALDE PLANTEN.

Algemeen.

Bergmans. Vaste planten en rotsheesters. 1924.
Bleeker. Klim-, slinger-, vijver- en rotsplanten. 1907. (V.).
 — Vaste planten voor den tuin. 1907. (V.).
 — Eenjarige zaaibloemen. 1907. (V.).
Dix. Gekweekte planten. 1926.
 Onze tuinen; geïll. weekblad.
Schilthuis. Sierplanten voor huis en tuin. 1924.
Stienstra. Bloementeel in kleine tuinen. 1920. (W. & K.).
 — Eenjarige sier- en snijbloemen. 1923. (W. & K.).
 — Vaste planten. 1923. (W. & K.).
 — Onze schoone heesters. 1924. (W. & K.).
Thijssse. De bloemen in onzen tuin. 1926.

Anjelieren.

Dix. Het kweken van anjers in tuin en kas. 1927. (W. & K.).

Bolgewassen.

Dix. Diverse winterharde bolgewassen. 1925. (W. & K.).
Zwetsloot. De cultuur der bloembollen. 1902.
Dix. Dahlia's. 1924. (W. & K.).

- Dix**, Gladiolus of zwaardlelies. 1924. (W. & K.).
 — Hyacinthen voor kamer en tuin. 1924. (W. & K.).
 — Irissen voor kamer en tuin. 1923. (W. & K.).
 — Narcissen voor kamer tuin. 1923. (W. & K.).

Chrysanten.

- Boeschoten**, Hoe kweek ik chrysanten? 1923. (W. & K.).
Spaargaren, Het kweken van chrysanthen. z. j. (V.).

Heesters.

- Vink, de**, Fraaie coniferen voor elken tuin. 1926. (W. & K.).
Greeff, de, Sierheesters. 1909. (V.).

Rozen.

- Budde**, De roos. 1910.
Greeff, de, Rozencultuur. z. j. (V.).
Hoffmann, Onze rozen. z. j.
Stienstra, Het rozenboekje. 1921. (W. & K.).

Snijbloemen.

- Carlee**, Hoe kweek ik lathyrus. 1923. (W. & K.).
Lodder, Snygroen. 1905.
 — Snijbloemen. 1908.

Tulpen.

- Braun**, Tulpenteelt. 1908.
Dix, Tulpen voor kamer en tuin. 1923. (W. & K.).
Jacob, Tulpen. 1912.
Kluft, Tulpenteelt voor pasbeginnenden. z. j. (V.).

FRUITTEELT.

- Greeff, de**, Aardbeien en frambozen. 1907. (V.).
Muyen, Hoe snoei ik mijn vruchtboomen. 1925. (W. & K.).
Stienstra, Fruitteelt voor den amateur. 1921. (W. & K.).
 — Hoe teel ik met voordeel aardbei en framboos? 1922. (W. & K.).
 — Hoe teel ik met voordeel roode, witte, zwarte en kruisbessen? 1922. (W. & K.).

GROENTETEELT.

Algemeen.

- Greeff, de**, Het vervroegen van groenten in warme bakken en kassen. 1907. (V.).
Haar, ter, Het gebruik van kunstmest bij de groentecultuur. 1912. (V.).
Leeuwen Jr., van, Het kweken van groenten. z. j.

- Poeteren, N. van.** Ziekten van groentengewassen. 1918.
Schenk. Roest- en vlekziekten van snij- en prinsesseboonen. 1917.
Sprenger. Handleiding voor het kweken van groenten in tuinen van landbouwers en arbeiders. 1915. (V.).
Stienstra. Het vervroegen van groenten in koude bakken. 1907. (V.).
 — Groenteteelt voor kleine tuinen. 1920. (W. & K.).
Turkenburg. Handboekje voor het kweken van groenten in den vrijen grond. z. j.
Wiegman. Eigen groenten telen. 1919.

Bepaalde groenten.

- Gier, de.** Aardappelteelt. 1911. (V.).
 — Koolteelt. 1911. (V.).
Greeff, de. Peulvruchten in den tuin. 1907. (V.).
Haar, ter. Cultuur van peulvruchten. 1917. (V.).
Hoog, de. Het kweken van tomaten. 1927. (W. & K.).
Rietsema. Aspergeteelt. 1915. (V.).
 — De cultuur van tomaten. 1915. (V.).
Stienstra. Bladgroenten. 1907. (V.).
 — Wortelgewassen in den tuin. 1907. (V.).
Wiersma. De teelt van meloenen en komkommers in kassen en bakken. 1907. (V.).

KAMERPLANTEN.

Algemeen.

- Bleeker.** Kamerplanten. 1907. (V.).
Brandaris. Kamerplanten en balkonversiering. 1913.
Budde. Kamerplanten. 1908.
Dix. Balcon- en gevelversiering. 1923. (W. & K.).
 — Onze mooiste kamerplanten en hare verzorging. 1923. (W. & K.).
Fiet. Balkonplanten. 1906.
Garjeanne. Behandeling van kamerplanten. z. j.
Riese. Handleiding tot het kweken van planten in huis. 1896.
Verbeek Wolthuys. De vetplanten. 1923. (W. & K.).
Witte, E. Th. Kamerplanten. 1927.

Cactussen.

- Duursma.** Onze cactussen; pract. handboek voor amateur-kweekers. [1927].
Fobe. Handleiding bij het kweken van cactussen. z. j.
Houten, van den. Cactussen. 1927.
Verbeek Wolthuys. De cactussen. 1923. (W. & K.).

PLUIMVEETEELT.

Algemeen.

- Haar, ter.** Ons nutpluimvee. 1925.
Maitland. Handleiding voor de verzorging van hoenders en ander pluimvee. 1887.
Pedersen Bjergaard. Praktische hoenderteelt. 1924.

HOENDERS.

Algemeen.

- Beekman.** De hoenderwereld. 1913.
Dewald. Hoenders, hunne verzorging en voortteling. 1919. (W. & K.).
Gallus. Hoenders houden in stadstuinen. 1923. (W. & K.).
Haar, ter. Handboek voor den nuthoenfokker. 1920.
Muys. Ziekten en gebreken bij hoenders. 1924. (W. & K.).
Nuyens. Het fokken van tentoonstellings- en nuthoenders. z. j.

Huisvesting.

- Asperen Vervenne, van.** De huisvesting van pluimvee. 1924. (W. & K.).
Deelder. Hoe bouw ik zelf een hoenderhok. 1927. (W. & K.).
Brandaris. Huisvesting en verzorging van kippen. z. j.

Voeding.

- Gink, van.** Hedendaagsche pluimveevoeding voor hooge eierproductie, fok- en slachtdoeleinden. 1927. (W. & K.).
Haar, ter. De voeding der hoenders. 1915. (V.).

Fokkerij.

- Beaufort.** Het werken met de broedmachine. 1907. (V.).
Dupas. Hoenderfokkerij. 1911. (V.).
Sweers. Kunstmatig broeden en opfokken van pluimvee. 1923. (W. & K.).

Hoenderrassen.

- Brandaris.** De voornaamste hoenderrassen. z. j.
Gink, van. De Barnevelders. 1923. (W. & K.).
— De krielhoenderrassen. 1923. (W. & K.).
— De leghorns. 1923. (W. & K.).
— De Rhode Islandsreds. 1925. (W. & K.).
— De Plymouth Rocks. 1925. (W. & K.).
— De Wyandottes. 1925. (W. & K.).
Horst, van der. Het houden en fokken van „Dwerghoenders”. 1919.
— Krielhoenders (dwerghoenders). 1924. (W. & K.).
Nuyens. De hoenderrassen. z. j.

DUIVEN EN EENDEN.

- Gink, van.** De tamme eendenrassen. 1924. (W. & K.).
Mingelen. De postduif; haar huisvesting, verzorging, teelt en africhting. 1924. (W. & K.).
Nuyens. Duiven. z. j.
Spruyt. De kleurduiven. 1926.
— Het houden, huisvesten en verzorgen van onze duiven. 1923. (W. & K.).

ZANGVOGELS.

- Bartels.** Houden, kweeken, verzorgen en africhten van kanarievogels. 1927. (W. & K.).
Beekman Bzn. De kanarievogel. 1913.
Brandaris. Buitenlandsche kamervogels. z. j.
— Inlandsche kamervogels. z. j.
Noorduyn. De kaneelkleurige kanarievogel. 1900.
— Handleiding voor het kweeken van fraaie kanarievogels en bastaarden. 1907.
Nuyens. De kanarievogel. z. j.
Quarles van Ufford. Zang- en kamervogels en het kweeken van kanaries. z. j.

KONIJNENTEELT.

- Berg Jr., van den.** De kleine konijnenrassen. 1925. (W. & K.).
Haar, ter. Konijnenfokkerij. 1915.
Olst, van. De zware of reuzenkonijnenrassen. 1923. (W. & K.).

BIJENTEELT.

- Brands.** Met den ymker 't bijenjaar rond. 1920.
Cowan. Bijenwas voorheen en thans. 1918.
Kelting. De moderne imker. 1913.
Opmeer. Handboek over bijenteelt. z. j.
Raad. Imkeren. 1907.
Sparenburg. Bijenhouden; ... voor beginnende imkers. 1921. (W. & K.).
Spengler. Practisch handboek voor den bijenteler. 1903.

BIBLIOGRAFIE

Bibliofilie. — I. A. Williams, *The elements of book-collecting*. London, Mathews & Marrot, [1927]. 171 blz. Geb. sh. 8/6. Een boekje voor boekenliefhebbers, waarin allerlei wenken gegeven worden voor het aanleggen van verzamelingen en o.a. verklaard wordt, wat de waarde is van eerste drukken. Bevat ook opmerkingen over de boekwinkels in Londen en geeft aan 't slot een bespreking van eenige voor den Engelschen verzamelaar aanbevelenswaardige „books of reference”.

Ch. de Coster. — De Stedelijke Hoofdbibliotheek te Antwerpen heeft bij gelegenheid van het eeuwfeest der geboorte van Charles de Coster (20 Aug. 1827) een tentoonstelling gehouden, 17 Sept. tot 2 Oct. De heer Willy Koninckx bewerkte een catalogus, welke onder den titel *Charles de Coster Bibliographie 1827—1927* in 2 stukken door de Hoofdbibliotheek werd uitgegeven. Het eerste stuk (ook verschenen in *Vlaamse Arbeid* XXII, blz. 274—309) geeft de lijst der tentoongestelde boeken en stukken op den dag der opening. Het tweede stuk, versierd met een portret en een afbeelding uit Uilenspiegel, geeft vervolg en aanvulling en tevens een alfabetisch register over beide stukken. Voor de verschillende hoofdstukken moet men de twee deelen afzonderlijk raadplegen. Doordat de tweede lijst tot 10 October is bijgewerkt, vindt men daarin ook vele door het eeuwfeest uitgelokte artikelen vermeld. De groote verzameling handschriften, biographica, bronnen tot de Uilenspiegellegende enz. die op de tentoonstelling bijeen waren, maken deze dubbele lijst tot een werkje van blijvende waarde.

In *Archives et Bibliothèques de Belgique*, „Bulletin mensuel de l'association des conservateurs d'archives, de bibliothèques et de musées” (4e année no. 9, van 15 Nov. 1927), deelt Camille Gaspar den catalogus mee van een Charles de Coster-tentoonstelling, gehouden in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel. Het zijn 80 nummers, in drie groepen: *Documents biographiques et correspondance* (no. 1—32), *Manuscripts* (no. 33—67) en *Les oeuvres publiées et leurs éditions successives* (no. 68-80).

Duitsche letterkunde. — W. Kosch, *Deutsches Literatur-Lexikon. Biographisches und bibliographisches Handbuch*. Halle, Niemeyer, 1927.

Een soms vrij uitvoerige literatuuropgave besluit de voornaamste artikelen in dit lexikon, waarin behalve schrijvers ook zijn opgenomen bekende figuren uit de letterkunde, onderwerpen en perioden uit de geschiedenis, die meermalen de stof leverden voor literaire behandeling, en literaire genres als geheel beschouwd. Ook de literatuur van bepaalde plaatsen en landstreken wordt besproken. Het boek verschijnt in afleveringen à M. 2.25.

Voor uitvoeriger dergelijke opgaven, echter alleen over hoofdstukken

en onderwerpen der literatuurgeschiedenis, wijzen wij op het sinds 1926 verschijnende *Reallexikon der deutschen Literaturgeschichte*, uitgegeven door P. Merker en W. Stammer (Berlin, de Gruyter), p. afl. M. 3.50.

Fransche geschiedenis. — E. Saulnier et A. Martin, *Bibliographie des travaux publiés de 1866 à 1897 sur l'histoire de la France de 1500 à 1789*. Fasc. I. Paris, Ed. Rieder, 1927. (Publication de la société d'histoire moderne) p. afl. f 5.— Systematisch ingedeelde bibliografie, omvattend de volgende hoofdstukken: généralités; histoire intérieure; guerres de religion; les Bourbons; histoire des institutions.

Poirters. — In *Studiën* jg. 59, dl. 108 blz. 473 vindt men een reeks aantekeningen van wijlen pater L. van Miert, bijdragen voor een nieuwe bibliografie van de werken van pater Adr. Poirters, ter verbetering en aanvulling van de bestaande bij Sommervogel, *Les écrivains de la Soc. de Jésus*, VI. Dezelfde aflevering bevat een artikel over Poirters' levensbijzonderheden van F. A. Vercaamen, blz. 438—455.

VRAAG

Pestalozzi in ons land. — Is een van de lezers misschien in 't bezit van de vertaling van *Lienhard en Geertruid* van 1786, of in staat daarover inlichting te verschaffen? In de katalogus *Populaire prozaschrijvers* van de firma Frederik Muller (1893) staat die vermeld op blz. 127 onder nr. 906; maar deze firma was niet meer in staat me mee te delen, waar dit exemplaar indertijd gebleven is.

P. L. VAN ECK Jr., Prinsengracht 145 hs., Amsterdam C.

KRONIEK

(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan *Mej. E. de Clercq*,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)

PERSONALIA

Gorinchem. — Met ingang van 1 Januari 1928 is benoemd tot assistente aan de O. L. B. Mej. A. J. Visser (diploma assistentscursus Nijmegen 1925), laatstelijk assistente aan de Gemeent. O. L. B. te Arnhem.

Hengelo. — De tijdelijke benoeming van Mej. E. A. N. P. Franchimont aan de O. L. B. (zie Nov.-aflevering 1927) is veranderd in een vaste benoeming met ingang van het jaar 1928.

OFFICIEEL GEDEELTE

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN
NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

Het Bestuur der „Centrale Vereeniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken" ter eene-, en Het Bestuur der „Nederlandsche Vereeniging van Bibliothecarissen" ter andere zijde gaan de volgende overeenkomst aan.

1.

1. Met behoud van de zelfstandigheid van elk der beide Vereenigingen, verbinden zich de contractanten alles in het werk te stellen wat strekken kan tot een zooveel mogelijk volledige samenwerking bij de behartiging van de bibliotheek-technische belangen van het openbare leeszaalwezen en, zoover deze daarmede verband houden, van het bibliotheekwezen en van de bibliotheekwetenschap in het algemeen.

2.

1. Teneinde de bedoelde samenwerking te bevorderen of te bereiken zullen de contractanten in gemeenschappelijk overleg voor bepaald omschreven belangen commissies instellen.

2. De voor deze commissies nader te treffen regelingen zullen geacht worden deel uit te maken van deze overeenkomst.

3. Tenzij anders wordt overeengekomen zullen deze commissies bestaan uit vijf personen: twee aan te wijzen door contractant ter eene-, en twee aan te wijzen door contractant ter andere zijde, welke vier personen tezamen een vijfde lid zullen aanwijzen, dat als voorzitter der commissie zal optreden.

4. Telken jare treedt één lid, volgens een door de commissie op te maken rooster, af, dat terstond herkiesbaar zal zijn.

5. De commissies regelen haar werkzaamheden zelfstandig en verdeelen de functies der leden.

6. De commissies brengen jaarlijks uiterlijk in de maand Maart een verslag uit over haar werkzaamheden in het afgelopen jaar, welk verslag in zijn geheel of in uittreksel in de jaarverslagen der beide vereenigingen wordt opgenomen.

7. De voor de commissoriale werkzaamheden noodige middelen worden gevonden uit de gelden, welke de beide contractanten voor elke commissie beschikbaar stellen.

8. De in alinea 7 bedoelde kosten zullen door de beide vereenigingen gedragen worden in de verhouding van elks aantal leden op den 1^{en} Januari van elk jaar, tenzij voor bepaalde commissies hiervan afwijkend wordt overeengekomen.

9. De commissies dienen jaarlijks uiterlijk in de maand October een begrooting van uitgaven voor het volgend jaar bij de beide contractanten in, welke begrooting de goedkeuring van beide contractanten behoeft en niet dan met goedkeuring van beide contractanten mag worden overschreden.

10. Jaarlijks, uiterlijk in de maand Maart, dienen de commissies haar rekening en verantwoording met de daarbij behorende bewijsstukken in bij de penningmeesters der beide vereenigingen, welke functionarissen tezamen decharge verleen en de betreffende posten op de rekening en verantwoording hunner vereeniging brengen.

11. Ten name van de onderscheiden commissies kan een eigen postgirorekening geopend worden.

12. Wanneer in eene commissie geen overeenstemming kan worden bereikt, kan de minderheid in die commissie de beslissing inroepen van de voorzitters der beide vereenigingen, die, zoo noodig na assumeering van een derde, uitspraak doen.

3.

1. Teneinde te bereiken, dat de aan O. L. B. verbonden ambtenaren betrokken zullen worden in de werkzaamheden der beide vereenigingen, verbinden zich de contractanten te bevorderen, dat dezen zoowel van de eene-, als van de andere vereeniging lid worden.

2. Daartoe zal de contributie voor leeszaalambtenaren

in de Huishoudelijke Reglementen van beide vereenigingen op een gelijk bedrag worden gesteld.

3. Leeszaalambtenaren, die lid van de eene vereeniging zijn, kunnen zonder verdere financieele verplichtingen lid worden van de andere vereeniging.

4. Het totaal bedrag der contributies, geheven van tot beide vereenigingen als lid toegetreden leeszaalambtenaren, zal tusschen de beide vereenigingen worden verdeeld in een rede van 1 (C. V.) tot 4 (N. V. B.).

5. Aan de beide penningmeesters zal worden overgelaten een administratieve regeling te treffen, opdat de contributie-inning der gemeenschappelijke leden op de meest eenvoudige en vlotte wijze geschiedt.

4.

1. Deze overeenkomst wordt door contractanten aangegaan voor den tijd van vier jaar, te rekenen van 1 Januari 1928.

2. Zij wordt verondersteld van jaar op jaar stilzwijgend te zijn verlengd, wanneer geen der contractanten een half jaar voor het beëindigen der periode schriftelijk te kennen zal hebben gegeven de overeenkomst niet te willen verlengen.

3. Wijzigingen in- en aanvullingen op deze overeenkomst kunnen ten allen tijde met wederzijdsch goedvinden der contractanten worden aangebracht.

4. In geval tusschen contractanten geen overeenstemming kan worden bereikt in de uitlegging van deze overeenkomst, kan door elk der contractanten een uitspraak worden uitgelokt van de Rijksc commissie van Advies inzake het Bibliotheekwezen, welker uitspraak voor beide partijen bindend zal zijn.

's-Gravenhage, 22 December 1927.

Voor de C. V.:

(w.g.) E. VAN BERESTEYN, Voorzitter.

(w.g.) H. E. GREVE, Secretaris.

Voor de N. V. B.:

(w.g.) TER MEULEN, Voorzitter.

(w.g.) A. LYSEN, Secretaris.

Bijlage I. (Art. 2, al. 2.)

BIBLIOTHEEK-CONGRES.

1. Ingevolge Art. 2, al. 1 stellen contractanten een commissie in tot voorbereiding en leiding van een bijeenkomst, welke onder den naam „Bibliotheek-Congres" telken jare door de commissie in overleg met de contractanten in een nader aan te wijzen plaats zal worden belegd.

2. Deze commissie bestaat uit negen leden: vier aan te wijzen door contractant ter eene-, en vier aan te wijzen door contractant ter andere zijde, welke acht personen tezamen een negende lid zullen aanwijzen, dat als voorzitter der commissie zal optreden.

3. De gewone jaarlijksche ledenvergaderingen der beide vereenigingen zullen als regel in aansluiting bij het Bibliotheek-Congres en in dezelfde plaats worden belegd.

4. De oproepingsbrief tot het Bibliotheek-Congres wordt mede onder-teekend door beide contractanten.

5. De Congrescommissie heeft de bevoegdheid zich voor elk congres opnieuw tijdelijke leden te assumeeren.

6. Tot het Bibliotheek-Congres hebben de leden der C. V. en der N. V. B. zoo mogelijk vrijen toegang.

7. De „Rijkscommissie van Advies inzake het Bibliotheekwezen" wordt uitgenoodigd het congres bij te wonen en zich daar te doen vertegenwoordigen.

8. De Congrescommissie heeft het recht tot introductie op het Bibliotheek-Congres.

9. De leden der C. V. en der N. V. B. ontvangen de publicaties van het Bibliotheek-Congres zoo mogelijk kosteloos.

Bijlage II. (Art. 2, al. 2.)

TIJDSCHRIFT.

1. Ingevolge Art. 2, al. 1 stellen contractanten een commissie in tot redactie van een tijdschrift, tevens officiëel orgaan der beide vereenigingen.

2. De Redactiecommissie is door beide contractanten gemachtigd tot het aangaan van verbintenissen, noodig voor het verschijnen van het tijdschrift, binnen de grenzen van de ter beschikking gestelde bedragen.

3. De bestuurs- en vereenigingsmededeelingen der beide vereenigingen worden buiten verantwoordelijkheid der Redactiecommissie opgenomen, zooals deze door contractanten ter plaatsing worden toegezonden.

4. De leden der C. V. en der N. V. B. ontvangen het tijdschrift kosteloos, met dien verstande, dat zij, die lid van beide vereenigingen zijn, slechts één exemplaar ontvangen.

Bijlage III. (Art. 2, al. 2.)

GESCHRIFTEN.

1. Ingevolge Art. 2, al. 1 stellen contractanten een commissie in tot het uitgeven van geschriften.

2. Deze commissie bereidt de uitgave voor van geschriften, hetzij uit eigen beweging, hetzij op verzoek van een der beide contractanten of van een der andere commissies.

3. Zij exploiteert de uitgeversfondsen der beide vereenigingen van een gemeenschappelijk bureau uit.

4. Van elk geschrift afzonderlijk bepalen contractanten het aandeel, dat zij in de kosten van uitgave wenschen te dragen.

5. Voor elk geschrift afzonderlijk opent de uitgaven-commissie een eigen lasten- en batenrekening.

6. De baten uit verkoop worden telken jare met de beide penningmeesters verrekend.

7. De in de vorige alinea bedoelde verrekening geschiedt in de rede, waarin beide vereenigingen bij de uitgave financieel geïnteresseerd zijn geweest.

Bijlage IV. (Art. 2, al. 2.)

BUITENLANDSCHE BETREKKINGEN.

1. Ingevolge Art. 2, al. 1 stellen contractanten een commissie in voor het aanknoopen en onderhouden van betrekkingen met buitenlandsche organisaties op bibliotheekgebied.

2. Deze commissie bestaat uit zes leden, te weten de voorzitters, de secretarissen en de penningmeesters der beide vereenigingen.

3. Bij ontstentenis van een dezer functionarissen of verhinderings van een der leden wijst de betreffende vereeniging in diens plaats een ander lid aan.

4. Waar daartoe, naar beoordeeling der commissie, aanleiding bestaat, geschiedt de representatie tegenover het buitenland en tegenover buitenlandsche gasten door de commissie voor beide vereenigingen tezamen, op in onderling overleg vast te stellen wijze.

5. De kosten der representatie worden in onderling overleg door de commissie over de beide vereenigingen verdeeld.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

Wintervergadering te Rotterdam, Zondag 18 December 1927

De geschreven geschiedenis onzer vereeniging zou een niet te vergoelijken leemte vertoonen, indien dit verslag van de winterbijeenkomst, op Zondag 18 December te Rotterdam, zich, strict formeel, tot de ledenvergadering zou beperken. Want van hoe groot belang deze ook geweest moge zijn, de programpunten, die eraan voorafgingen, dienen hechter te worden vastgelegd dan alleen in de herinnering van hen, die tegenwoordig waren.

Het hartelijke, geestige welkomstwoord, dat 's morgens, in het fraaie gebouw der Gemeentebibliotheek, Prof. Dr. W. de Vreese tot ons richtte, de voor boekenvrienden zoo bezienswaardige tentoonstelling van bibliographische curiosa, de tocht door de voorbeeldige boekerij, waarvan ons enkele tekortkomingen nochtans niet verheeld werden, — dat alles droeg veel ertoe bij aan dezen dag nog een andere beteekenis te geven dan die van de herdooping der vereeniging. Van de indrukwekkende collectie Erasmiana, verrassend, kostbaar kleinood, dat aan het einde van den rondgang ons wachtte, ging onmiskenbare wijding uit.

In het gebouw van het Rotterdamsch Leeskabinet verleende de Heer J. E. van der Pot ons gastvrijheid, allereerst aan een gezellig noenmaal, vervolgens in de localiteiten van deze intieme boekerij zelf, die aan haar speciaal doel ook wel een heel eigen karakter ontleent, — in talrijke opzichten een scherpe tegenstelling tot de Gemeentebibliotheek vormt, meer imponeert door leeftijd dan door grootscheepsche inrichting, — maar evenzeer met reden van bestaan; — en hoe indrukwekkend kan toch ook een merkwaardig-19^e-eeuwsche leeszaal zijn!

Aan aller dank jegens beide Rotterdamsche gastheeren — en jegens ieder, die hun behulpzaam is geweest, — zij hier nog eens uiting gegeven!

Na het bezoek aan het Leeskabinet vereenigde men zich weer in de Bibliotheek der Gemeente, waar de voorzitter, Dr. J. ter Meulen, omstreeks 2.30 uur de *ledenvergadering* opende.

Aanwezig zijn 35 leden: 20 dames en 15 heeren.

De met elkander verband houdende voorstellen tot wijziging van Statuten en Huishoudelijk Reglement en tot machtiging van het bestuur om met de Centrale Vereeniging voor Openbare Leesalen en Bibliotheken een overeenkomst aan te gaan, waren reeds door middel van de gedrukte convocatie ingeleid en toegelicht, zoodat terstond tot behandeling ervan kan worden overgegaan.

De voorzitter maakt eerst nog melding van eenige veranderingen van zuiver redactioneelen aard, die het bestuur achteraf gemeend heeft in zijn voorstel tot wijziging van de

Statuten te moeten aanbrengen. Deze veranderingen betreffen:

Artikel 3, dat zou luiden:

Zij stelt zich ten doel:

- a. de beoefening van de bibliotheekwetenschap en van de daaraan verwante wetenschappen te bevorderen;
- b. de gemeenschappelijke belangen der aan bibliotheken werkzaam gestelde personen voor te staan.

Artikel 6, waarin men leze:

... in Nederland of in de overzeesche gewesten.

Leden-vereenigingen (in plaats van „vereenigingen-leden”);

Leden van verdienste (in plaats van „verdienste-leden”).

Artikel 14, waarin men leze:

... verbonden aan een congres, *belegd* in samenwerking met andere organisaties ...

Naar aanleiding van het voorgestelde artikel 3 zegt de heer Cohen (Groningen) zich niet te kunnen vereenigen met de volgorde der onder *a* en *b* aangeduide doelstellingen; hij meent, dat de ambtenaarsbelangen voorop behooren te staan.

De voorzitter acht het niet gewenscht meer dan strikt noodig af te wijken van de bestaande redactie. Het primaire element in het doel der vereeniging is dan toch de band van het gemeenschappelijke vak, waardoor wij vereenigd worden.

Deze zienswijze kan de heer Cohen niet deelen: de personen behooren in de eerste plaats, het vak eerst daarna te komen. Hij wenscht in dien geest een voorstel in te dienen.

De heer Lysen ('s-Gravenhage) wijst erop, dat de volgorde van art. 3 volstrekt geen voorkeur van *a* boven *b* uitdrukt, doch enkel bepaald wordt door het logisch verband tusschen beide, dat het noodzakelijk maakt eerst te noemen wát ons vereent en van anderen onderscheidt, en daarna pas de aldus bepaalde groep personen zelf.

De heer Korevaar (Delft) stelt de vraag, of onze vereeniging een vakvereeniging is; zoo niet — en spr. meent, dat de vraag ontkennend beantwoord moet worden, wijl alles erop wijst, dat we den tot nu toe bestaanden toestand slechts willen

bestendigen, — dan is het voorstel van den heer Cohen ook niet aan de orde.

Naar het oordeel van den heer Kossmann (Rotterdam) brengt een omdraaien van de volgorde in art. 3 geen gevoelschakeering mee. Hij acht het voorstel-Cohen onaannemelijk: een principiële quaestie is erdoor opgeworpen. Vatten we het woord „vakvereeniging” zeer ruim op, dan is onze organisatie een vakvereeniging, wijl ze vakgenooten verbindt, niet-vakgenooten uitsluit. De quaestie, die de heer Cohen aan de orde wil stellen, wordt dan ook niet door art. 3 uitgemaakt, maar door art. 6 der Statuten, dat bepaalt, wie leden zijn; art. 3 omschrijft enkel het doel. De wijziging, die de heer Cohen in die omschrijving zou wenschen, vindt spr. leelijk, onnoodig en daarom verwerpelijk.

Het voorstel tot wijziging van de statuten wordt daarna met op één na algemeene stemmen aangenomen; de voorzitter wijst er evenwel op, dat het bestuur zich tegenover dit votum der vergadering de bevoegdheid moet voorbehouden om alsnog in de aangenomen redactie die veranderingen aan te brengen, die door taal- of schrijffouten, alsook ingevolge opmerkingen van regeeringswege bij de verleening der Koninklijke goedkeuring, noodzakelijk mochten blijken.

Aan de orde is thans het voorstel tot wijziging van het *Huishoudelijk Reglement*.

In verband met de nadere wijziging van art. 6 der Statuten stelt het bestuur voor ook in art. 1 van het Huishoudelijk Reglement te spreken van „leden-vereenigingen”.

Naar aanleiding van een opmerking van den heer Heringa (Enschede) over de minder gelukkige redactie van art. 7 wordt besloten de verbetering van dien tekst aan het bestuur over te laten.

Op een vraag van denzelfden spreker naar de beteekenis van de uitdrukking „personeelsbelangen als zoodanig” in de toelichting op art. 3, antwoordt de secretaris, dat hiermede bedoeld is op de tegenstelling tusschen personeel en directeuren.

Daar niemand stemming over het voorstel tot wijziging van het Huishoudelijk Reglement verlangt, is dit aangenomen.

In verband met het volgende voorstel, betreffende de met het bestuur der Centrale Vereeniging voor O. L. & B. te sluiten *overeenkomst*, vraagt mej. de Wijs (Delft), of die vereeniging zich reeds bereid verklaard heeft om mede te werken en of de leeszaalambtenaren, die van het gecombineerd lidmaatschap gebruik maken, in beide vereenigingen de volle lidmaatschapsrechten genieten. De voorzitter beantwoordt deze vragen bevestigend. Ook dit voorstel wordt vervolgens zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Bij de *rondvraag* brengt mej. Daniëls (Nijmegen) de oprichting van een leesportefeuille voor vakliteratuur ter sprake, een denkbeeld, waarover zij met mej. Snouck Hurgronje overleg gepleegd had. Het is haar bedoeling, dat daarvoor een commissie zou worden ingesteld en dat door middel van een opwekking in „Bibliotheekleven” om medewerking zou worden gevraagd.

Bij de bespreking van dit onderwerp blijkt er reeds in deze vergadering bij velen belangstelling voor zulk een leesportefeuille te bestaan. Elke grondslag voor berekening van de onkosten, die zelf ook weer van de deelneming zullen afhangen, ontbreekt echter nog, zoodat het bestuur, hoezeer het dit initiatief toejuicht, geenerlei toezegging van financiëlen steun kan doen. De heer Kossmann bepleit, dat de dames eerst uitvoering geven aan haar initiatief, waarna men dan, als eenmaal de practische uitvoerbaarheid is gebleken, de regeling in handen van een commissie zou kunnen leggen. Mej. Daniëls verklaart zich bereid om, indien niemand anders dit ambiëert, de distributie der tijdschriften op zich te nemen. Tenslotte wordt op aandrang van verschillende zijden aan mej. Daniëls opgedragen een plan uit te werken, dit aan het oordeel van het bestuur te onderwerpen en in „Bibliotheekleven” te publiceeren, waarna men dan zijn adhaesie ermee kan betuigen.

Aan het einde van de agenda gekomen, besluit de voorzitter deze vergadering met de volgende woorden:

Dames en Heeren,

Ik heb er mij in den aanvang der vergadering van onthouden een openingsrede te houden. Ook een lange sluitings-

rede zult U niet van mij verwachten, maar toch kan ik niet nalaten thans aan het einde van onze bijeenkomst enkele woorden tot U te spreken.

Een reeks van jaren reeds koesterde ik en koesterden velen met mij den vurigen wensch, dat de betrekkingen tusschen alle Nederlandsche bibliothecarissen zouden worden herzien. Met spanning volgden wij daarom de pogingen, door anderen op touw gezet. Naar onze krachten werkten wij mede aan of bespraken wij de voorstellen, die hier en daar gedaan werden. Wij waren daarbij afwisselend meer of minder hoopvol gestemd, totdat eindelijk dezen zomer zich een lijn begon af te bakenen en we thans meenen iets bereikt te hebben. Natuurlijk zal de werkelijkheid er anders uitzien dan wat we eens droomden, maar daarover willen we niet treuren. Wij kunnen dat ook niet, want alle krachten moeten besteed worden aan de uitwerking van wat thans tot stand gekomen is. Aan den arbeid dus, maar daarbij ook voortaan gedachtig aan de Latijnsche spreekwijs: fortiter in re, suaviter in modo, wat ik ditmaal eens heel vrij zou willen vertalen met de woorden: laat ons werk voortdurend bezield zijn door ons ideaal, maar laten we ook trachten de idealen van anderen te begrijpen.

Na sluiting, om 3.20 uur, van de vergadering bleef men nog eenigen tijd gezellig bijeen, terwijl thee werd rondgediend.

De secretaris: A. LYSEN.

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN

Opleidings-Commissie

Aan de opsomming van in vooropleiding zijnde leerlingen 1927/8 zijn de achterstaande namen nog toe te voegen, die door een vergissing in het Januarinumnummer van „Bibliotheek-leven” (blz. 3) onvermeld bleven:

Mej. M. A. Gerber (Utrecht);
Mej. E. S. T. Kaan (Middelburg).

De Secret.: E. DE CLERCQ.

LEESPORTEFEUILLE VOOR VAKTIJDSCHRIFTEN „T. O. B.”

Reeds verscheidene malen werd op de vergaderingen der Ned. Ver. v. Bibl. de vraag gesteld, of 't niet mogelijk zou zijn in portefeuille de vaktijdschriften te laten circuleeren, die om financiële redenen niet door iederen bibliothecaris en alle Openbare Leezalen kunnen worden aangeschaft en van welker inhoud wij toch wel gaarne op de hoogte zouden willen blijven. Maar jammer genoeg stuitte men steeds op bezwaren.

Misschien ben ik te optimistisch of waren de omstandigheden vroeger anders, maar ik durf beweren, dat deze moeilijkheden thans wel kunnen worden opgelost.

Laten we eerst eens den financiële kant van het vraagstuk bekijken, want het geld is nu eenmaal de „nervus rerum”. Ik behoef U niet met een gedetailleerde berekening van alle onkosten te vermoeien, maar kan U de verheugende mededeeling doen, dat we door de welwillendheid van eenige leden, die dadelijk bereid waren hun tijdschriften ter beschikking van onze portefeuille te stellen, alsmede door de gerechtvaardigde hoop, dat het Bestuur der N. V. onze poging zoo noodig financieel zal steunen, in staat zullen zijn den prijs voor een geheel jaar te stellen op niet meer dan *vijf gulden*. Dit kan en zal zeker voor niemand onzer meer een beletsel zijn, vooral niet voor hen, die door de nieuwe regeling van gecombineerd lidmaatschap van C. V. en N. V. op een verlaging van hun contributies met *drie gulden* mogen rekenen.

Daarbij komen natuurlijk nog de verzendkosten, maar ook deze kunnen tot een minimum worden teruggebracht. De Voorzitter onzer Vereeniging heeft zich bijzonder voor deze zaak geïnteresseerd en mij dadelijk een plan aan de hand gedaan, dat om verschillende redenen de voorkeur verdient. Hij stelde namelijk voor onze lees-circulatie anders in te richten dan dit gewoonlijk geschiedt. Men ontvangt niet alle tijdschriften ineens, zoodat men op 'n mooien morgen voor een berg van wetenschap komt te staan, maar ieder tijdschrift afzonderlijk. Ze worden dus ook niet alle tegelijk als postpakket

aan het volgende adres verzonden, maar telkens één als drukwerk. Misschien zullen de meeste Leeszaal-Besturen er geen bezwaar tegen hebben, dat deze kleine onkosten op rekening geboekt worden bij de toch steeds groote postzegel-uitgave.

Men krijgt dan voor ieder tijdschrift een leestermijn van één week. Zaterdags zullen van Nijmegen uit de nieuw uitgekomen tijdschriften verzonden worden, die dan 's Maandags in het bezit zijn van den eersten lezer. Precies één week daarna, dus wederom op Maandag, moet deze dan voor de doorzending aan den volgenden lezer zorg dragen. We zijn van plan daarvoor in 't begin van het jaar aan iederen abonné omslagen of banden in de grootte der diverse tijdschriften te verstrekken. Deze zullen uniform zijn, zoodat iedere ontvanger dadelijk kan zien wat de zending inhoudt. Op de voorzijde staat de naam der portefeuille gedrukt, op den achterkant worden in de volgorde der doorzending de namen der deelnemers vermeld. Wat deze volgorde betreft zou ik ieder der abonné's in de gelegenheid willen stellen zelf aan te geven voor welke tijdschriften zij als no. 1, 2, 3, enz. in aanmerking wenschen te komen. Zoo veel mogelijk zullen we daarmee rekening houden. 't Vereischt wat meer zorg bij de administratie, maar bij onzen opzet dunkt het mij goed mogelijk en we zijn dan in staat iederen abonné ten naastenbij te bevredigen.

Bij een lees-circulatie voor andere menschen zou een dergelijke inrichting wellicht tot de onmogelijkheden behooren, maar voor bibliotheekbestuurders, die ordelijkheid en stiptheid als een van hun eerste plichten beschouwen, acht ik twijfel aan de uitvoerbaarheid van ons systeem reeds een belediging. Ik reken er dan ook vast op, dat we niet alleen geen enkele aflevering van eenig tijdschrift op 't eind van het jaar zullen missen, maar dat ook nooit een klacht over verlate doorzending van dezen of genen abonné ons zal bereiken. Wie zich eventueel toch aan nalatigheid zou schuldig maken, wordt als abonné geschrapt zonder terugbetaling van de gestorte vijf gulden, die bij den aanvang in hun geheel moeten worden voldaan.

De eerste rondgang zal beginnen met twintig deelnemers, de twintig eersten, die zich bij de administratie te Nijmegen

zullen aanmelden. De volgende worden op een lijst geplaatst en zullen alleen eventueel opengekomen plaatsen kunnen bezetten.

Groote belangstelling onder de leden onzer Vereeniging zou me niet verwonderen, want wie even de namen leest der tijdschriften, die voor de circulatie gekozen zijn, zal zich zeker aanstonds willen opgeven.

Men melde ons dan tegelijk de tijdschriften in de volgorde van voorkeur.

Het Boek.
Bücherwelt.
Bulletin de l'association des Bibliothécaires français.
Zentralblatt für Bibliothekwesen.
Literarische Echo.
Bulletin de l'association des Bibliothécaires français.
Library World.
Library Ass. Record.
The Library Assistent.
Boekzaal.
Boekenschouw.
Bibliotheekgids.
Library Review.

Nu deze nieuwe telg in ons Bibliotheekleven zijn intrede heeft gedaan, moet hij als ieder kind nog een naam hebben. Ik heb er maar niet lang over gedacht. We verzenden Tijdschriften Over Boeken, Bibliotheken, Bibliothecarissen. Ik noemde daarom onze nieuwe instelling **T.O.B.** Niet dat ik me „getob” voorstel, of dat ik houd van „tobben”, maar wel zou ik achter deze groote letters me de kleine willen denken: **TOB** nooit met verzenden, want anders wordt 't getob met de heele onderneming, welke door nauwlettend samenwerken voor allen even nuttig als voordeelig kan zijn.

M. DANIELS.

DE INDEELING VAN DEN SYSTEMATISCHEN ROMANCATALOGUS

In het Novembernr. van „Bibliotheekleven" schrijft de Heer Drs. A. B. M. Brans in aansluiting bij zijn dit jaar te 's Hertogenbosch op het bibliothecarissencongres gehouden rede, over bovengenoemd onderwerp een lezenswaard artikel, dat nauw samenhangt met het sociale element — m. i. een belangrijk element — in de beteekenis, die de O. L. B. heeft voor het volk. Zeer terecht wijst de Heer Brans op de noodzakelijkheid om den romancatalogus op een psychologische wijze naar de onderwerpen in te deelen; hij geeft daarbij een overzicht van de (m. i. niet al te gelukkige) wijze waarop van Duitsche en Engelsche zijde romanindeelingen werden gemaakt en geeft enkele rubrieken aan, waarin een Nederlandsche romancatalogus kan verdeeld worden.

Ik zou gaarne een en ander onderstreepen en zoo mogelijk aanvullen.

Al dadelijk kunnen we beginnen, zooals meerdere bibliotheken (lang niet alle) dit doen om de catalogus der Nederlandsche en in het Nederlandsch vertaalde romans (over romans in andere talen spreken we voorloopig niet) in te deelen

a) naar de oorspronkelijke taal, waarin de romans verschenen zijn,

b) naar het tijdperk, waarin ze het licht zagen.

Hierin verschil ik dus van den Heer Brans, die een indeeling naar de talen eigenlijk geen behoorlijke indeeling vindt „omdat zij er zich slechts toe beperkt, zuiver bijkomstige eigenschappen, die eerst in laatste instantie in aanmerking komen, aan te duiden". Dat kan ik niet onderschrijven: waarom geeft het publiek, vooral het meer ontwikkelde, dan zoo duidelijk te kennen of het een uit de Skandinavische of Zuid-Europeesche talen, uit het Russisch of Engelsch vertaalden roman wenscht? Wat al verschil van rassen, zeden, gewoon-

ten, karakters, landschappen, godsdiensten, geschiedenis, tradities, beschaving en idealen!

Is dit bijkomstig? Komen deze eigenschappen in laatste instantie in aanmerking en is het feit dat een boek uit een of andere taal vertaald is en dus een geheel eigen sfeer ademt, ondergeschikt aan het onderwerp, b.v. de beschrijving van het leven van een handelsreiziger, een electro-technicus of een dominee? Daarom zou ik wel zeker en de oorspronkelijke taal en den tijd, waarin het boek ontstond, als de hoofdindeeling willen behouden of willen invoeren.

In den gedrukten catalogus nu kunnen, zooals b.v. in Laren-Blaricum dit deels gedaan is, naast den titel alle mogelijke letters geplaatst worden, die aangeven tot welke groep deze of die roman behoort. Zorgt men dat dit geheel rechts van de pagina, voldoende verwijderd van den titel, gebeurt, dan overziet men heel gauw welke verschillende groepen bij elkaar hooren, terwijl men het voordeel heeft dat dezelfde titel niet herhaaldelijk hoeft gedrukt te worden als een boek in meerdere rubrieken kan worden ingelijfd.

Zoo plaatst Laren achter de titels van den romancatalogus de letters:

C als een boek met Christelijke strekking wordt aangeduid.

D bij een detectieve-verhaal.

H bij humoristisch proza.

J als het boek óók geschikt is voor de jeugd boven 16 jaar.

M als het boek i. h. b. voor oudere meisjes geschikt is.

N als novellen worden bedoeld.

S bij schetsen.

T bij tooneelstukken.

1e E. v. Chr. als een boek handelt in de eerste ééuw vóór Christus.

1e E. als een boek handelt in de eerste eeuw na Christus.

Maar we moeten meer rubrieken onderscheiden en speciaal op het onderwerp letten.

We kunnen b.v. de romans onderscheiden in:

1. Historische romans, naar de eeuwen aan te duiden.
2. Familieromans.
3. Detectieve-verhalen.

4. Dierenromans.
 5. Romans met sociaal onderwerp.
 6. Romans, die uitsluitend in een of ander milieu spelen
b.v. in de handels- of industriewereld, in arbeiders-,
burger-, intellectueele, adellijke, aristocratische, diploma-
tieke, militaire, geestelijke of kunstenaarskringen.
 7. romans met lokaal karakter.
 8. romans van de zee.
 9. oorlogsromans.
 10. verhalend proza over kinderleven.
- Voorts kan men naar den vorm onderscheiden in b.v.:
1. Humoristisch proza.
 2. Romans met Christelijken tendens.
 3. Naturalistische romans.
 4. Analytisch-psychologische romans.
 5. Romans in briefvorm.

En als men nu zijn romanbibliotheek wil indeelen naar al deze rubrieken, waaraan nog wellicht tal van andere kunnen toegevoegd worden, zal men bemerken dat er nog voor zeer vele romans geen hokje te vinden is. Dit mag evenwel geen beletsel zijn om toch de romans systematisch in te deelen: immers aan de vraag en de behoefte van het publiek wordt nu voldaan n.l. om te weten welke werken over een zeker onderwerp bestaan.

Nu komt de moeilijkheid om in 't kort in den catalogus aan te geven tot welke rubriek of rubrieken een roman behoort. Mij schijnt 't gemakkelijkst om vóór in den gedrukten catalogus met cijfers aan te geven de beteekenis der verschillende rubrieken. B.v.:

- 1 = Historische romans.
- 2 = Familieromans.
- 3 = Detectieve-verhalen.
- 4 = Dierenromans.

enz.

Deze cijfers plaatst men naar gelang een roman tot een of andere groep behoort achter de titels van den naar oorspronkelijke taal en tijdvak ingedeelden romancatalogus.

Voorbeelden:

Nederlandsche romans na 1880.

Couperus, L. De ongelukkige.	1. 15 ^e E.
Robbers, H. De gelukkige familie.	2.

Uit het Engelsch vertaalde romans na 1880.

Long, W. Boschgeheimen.	4. N. J.
-------------------------	----------

4 geeft aan: dierenverhaal.

N „ „ : novellen.

J „ „ : óók geschikt voor de jeugd boven 16 jaar.

Voor aanduiding van het onderwerp gebruike men cijfers,
voor aanduiding van den vorm letters.

Er rest nu nog deze moeilijkheid: hoe zullen de O. L. B.'en in Nederland een gelijke systematische indeeling van den roman invoeren? 't Is toch niet wenschelijk dat iedere O. L. B. dit op eigen initiatief doet. Daarvoor ontbreekt de tijd en de eenheid in de bibliotheekwereld wordt er niet door bevorderd.

Is 't mogelijk dat de C. V. of de N. V. een commissie in het leven roept ter oplossing van dit roman-vraagstuk?

Dan kan ieder bibliotheekambtenaar, die voelt voor een systematische indeeling van den romancatalogus aan die commissie een aantal rubrieken opgeven, die hij of zij voor een goede indeeling der romans noodig acht. Bij voldoende medewerking kan de commissie een lijst vaststellen, die de bepaalde rubrieken aangeeft en waarnaar 't wenschelijk is de romans in te deelen.

Dan eerst komt het grootste werk: de indeeling der romans naar de vastgestelde rubrieken.

Hiervoor is weer de medewerking van velen noodig: een ieder deele de Nederlandsche of in het Nederlandsch vertaalde romans, voor zoover hem of haar die bekend zijn, in naar de dan vastgestelde rubrieken.

De niet ingedeelde romans kunnen op verzoek en na opgaaf van de titels aan ieder der medewerkers, nader bestudeerd worden; zoo ook kunnen de nieuwe romans aan de hand van recensies en van de uitstekende annotaties der O. L. B.'en te Amsterdam en 's-Gravenhage nader ingedeeld worden.

Zóó worde de nieuwe systematisch ingedeelde romancatalogus geboren ten bate van de geestelijke ontwikkeling van het romanlezend publiek!

De systematische roman *kaart*-catalogus kan nu gemakkelijk worden samengesteld door alphabetische achter-elkaar-plaatsing der titels, elk volgens eigen rubriek.

Dan rest nog het verschijnen van een Standaard-catalogus op de wijze van die van het R. K. Centraal bureau voor lectuur, zij 't dan geheel geschoeid op den leest van openbare leeszalen en op de wijze als hierboven min of meer bedoeld.

Dan eerst zal beter dan tot nu toe voldaan worden aan de eischen, die Dr. Paul Ladewig in zijn werk „Politik der Bücherei“ aan den catalogus stelt:

„Die Kataloge haben allein eine Aufgabe der Praxis: die sofortige Nachweisung jedes Stückes, nach welcher Form immer es gefragt werden möge — hinsichtlich des Verfassers, des Inhalts, oder nach sonst einer charakteristischen Beziehung. Diese Nachweisungen müssen rasch, kurz, klar, sicher auf bibliografisch zureichender Grundlage die Büchereikataloge geben. Was darüber hinausgeht, mag es bibliophiler oder sonst gelehrter Art sein, wird dazu dienen, durch tiefstes Eindringen in den Inhalt der Bücher und dessen Spezialisierung die Bücherei immer nutzbarer zu machen“.

Laren/Blaricum.

P. V. DE WIT.

VAKLITERATUUR

Quarterly cumulative index medicus. Uitgegeven onder directie van de American Medical Association en de United States Surgeon's General Library. Chicago, American Medical Association, 1927.

Deze nieuwe, buitengewoon volledige en handige periodieke bibliographie is een nieuwe combinatie van den vanaf 1879 uitgegeven *Index medicus* en den *Quarterly cumulative index*, die vanaf 1916 werd uitgegeven. De nieuwe uitgave is voornamelijk gebaseerd op de gegevens, die regelmatig op de bibliotheek van de Surgeon General (Militaire Geneeskundige Dienst) worden verzameld. Deze gegevens worden verwerkt door de American Medical Association, welke laatste instelling ze nog aanvult en tot een overzichtelijk geheel voor de pers gereed maakt. Door finantieelen steun van het Carnegie Institution werd de uitgave mogelijk gemaakt. Er verschijnen vier nummers in het jaar: in April, bevattende het materiaal over het eerste kwartaal, in Juli, bevattende het materiaal

van het eerste en tweede kwartaal, opnieuw cumulatief gerangschikt, in October, bevattende het materiaal van het derde kwartaal en in Januari, bevattende het materiaal over het tweede halfjaar.

Elk nummer heeft een lijst van medische boeken, een lijst van uitgevers en verder volgens schrijversnaam en volgens de hoofden in één doorlopend alfabet gerangschikte periodieke literatuur. Van in andere talen dan in het Engelsch verschenen artikelen wordt een vertaling gemaakt en dan onder het hoofd gerangschikt met den schrijver tusschen haakjes, waardoor opzoeken van den volgens schrijver opgenomen oorspronkelijk volledigen titel mogelijk wordt. Anonyme literatuur is te vinden onder het onderwerp, zoowel de oorspronkelijke als de vertaalde titel. Als hoofden vindt men b.v. bepaalde geneesmiddelen, bepaalde ziekten enz.

Het buitengewone belang en het groote nut van deze bibliographie wordt duidelijk wanneer men bedenkt, dat practisch alle belangrijke medische tijdschriften-literatuur er in op is genomen van alle landen van de wereld, al is de lijst niet absoluut volledig. Uit een lijst van de gerefereerde tijdschriften blijkt, dat in het geheel ruim 800 periodieken worden geabstraheerd, waarvan 260 uitgegeven in de Vereenigde Staten, 176 in Duitschland, 119 in Frankrijk, 115 in Italië, 70 in Engeland en dan volgt Nederland reeds met 17, Zweden met 13, Argentinië met 12 evenals Japan, 10 in België, Oostenrijk en Spanje en dan volgen nog 37 landen met minder dan 10 tijdschriften.

Niet alleen zuiver medische tijdschriften werden opgenomen, maar ook die, handelende over aanverwante, soms vrij ver af staande gebieden. In het laatste geval echter worden niet alle artikelen gerefereerd, wat zelfs ook niet eens altijd bij de zuiver medische tijdschriften het geval is, maar dit wordt dan steeds vermeld. Zooals uit de lijst is op te maken, zijn de volgende grensgebieden het belangrijkste: alcoholisme, anatomie, anthropologie, arbeidersvraagstuk, bacteriologie, bibliographie, biologie, criminologie, diergeneeskunde, dierkunde, economie, entomologie, ethnologie, histologie, homoeopathie, ziekenhuisinrichting, hygiëne, juridische geneeskunde, lichamelijke opvoeding, landbouwkunde, mammologie, microbiologie, microscopie, natuurkunde, natuursport, occulte wetenschappen, opvoedkunde, parasitologie, psychologie, pharmacie, physiologie, plantenziektekunde, radiologie, rechtswetenschap, tandheelkunde, techniek, scheikunde, sociologie, statistiek, reddingwezen, voedingsleer, verdoovingsmiddelen, wijsbegeerte.

Lawrence, Kansas. U. S. A.

T. W. L. SCHELTEMA.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Assen. — Tentoonstelling van ex-librissen. In de Openbare Leeszaal werd 20, 21, en 22 December een kleine, maar met zorg uitgezochte tentoonstelling van ex-librissen gehouden, die door een groot aantal zeer belangstellende bezoekers werd bezocht. Doordat het ex-libris in onze stad nog betrekkelijk weinig bekend is, trok deze tentoonstelling zeer de aandacht.

Delft. — De bibliotheek der Technische Hoogeschool is verrijkt met een belangrijke verzameling Fransche werken, op techniek en kunst betrekking hebbende. De aanbieding daarvan is uitgegaan van de Fransche regeering, die daarbij de tusschenkomst van het Genootschap „Nederland—Frankrijk” heeft ingeroepen. De verzameling is ondergebracht in een aparte kast in de groote leeszaal der bibliotheek met het opschrift: „Livres techniques de France”. De overdracht van dit geschenk had met eenige plechtigheid plaats. (N. R. C.)

's Gravenhage. Bibliotheek van het Vredespaleis. — Met het nieuwe jaar kon de trefwoorden-catalogus in den vorm der bekende boekjes (Leidsch model) in gebruik genomen worden, waarmede dus het catalogusmateriaal is voltooid. Hier moge een opsomming volgen met aanduiding van enkele bijzonderheden en van mogelijke afwijkingen van het gebruikelijk systeem:

1. Alfabetische catalogus van de boeken, in thans 284 boekjes; gedrukte titels. Van den aanvang af heeft men de gewoonte gehad op ieder fiche het systematische nummer te stempelen.

2. Alfabetische catalogus der tijdschriftenliteratuur, in thans 189 boekjes; getypte titels.

3. Systematische catalogus van de boeken, in thans 196 boekjes. Elke rubriek chronologisch. Aan elk boekje gaat een inhoudsopgave vooraf. Elke fiche heeft links bovenaan het systematische nummer en de aanduiding van de eventueele, bijvoorbeeld nationale, onderverdeeling.

4. Systematische catalogus van de tijdschriften-litteratuur, in thans 24 laden. De nieuwste litteratuur steeds vooraan. Zelfde indeeling als 3, d. w. z. in ruim 500 hoofdrubrieken. Het opzoeken in 3 en 4 mogelijk gemaakt door een gedrukt „Overzicht der systematische indeeling” en een uitvoerig, getypt register.

5. Alfabetische trefwoorden-catalogus van de boeken en de tijdschriften-litteratuur, in thans 313 boekjes. Vele dubbele fiches, in plaats van

verwijzingen naar andere trefwoorden. Verwezen wordt alleen naar de groote rubrieken van de systematische catalogi. Onder elk trefwoord vindt men dus, behalve eventueel een algemeene verwijzing naar de betreffende rubriek van 3 en 4, alle verdere litteratuur.

In 2, 4 en 5 zijn de overdrukken op dezelfde wijze behandeld als de tijdschriftartikelen. Voor deze laatste worden fiches gebruikt, die reeds bedrukt zijn met de signatuur en den naam van het tijdschrift.

Alleen in 1927 werden verwerkt in de catalogi 1, 2, 3, 4 en 5 achtereenvolgens 2500, 2700, 3000, 4000 en 3000 fiches, dus in totaal ongeveer 18000 fiches.

Wat de uitleening, dus buiten de Leeszaal, betreft, deze bedroeg in 1927 ruim 4000 werken tegen 3000 werken in 1926. Terwijl dus de toename 33½ % bedroeg en het gebruik der Bibliotheek belangrijk toenam, bleef het aantal bibliographische aanvragen van eenigen omvang, waarvoor persoonlijke hulp noodig was, hetzelfde (ruim 300), waaruit een intenser gebruik van het catalogus-materiaal mag worden afgeleid.

Haarlem. — Naar aanleiding van het 25-jarig bibliothecariaat der Haarlemsche Stads-Bibliotheek, gaf Haarlem's Dagblad in zijn nummer van 29 November het volgende overzicht:

De directeur der Stads-Bibliotheek en Leeszaal is in 1902 den 4den Bibliothecaris der 19de eeuw J. W. Enschedé opgevolgd. Diens werk van 1896 tot 1902 in het belang der Stads-Bibliotheek verricht met weinig hulp en eigenlijk zonder salariering herdenkt de huidige functionaris met eerbied en groote waardeering. Enschedé begreep, dat de min of meer geleerde bibliotheek (door den eersten eigenlijken bibliothecaris Ds. A. de Vries van 1821—1862 geordend en beschreven, in die jaren en ook daarna door zijn opvolgers Gerlings, Mr. A. J. Enschedé en diens rechterhand C. J. Gonnet aanmerkelijk uitgebreid) zich in hare geestelijke voorraden meer moest veralgemeenen om daardoor voor een grooter publiek van belang en nut te kunnen worden. Toen de heer Rutgers van der Loeff hem op 1 Dec. 1902 verving, was ook in Nederland de leeszaalbeweging doorgedrongen en had hier en daar (Dordrecht en Utrecht) aan openbare leeszaalen reeds het aanschijn gegeven. Als voorstander van deze moderne instituten van ontwikkeling, begreep hij het belang dat er in de samenwerking van de oude Stads-Bibliotheek met de moderne leeszaal gelegen zou zijn, en dat het voor beide inrichtingen een levenskwestie zou wezen dat zij niet naast en los van elkaar, maar samenwerkend in één verband de Haarlemsche gemeenschap zouden gaan dienen. Het stond bij hem vast dat de vroeger of later natuurlijk ook in Haarlem in te stellen Openbare Leeszaal in de rijk van velerlei voorziene stedelijke boekerij haar kern zou vinden en haar achterland. De gecombineerde instelling van de toekomst (er zouden nog 20 jaar verlopen voor het zoover was) zou dan door in vroeger tijd vergaarde schatten en door uitbreiding met moderne geestelijke teerkost een dub-

bele beteekeenis krijgen. Gelukkig dat de plannen, die in den loop der jaren sinds 1906 werden beraamd van deze grondgedachte zijn uitgegaan. De eerste commissie, waarvan van de nog levenden o.a. de heeren Vincent Loosjes en E. H. Krelage deel uitmaakten, zag haar project van een nieuw, door den lateren prof. Van der Steur ontworpen, gebouw aan de Raaks, en later (in 1908) haar plan met het „huis in de Kruisstraat” mislukken. Een Raadscommissie van 1911, waarin behalve de genoemden o.a. de heeren Weyland en Modoo zitting hadden, bracht in 1912 bij een uitgebreid rapport een voorstel tot stichting van een gebouw aan de Nieuwe Gracht (Rolhuizen). Had de Raad dit voorstel aanvaard, dan had de gemeente toentertijd voor f 120.000 een groot modern leeszaalgebouw gekregen. Maar het praeadvies van B. en W. vlak vóór den wereldoorlog uitgebracht raadde tot versoering van het ontwerp. De moeilijke jaren 1914—1918 schoven het heele leeszaalplan op den achtergrond, en eerst in 1919 kwam er van de raadscommissie ter zake nieuw leven. De drang naar een openbare leeszaal was inmiddels zóó krachtig geworden (mede door de Volksuniversiteit) dat zonder veel omslag de Raad het ontworpen plan der commissie in Jan. 1921 tot uitbreiding der Stads-Bibliotheek met 'n openbare leeszaal aannam.

In Jan. van 't volgend jaar werd de Leeszaal geopend. Het zal dus binnenkort 6 jaar zijn, dat de voorloopige inrichting van de Leeszaal in de lokalen der oude Stads-Bibliotheek aan het Prinsenhof bestendigd is. De wat krappe ruimte, waarmede de gestadige groei van het instituut al meer heeft te worstelen, heeft dit najaar ietwat lucht gekregen doordat de zolderverdieping voor boekberging is geschikt gemaakt, en in nadere toekomst zal het uitleenbureau naar een grootter lokaliteit (thans in gebruik van het stedelijk archief) moeten worden overgebracht. Toch wordt gehoopt, dat de voorloopige inrichting van 1922 niet „semi-permanent” moge blijven. Daarvoor heeft het oude Prinsenhof toch te veel bezwaren. Maar dat is toekomst en vandaag wenscht men nog iets uit het verleden der laatste 25 jaar te vernemen. Tijdens het bibliothecariaat van J. W. Enschedé was het jaarlijksch bezoek aan de Stads-Bibliotheek (die eerst in 1899 dagelijks toegankelijk werd gesteld) opgelopen van 680 tot 2157 en het aantal per jaar uitgeleende boeken van 434 (in 1895) tot 1624 (in 1902). Deze vermeerdering, bewijs van langzamerhand groeiende behoefte en belangstelling, zette zich met eenige afwisseling voort tot 1921: het aantal bezoeken werd ongeveer 8000, de uitgeleende boeken ongeveer 4000.

Na de opening der leeszaal (Jan. 1922) kwam in deze getallen natuurlijk een geweldige stijging; in het eerste jaar kwamen er 44246 bezoekers en werden er 23475 boeken afgegeven, en ook deze vermeerdering hield in geregeld tempo aan: over 1926 werden 104158 bezoeken genoteerd en 88765 boeken uitgeleend. Drie honderd vijftig boeken per dag is thans geen zeldzaamheid (op drukke dagen beloopt het tusschen 400 en 500) en het dagelijksch bezoek (aan de leeszaal en het uitleenbureau) loopt veelal naar de 400.

Uiteraard heeft de boekerij zich in de laatste 25 jaar uitgebreid. In 1914 kwam het geheele boekbezit van het opgeheven Leesmuseum (globaal 5000 boeken, gezwegen van de collectie brochures en reeksen tijdschriften) er bij, in 1926 het aanzienlijk boekenlegaat van den heer Gonnet om nog niet te reppen van alle talrijke kleine collecties, die de bibliotheek in den loop der jaren toevielen, naast de boekerijtjes die er in werden opgenomen in een of ander verband, zooals de boekerij van het Friesche Gezelschap „Gysbert Japiks”, van de Alliance Française, van de Dr. de Hartog-verzameling en de Blindenbibliotheek. Door schenking en aankoop beide, vermeerderde de bibliotheek in de laatste kwart eeuw met naar schatting 40.000 werken en geschriften.

De financieele offers, die de gemeente zich thans jaarlijks getroost voor de Stads-Bibliotheek en Leeszaal, beloopten rond f 40.000.—. De Gemeente wordt bij de exploitatie gerugsteund door Provinciale en Rijks-subsidie, die voor 1928 geraamd zijn op f 5000.— en door de jaarlijks grooter wordende rente van het „J. H. Hesselsfonds”, die voor het eerste jaar op f 4000.— is begroot. Het bedrag dat de Gemeente jaarlijks aan het vernieuwde instituut ten koste legt is geen 4 maal de som, die voor de Stads-Bibliotheek in haar vroegeren vorm werd uitgetrokken. Het honderdvoudige nut, dat zij thans voor de burgerij afwerpt sinds 1922, rechtvaardigt het huidige bedrag dubbel en dwars.

Bedriegen de teekenen der laatste jaren niet, dan zien wij in niet al te verre toekomst de reeds bloeiende leeszaal ontwikkeld tot een zeer veelzijdig lichaam van inlichting, ontwikkeling en ontspanning in Groot-Haarlem. De twijg van 1922 zal dan een forsche boom geworden zijn. Moge het tegenwoordig geslacht Haarlemmers dat nog in grooten getale beleven!

Begrotingsdebat. — Een groote plattelandsgemeente in Zuid-Holland is een O. L. B. rijk. Dat niet alle raadsleden het nut dezer instelling waardeeren blijkt uit de discussie, die wij uit het plaatselijk blad hier letterlijk overnemen. De namen doen niet ter zake, het leerzame steekt in den geest der bespreking, die overigens voor de O. L. B. tenslotte goed is afgelopen.

De heer A. wil den post subsidie aan de openbare leeszaal schrappen; de boeken zijn ondeugdelijk.

De heer B. wijst erop, dat er een commissie van toezicht is.

De heer C. acht den post niet gerechtvaardigd, als de deugdelijkheid der boeken niet bewezen is.

De heer D. pleit voor het behoud van het subsidie, dat de gemeente medezeggenschap geeft.

De Voorzitter bestrijdt het standpunt van den heer C. en wijst erop, dat er een commissie van toezicht is.

De heer A. blijft er bij, dat er slechte boeken in de bibliotheek zijn.

De Voorzitter antwoordt, dat hij dan bij de commissie klagen moet.

De heer E. vraagt of de boeken nog slechter zijn dan het Rotterdamsch Nieuwsblad.

De heer A. zegt, dat ze veel slechter zijn.

De heer F. acht de woorden van den heer A. geen argumenten tegen den post, doch meer critiek op de commissie.

De heer B. wijst er op, dat er alleen in overleg met de commissie boeken aangeschaft worden. De zoon van den heer A. was steeds lid. Voorts acht spr. het de taak der gemeente om mede te helpen om een inrichting als deze in stand te houden. Er wordt al zooveel geklaagd over de straatjeugd.

De heer A. antwoordt, dat hij juist door het lidmaatschap van zijn zoon eenige controle op de boeken kon houden en daarop zijn opvatting vestigt.

De heer B. betoogt, dat de heer A. zijn persoonlijke opvatting weergeeft. Waar dit toe leidt, blijkt uit diens veroordeeling van „Sprotje”, dat, hoewel geen kinderboek, een goed boek is. Alom verbaast men zich er dan ook over, dat het hier als slecht aangemerkt is.

De heer A. acht „Sprotje” inderdaad een zeer slecht boek. Zijn voorstel tot schrapping van den post wordt met 9—4 stemmen verworpen.

BUITENLAND

Genève. — Het Secretariaat van den Volkenbond bestudeert op het oogenblik de kwestie der besteding van de gift van \$ 2.000.000 van Rockefeller jr. voor de stichting van een wereldbibliotheek. Er zal een commissie van deskundigen worden benoemd, en nog een tweede commissie voor de uitwerking van de materieele en technische organisatie.

Kopenhagen. — In een afzonderlijke zaal van de bibliotheek te Kopenhagen, waarin het borstbeeld van Georg Brandes door Max Klinger is geplaatst, zijn thans de aan die bibliotheek vermaakte boeken uit Brandes' nalatenschap ondergebracht, waarvan vele met opdrachten. Verder vindt men er de volledige brieuwisseling van Brandes, o.a. met Nietzsche, Strindberg, Clemenceau, Anatole France en Romain Rolland.

(N. R. C.)

Oxford. — De beroemde Bodleian Library wordt verbouwd en aanzienlijk uitgebreid. Er is daarvoor £ 33.000 beschikbaar. (N. R. C.)

PERSONALIA.

Rijswijk (Z.-H.). — Benoemd als assistente aan de O. L. B. Mej. A. E. Buyn, laatstelijk als volontaire werkzaam aan de O. L. B. te Doetinchem (Diploma Assistenscursus Utrecht 1925).

Dr. T. P. SEVENSMA.

De Volkenbond heeft wederom beslag gelegd op een Nederlandsche kracht en het is ditmaal het bibliotheekvak dat deze eigenaardige samenvoeging van een eer en een verlies te beurt valt. Wie er treuren moge, wij wenschen Dr. Sevensma en de bibliotheek van den Volkenbond geluk.

Er is in ons land op bibliotheekgebied veel belangrijk werk verricht in de laatste twintig jaar. De tijd was rijp voor allerlei nieuwen groei en in zulke tijden komen de werkers die het doen zullen als vanzelf naar den voorgrond. Tot deze vernieuwers van velerlei in denkbeelden en gewoonten behoort Dr. Sevensma. Zeldzaam is zijn loopbaan door de talrijke gelegenheden die hij vond om zijn gedachten ten uitvoer te brengen. Voor menig welbesteed menschenleven is het mooi zich aan één zaak te hebben kunnen wijden en die tot voldoening van zich zelf en anderen te hebben tot stand gebracht. Dr. Sevensma begint thans aan zijn vierde groote taak. Hij was als conservator aan de Amsterdamsche Universiteitsbibliotheek verbonden, toen men hem op het eind van 1913 naar Rotterdam riep als eersten beheerder en inrichter van de boekerij der pas gestichte Handelshoogeschool. Nadat hij deze Bibliotheek juist tevoren in haar doelmatige eigen lokalen tot rust had mogen brengen, trok Amsterdam hem in 1916 weder tot zich, thans als directeur-bibliothecaris der nieuw-gestichte Openbare Leeszaal. Wederom moest hij een nieuwe instelling scheppen; eind 1918 kon hij haar openen in het ruime gebouw, dadelijk als een groot en afgerond geheel. In 1924 breidt zijn zorg zich uit over de Universiteitsbibliotheek, waar zijn voorganger Dr. C. P. Burger de leeftijdsgrens had bereikt. Hier stelde hij zich tot taak de hoog noodige verbeteringen aan het gebouw tot stand te brengen, waarmee men in de voorgaande jaren al te zuinig was geweest. Hij wist binnen de beschikbare ruimte een grondige en verrassende verbouwing te bewerken.

En nu staat Dr. Sevensma opnieuw voor plannen van nog grootter omvang. De stichting van een eigen gebouw voor de

Volkenbondsbibliotheek, de inrichting en reorganisatie dier boekerij zelf, de vele nuttige werkzaamheden op het gebied van internationale bemiddeling, die juist deze bibliotheek en haar staf zullen ter hand moeten nemen, dat alles tezamen vormt een taak die een man van ervaring en van volharding vereischt. Dat Genève dien in hem vinden zal, daaraan twijfelen wij niet.

F. K.

OFFICIEEL GEDEELTE

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN EN BIBLIOTHEKEN

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

De besturen der Centrale Vereeniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken en der Nederlandsche Vereeniging van Bibliothecarissen maken bekend, dat ter uitvoering van de op 22 December 1927 te 's Gravenhage gesloten overeenkomst de volgende personen benoemd zijn tot leden der gemeenschappelijke commissies:

1. in de *commissie voor het bibliotheekcongres*:

a. voor de C. V.: de dames E. de Clercq (1929) en N. Snouck Hurgronje (1930), en de heeren Dr. H. E. Greve (1932) en Dr. W. Leendertz (1935);

b. voor de N. V. B.: de heeren Dr. J. S. Theissen (1931), Dr. J. ter Meulen (1933), W. S. Jurgens O.S.A. (1936) en Mr. A. de Stoppelaar (secretaris-penningmeester).

In haar eerste bijeenkomst heeft deze commissie tot voorzitter gekozen den heer Dr. P. C. Molhuysen (1934) en tot secretaris-penningmeester den heer Mr. A. de Stoppelaar. Voorts werd besloten, dat de leden der commissie, ondanks hun herkiesbaarheid, zich — met uitzondering van den secretaris-penningmeester — niet herkiesbaar zullen stellen. Een bij loting vastgestelde rooster bepaalt, dat de leden aftreden in het hierboven achter elks naam vermelde jaar.

2. in de *commissie voor het tijdschrift*:

dezelfde personen, die thans reeds de redactie van „Bibliotheekleven” vormen.

De samenstelling der commissie is als volgt. Achter elks naam is het bij loting vastgestelde jaar van aftreding vermeld.

a. voor de C. V.: de dames E. de Clercq (1932) en A. C. Gebhard (1930);

b. voor de N. V. B.: de heeren J. D. C. van Dokkum (1931) en Dr. F. Kossmann (1929, secretaris);
voorzitter: Dr. H. E. Greve (1933).

3. in de *commissie voor de uitgave van geschriften*:

a. voor de C. V.: mej. E. de Clercq (1931) en mevr. C. S. Kluyskens (1933, secretaresse);

b. voor de N. V. B.: de heeren Dr. H. E. Greve (1929) en W. S. Jurgens O. S. A. (1932);
voorzitter: Dr. F. Kossmann (1930).

4. in de *commissie voor de buitenlandsche betrekkingen*:

a. voor de C. V.: de heeren Jhr. Mr. Dr. E. A. van Beresteyn (voorzitter der commissie), Dr. H. E. Greve en Dr. P. C. Molhuysen;

b. voor de N. V. B.: de heeren Dr. J. ter Meulen, Dr. A. Lysen (secretaris der commissie) en J. E. van der Pot.

's Gravenhage, Februari 1928.

Namens de beide besturen:

H. E. GREVE, *secretaris der C. V.*

A. LYSEN, *secretaris der N. V. B.*

Bibliotheek-Congres 1928.

De Commissie voor het Bibliotheek-Congres heeft besloten het Congres 1928 te houden op **Maandag 21 en Dinsdag 22 Mei te Dordrecht.**

Als Voorzitter werd gekozen de Heer Dr. A. Hulshof en de contributie vastgesteld: voor de leden der C. V. en der N. V. op f 1.—; voor niet-leden op f 3.—.

Circulaires met nadere bijzonderheden worden in Maart a.s. verzonden. Reeds nu kan echter worden medegedeeld, dat een uitnoodiging tot het houden van een voordracht is aangenomen door Mej. E. de Clercq en de Heeren Prof. Dr. H. Brugmans en Dr. W. Leendertz, en dat de Gemeente Dordrecht op Dinsdag 22 Mei den Congresleden een boottocht en lunch hoopt aan te bieden.

Adresveranderingen gaarne spoedig aan den ondergeteekende.

De Secretaris:

Mr. A. DE STOPPELAAR Fz.,
Lange Voorhout 34, 's Gravenhage.

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN

**Buitengewone Algemeene Ledenvergadering op Zaterdag
17 December 1927, des morgens ten 11 ure, gehouden
in de Openbare Leeszaal te Utrecht.**

Na een kort openingswoord, waarin de aanleiding tot het instellen der Statuten-Commissie uiteengezet-, en deze Commissie voor haar werk bedankt wordt, geeft de Voorzitter het woord aan de vergadering tot het houden van algemeene beschouwingen over de voorgestelde wijzigingen.

Assen vraagt of de Commissie kan toelichten waarom geen oplossing gezocht is in de richting van een vereeniging, uitsluitend uit Leeszalen samengesteld.

De *Voorzitter* antwoordt, dat de Commissie deze vraag zeer zeker onder de oogen heeft gezien en uitvoerig heeft besproken. Unaniem was men er in de Commissie tegen en zij achtte de zaak afdoende toegelicht in het schrijven bij de convocatie tot de jaarvergadering te Enschede aan de leden toegezonden. Misschien ware het wel gewenscht geweest, dit met een enkel woord in de toelichting te hebben vermeld.

Laren merkt n.a.v. art. 10 al. 2 op, of het niet eenvoudiger ware, dat niet de Leden, maar het Bestuur zelf het initiatief nam tot de voorbereiding der bestuursvergadering in dubbel en getale?

De *Voorzitter* acht het beter, dat niet het Bestuur aanstonds tot de bedoelde maatregel overgaat, maar, wanneer het niet met het besluit der Ledenvergadering kan meegaan, eerst zijn standpunt aan alle leden uiteenzet. Blijken de leden overtuigd, dan is geen vergadering, geen verkiezing en geen verder beraad meer noodig.

Assen stelt drie vragen: 1°. Wat het Bestuur doet ingeval geen enkel lid op het schrijven van het Bestuur reageert; 2°. Wat er geschiedt indien de vergadering besluit geen verkiezing te houden; 3°. Hoe de dubbeltallen voor de verkiezing zullen worden samengesteld.

Steenwijk ziet niet in waarom aangenomen moet worden, dat een ledenvergadering besluiten zou kunnen nemen tegen het belang der Vereeniging in. En, indien een tweede instantie niettemin gewenscht is, waarom dan geen referendum?

Hilversum acht het ten eerste een bezwaar, dat een belangrijk recht der algemeene vergadering, het nemen van bindende besluiten, wordt ontnomen. Dat voorstel is ook niet met voorbeelden van noodzakelijkheid gemotiveerd. Ten tweede zou het wenschelijk zijn, dat ook de minderheid der algemeene ledenvergadering het recht van een nadere verkiezing kreeg. Maar het geheele proces acht Hilversum omslachtig, tijdroovend, kostbaar en ondemocratisch. Wenscht men een instelling boven de algemeene vergadering, dan moet dat een referendum zijn, hetzij over alle zaken der vereeniging, hetzij over bepaald aangewezenen. Wil men het Bestuur meer macht geven, dan geve men het Bestuur eveneens het recht tot het uitschrijven van een referendum.

Leeuwarden vraagt, waarom het Bestuur, bij een conflict met de algemeene ledenvergadering, niet aanstonds tot de verkiezing van een dubbel bestuur zou besluiten, en waarom in dat geval de ledenvergadering niet onmiddellijk tot de keuze van de 21 anderen zou kunnen overgaan?

Arnhem meent, dat de ledenvergadering zich niet er toe leenen kan, dergelijke rechten uit handen te geven. Aan het Bestuur staat ook altijd nog den weg open een nadere algemeene ledenvergadering uit te schrijven.

Alkmaar stelt de vraag, wat er gebeurt indien de dubbele

vergadering eens niet tot overeenstemming zou komen; als de stemmen staakten?

Hengelo eischt voor de ledenvergadering naast haar propagandistische beteekenis het recht op van invloed op den gang van zaken. Het zal in het andere geval niet animeerend werken op het bezoek der leeszaalbesturen. Zou de regeling niet aldus kunnen worden gewijzigd, dat de eindbeslissing bij conflicten in handen kwam van het Dagelijksch Bestuur der C. V. plus vijf gekozenen en één onpartijdig voorzitter? Het voordeel ligt in het kleiner comité en den betrekkelijk kleineren invloed van het Bestuur.

De Heer *Welling* (Commissielid) zou de discussies over de uitvoering van het principe eerst terug willen leiden naar het principe zelf. Het principieele punt, dat eerst dient te worden uitgemaakt is: heeft het Bestuur alles te zeggen, heeft de Algemeene Ledenvergadering alles te zeggen, of zal er boven deze een laatste instantie zijn zooals bij wijze van compromis art. 10 aan de hand doet.

De *Voorzitter* beantwoordt de sprekers. Volgens zijn opvatting, die wortelt in den tekst der tegenwoordige Statuten, is de opzet der C. V. ongeveer parallel aan die van het Gemeentebestuur. Er zijn de kiezers: de leden der C. V.; de Raad: het Bestuur der C. V.; het College van B. en W.; het Dagelijksch Bestuur der C. V. Bij het eigenlijke bestuur der C. V. heeft alleen het Bestuur recht van handelen, evenals bij het gemeentebestuur dat de Raad is.

Spr. ontkent niet, dat dit niet de normale structuur eener vereeniging is. Hij kan zich voorstellen, dat er zijn die dezen toestand anders wenschen in te richten omdat zij dezen toestand een misse zaak achten. Deze vergadering kan zeggen, dat zij de opzet van 1908 niet meer goedkeurt. Zij kan de rechten, die zij ingevolge de regeling van 1908, in het bijzonder ingevolge art. 8, nooit bezeten heeft, thans in handen willen *nemen*: wat iets anders is dan, gelijk door enkele sprekers werd uitgesproken: „rechten niet uit handen *geven*”.

Tot hen, die deze nieuwe richting uit willen, richt spr. de waarschuwing: de C. V. heeft thans, dank zij haar unieke opzet, die een zeer onafhankelijk bestuurscollege schept, een

inderdaad unieke positie gekregen. Zij is geen gewone vereniging, die requesteert, petitionneert en adresseert, maar zij adviseert, en, dank haar onverdachte onpartijdigheid, adviseert zij in de meeste gevallen de Regeering met succes. Wanneer een organische verandering het Bestuur zou maken tot uitvoerders van den wil der ledenvergadering, — van de direct belanghebbenden, — dan zou de C. V. wel eens blijken kunnen haar unieke positie tegelijkertijd kwijt te zijn. Inplaats van het Bestuur der C. V. zou dan de Regeering een ander adviseerend orgaan kunnen scheppen, dat zeer zeker ambtelijker en verder van de Leeszaalbelangen zou afstaan dan het eigen gekozen Bestuur.

Men geve zich goed rekenschap, waar de Leeszaalbeweging méér mede gediend is, en of, welk Bestuur dan ook, goed zou doen het fijne instrument dezer organisatie willens en wetens prijs te geven. Men bedenke ook, dat deze opzet de elders onbestaanbare vrede en samenwerking tusschen de diverse richtingen, heeft weten te veroveren en te behouden.

Wat het referendum betreft: dat levert een papieren strijd op en niet een strijd in onderling overleg. De oplossing van conflicten moet altijd gezocht worden door met de oppositie aan één tafel te gaan zitten. Met het idee van een kleine conferentie (Hengelo) kan spreker zich echter zeer wel verenigen.

De Voorzitter beantwoordt vervolgens de sprekers afzonderlijk.

De Heer *van Empel* (Bestuurslid C. V.) verklaart, in het Bestuur der C. V. tegen de voorgestelde regeling van art. 10 te zijn geweest en had liever alles gelaten zooals het was. Het Leeszaalbestuur te Middelburg zal dan ook, door spreker, tegen stemmen.

Hilversum wil in overweging geven, dat het C. V.-Bestuur zijn voorstellen alsnog terugneemt en in een volgende algemeene ledenvergadering nog eens met nieuwe voorstellen komt, omdat de kwestie waar het om gaat nog niet voor allen duidelijk kan zijn.

De Voorzitter merkt naar aanleiding hiervan op, dat het zoo juist gesprokene een overtuigende demonstratie is van

het gevaar als aan ledenvergaderingen de beslissing zou toevallen over hoogst gewichtige aangelegenheden. Uit de woorden van den vorigen spreker blijkt immers duidelijk, dat men, als stemgerechtigde afgevaardigde toch aan zich voorbij heeft kunnen laten gaan, al wat sinds twee à drie jaren de gemoeiden in beweging heeft gehouden. Hij stelt voor, thans over artikel 10 te stemmen.

Artikel 10 wordt, wat het daarin neergelegde beginsel betreft, aangenomen met 173 stemmen vóór en 20 tegen.

Gestemd wordt vervolgens over de samenstelling van het lichaam, dat de eindbeslissing zal hebben. Het voorstel van het C. V.-Bestuur is de verdubbeling van het Bestuur van 21 personen; terwijl het voorstel-Hengelo, overgenomen door den Voorzitter luidt: 5 + 5 + 1 onpartijdig voorzitter. Het Bestuursvoorstel wordt aangenomen met 150 stemmen vóór en 30 tegen.

Alkmaar maakt de opmerking, dat nog niet geregeld is wat geschieden zal wanneer de stemmen in de vergadering van 42 staken.

Besloten wordt in art. 10 een alinea in te lasschen: „Bij staking van stemmen wordt het besluit der algemeene ledenvergadering uitgevoerd.”

Assen mist in art. 10 een regeling van de verkiezingsprocedure.

Besloten wordt in art. 10 een alinea in te lasschen, bepalend dat de verkiezing zal plaats hebben op de gewone, in het Huishoudelijk Reglement neergelegde, verkiezingswijze.

De *Voorzitter* merkt op, dat alsnog in de Statuten moet worden bepaald, dat aan O. L. B. gelijk gesteld zijn de rechten en verplichtingen van O. U. B. en provinciale bonden.

Hilversum vraagt wat in art. 5 het woord „kunnen” beduidt.

Naar aanleiding van deze vraag wordt het woord „kunnen” verwijderd. Oorspronkelijk was de bedoeling geweest niet-bona-fide Leesalen te kunnen weren. Dit is thans overbodig geworden.

Sneek vraagt waarom alleen de rekening en niet de begroo-ting aan de algemeene ledenvergadering wordt medegedeeld.

Over dit punt ontspint zich een opgewekte doch langdurige gedachtenwisseling. De *Voorzitter* kan alleen dan iets voelen voor het meedeelen der begrooting, wanneer het Bestuur zoo vaak het in den loop des jaars noodig blijkt, bevoegd blijft buiten de raming der posten uitgaven te doen.

Het Huishoudelijk Reglement wordt ongewijzigd goedgekeurd.

Nadat de Voorzitter geconstateerd heeft, dat aan alle statutaire verplichtingen voor deze algemeene ledenvergadering voldaan is, besluit de vergadering de Koninklijke goedkeuring op deze wijzigingen in de Statuten aan te vragen en aan het Bestuur de bevoegdheid te verleenen alle redactioneele wijzigingen aan te brengen, welke het Departement van Justitie mocht verlangen.

De Heer *Lezer* (Assen) bedankt den Voorzitter voor zijn leiding.

De secretaris: H. E. GREVE.

Opleidings-Commissie.

Aan de deelnemers van den assistentscursus 1927—'28 zijn de roode formulieren verzonden, waarop zij kunnen mededeelen of zij den directeurscursus 1928—'29, die 1 October a.s. begint, willen volgen.

Deze formulieren moeten zoo spoedig mogelijk teruggezonden worden, en vergezeld gaan van een bedrag van f 50.—, dat in mindering strekt van het lesgeld (f 200.—) en dat teruggezonden wordt indien de leerling niet geplaatst kan worden.

Bericht van al of niet plaatsing wordt den aanvragers toegezonden, zoodra de Opleidings-Commissie daaromtrent beslist heeft.

Leerlingen van vroegere assistentscursussen, die hun assistentsdiploma verkregen hebben en den directeurscursus 1928—'29 willen volgen, moeten zich, zoover zij dit niet reeds gedaan hebben, vóór 1 Mei bij de ondergeteekende aanmelden, en eveneens een bedrag van f 50.— overmaken. Aangifte na dezen datum sluit deelneming onherroepelijk uit.

Aan de leerlingen, die in vooropleiding zijn, zijn de witte formulieren toegezonden, waarop zij zich voor den assistents-cursus 1928—'29 kunnen aanmelden.

Ook deze formulieren moeten zoo spoedig mogelijk teruggezonden worden, daar de plaatsing op de cursussen eerst geregeld kan worden als *alle* formulieren terugontvangen zijn.

Zij, die in September a.s. in vooropleiding willen gaan, om in September 1929 op den assistentscursus te komen, moeten zich vóór 1 Sept. a.s. bij de ondergeteekende aanmelden.

Zij, die niet in het bezit zijn van diploma van met goed gevolg afgelegd eindexamen Gymnasium, 5 j. H. B. S. of 5 j. Meisjes-H. B. S. zullen opgeroepen worden tot een examen in Den Haag in de eerste helft van September te houden, uit welk examen zal moeten blijken, dat zij in ontwikkeling gelijkgesteld kunnen worden met de bezitters van een der bovenbedoelde diploma's.

Directeuren en directrices van Openbare Leeszalen en Bibliotheken worden er aan herinnerd, dat aspiranten voor den Opleidings-cursus een vol jaar te voren hun *vooropleiding* moeten beginnen, en dat het beslist noodzakelijk is dat zij, die in vooropleiding willen gaan, zich vóór 1 September aangeven op daartoe bestemde formulieren. Wie deze aangifte verzuimt, is onherroepelijk van de opleiding in het volgende jaar uitgesloten.

Het lesgeld voor assistents-cursus en voor directeurs-cursus bedraagt f 200.—.

De Secretaresse der O.C.:
E. DE CLERCQ.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

Bericht aan de nieuwe leden.

Het bestuur maakt bekend, dat de nieuwe leden eerst later een exemplaar van Statuten en Huishoudelijk reglement zullen ontvangen, daar nog niet terstond kon worden overgegaan tot den druk van een nieuwe uitgave, waarin de op 18 December 1927 vastgestelde wijzigingen zijn opgenomen.

Namens het bestuur,
de secretaris: A. LYSEN.

DE ROMAN EN HET LEVEN

Enkele overwegingen naar aanleiding van de enquête betreffende aanbevelenswaardige doubletten van romans in openbare Leeszalen ¹⁾

De tegenstrijdige waardeering van romans door de deelnemers aan deze enquête berust voor een deel op allerlei toevallige factoren. Individuele voorkeur, litteraire opvoeding, afkeer voor bepaalde stoffen, enz. spreken hun woordje mee. Tusschen al deze toevallige motieven komt echter duidelijk een principieele kwestie naar voren, die uitgesproken wordt in de tegenstrijdige antwoorden op de vraag: Welke invloed heeft de roman op het leven van den gemiddelden lezer? Het is het probleem van de kunst en de moraal, of precieser van den roman en de moraal, dat in dezen strijd zich opdringt. Dit probleem is moeilijk en, oppervlakkig gezien, antipathiek. Het roept reminiscenties wakker aan litteraire ketterjagerij en censuur. Het maakt bang voor suikerzoete braafheid, in litteratuur gewoonlijk smaakbedervender dan de pikante prikkeling van het ongeoorloofde. Toch mogen we deze netelige kwestie niet doodzwijgen, want zij is een fundamenteel probleem der nieuwere sociale paedagogische bibliotheekpolitiek. Enkele der gepubliceerde brieffragmenten bewijzen de noodzaak ons van dit probleem rekenschap te geven. „Laat de menschen toch lezen wat ze willen en wij slechts toezien, of het wel litterair goed geschreven is.” Aldus een opvatting. Een ander is het daar niet mee eens, want „zelf voel ik heel sterk, dat een boek, waarin onze gedachten tijdelijk leven, van zuiveren inhoud moet zijn”. Een derde wil positief dat „de dingen gekend en geweten worden” en hij acht tot dat doel „realisme en erotische lectuur noodig, want de opvoedende kracht ligt in de ondervinding, niet in de onthouding”.

Welk dezer gezichtspunten is juist? Is het waar dat we ons moeten onthouden van alle bescherming bij de lectuurkeuze

1) Verslag verschenen in de serie „Leeszaalwerk” nr. 9.

tegen het moreel bedenkelijke en slechts te zorgen hebben voor het litterair goede? Of is voor sommigen een „onzuiver” boek een gevaar? Of is juist realisme en erotiek in de lectuur gewenscht? Wij zullen niet pogen op al deze vragen een antwoord te vinden. We willen eerst probeeren het probleem juist te stellen. Dat dit noodig is, blijkt dadelijk wanneer we de hier gelanceerde opvattingen nader bekijken. Waarom moeten we zorgen voor het litterair goede? Toch nergens anders om dan dat we deze zorg als een cultuurtaak erkennen? En een taak erkennen is dat niet een moraal aangaan? En brengt de erkenning van de moraal niet juist mee bescherming tegen immoreele lectuur? En verder: gesteld al, dat de opvoedende kracht in de ondervinding ligt, is het dan juist, den roman in dienst dezer paedagogische tendens te stellen? Doet de opvatting, „dat realisme en erotische lectuur *noodig* zijn”, recht aan de beteekenis van den roman als aesthetische waarde? Degradeert ze den roman niet tot een bloot opvoedingsmiddel?

Al deze vragen leiden vanzelf naar een overwegen van het principieele probleem der kunst en der zedelijkheid, waarvan het probleem van den roman en het leven een detail-vraag vormt. Wij zien de verhouding van kunst en zedelijkheid aldus: De kunst is autonoom, „Selbstzweck”. Haar waarde is intensief, aanschouwelijk, gefühlsmässig, of hoe men haar verder wil aanduiden. Het kunstgenot is een „uninteressiertes Wohlgefallen”, zonder direct practisch verband met de ons omringende werkelijkheid. Kortom: de kunst is een wereld op zich zelf. De kunstscheppende artist en de kunstgenietende beschouwer hebben in het scheppen en beschouwen geen andere maatstaven noodig dan zuiver aesthetische. Zoo laten we het principe „l'art pour l'art” gelden, echter . . . slechts op het terrein van de kunst. Dit moet met nadruk gezegd worden, omdat de kunst — en hier ligt de moeilijkheid — altijd tegelijk iets anders is dan kunst en . . . op deze andere gebieden gelden andere principia. De kunst is niet maar een aesthetisch spelen; kunst is een cultuurfactum, en als zoodanig diep geworteld in den bodem van het algemeen menschelijke. De aesthetische schijn van de kunst bestaat als vorm van en aan de practische

realiteit. „Die Kunst, die — als grosse Kunst — alles Geistige, Ideeënhafte und Religiöse in sich schliesst — betrügt nicht, sofern der Mensch in ihr schaffend und rezeptiv einen Sinn erlebt, sondern *sofern* dieser Sinn für die Realität des verantwortungsvollen Lebens selbst gesetzt wird" 1). De vermenging van kunst en leven en daarmee òf vervreemding van het leven òf misbruik van de kunst is een bijna onvermijdelijk gevaar. Kierkegaard, Tolstoi e. a. hebben er op gewezen. En geen volkspaedagoog kan hiervoor blind blijven. De homo aestheticus is een abstractie. Enkelen, die de kunst genieten als op een eiland van droom, ver weg van het vaste land der werkelijkheid, vermogen *elke* kunstuiting te beleven zonder dat hun aanvoelen van het werkelijke leven, hun blik en hun oordeel ook maar den geringsten invloed ondergaat. De meeste menschen zijn tot deze geestelijke prestatie niet in staat. Hun vleesch en bloed, hun begeerten en driften, heel hun onvervalschte realiteit mengt zich zoo in de aesthetische beschouwing en beleving, dat het hen onmogelijk zou zijn aan te geven, wat in het kunstgenot zuiver aesthetisch is en wat niet. Tusschen de enkelen en de meesten (de gemiddelde kunstgenieters) staat nog de groep meer ontwikkelden. Deze vermogen in den regel zich bewust te maken, dat er een groot verschil bestaat tusschen den indruk en invloed van het kunstwerk op de individueele ziel en de immanente waarde van het kunstobject zelve. Zij vermogen te scheiden, hetgeen het „ik" in zijn practische realiteit bijdraagt of afdoet aan de, uit de zakelijke gesteldheid van het kunstobject voortvloeiende, factoren van het aesthetisch genieten. Zij vermogen, kortom, het subjectief ervaren te scheiden van een oordeel over het objectief aanwezige.

Wij hebben echter in onze bibliotheekpractijk te doen met de groote menigte en daarom zij onomwonden toegegeven, dat in de kunst, geheel in het algemeen genomen, reeds een gevaar ligt voor het leven. Dadelijk echter zij met den meesten nadruk er aan toegevoegd, dat de voordeelen van de kunst voor het leven, ook het zedelijk leven, dit gevaar verre overtreffen. De

1) K. Jaspers. Psychologie der Weltanschauungen, Berlin 1922, S. 71.

volksopvoeding zal daarom de aesthetische verheffing zich tot taak stellen, echter met vermindering van of bescherming tegen de gevaren. Deze bescherming hoeft niet de vorm aan te nemen van een burgerlijk philisterdom, „dat niet begrijpt, dat er dingen zijn, die het niet begrijpt“, maar kan plaats hebben ongedwongen en van zelf, wanneer de kunstpolitiek de fout vermijdt met de kunst genadiglijk tot het volk af te dalen en de waarheid erkent, dat gezonde kunst (en levendig kunstgenot) altijd uit het volk zelf moet opkomen. Dit over kunst en volk in het algemeen.

Een nieuw probleem doet zich voor bij den roman en het volk. Bij den roman is namelijk de waarheid, dat een kunst-schepping tegelijk ook iets anders is dan kunst, bijzonder onderstreept. Schiller noemde den romanschrijver (naar aanleiding van Goethe's Wahlverwantschaften) een „Halbbruder des Dichters“, omdat hij grooter gevaar loopt de onontbeerlijke buiten-aesthetische bestanddeelen als doel-op-zich-zelf te behandelen. M. a. w.: Het materiaal staat in geheel andere verhouding tot de aesthetische vormgeving dan bij de andere kunsten. Zoo is het dan ook geschied, dat toonaangevende romanschrijvers, men denke aan Flaubert, Zola, de gebroeders de Goncourt — den roman bewust in dienst stelden, niet van de schoonheid, maar van de wetenschap ¹⁾. Tenzij men met Hermann Cohen ²⁾ den roman als stof aanwijst de beschrijving van de geschiedenis der liefde, en daarnaar haar aesthetischen zin begrijpt, tenzij men dus één al het andere uitsluitende *norm* opstelt, blijft er niets anders over dan toe te geven dat juist het eigenaardige kunstgenre van den roman meebrengt, dat zij spreektrumpet is van alles wat zich in het leven uit. Vergaarbak van ideeën. Roeper om recht. Wakker-schudder van het geweten. Wekker van hartstocht. Verleider. Plichtsbeseftverdoezelaar. Dominee. Teemende tante. Straatmeid. Politicus. In elke gestalte kan de roman optreden, elke

1) Zie o.a. voorrede Germinie Lacerteux van de Goncourt: que le roman s'est imposé les études et les devoirs de la science....

2) Hermann Cohen. Aesthetik des reinen Gefühls II. Blz. 123: „Darin besteht die Stileinheit des Romans, dass er nichts anderes ist und nichts anderes sein will, als einzig und allein Liebesgeschichte“.

gedaante aannemen. De glans van de taal, de schittering van het woord, het wordt van doel tot een middel in de hand van den auteur, die liever leider der jeugd, biechteling of zedenhervormer is, dan schepper van een kunstwerk.

Dit genre romans, deze bastaards van wetenschap en moraal kunnen we niet meer met zuiver aesthetische maatstaven beoordeelen. Zoo goed als een leerboek der ethiek, valt de roman, die met de suggestie van het levend voorbeeld dikwijls de bedenkelijkste zedelijke oordeelen uitspreekt, onder de zedelijke kritiek. De „Laisser faire” tactiek van het reeds aangehaalde fragment „*Laat de menschen lezen, wat ze willen en wij slechts toezien of het wel litterair goed geschreven is*” is dan ook naar mijn beste inzicht niet te verdedigen. Het mist het feitelijk karakter van den roman. Dit alles wordt nog verscherpt door de volgende overweging: De roman is een massaproduct. Niet als een schilderij, bestaat de roman in één origineel. Hij wordt bij duizendtallen op het volk losgelaten. En daarmee wordt elke roman tot een sociale daad. Geen enkele auteur weet wat voor goed of kwaad hij sticht in het leven van onzen tijd. Zoover de auteur zuivere kunst wil scheppen zonder bijoormerk, behoeft hij zich ook niet met ethische overwegingen bezig te houden. De zuiver aesthetische bedoeling adelt het werk als vanzelf. Bij den roman komt deze zuivere kunst weinig voor. De meerderheid zoekt bewust of onbewust het leven te beïnvloeden. En hier begint de reguleerende taak der Openbare Leeszaal en Bibliotheek.

Uit een beschouwing van de enquête-lijst blijkt verder nog, dat binnen het groote gebied van den roman en de moraal het probleem der erotische litteratuur opvallend zich uitdrukt. Over deze netelige kwestie een enkele opmerking, die zoowel de erotische stof recht doet als de ethische norm eerbiedigt.

Zooals reeds opgemerkt noemde Hermann Cohen de geschiedenis der liefde het eigenlijk thema van den roman. De historie van den roman geeft Cohen voor het minst geen ongelijk. Zijn historische oorsprong aan het einde van den griekschen tijd ziet Erwin Rohde in de fabel der liefde. En de heele geschiedenis door blijft de liefde het eigenlijk bouwwerk van den roman. Daaromheen ranken zich dan andere problemen der

menschelijke cultuur als een versierend ornament. Op de liefdesgeschiedenis als thema van den roman is dus niet te schelden! Zij heeft een natuurlijk, historisch en aesthetisch recht. Iets anders wordt het wanneer de liefdesgeschiedenis buiten-aesthetische doeleinden dient. Dan verliest het thema haar zin. Immers nimmer is te vergeten, dat aesthetische liefde de dierlijke drift sublimeert. Verreweg het grootste deel der litteratuur is min of meer direct een uiting van de bezielende kracht der gesublimeerde geslachtsliefde. En omgekeerd schept poëzie en litteratuur voortdurend de categorieën en vormen waarin zich de ongelouterde drift kan verheffen tot den adel van een eerst menschwaardige door geest vervulde zinnelijkheid. *Corruptio optimi pessimum est*. Nergens bewaardeit deze stelling zich schrijnender dan op dit terrein.

De verwantschap tusschen eros en kunst is reeds duidelijk in de aard der beleving van het aesthetische en het erotische. Verliefden en kunstgenieters gelijken op elkaar. Zij zijn de gelukkigste mensen der aarde. Vandaar dat de erotische kunst grooten invloed op de zeden krijgt. Er is een spiraal gang opwaarts tot de hoogste extase, afwaarts tot walgelijke ont-aarding. Het lijkt me niet zoo moeilijk, ook met volle erkenning van het erotisch thema, in de romanlectuur hetzij de tendens omhoog hetzij die omlaag te herkennen.

Groot gevaar ontstaat echter eerst, wanneer het erotisch thema hare aesthetische roeping miskent. De roman verliest dan zijn autonomie en wordt hetzij wetenschappelijk hulpmiddel als document der zedengeschiedenis, hetzij moraal-prediking.

Wanneer in het eerste geval een wetenschappelijk geweten d. i. een nauwgezette nietsontziende waarheidsliefde de zeden-beschrijving leidt, dan mogen er al dingen in staan voor kinderen niet oorbaar en voor volwassenen stuitend, de alles te boek stellende, niets verbergende, niets verschoonende waarheidszin van den auteur, die ons als een bittere moeilijk te dragen ernst op elke bladzijde tegenblijkt zal de stof voor ons adelen en rechtvaardigen. Dit erotisch realisme is dan ook altijd meer te respecteeren dan de leering, opheldering, bevrijding bedoelende sexueele moraal-roman.

Zonder eenige twijfel kunnen de conflicten van het liefden huwelijksleven een aesthetisch en ethisch waardige behandeling vinden in den roman. Niemand heeft hier iets op tegen. Maar een echtbreuk beschrijven en doen begrijpen is nog iets anders dan rechtvaardigen. Het schijnt me niet alleen een eisch van de moraal maar zelfs de eenvoudigste consequentie van het elementairste aesthetische bewustzijn, dat de auteur zich onthoudt, in zijn schepping de zonde en het verderf te verdedigen. De roman moge ons de verdoolingen van de liefde laten inleven, hij moge ons meelijden inroepen, mildheid vragen, zoodra hij echter de fijne grenslijn overschrijdt, die meevoelen met *den* immoreele, scheidt van rechtvaardiging van *het* immoreele, verliest o. i. de schrijver zijn aesthetisch recht.

D. BARTLING.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Appingedam. — Na een gedwongen rust wegens verbouwing en vergrooting is de Openbare Leeszaal op 1 Februari heropend.

De voorzitter van de Vereen. O. L., de heer Mr. A. T. Vos, memoreerde in zijn openingsrede hoe de O. L. hier in 1911 was ontstaan; de medewerking van Rijk, Provincie en Gemeente en in 't bijzonder ook van de Nutsspaarbank werd geroemd; vooral laatstgenoemde afdeeling van het Nutsdepartement had direct krachtigen steun verleend voor de totstandkoming van de O. L., een geschenk voor de gemeenschap; ook nu tot verbouwing en vergrooting moest worden overgegaan. Verder wees spr. op de moeilijkheden, die toentertijd bij de plannen waren ontstaan in vergaderingen van het Departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen en hoe in de pers de critiek niet achterwege was gebleven, een gevolg van verkeerde begrippen over wat met de oprichting werd beoogd; doch later bleek de groote waarde van de gestichte O. L. voor deze en omliggende gemeenten. Toen op 23 Mei 1911 deze instelling werd geopend was het de elfde O. L. in ons land (nu zijn er honderd) en de tweede in onze provincie (nu zijn er drie). Uit de jaarverslagen blijkt telkens hoe ook hier het aantal boeken en bezoekers steeds vermeerderd, zoodat er voor uitbreiding van de gebouwen alle reden was, getuige de cijfers van 12000 boeken, 800 bezoekers en 20000 uitleeningen. Spr. bracht dank voor zoo vele medewerking in de verstreken jaren, compli-

menteerde den architect Rozema alhier voor het geleverde werk in de plannen, die nu weer gereed zijn gekomen, alsmede de bibliothecaresse mevr. Toxopéus e. a. voor de goede zorgen en de prompte behandeling van zooveel dat in deze gebouwen dagelijks omgaat.

De heer Vos merkte op, dat, waar er soms nog kleine bezwaren worden gehoord bij het verschaffen van lectuur op elk gebied, deze niet moeten dienen om de O.L. te veroordeelen, daar deze inrichting, die zich in 16 jaren zoo krachtig heeft ontwikkeld, veel goeds bevat, en besluit met den wensch, dat dit geschenk steeds een zegen moge zijn voor velen uit alle standen.

De heer Klaucke, burgemeester, feliciteerde het bestuur van de O.L. met het behaalde succes, de heer Maschaupt sprak namens de Prov. Vereen. en overhandigde daarbij aan den voorzitter twee mooie etsen als geschenken van de afd. Groningen en Veendam, terwijl de heer Roggenkamp het woord voerde namens commissarissen der Nutsspaarbank, waarop de voorzitter erkentelijk was voor de hartelijke verstandhouding.

Vervolgens brachten alle aanwezigen een bezoek aan de verschillende zalen, die een keurig aanzien geven en een schat van boeken, tijdschriften enz. bevatten. Op de nieuwe bovenzaal is in de nieuwe bibliotheek een tentoonstelling van „Het Groningsche Boek” georganiseerd, waarvoor aan de verschillende medewerkers warme dank werd gebracht.

Winschoten. — Bij Kon. besluit van 31 Januari 1928 zijn o.m. goedgekeurd de statuten van de Vereeniging „Openbare Leeszaal en Boekerij te Winschoten”, gevestigd te Winschoten. Dit besluit is voor de verdere uitvoering van de plannen tot stichting van de Leeszaal van groot belang.

Drijvende Bibliotheken voor Matrozen. — In Rotterdam en Amsterdam, en ook op andere plaatsen, bestaan zeemanshuizen, die den Nederlandschen zeeman aan het einde van zijn lange reis een gastvrij thuis bieden, zonder hem aan de gevaren van huur- en slaapbazen bloot te stellen, waarover Brusse in zijn „Van af- tot aanmonsteren” zoo meesterlijk geschreven heeft.

Het Amsterdamsche Zeemanshuis beheert — behalve een logement — ook een scheepsbibliotheek, die de koopvaardijvloot voorziet van lectuur voor de bemanningen.

Hoe zegenrijk deze inrichtingen ook zijn, toch verdienen zij in vele opzichten nog verbeterd te worden.

Voor al geldt dit voor de scheepsbibliotheek, die een gewichtige taak heeft te vervullen, niet alleen, wanneer de zeelui aan wal zijn, maar vooral gedurende de reis. Men moet in aanmerking nemen, dat de beroepsplichten van vele zeelieden hen langen tijd verwijderd houden van hun vaderland en de West-Europeesche cultuur, waardoor zij daarvan vervreemd worden.

Dit feit wordt in het oog gehouden door een sinds zes jaar in Engeland

bestaande: Seafarer's Education Service. Een gedetailleerd rapport over de werkzaamheid van dezen dienst is neergelegd in de brochure: „The Shipslibrary" (London W. C. 1) en geeft interessante kijkjes op het zieleleven der zeelieden en op de praktische werkzaamheid van den dienst.

De Seafarer's Education Service werd in Dec. '19 gesticht door een aantal Engelsche organisaties w.o. de World Association for Adult Education, de National Sailors and Firemen Union, de National Union of Ship's Stewards, Cooks, Butchers and Bakers, de Marine Engineers Association, de Mercantile Marine Service Association, de British and Foreign Sailors Society, de Mission to Seamen enz.

De onderneming wordt financieel geleid hoofdzakelijk door de scheeps-agenturen, wier bijdragen evenredig zijn aan het aantal boeken, dat zij den bemanningen harer schepen ter beschikking stellen. Het aantal der boeken loopt van 50 tot 300 per schip. Dit hoogste aantal van 300 is het abonnement van de firma Alfred Holt en Co.; dan volgen de Canadian Pacific, en de Australian Commonwealth Gouvernement Line (ieder 200), de Anglo-Mexican Petroleum Co. Ltd. en de Royal Mail Steampacket Co. (ieder 100), terwijl de Cunard Steamship Co., de Hunting and Son e. a. zich tot 50 boeken beperken.

De scheepsbibliotheken worden door een lid der bemanning, meestal den purser, beheerd, en bereiken hun maximum aan uitwerking. Er zijn schepen, waarop bijna alle boeken uitgeleend worden. De populairste schrijver voor de matrozen was Joseph Conrad, wiens „Typhoon" in ieders handen was. Er waren matrozen, die gedurende één enkele reis 35 boeken gelezen hadden.

In het Centraalbureau van den Dienst is ook een Bureau van Raadgeving ingericht, tot hulp van zeelieden, welke een bijzondere voorliefde voor het een of ander wetenschappelijk vak bezitten. Deze kunnen zich dan op dit gebied specialiseeren, en hun wordt een aantal boeken ter beschikking gesteld, welke dit speciale gebied betreffen. Zoo bestaan er bijzondere: Courses of Reading for History, for Astronomy, en voor de „Science of the seas".

Het zou dringend te wenschen zijn, dat ook Nederlandsche organisaties en vakvereenigingen zich voor de kwestie der drijvende scheepsbibliotheken wilden interesseeren, en vooral dat de zeemanshuizen hun werkzaamheden ook in deze richting uitbreidden.

Nederl.-Indië. — Er is door de regeering een commissie ingesteld, bestaande uit drie leden, belast met de leiding van en het toezicht op de samenstelling van een centralen catalogus van alle op Java aanwezige wetenschappelijke boekwerken, met uitsluiting van die op het gebied der natuurwetenschappen, voor zoover opgenomen in duurzaam gevestigde en voor het studeerend publiek toegankelijke verzamelingen.

Benoemd zijn tot lid van de bovenbedoelde Commissie, prof. mr. A. H. M. J. van Kan, voorz. van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid bij de Rechtshoogeschool te Weltevreden, dr. F. D. K. Bosch, hoofd van den

Oudheidkundigen Dienst, lid van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen, en P. Gediking, bibliothecaris van het Koninklijk Bataviaasch Genootschap voor Kunsten en Wetenschappen.

Vlaamsche bibliothecarissen en een reisje naar Nederland. — Op het den tweeden Kerstdag te Mechelen gehouden Congres voor Vlaamsche bibliothecarissen is gebleken, dat het aantal volksboekerijen in het Vlaamsche land, dank zij mede de werking van het door Lode Baekelmans voorgezeten Verbond van Vlaamsche bibliothecarissen, sedert den oorlog aanzienlijk is toegenomen. Zoo is er in het arrondissement Mechelen, dat 40 gemeenten telt, slechts ééne zonder bibliotheek en bestaan er 59 erkende bibliotheken, beschikkende over 151.000 boeken, met 16.000 lezers en 229.000 uitleeningen.

De heer Baekelmans deelde op dit congres ook nog mede dat het Verbond van Vlaamsche bibliothecarissen, voor zijne leden, in Augustus 1928, een gezamenlijke studiereis organiseert waarbij de voornaamste volks- en universiteitsbibliotheken te Rotterdam, Den Haag, Leiden, Haarlem en Amsterdam zullen worden bezocht. (N. R. C.)

PERSONALIA

— Bij Kon. besluit is op verzoek eervol ontslagen als lid der rijkscommissie van advies inzake het bibliotheekwezen dr. G. A. Wumkes, bibliothecaris van de Provinciale Bibliotheek van Friesland te Leeuwarden.

Amsterdam. — De bibliothecaris van de Amsterdamsche universiteit, dr. T. B. Sevensma, die sedert kort voorloopige bibliothecaris van den Volkenbond was, heeft deze functie definitief aangenomen.

— Te Amsterdam overleed 13 Februari, 58 jaar oud, de heer D. Smit, bibliothecaris van het Leesmuseum. Geboren te Haarlem, werd hij opgeleid voor den boekhandel, was werkzaam bij de firma's Tjeenk Willink en H. N. Mul aldaar, om vervolgens bibliothecaris te worden aan het Leesmuseum. Bijna 30 jaren heeft hij die betrekking vervuld. Hoe hij haar heeft vervuld, bleek ten duidelijkste, toen hij er zijn zilveren feest vierde. Nooit was het hem te veel om hun, die zijn hulp inriepen, ter zijde te staan. Behalve bibliothecaris van het Leesmuseum, was hij ook eenige jaren leeraar in de bibliografie aan de grafische school. In de laatste jaren was hij ook belast met de samenstelling van Brinkman's Catalogus. In verschillende tijdschriften zijn in den loop der jaren van zijn hand artikelen verschenen over bibliografie.

OFFICIEEL GEDEELTE

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN.

De *Commissie voor kinderbibliotheken* noodigt *alle belangstellenden* uit tot een tweede bijeenkomst op *Zondag 29 April* a.s. te Den Haag. Op de eerste bijeenkomst te Rotterdam werd de wensch naar continuïteit uitgesproken, en het resultaat daarvan wordt u in den vorm van het volgende plan en programma voorgelegd:

10.30 Bijeenkomst in de Gemeentelijke Jeugdleeszaal en Centrale Schoolbibliotheek, 24 Nieuwe Schoolstraat, te bereiken van station S. S. met tramlijn 5 en 1 en van station H. S. M. met de lijnen 8 en 17.

Causerie van Mej. L. de Gaay Fortman over het werk der jeugdbibliotheken met de rijpere jeugd, voornl. naar aanleiding van hare ervaringen.

Daarna tocht per tram naar de Kinder Leeszaal „de Laak” 8 Stieltjesplein, waar eenvoudige koffiemaaltijd wacht.

Vervolgens buitenwandeling naar de Kinder Leeszaal van Kinderbond en Ver. Schoonheid in opvoeding en onderwijs, 4 Colenzostraat. Hier zal mej. L. M. Boerlage een inleiding houden over Amerikaansche populair-wetenschappelijke jeugdlectuur. Tenslotte thee.

Gastvrouwen zijn Kinder Leeszaal de Laak, Kinder Leeszaal Kinderbond en Schoonheid, en Gemeentelijke Jeugd Leeszaal. De onkosten zullen laag zijn.

Opgaven tot deelneming gaarne ingewacht vóór 15 April a.s. bij mej. Saskia Lobo, 57 Zwetstraat, den Haag.

De Commissie voor Kinderbibibliotheken:

H. J. KLUIT.

S. LOBO.

J. E. VAN DER POT.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

Bericht aan de nieuwe leden.

Het bestuur maakt bekend, dat de nieuwe leden eerst later een exemplaar van Statuten en Huishoudelijk reglement zullen ontvangen, daar

nog niet terstond kon worden overgegaan tot den druk van een nieuwe uitgave, waarin de op 18 December 1927 vastgestelde wijzigingen zijn opgenomen.

*Namens het bestuur,
de secretaris: A. LYSEN.*

BIBLIOTHEEK-CONGRES 1928

De uitnoodiging tot het deelnemen aan ons zesde Congres dat 21 en 22 Mei te Dordrecht zal worden gehouden, is verzonden. Bibliotheekambtenaren die geen circulaire hebben ontvangen, worden verzocht hiervan mededeeling te doen aan den Secretaris:

Mr. A. DE STOPPELAAR Fz.,
Lange Voorhout 34, 's Gravenhage.

PLATTELANDSLECTUURVOORZIENING *)

Dit voorjaar kreeg ik de vererende opdracht van het bestuur van de bond van Kath. Leeszalen om het vraagstuk „Plattelandslectuurvoorziening” te bestuderen.

Wij begonnen — om een basis te krijgen — met vanuit Eindhoven een enquête te houden. Er werd aangevangen op kleine schaal: alleen Brabant kwam tot nu toe onder de loupe. 200 circulaire's met vragen werden rondgezonden; 7 vragen werden erin gesteld:

1. Wordt er in Uw gemeente veel gelezen? wie zijn in hoofdzaak de lezers?
2. Kunt U ons als verzorger der school- of patronaatsbibl het peil schetsen der meest gevraagde boeken? Beperkt zich dit tot Marlitt, Melati van Java, Courths-Mahler enz. of worden auteurs als Benson, Bordeaux, Marie Koenen, Bazin, Marie Gijsen redelik veel gevraagd?
3. Is er somtijds vraag naar populair-wetenschappelijk werk, of in 't geheel niet?
4. Hoe is de lectuurvoorziening in Uw gemeente? Staat de uitlening geheel op zichzelf of gaat die uit van Patronaat, Vincentiusvereniging of anderszins?

*) Inleiding, gehouden op de jaarvergadering van de Bond van Kath. Leeszalen te Hilversum op 24 Juli 1927 (vgl. Bibliotheekleven 1927, blz. 216 v.). Het rapport moest wegens gebrek aan plaatsruimte enigszins ingekort worden.

5. Ontvangt U misschien boeken uit een grotere leeszaal of werkt U uitsluitend met eigen boekenbezit? Indien dit laatste het geval is, kunt U dan misschien opgeven, hoe groot dit is? Zijn het uitsluitend romans?
6. Hoeveel boeken worden ongeveer per week uitgeleend?
7. Wordt er voor de geleende boeken contributie geheven? Is de som van dat contributiebedrag aanzienlijk genoeg om van tijd tot tijd nieuwe boeken aan te schaffen?

We hebben van die 200 circulaire's 114 antwoorden teruggekregen — iets meer dan mijn optimistische schatting en véél meer dan de pessimistische schatting van onze Voorzitter, die maar op $\frac{1}{3}$ had gerekend.

We durven met onze gegevens gerust *dit* zeggen: Wanneer er lectuurvoorziening is, wordt er, in evenredigheid aan de kwaliteit van die lectuurvoorziening op het platteland beslist betrekkelijk druk gelezen. Dat bewijzen zowel de plaatsen waar véél gelezen wordt, als de plaatsen, waar weinig gelezen wordt, want juist daar constateerden we een tekort wat betreft lectuurvoorziening.

Op grond van deze twee feiten:

1. dat er werkelijk gelezen wordt, zodra er boeken voorhanden zijn;
2. dat er op zoveel plaatsen absoluut geen lectuurvoorziening is — en ik heb zo'n idee, dat die er ook niet is op het grootste gedeelte van de plaatsen, die niet geantwoord hebben —

moeten we zeggen, dat er nog een groot arbeidsveld voor ons open ligt op dit gebied.

Want ook het volgend feit leerden we door onze enquête kennen: voor nieuwe boekenaanschaf is heel vaak geen geld aanwezig. En stilstand is hier feilloos zeker teruggang.

Gewoonlik wordt er contributie geheven, maar die gaat door de band op aan onderhoud, binder en dergelijke kosten, zodat voor nieuwe aanschaffing niets, of haast niets overblijft. 't Gevolg is natuurlijk, dat op zeker tijdstip zo'n boekerij uitgelezen raakt en degenen, die er eenmaal de smaak van te pakken hebben, zullen zich wel op eigen houtje en zonder de minste leiding de weg verschaffen naar nieuw — laten we dat noemen — geestesvoedsel. Om nog alleen maar te spreken

van colportage-romans, die over „graven en gravinnen" handelen en waar wat „van de liefde instaat". Maar juist deze, die de smaak ervan weg hebben, moeten we als ze eenmaal lezen, trachten verder te brengen. Hun smaak kan gezuiverd, hun leven vermooit, hun denken en voelen verdiept worden door het betere boek. Juist dan is lectuurvoorziening, maar ik zou nog liever zeggen lectuur*verzorging* zo dringend noodzakelijk. De bibliothecaris kan zoveel doen en er kan nog zoveel gedaan worden: als we alleen eens nagaan wat er wordt gelezen.

Onze tweede vraag trachtte de kwaliteit der lectuur te peilen. En die was vrijwel geheel zoals we verwacht hadden.

Zevenbergsche Hoek meldt: drakenlectuur, Moedersmart, Beatrice de Verstootene, Gravin en bedelares; in Waspik wordt de 2^e groep boeken niet „gevraagd", maar de eerste wordt „verslonden", Vught leent 90 % No 1 en 10 % No 2 uit. Uit Rijen: „de meest boeiende romans met liefdesavonturen; vanuit Kruisland kregen we het volgend tekenend berichtje: „boeken worden niet gevraagd, alleen verstrekt", dus daar krijgen ze niet eens de gelegenheid zelf te kiezen; in Raamsdonksveer lezen ze liefde-, sensatie-, en detective-romans; en in Prinsenhage „zuiver katholieke werken met een tendenz". Ook hier kan nog zo heel veel veranderen, gezuiverd en veredeld worden. Hier kan een bibliothecaris zoveel tot stand brengen.

't Is immers een bekende zaak, dat de bloei van een bibl. bijna geheel afhangt van het beheer. Lees er de verslagen maar eens op na van de Centr. Vereniging voor reizende bibliotheken, het is altijd weer de ijver en de kunde van de plaatselijke bibliothecaris, die zo'n afdeling tot bloei brengt. Bij de Borromäusverein is het precies hetzelfde: een voorbeeldige afdeling zakt ineens tot ver beneden normaal peil door het vertrek van de kapelaan, die de functie van bibliothecaris had, naar elders. Juist dáár kunnen ze dat feit zo constateren, omdat er daar hoofdzakelijk geesteliken aan het hoofd staan, die natuurlijk van tijd tot tijd verplaatst worden.

In financieel opzicht is het precies hetzelfde: Eindhoven b.v., dat werkt met hulpuitleen-bibliotheken, *zonder provin-*

ciale subsidie, geeft ook 'n sprekend bewijs van wat er met goed beheer te bereiken is. *)

Onze eigen cijfers zijn in dit opzicht ook merkwaardig; men zou zo denken, dat de plaatsen met het hoogst aantal inwoners ook het hoogst aantal wekelikse uitleningen moesten hebben. Dit is echter absoluut niet het geval. Ik zal enkele voorbeelden geven in ronde getallen:

± 50 uitleningen per week hebben: Halsteren met 500; Ossendrecht met 3300; Lith met 1600; Rucphen met 1520 inwoners, terwijl Zevenbergsche Hoek met zijn 770 inwoners en 50 à 50 uitleningen per week een prachtfiguur slaat.

Drunen heeft 3150 inwoners, een bibliotheek van 500 banden; er worden slechts 10 à 20 boeken per week uitgegeven. Steenberg—De Heen (360 inwoners) bezit 100 boeken en leent er wekeliks 40 à 60 uit. Of daar gewerkt wordt!

Ik geloof, dat we de oorzaken voor die grote verschillen, die ook wij, evenals de Centr. Ver. voor Reizende bibliotheken en de Borromäusverein moeten constateren, evenals daar, voor een groot deel bij 't beheer moeten zoeken.

Het beheer moet kundig en deskundig zijn. Er zijn n.l. ook verschillende bibliotheekjes, die wel rond kunnen komen van hun contributie en nieuwe boeken kunnen aanschaffen. Door de juiste statistiek moet het waarom van het succes of het falen van een onderneming worden opgespoord. Het maken en het kunnen lezen van die statistiek is de taak van dengene, die het beheer heeft. Deze taak, die door zovelen belangeloos en met zoveel liefde wordt aanvaard en vervuld, mag door onkunde niet geschaad worden. Er moet een weg gevonden worden opdat het succes van dat werk niet afhange van toevallige omstandigheden, opdat deze arbeid geen halfwerk zij en niet een wankelend, steeds bedreigd bestaan leide, maar iets worde, dat volledig, sterk, levend en levenwekkend is.

Samenvattend kunnen we zeggen:

1e. Lectuurvoorziening op het platteland is noodzakelijk.

*) Gestel, opgericht Mei 1926, geeft in April '27 een ontvangst van f 351.55. Hier werd uitgegeven aan boekenaankoop f 350.—; bindkosten f 13.—. Het eerste jaar hadden ze dus al bijna evenveel ontvangen, als er voor de aanschaffing was uitgegeven.

2e. Er kan in deze richting slechts met succes gewerkt worden, indien de beheerders, leiders der afzonderlike kleine bibliotheekjes *voorzover zij het nodig hebben*, deskundig zijn onderlegd.

* * *

Hoe kunnen we iets bereiken? Hoe kan deze noodzakelijke lectuurvoorziening en lectuurverzorging werkelijkheid worden?

In verband met deze kwestie is de mening wel eens geopperd, of voor ons hèt aangewezen middel niet zou zijn de reizende bibliotheek. Is voor ons zoiets dergelijks mogelijk? We moeten in ieder geval geld hebben om te beginnen, zelfs al zou dat begin nóg zo bescheiden zijn. Op hoeveel zou één zo'n kist met b.v. 50 boeken wel niet komen? Op veel meer dan f 50.—. Geld moet er zijn om te beginnen en om de zaken in stand te houden.

Subsidie? De neutrale vereniging krijgt subsidie om haar organisatie in stand te houden. Ik geloof, dat wij ten slotte óók subsidie zouden kunnen krijgen, om de onze in stand te houden, maar we moeten geld hebben om ze te beginnen. Waarvandaan?

De Centrale Vereniging voor Reizende Bibliotheken heeft de boeken en kasten overgenomen van de Mij. tot Nut van 't Algemeen. Die moeilijkheid heeft voor haar nooit bestaan.

Dit alles in aanmerking genomen, geloof ik niet, dat het systeem der reizende bibliotheken, uitgaande van een centrale vereniging, voor ons hèt systeem is van plattelands-lectuurvoorziening.

Neen, we zullen een andere weg op moeten. Wij geloven, dat die mogelijk is, ook voor ons klein Holland. We zullen de kant uitmoeten van de Borromäusverein uit Duitschland met onze „lectuurvoorziening op plaatsen, waar geen leeszaal gevestigd is”.

In Juni van dit jaar was ik te Bonn op de Centrale.

Het was, wat organisatie aangaat, eenvoudig iets schitterends en ik meen, dat iets dergelijks, aangepast aan vader-

landse toestanden en verhoudingen, ook hier te verwerkelijken is.

Het doel van de Borromäusverein is het stichten van huisbibliotheken en uitleenboekerijen — katholieke lectuurvoorziening. De B. V. is als het ware de tussenpersoon tussen uitgever en volk. Er zijn in Duitschland 4500 filialen; het aantal leden loopt natuurlijk in de duizenden.

Al die leden samen vormen dan eigenlijk de vereniging. Jaarlijks betalen zij een bijdrage voor hun lidmaatschap — RM 6.—; 3.—; of 1.50— en ieder jaar verschijnt er een „Gabenverzeichnis“, een grote catalogus, waaruit de leden een keuze kunnen doen en zich al naar de som, die zij als lid betalen, een boek kunnen uitzoeken, voor hun persoonlijk bezit. Er zijn duurdere boeken bij; die kunnen dan door bijbetalen verkregen worden.

De Borromäusverein geniet een vrij hooge korting bij de uitgevers; de prijs waarvoor de medeleden hun boeken krijgen (eigenlijk = hun lidmaatschap) is beduidend goedkoper dan die ze bij de boekhandel zouden moeten betalen; het verschil is $\pm 15\%$; het is dus voordelig lid te zijn van de B. V.

Het verschil tusschen de korting, die de B. V. geniet en die, welke zij haar leden toestaat, is de winst, waarmee zij kan werken en zich uitbreiden.

De B. V. is dus in zekere zin een groot-boekhandel, die werkt met een vaste cliëntèle, waar zij op rekenen kan — haar leden. Zij heeft de vraag die ons bezig houdt in dit speciaal geval (anders nooit!!) „Waar moet het geld vandaan komen?“ op deze wijze — 't is een geniale opzet geweest — opgelost.

Ik heb gezegd, de B. V. was een groot-boekhandel, maar in zekere zin. Zij zou dat zijn, als ze niet meer deed dan dit. Dan was het doel winst maken. Het doel van de B. V. is echter niet winst maken, maar sociaal-paedagogies arbeiden, precies wat het doel is van ons allen, die aan de leeszaal werken. Feit is echter, dat 'n mens voor alles geld nodig heeft, ook al, wanneer hij zich opmaakt om z'n medemensen te gaan opvoeden — sociaal paedagogies werk te gaan verrichten —. De wijze, waarop dit eeuwige vraagstuk daar is opgelost, mag

werkelijk groots heten. Dit is de basis. Het geld, nodig om mee te werken, wordt op die manier verkregen. *)

Hoe zit de organisatie nu ineen?

De afzonderlijke leden der B. V. sluiten zich aaneen in een parochiale vereniging. Aan het hoofd staat de pastoor of een andere leider, die bijgestaan wordt door een bestuur van minstens 3 personen. Een ervan moet enigszins met het boekerijwezen op de hoogte zijn; het gebeurt n.l. vaak, dat geesteliken verplaatst worden en dan ligt er de boekerij.

Er bestaat 'n band tussen de leden der B. V. op een plaats. Ze zijn niet eenvoudig leden, die boeken halen en daarmee uit. Maar in de winter zijn er bijeenkomsten, sprekers worden uitgenodigd, er zijn leesuurtjes, gezamenlike boekbesprekingen, kortom er is (of liever dat móet er zijn; of de theorie praktijk wordt, hangt natuurlijk ook weer veel van de leden af) contact tussen de leden onderling ener plaatselijke vereniging.

Deze locale verenigingen sluiten zich samen tot een districtsvereniging. Zo'n district staat gewoonlijk gelijk met een dekenaat. De leiders der afzonderlijke verenigingen kiezen een districtspresident. Deze heren voorzitters vormen samen het diocesaan bestuur onder een diocesaanpresident, die benoemd wordt door de bisschop van een bepaald diocees, op voordracht van Bonn.

De hiërarchie in de B. V. is dus als volgt:

- lid;
- plaatselijke vereniging onder de leider;
- districtsvereniging onder districtspresident;
- diocesaanvereniging onder diocesaanbestuur
(districtsvoorzitters en diocesaanpresident,
benoemd door de bisschop)

Centrale in Bonn.

De diocesaanpresident wordt benoemd door de bisschop, een teken, dat er een nauw verband bestaat tussen episcopaat en B. V. In Duitschland heeft de B. V. n.l. steeds grote steun ondervonden van het Doorluchtig episcopaat. De bisschoppen verplichten hun geesteliken om ieder jaar eenmaal te preken

*) De B. V. ontvangt sinds korte tijd van Staatswege een subsidie; voor die tijd werkte zij geheel „met eigen kracht”.

over het „apostolaat van het boek” en het werk der B. V. Na deze preek wordt een collecte gehouden, waarvan de opbrengst bijna geheel ten goede komt aan de plaatselijke afdeling.

Vóór die Borromeuszondag wordt gehouden, zendt de centrale brochures, vlugschriften, platen en andere propaganda-middelen rond, om die onder de leden der afdelingen te verspreiden.

Ieder jaar moet de leider van een afzonderlijke vereniging een uitvoerig jaarbericht naar Bonn zenden, dat daar dan op de afdeling „propaganda” behandeld wordt. Dan moet nauwkeurig worden ingevuld het aantal boeken, dat in het afgelopen jaar werd aangeschaft, wie de leider der uitleen geweest is, hoeveel boeken uitgeleend werden, of en op welke wijze propaganda werd gevoerd, welke vergaderingen en lezingen hebben plaats gehad, hoeveel leden de vereniging heeft, hoe 't met de financiën en de technische inrichting staat en ten slotte moet in 't kort geschetst worden, hoe in 't algemeen de „Bibliothekverhältnisse” zijn op de betreffende plaats, of er b.v. nog meer bibliotheken zijn en welke dat zijn. In 't kort, er moet zo'n soort generale biecht worden afgelegd voor Bonn, zo'n jaarbericht is 'n zeer voortreffelijk peillood: iedere afzonderlijke vereniging hebben ze erdoor in de hand, iedere bibliothecaris kan afzonderlijk op de eventuele „zwakke zijde” van z'n vereniging worden gewezen en indien dat nodig is, kan hem de gebruikelijke „vermaning na de biecht” worden toegediend.

Het spreekt vanzelf, dat die jaarberichten ook uit 'n oogpunt van statistiek van onschatbare waarde zijn.

Hoe komt nu zo'n afzonderlijke vereniging aan haar boeken? Daar moet ze zelf voor zorgen. Door de aansluiting aan de B. V. krijgt ze jaarliks wel een bepaald aantal boeken ten geschenke, waarover nader, maar er moet ook hier 'n begin zijn.

In hoofdzaak is dit en het onderhoud natuurlijk een kwestie van plaatselijke propaganda. Er moet gepoogd worden om subsidie's te krijgen van kerk- en stadsbestuur; er kunnen

gelden binnenkomen door donateurs, boeten, leesgeld, steun van plaatselijke zusterverenigingen *), door feestvergaderingen, de jaarlijkse collecte, enz.

Wat de boete betreft; niet enkel wordt boete geheven voor 't te laat terugbrengen der boeken, maar vooral voor 't beschadigen daarvan. In Keulen, in een der Städtische Volksbüchereien hadden ze formulieren, waarop ieder vlekje, scheurtje, of krasje werd aangetekend, zodat men de misdadiger precies kon zeggen, voor welk scheurtje, vlekje of krasje hij aansprakelijk was. Een contrôle, die veel tijd vraagt, maar in Keulen zagen de boeken er „tadellos” uit en al het administratieve werk, stamboek, kasboek, alfabetiese catalogus enz., gebeurde op de centrale, zodat ze zich in de afzonderlijke bibliotheken geheel konden wijden aan 'n model-uitlening „the right book for the right man”, door 'n persoonlijk contact met de lezers en hun benijdenswaardige systematische catalogus — naar Lebenskreise.

Er blijft nu nog iets te vertellen over de winstverdeling. Er wordt jaarlijks winst gemaakt, ten minste onder normale omstandigheden. Die winst wordt verdeeld onder de plaatselijke afdelingen der B. V. en wel pons-pons wijze — hoe meer leden een afdeling heeft, hoe meer „dividend” die krijgt. En dat dividend krijgen de afdelingen niet in geld, maar in *boeken* toegezonden, die ze zelf uit 'n grote catalogus kunnen uitzoeken, wetenschappelijke boeken, romans, jeugdlektuur al „naar het hun behaagt”.

We hebben het erover gehad, dat de B. V. *in zekere zin* een groot-boekhandel was. En we hebben gezien, hoe die groot-boekhandel georganiseerd was.

Nu moet ik Uw aandacht vragen voor dat „in zekere zin”. Want de B. V. is meer dan dat, zij presteert juist „Volksbildungsarbeit” door dat meerdere. Want nu blijft de vraag, die van zo'n ontzettend belang is voor ons streven naar volksontwikkeling, „Welk is het beste boek?”

*) Voor 'n plaatselijke vereniging is dat natuurlijk veel gemakkelijker; voor hun eigen bibliotheek hebben de mensen iets over, daar komt veel gemakkelijker geld voor bijeen dan voor een centrale vereniging voor reisbibliotheken, die ergens ver weg in de hoofdstad is gevestigd.

Het doel is paedagogies: Wij moeten dat boek geven, dat *vormend* werkt, dat helpt de persoonlijkheid van de lezer te vormen.

De taak is eigenlijk zó hoog, maar ook zo moeilijk, dat men soms 't gevoel krijgt, of 't eigenlijk geen onbegonnen zaak is. Want wie iemand een boek geeft, grijpt in de ontwikkeling van een zieleleven. Laten we 't even realiseren en even in onze herinnering teruggaan en nog eens denken aan bladzijden, zinnen, soms enkel woorden, die een boek voor ons tot „Erlebnis” maakten. Beelden, die ons fascineerden, een ritme, dat bekoorde, een licht, dat op een moeilijk probleem viel; een simpel woord, dat ons mogelijk tot dingen bracht, die we misschien niet zouden hebben gedaan, of niet zouden hebben gelaten, als die *stem* niet had gesproken. Ik hoef U eigenlijk niets te zeggen over de magie van het woord, we kennen het allen, anders waren we hier niet samen.

Welnu, met ieder boek, dat we uitgeven, is er kans, dat we ingrijpen in 't zieleleven van een ander, hetzij ten goede of ten kwade; practies gebeurt dat natuurlijk niet steeds, maar de kans bestaat evenzeer als het feit bestaat, dat onze simpelste daad de kiem van een tragedie in zich kan hebben.

Daar staan we dan met onze vragen. Welke boeken moet ik kiezen? Wie is de lezer, die daar tegenover mij staat, hoe denkt hij, hoe voelt hij? Wat is hij voor een persoonlijkheid? Welk boek moet ik juist hem geven? Ik heb 't daar gehad over de persoonlijkheid van de bibliothecaris in zakelijk opzicht; of een boekerij uiterlik bloeit en vooruitgaat, hangt immers grotendeels van de bibliothecaris af — of een boekerij geestelijke voordelen brengt, of ze meewerkt aan die grootse opgave „persoonlijkheidscultuur” is natuurlijk nog in veel sterker mate afhankelijk van de leider.

En ook hierheen streeft de B. V.: het kweken van een keurcorps leiders; leiders, die technies geschoold zijn voor hun taak, wat natuurlijk noodzakelijk is, want géén bibliotheek kan bloeien, wanneer men de techniese zijde verwaarloost, maar ook leiders, die de kracht kennen, die er van een boek kan uitgaan — die er zich niet op zouden beroemen, dat ze nog nooit een roman hebben gelezen, zoals sommige lui dat doen,

die 't je intussen nóóit zouden vergeven, als je ze niet tot de intellectuelen rekende *) —, maar die ook zelfstandig de kracht van *een boek* kunnen taxeren en die tact en mensekennis hebben om spoedig 'n diagnose te stellen omtrent de lezer, die tegenover hem staat, die de kracht van de *lezer* kunnen taxeren.

Het zou ons te ver voeren om uitvoerig de jaarlijkse vacantiecursussen, de bibliotheekschool, de Buchberatung van de B. V. te bespreken. Om nog te zwijgen van de Bücherwelt, ook dát is een uitgave van de Borromäusverein, zoals waarschijnlijk bekend is. [Interessant was 't te zien, wat 'n respect ze in Keulen en Bonn voor ons Hollanders hadden, dat wij in onze leesalen zoveel Franse, Duitse en Engelse tijdschriften konden leggen op de leestafels].

Alles sloot ineen: stichting der huisbibliotheken — uitleenboekeringen — opleiding — school-boekbespreking, alles is tot een grootse en ontzag wekkende eenheid samengegroeid. Jaren zijn er overheen gegaan, de Borromäusverein bestaat 70 jaar.

Het is niet bij mij opgekomen en het zal, dunkt mij, wel bij niemand opkomen, om dit reuzenorganisme te vergelijken met wat wij hebben en bereiken kunnen hier in Holland. De omstandigheden zijn hier anders, om maar iets te noemen, het debiet der uitgevers is hier uit de aard der zaak veel kleiner dan bij hun Duitsche collega's. Maar ik geloof, dat we iets doen kunnen met het voorbeeld der B. V. en *iets* van hun organisatie kunnen overnemen voor de plannen, die hier besproken zullen worden.

Ik geloof b.v. dat aaneensluiting der vele lezers van de bestaande dorpsbibliotheken in een groot centraal verband niet zo'n onmogelijkheid zou zijn, mits er een goed-geleide propaganda werd gevoerd. De bestaande, afzonderlike bibliothekjes zouden tot een nieuwe bloei geraken met hulp en

*) Een tegenovergesteld voorbeeld: ik ken een priester, die iedere nieuwe roman van Bourget leest, om als biechtvader en geestelijk leidsman — iets te leren van die meester-psycholoog.

steun van een centrale. En *wisselbibliotheken* zouden ze daarenboven kunnen ontvangen van de grotere leesalen, ook dit zou een punt zijn, dat de organisatie meer intensief ter hand zou kunnen nemen. Ik stel mij het begin der werkzaamheden ongeveer aldus voor:

Het stichten van een studiec commissie om de verschillende vraagstukken, die bij de plattelandslectuurvoorziening oplossing eisen, onder de ogen te zien. Deze studiec commissie zou dan later een commissie voor de propaganda kunnen samenstellen.

En hiermee geloof ik beknopt, maar zo volledig mogelijk verslag te hebben uitgebracht van mijn buitenlandse reis. Ik kan niet anders dan ieder, die ooit in Keulen of Bonn mocht komen, aanraden een bezoek te gaan brengen aan de Städtische Volksbüchereien en aan het Borromäushaus en om het vele interessante, dat men er te zien krijgt, en om de buitengewoon collegiale, hartelijke wijze, waarop men daar in het Rijnland overal ontvangen wordt.

IRMA MEYER.

Eindhoven Juli 1927.

BIBLIOGRAFIE

Boekdrukkunst. — Een handboek met bibliographische opgaven van de voortbrengselen der voornaamste, of misschien juister: der meest typische (om welken reden dan ook) moderne drukkerijen in Groot-Britannië en Ierland, geeft G. S. Tomkinson in zijn juist verschenen *Select bibliography of the principal modern presses public and private in Great Britain and Ireland, with an introduction by B. H. Newdigate*. (London, 1928. m. afb. 80). Eenige jaren terug, in 1912, verscheen ook van Robert Steele een bibliographie over Engelsche boekdrukkunst: *The revival of printing, a bibliographical catalogue of works issued by the chief modern English presses*. Steele hield zich zuiver aan zijn titel: a bibliographical catalogue, en gaf van dertien der voornaamste drukkerijen een lijst van hun uitgaven met vermelding van jaar, formaat en grootte van oplaag. Vergeleken nu bij het kloeke werk

van Tomkinson, zooveel breeder in opzet, waarin een kleine honderdtal van drukkerijen naar voren worden gebracht, toont het werk van Steele zich niet te verheffen boven „a mere attempt” en is het boek van Tomkinson waarlijk uitgegroeid tot een zeer overzichtelijk handboek met waardevolle gegevens over de drukkerijen en hun producten. Als inleiding voor elke bibliographie van een drukkerij, vat Tomkinson in het kort samen de mijlpalen uit de geschiedenis der drukkerij en eenige bijzonderheden over de typen, het papier of de wijze van binden bij de drukkerij gebruikelijk. De bibliographie volgt dan in prettig overzichtelijke opstelling, elke titel klein kapitaal gedrukt (in tegenstelling met Steele, waar geen onderscheid gemaakt is tusschen titel en bijgevoegde annotatie). Bij elken titel wordt een volledige, vakkundige beschrijving gegeven van het uiterlijk van het boek, en waar zulks pas geeft, worden nog eventuele bijzonderheden, die b.v. bij de publicatie plaats vonden, bij vermeld. De meeste drukkerijen worden ook vergezeld door afbeeldingen van bladzijden of typen of decoraties uit een boek. Het geheele werk is ingeleid door B. H. Newdigate, die in een vrij uitvoerig voorwoord eerst de redenen uiteenzet, die aan Tomkinson's keuze uit de honderden en honderden verschillende drukkerijen ten grondslag liggen en zich daarna begeeft in een diepere beschouwing over de problemen van de moderne boekdrukkunst.

E. DRONKERS.

Gemeentepolitiek. — In de tweede band (H.-Z.) van het aanvullingsdeel (1927) op het *Handwörterbuch der Kommunalwissenschaften* vindt men op blz. 965—992 een overzicht van boeken en tijdschriften in de Duitse taal verschenen over dit onderwerp.

Deze literatuuropgave is bedoeld als completeering en herziening van het overzicht, dat gegeven werd in dl. III (1924). H. Lindemann geeft een overzicht van boeken, kalenders en jaarboeken; O. Most een overzichtelijk ingedeelde tijdschriftenlijst.

L. GANS.

Handelseconomie. — In het maandblad „De Boekhouding” wordt een tweemaandelijksch systematisch overzicht van de litteratuur in de voornaamste binnen- en buitenlandse tijdschriften op economisch- en handelsgebied, gegeven.

Wat de Nederlandsche tijdschriften-litteratuur betreft, deze wordt bijna volledig opgenomen.

L. GANS.

Katholicisme. — Werken over Katholieken in het algemeen, „über Heilige, Selige, Ordensleute, ehrwürdige und fromme Personen, Konvertiten, Meister der christlichen Kunst, hervorragende und verdiente katholische Männer und Frauen” in het bijzonder, verschenen van 1870 tot

1926, vindt men in een nieuwe *Biographia Catholica* van Heinrich Korff. (Freiburg im Breisgau, 1927). De *Biographia* is een omwerking en uitbreiding van zijn *Hagiologia*, die hij in 1880 bij Herder uitgaf, maar waar deze enkel literatuur gaf over heiligen of Katholieken in priesterlijk of kerkelijk ambt, zijn in de *Biographia Catholica* ook levensbeschrijvingen opgenomen (zoals voornoemde ondertitel reeds aangeeft) van vooraanstaande Katholieke mannen en vrouwen buiten dat ambt staande. De verschillende werken zijn op naam van de(n) beschreven persoon tezamengebracht en naar deze namen registergewijs gerangschikt. Een 2e kleinere afdeeling geeft levensbeschrijvingen in verzamelwerken, terwijl als inleiding voorafgaat een lijst van literatuur over Christus, in biographisch karakter gehouden.

E. DRONKERS.

Tabak. — Een klein, handig naslagwerkje over tabak, heeft A. Dressel met medewerking van A. G. E. Gütschow uitgegeven onder den naam: *Tabak Literatur Verzeichnis*. (Dresden, 1927). In 2 afdeelingen, één voor boeken en één voor tijdschriften geeft hij alles wat aan Duitsche literatuur aanwezig is op het gebied van tabaksbouw, tabaksverzorging of tabaksvoortbrengselen. De titels zijn opgesteld met bijvoeging van pagina's, formaat en prijs, jaar van uitgave, maar vreemd genoeg zonder aanduiding der plaats van uitgave, waarschijnlijk omdat ge alles veilig bekomen kunt bij den Heer A. Dressel, samensteller van de bibliographie en eigenaar van de Akademische Buchhandlung te Dresden. Ofschoon deze kleine bibliographie verder aan duidelijkheid of overzichtelijkheid niets te wenschen laat en in een minimum van tijd is door te lezen, is nog een uitgebreid zaak- of trefwoordenregister toegevoegd, zoodat het doeltreffend vinden van een titel „misschien" nog wat verspoedigd wordt. Als aanhangsel is een lijst van buitenlandsche lectuur over de tabak gegeven. Alle titels hebben ook hier prijsopgave, maar tevens de plaatsaanduiding, zijn kenschetsend anders opgesteld dan die van de eerste afdeeling en lijken door de opname van de uiterlijke beschrijving van het boek wel zoo uit één of meerdere veiling- of prijscatalogi gelicht.

E. DRONKERS.

Zelfmoord. — Een bibliographie, getuigend van een zeer diepen blik in het probleem van den zelfmoord in het menschelijk leven door de eeuwen heen, is de *Bibliographie des Selbstmords* van Hans Rost (Augsb. 1927. m. afb. gr. 8°). De auteur bedoelt met het uitstallen van de uitgebreide literatuur over dit onderwerp wetenschappelijke belangstelling te wekken voor dit zoo uiteraard veelzijdig probleem, dat als een zwarte draad door het leven van de menschheid loopt. Waarom, vraagt de auteur, worden alle sociale kwaden als de tuberculose, de drankzucht, de syphilis, als even zoovele belemmeringen voor den voor-

uitgang van de menschelijke cultuur, openlijk aangevat en bestreden en laat men het probleem van den zelfmoord angstvallig terzijde? En hij zoekt en verzamelt en schept de rijke bron waaruit het werk geboren kan worden, dat de wetenschap, of liever de menschheid noodig heeft om de zelfmoordneigingen in het zieleleven van den mensch te leeren verstaan en te bekampen. En omdat de auteur deze nobele drijfveeren aan zijn werk ten grondslag legt: de menschheid van nut te zijn, heeft hij zijn onderwerp — men voelt het, als men vijf minuten in het boek bladert — met groote toewijding en kennis van zaken behandeld. In zestig afdeelingen belicht hij bibliographisch het probleem van den zelfmoord, en laat iedere bibliographie-opgave van een rubriek voorafgaan door een geschiedkundige of beschouwende inleiding. Daardoor heeft deze bibliographie niets van een mer-à-boire van titelopsommingen, maar de titels zijn oordeelkundig geklassificeerd op het terrein, waar ze thuishooren, terwijl de zestig afdeelingen ons toonen hoe inderdaad veelzijdig en verscheiden het probleem van den zelfmoord is. Ter boekstaving eenige grepen:

Der Selbstmord in der Religionswissenschaft. — Der Selbstmord in der Moral, — in der Geschichte — bei den Juden — in der Philosophie — in der Pädagogik — bei Schülern — in der Psychologie — in der Psychiatrie — in Anstalten und Gefängnissen. — Der Selbstmord und seine Ansteckungsfähigkeiten. — Der Selbstmord und der Sexualismus — und der Alkoholismus. — Der Selbstmord und seine Motive, — und der Beruf — und die Frauen — in den Städten, enz. enz.

E. DRONKERS.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Amsterdam. — Eind Januari had in tegenwoordigheid van vele belangstellenden in het Tuindorp Watergraafsmeer de opening plaats van het derde Filiaal der O. L. B.

Het was in Januari 1923 dat voor de eerste maal in een nieuw aangelegde stadswijk een filiaal van de leeszaal werd geopend, nl. over het IJ, in een gebouwtje van den Gemeentelijken Woningdienst; in hetzelfde jaar werd nog een tweede filiaal in de buitenwijken geopend en wel in het Tuindorp-Oostzaan. In het bijzonder het gebruik van het eerstgenoemde filiaal op het Meidoornplein is in het afgelopen vijftal jaren zoo sterk toegenomen, dat daaruit blijkt hoe decentralisatie in een groote stad ook op dit gebied gewenscht is. Het streven van het bestuur der Openbare Leeszaal is dan ook om in andere stadsgedeelten op gelijke wijze in de behoefte te voorzien.

Het jaar 1928 belooft in dit opzicht voor de vereeniging „Openbare Leeszaalen en Bibliotheken" een werkzaam jaar te worden. Naar verwacht mag worden, zal het filiaal op het Coöperatieplein in dit jaar zijn voltooiing naderen, terwijl reeds in het voorjaar in het groote gebouwencomplex van de Vereeniging „Samenwerking" op het Roelof Hartplein een openbare leeszaal en bibliotheek in werking zal worden gesteld.

De ligging van dit nieuwe filiaal, nl. op den Brink in het Tuindorp Watergraafsmeer, mag onverdeeld gunstig genoemd worden. Aan den Brink, het plein, dat een aantrekkelijk centrum van de omgeving zal worden, ligt de leeszaal als een der hoofdgebouwen. Door den Gemeentelijken Woningdienst en door den heer D. Greiner, den bouwmeester, is alle zorg aan den bouw besteed.

Een kleurige glaswand verdeelt het gebouwtje in twee gelijke helften, een leeszaal en een uitleenbibliotheek. Evenals de andere filiaalbibliotheken zal ook deze geregeld verkeer onderhouden met de centrale bibliotheek op de Keizersgracht. Met uitzondering van ontspanningslectuur kunnen boeken, die men in het filiaal niet aanwezig vindt, uit de centrale worden verschaft. De gemakkelijke verbinding met de stad maakt het waarschijnlijk, dat voor velen, ook buiten den kring van het Tuindorp de daar gevestigde leeszaal en bibliotheek beteekenis zal hebben.

(A. H.)

Het Amsterdamsche Nuts-departement, dat in October van het vorig jaar voor het eerst weer een kinderleeszaaltje had geopend, nl. in een schoollokaal in het Westen der stad (Van Oldenbarneveldtplein) en in Januari j.l. reeds een tweede kon openen in het Oostelijk stads gedeelte (Sparrenweg), is er thans in geslaagd een derde kinderleeszaal gereed te krijgen en wel in het Centrum (in de Spuistraatschool).

Terwijl eerst nog van een proefneming moest gesproken worden, kan men thans wel aannemen dat deze is geslaagd. Het moest n.l. eerst eens worden afgewacht of kinderleeszaaltjes in schoollokalen, zooals deze o. a. in München met succes geleid werden, ook voor de Amsterdamsche jeugd iets aantrekkelijks zouden hebben.

Van den aanvang af echter heeft men eerder kunnen spreken van een teveel dan van een tekort aan belangstelling. Zoowel voor de eerste als voor de tweede leeszaal hebben reeds dadelijk op den eersten dag honderden jongens en meisjes zich aangemeld. In de eerste leeszaal is de groote massa, die het enkel om het nieuwtje te doen was, reeds afgezaakt. Die overbleven waren de echte lezers.

De tweede leeszaal aan den Sparrenweg, die op een grooter bezoek berekend is, maakt eenzelfde ontwikkelingsstadium door. Voor wie van lezen houdt, blijkt het al spoedig een eldorado.

Ook van de derde kinderleeszaal, die in de Spuistraatschool, mag een zelfde resultaat worden verwacht.

De commissie, die de oprichting van deze kinderleeszalen voorbereidt,

hoopt ook het overige kinderbibliotheekwerk van het „Nut" hiermee in verband te kunnen brengen. Als de kinderleeszalen tegen den zomer gesloten worden, zal het bekende parkbibliotheekje weer worden geopend.

En ook de boekbesprekingen en bibliotheekvoordrachten, die in het oude Nutsgebouw aan zooveel kinderen iets uit de boekenwereld hebben ontsloten, zullen mettertijd wederom worden hervat.

Appingedam. — De O. L. B. heeft de boekerij van wijlen mr. E. Fransema te Godlinze aangekocht.

De heer Fransema was een groot boekenliefhebber en vooral een kenner en verzamelaar van oude geschriften op het gebied van Friesch-Groningsche geschiedenis en het Groningsche recht. De zeer omvangrijke verzameling, waaronder zich ook enkele handschriften van vóór den Spaanschen tijd bevinden — o. a. Het Smeekschrift der Groningsche Edelen aan den Landdag te Spiers —, zal thans worden geordend en gekatalogiseerd. De bedoeling is, dat zij daarop als de „Bibliotheek Fransema" zal worden ondergebracht in de boekerij van de O. L. te Appingedam, de oude hoofdstad van Fivelingo, de landstreek waarop vele der in de boekerij aanwezige oude werken betrekking hebben.

Assen. — De O. L. B. is met ingang van het nieuwe cursusjaar opgenomen onder de opleidingsleeszalen.

Hengelo. — Het bestuur der O. L. B. heeft zich tot den Raad gewend met het verzoek, de vrije beschikking te mogen hebben over een open terrein om aldaar een leeszaal met bibliotheek te stichten. De eigenaars van het perceel zijn bereid, het voor dat doel aan de gemeente te verkoopen. De heer C. F. Stork heeft een bouwsom ter beschikking gesteld.

(N. R. C.)

Hilversum. — De begin Maart gehouden jaarvergadering der O. L. B. machtigde met op één na algemeene stemmen het Bestuur om over te gaan tot den bouw van een nieuwe leeszaal, binnen de raming door het Bestuur opgemaakt en uitvoerig toegelicht.

Hoogezand-Sappemeer. — De Commissie tot oprichting van een O. L. B. besloot in haar Februari-vergadering ter gelegenheid van het feest ter herdenking van het 300-jarig jubileum der beide plaatsen, een leeszaaltje te openen in een daarvoor uitstekend gelegen lokaal. Naast de bibliotheek van het Correspondentschap van den Prov. Bond van O. L. B. zal er een vakbibliotheek voor tuinbouw gevestigd worden, volkomen op de hoogte van den tijd; en bovendien een jeugdboekerij en een naslagbibliotheek. Het zaaltje zal meerdere avonden in de week geopend zijn; couranten, tijdschriften, weekbladen zullen ter lezing liggen.

Het begin is bescheiden, maar binnen niet te langen tijd hoopt men grootere lokaliteiten te kunnen betrekken. Spoedig zal een beroep worden gedaan op den steun der ingezetenen voor deze mooie stichting. Het Dep. van het Nut heeft reeds zijn krachtige medewerking toegezegd.

(Pr. Gr. C.)

BUITENLAND

Engeland. — Een groot deel van de bibliotheek, die eenmaal heeft toebehoord aan sir Isaac Newton, is teruggevonden; althans men gelooft, dat het de oude boeken van Newton zijn. Al meer dan 200 jaar werd naar die verloren boeken uitgekeken. Thans zouden zij dan ontdekt zijn ten huize van een kolonel De Villamil, ergens op een buitenplaats in Gloucestershire. De boeken zijn al sinds 1727 in het bezit derzelfde familie. Tusschen de 500 en 600 boeken zijn reeds nagegaan, en daaronder zijn sommige van de vroegste door Newton geschreven leerboeken.

(N. R. C.)

Rusland. — De beroemde bibliotheek van het Russische klooster Optina-Poestin zal naar het museum Roemiantzef te Moskou worden overgebracht. Zij omvat 60.000 boeken, waaronder van groote waarde, benevens talrijke manuscripten. Interessant is de briefwisseling van monniken met bekende schrijvers, als Gogol, Tolstoj en Dostojevsky, die in het klooster verblijf hebben gehouden.

(N. R. C.)

Washington. — De Congresbibliotheek is feitelijk een nationale openbare boekerij, al is zij in den aanvang een bibliotheek geweest van en voor de leden van het Congres en de hooggeplaatste regeeringspersonen in Washington. Zij wordt door het Congres met groote jaarlijksche kredieten gesteund en zij is gehuisvest in een reusachtig en mooi gebouw, vlak bij het Kapitol gelegen. Door aankoop, schenkingen en ruilingen (die voor haar worden bewerkstelligd door de Smithsonian Institution) wordt de verzameling voortdurend uitgebreid. De collecties van de Congressional Library zijn vooral rijk aan handschriften en documenten, die betrekking hebben op de geschiedenis van de Vereenigde Staten.

Thans is uit het jaarverslag van den hoofdbibliothecaris gebleken, dat — reeds in Mei l.l. — John D. Rockefeller Jr. \$ 700.000 aan de Congresbibliotheek heeft cadeau gedaan. Van dit bedrag zal \$ 450.000 worden besteed voor den aankoop van brieven, dagboeken e.d. De resteerende \$ 250.000 zijn bestemd voor verbetering van organisatie en administratie der boekerij, uitbreiding van den inlichtingsdienst en de correspondentie met andere bibliotheken en bevordering van onderzoek op handschriften- en boekengebied in alle deelen des lands.

Nog andere, zeer belangrijke schenkingen mocht de bibliotheek ontvangen. Joseph Pennell, de etser, en Arthur M. Huntington, de schrijver,

gaven ieder \$ 400.000; en voorts werden o. m. de bibliotheken of collecties ontvangen van J. B. Thatcher en van den „boeienkoning" Houdini.

Maar met al die legaten en schenkingen, ruilingen en aankopen, wordt de groei der Congresbibliotheek zoo welig, dat men misschien op den duur zal vastloopen. Gaat het zoo door, dan zullen de e.k. zeven jaar 152 Eng. mijl aan boekenplank noodig zijn. Thans reeds telt de bibliotheek 6.000.000 nrs., waarbij de handschriften niet zijn meegeteld.

Wat er dan zoo gemiddeld dagelijks binnenkomt? 373 boeken, 80 kaarten, 41 muziekstukken, 131 prenten en meer dan 1000 dagbladen en tijdschriften!
(N. R. C.)

PERSONALIA

Amersfoort. Met ingang van half Maart is benoemd tot assistente aan de O.L.B. Mej. P. E. Ritman (Diploma Assistentcursus 's-Gravenhage 1924; Directeursdiploma 1925), ter vervanging van Mej. C. A. van den Bovenkamp aan wie op verzoek wegens a.s. huwelijk eervol ontslag verleend was.

Arnhem. Benoemd tot assistente aan de O.L.B. Mej. S. J. Rogaar, thans assistente aan de O.L.B. te Hilversum (Diploma Assistentcursus Groningen 1925; Directeursdiploma 1926).

Middelburg. De O.L.B. benoemde met ingang van 1 April tot assistente Mej. H. Hondius, assistente aan de O.L. te Bussum (Diploma Assistentcursus Utrecht 1924; Directeursdiploma 1925). Mej. Hondius werd tevens tijdelijk aangesteld als assistente aan de Prov. Bibliotheek van Zeeland.

Rotterdam. Benoemd als assistente aan de Leeszalen voor Jongens en Meisjes der Mij. tot Nut van 't Algemeen Mej. A. E. Buyn, laatstelijk werkzaam aan de O.L.B. te Rijswijk (Z.-H.) (Diploma Assistentcursus Utrecht 1925).

OFFICIEEL GEDEELTE

Zesde Bibliotheekcongres
Maandag 21 Mei 1928 en Dinsdag 22 Mei 1928
te Dordrecht.

PROGRAMMA

Maandag 21 Mei

1½—4 uur. Vergadering van het Congres in de Openbare
Leeszaal en Bibliotheek, Wijnstraat 104.

A g e n d a :

1. Officieele opening van het Congres door den Voorzitter Dr. A. Hulshof.
2. Voordracht van Mej. E. de Clercq over: „Een Centrale Bibliotheek”.
3. Voordracht van den Heer Dr. W. Leendertz over: „De Bibliotheek ook een gevaar?”

4½ uur. Officieele ontvangst van het Congres door het
Gemeentebestuur van Dordrecht in het Stadhuis.

6 uur. Middagmaal in Hôtel Bellevue à f 2.50.

9 uur. Samenkomst in Restaurant Panorama te Papendrecht.

Dinsdag 22 Mei

11 uur. Voortzetting van het Congres.

4. Voordracht van den Heer Prof. Dr. H. Brugmans over: „Valsche historie”.
5. Rekening en verantwoording van den Penningmeester.
6. Rondvraag.
7. Sluiting van het Congres.

12½—4½ uur. Boottocht en lunch aangeboden door de Gemeente Dordrecht.

6 uur. Diner in Hôtel Ponsen tegenover het Station à f 3.50.

De Commissie:

Dr. P. C. MOLHUYSEN, *Voorzitter.*

Mr. A. DE STOPPELAAR Fz.,

Secretaris-Penningmeester.

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN.

Het Bestuur der C. V. heeft in de plaats van Dr. Th. Stoop, die voor een herbenoeming niet in aanmerking wenschte te komen, tot lid van de Commissie van Toezicht benoemd Dr. J. A. V o r d e r H a k e, te Baarn.

Opnieuw werd in de Opleidingscommissie benoemd de Heer Ds. M. v a n E m p e l, te Middelburg.

Ter voorziening in de Bestuursvacature, ontstaan door het tusschentijds bedanken van den Heer Dr. L. H e r t z b e r g e r, te Amsterdam, heeft het Bestuur het volgende tweetal opge-
maakt:

H. J. WILKENS, Penningmeester O. L. B. Veendam.

Ir. T. ELSHOUT, Voorzitter O. L. B. Gorkum.

Leden, tezamen 25 stemmen uitbrengend, hebben het recht bij het Bestuur candidaten op te geven, die aan dit tweetal zullen worden toegevoegd. *Opgaven vóór 1 Juni 1928 bij den Secretaris der C. V.*

De Jaarvergadering der C. V. is bepaald op **Maandag 21 Mei 1928** te **Dordrecht**, des avonds te 8½ ure. De oproepings-
brief wordt den leden toegezonden.

H. E. GREVE,
Secretaris-Penningmeester C. V.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN.

Wij vestigen hier gaarne nog even de aandacht op het reeds aan de lezers van Bibliotheekleven bekend gemaakte bericht, dat de tweede bijeenkomst van belangstellenden in kinder-
bibliotheekwerk *één week* is uitgesteld en nu dus **Zondag 6 Mei** in Den Haag zal gehouden worden. Het programma blijft ongewijzigd.

DE COMMISSIE VOOR KINDERBIBLIOTHEKEN.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN.

Het bestuur noodigt de leden uit tot het bijwonen van de
algemeene (jaar-)vergadering,

op **Dinsdag 22 Mei** te **Dordrecht** te houden om **9.30 uur voorm.**
in de Openbare Leeszaal en Bibliotheek, Wijnstraat 104.

A g e n d a :

1. Opening door den voorzitter.
2. Jaarverslag over 1927 van den secretaris.
3. Rekening en verantwoording over 1927 van den penningmeester met verslag der kascommissie.
4. Begrooting voor 1928.
5. Benoeming van een kascommissie van 3 leden voor het nazien van de rekening over 1928.
6. Verkiezing van een bestuurslid (commissaris) wegens (periodieke) aftreding van den Heer P. M. Heringa, die niet herkiesbaar is.
7. Rondvraag en sluiting.

Namens het bestuur:

J. TER MEULEN, *voorzitter.*

A. LYSEN, *secretaris.*

ZUINIGHEID EN WIJS BELEID

Het is gevaarlijk zich met een ander mans huishouden in te laten, vooral als er oneenigheden zijn. Zelfs als een der partijen onze meening vraagt, zou de andere ons nog met eenig recht naar onze eigen zaken kunnen verwijzen. De zaak die wij, met dit gevaar voor oogen, hier willen aanroeren heeft echter een strekking van algemeenen aard die boven het afzonderlijke geval uitgaat.

Er is in Brussel iets te doen met de Koninklijke Bibliotheek. De sombere stemming, die het gevolg pleegt te zijn van gebrek aan contanten, heeft naar het schijnt speculaties over het nut der algemeene staatsbibliotheek actueel gemaakt. Er is een commissie en een rapport, waarvan wij het

fijne niet weten, maar dat reeds verscheidene schrijvers met ongerustheid naar de pen heeft doen grijpen. Wij ontvingen een paar geschriftjes van de heeren Henri Laurent ¹⁾ en François L. Ganshof ²⁾, die met hun verzoek om bespreking bedoelen ook in ons land op het belang dezer zaak te wijzen. Wij doen dit terwijl wij ons zooveel mogelijk los maken van de speciale Brusselsche toestanden, die wij niet kunnen beoordeelen.

Men schijnt dan, nu de Koninklijke Bibliotheek met haar middelen moeilijk kan toekomen en een voldoende vermeerdering dier middelen voor den staat bezwaarlijk is, een oplossing gezocht te hebben die bezuiniging belooft en tevens voor een moderniseering zou kunnen doorgaan. Deze oplossing is wat scheikundig uitgevallen. De universeele bibliotheek voor alle wetenschappen, zoo redeneert men, is bij de tegenwoordige specialisatie niet volledig te verwezenlijken. De staat onderhoudt in Brussel verschillende wetenschappelijke instellingen, die elk op hun gebied een bibliotheek bezitten en noodig hebben. Waarom dus, als er toch geen geld voor is, alles dubbel doen? Laat elke instelling voor zich zelf zorgen, dan krijgt vanzelf ook elke tak van wetenschap zijn vakbibliotheek. Zoo zou men dan opruiming kunnen houden door de taak der Koninklijke Bibliotheek gedeeltelijk over te dragen aan het Museum voor Natuurlijke Historie, de Sterrewacht, het Museum van Beeldende Kunsten, het Conservatorium voor Muziek, het Cinquantenaire-museum voor archaeologie en oostersche zaken, en misschien enkele ministeries. Buitenlandsche Zaken schijnt alvast optie te hebben op de moderne geschiedenis. Het zal niet onmogelijk zijn op deze wijze ook van de rechten, medicijnen, economie, onderwijs, techniek en eenige andere af te komen. Rest na de „oplossing” een troebel plasje van algemeene werken, letteren, theologie en varia, benevens eenige ambtenaren op wachtgeld.

1) *Bibliothèque Royale et bibliothèques spéciales* (extrait de la *Revue de l'Université de Bruxelles*, no. 1. Oct.-Nov. 1927).

2) *La Bibliothèque Royale à la veille d'un bouleversement* (Wetteren 1927).

Een dergelijke oplossing zou in twee gevallen dienstig zijn. Ten eerste indien het de taak der commissie was, om zoo-veel mogelijk boeken in rijksbezit ergens op te bergen waar ze niemand hinderen en men er misschien nog wel eens iets aan heeft. Ten tweede indien de commissie tot doel had niet de moeilijkheden der algemeene bibliotheek te verhelpen, doch meerdere ruimte op de staatsbegroting voor de speciale bibliotheken te vinden. Dan zou het dus eigenlijk neerkomen op inkwartieren of potverteren. In beide gevallen is echter met de overtuiging dat de algemeene bibliotheek niet volmaakt kan zijn ook stilzwijgend aangenomen dat deze onvolmaakte bibliotheek geen nut heeft. Het toch zeker wel bestaande publiek schakelt men dan eenvoudig uit. Inderdaad is daarmee de openbare oriënteerende bibliotheek afgeschaft. Of men volgens dezelfde redeneering niet evengoed de musea van beeldende kunsten of de ministeries van buitenlandsche zaken op grond hunner onvolmaaktheid zou kunnen afschaffen willen wij in het midden laten, als zijnde geen bibliotheekbelang.

Wil men echter het belang, dat de wetenschap en het publiek in het algemeen bij de openbare bibliotheken heeft, in deze zaak laten meespreken of, wat toch eigenlijk voor de hand ligt, daaraan in de eerste plaats denken, dan lijkt het geheele beginsel dezer voorstellen weinig gelukkig. Zij zijn, in den vorm waarin zij ons werden meegedeeld, onuitvoerbaar, geven geen bezuiniging en in plaats van modernisering een belemmering van wetenschappelijke sympathie en een terugkeer tot hoogst onsociaal exclusivisme; in het kort: taktisch, praktisch en ideëel een achteruitgang. Een scherpe grens tusschen de wetenschappen toch is ondanks alle decimale stelsels niet te trekken; het is een illusie dat niet dezelfde boeken gewenscht zouden blijken voor b.v. den archaeoloog, kunsthistoricus, philoloog en theoloog, of in andere gevallen voor den technicus, den natuurkundige en den historicus, of den muzicus, den medicus en den taalkundige om nog te zwijgen van hen die voor welk doel dan ook naar encyclopaedische kennis en algemeene oriëntatie streven. Meent men voor de toekomst bezuiniging te ver-

krijgen bij het aanschaffen van boeken dan zal dit om dezelfde reden een onvervulde hoop blijven, tenzij er bovendien een centrale regelende instantie blijft bestaan. Al de instellingen over wie de taak der openbare bibliotheek wordt verdeeld zouden voorts voor dit doel moeten worden ingericht; dit zal, wil men die taak goed ten einde brengen, overal doelmatige magazijnen en localiteiten met het daarbij benodigde personeel kosten. Tenslotte zullen de studeerenden en allen, die zich in de algemeene bibliotheek willen verrijken met kennis op voor hen niet dagelijksch terrein, praktisch gesproken de deur gesloten vinden. Alleen gepatenteerde vakgeleerden zullen zich nestelen in de speciale instellingen; anderen zullen zich daar niet behaaglijk voelen, zoo zij er al den weg heen zouden vinden, of veel tijd en moeite opofferen om er wegwijz te worden.

Dat een algemeene openbare bibliotheek zich op alle gebieden zou specialiseeren, zal wel nergens meer mogelijk zijn; dat zij dit zou moeten zal men niet kunnen volhouden. Naar de mate van haar middelen moet zij doen wat mogelijk is. Indien zij enkele gebieden, waarvoor een speciale bibliotheek ter plaatse reeds zorgt, buitensluit of wel zich beperkt tot het historische en algemeene gedeelte daarvan, zal dit zonder schade haar taak slechts kunnen verlichten. Op de meer speciale vraag van den vakman past dan de verwijzing naar de vakbibliotheek. Overleg tusschen de aangewezen instellingen kan in zulke gevallen het onnoodige voorkomen. Treedt in de plaats van dit overleg een geheele verdeling dan is het gevaar groot dat daarentegen het noodzakelijke wordt verzuimd. De leider der speciale bibliotheek moet zich bij de behoeften van zijn vak bepalen. De leider der algemeene bibliotheek kan overzien in welke gevallen zulk overleg nuttig en gewenscht is. Slechts hij kan de zeer samengestelde algemeene openbare behoefte naar zijn inzichten dienen — of zij wordt in het geheel niet meer gediend.

F. K.

DÜRER-TOOROP TENTOONSTELLING
IN DE PROVINCIALE BIBLIOTHEEK TE LEEUWARDEN
VAN 7 APRIL—12 Mei 1928

't Is niet toevallig, dat deze twee grooten in het rijk der kunst — Dürer en Toorop — hier worden verbonden, gescheiden als zij zijn door een tijdruimte van vier eeuwen (1528—1928).

Het samenbrengen van hun werk enkel om het sterfjaar zou ook te weinig zin hebben.

Neen, bij alle verschil bestaat tusschen hen een diepere eenheid.

Beide beoefenden de kunst, niet om haar zelfs-wil haar beheerschend en vereenzamend, maar in ernstige zedelijkheid wagend de innerlijke stem in zooverre te volgen, dat zij zeker waren de kunst te *dienen*.

Beide leerden diep te zien in de kern der Godsopenbaring. Voor hen leefde de gewijde geschiedenis van profeten en apostelen, van Christus en zijne Heiligen. Het groote thema van *hun* strijd en offer droegen zij in zich om. Voor de inspiratie tot eigen werk bood deze stof hun datgene, wat hun ziel behoefde. Zoo hebben zij veel kunnen geven aan de groote draagster der heilige traditiën: De Kerk. Zij gingen niet op in het zinnelijke, maar hieven er boven uit. Zij pleegden geen verraad aan de kunst door lage beelden. Voor hen was het schoone tevens het goede en het ware. In hen viel samen de aanschouwelijk-scheppende en de denkend-onderzoekende aanleg.

Beide waren kunstenaars van karakter. Men ziet het hun apostelfiguren aan. Slappe mensen kunnen zoo niet de bezielde, mannelijke geloofskracht uitbeelden.

Bij beide paart zich de sterke bezinning aan het methodisch bewuste werken. Hun hand heeft de zekere lijn, die wonderen doet.

Beide hebben een ander leven gehad dan van zonnige geluiskinderen, wien alles vanzelf spreekt en toevloeit. Zij hebben als mensen van hun tijd geworsteld met de vragen van

dien tijd, en de innerlijke tweespalt gekend. Hun kunstontwikkeling was niet de rechte lijn, maar de zigzag, en dan steil opwaarts.

Beide waren veelzijdige, voorname portrettisten. Wie hebben ze al niet op het doek gebracht of geteekend? Peinzers, geleerden, kunstenaars, priesters, staatslieden, patriciërs, edelvrouwen.

Beide waren grafische kunstenaars, die door houtsnede en gravure alles deden om het boek in waarde te doen rijzen.

Toch was bij veel overeenkomst het verschil in levens- en kunstopenbaring toch ook weer niet gering.

Dürer bracht in zijn zielestrijd openlijk een groet aan Luther en de waarheidselementen der Reformatie.

Toorop bekende zich van uit een onbestemd natuurpantheïsme tot de R. Katholieke Kerk.

Dürer had een ongedwongen vreugde aan de natuur. Hij verdiepte zich vol liefde in alles wat hem omringde, ook in het kleine.

Zie die vogelwiek, die kever, die doode eend, dat konijn. En uit alles spreekt hetzelfde innige gevoel, dat ook ontroert in een groot geschilderd portret.

Toorop is de psychologische-symbolische schilder en teekenaar. Daar ziet ge de biddende religieuze met het onderschrift: „Mon âme, Seigneur, est devant vous" (Mijn ziel, o Heer, is voor U). Daar is zijn Sanctus, zijn Eucharistie, zijn Dal der rozen, zijn Inspiratie, zijn Inspireerende engel en niet te vergeten dat wondere Brugge of De goddelijke Liefdegang. Heel dat oeuvre draagt een zuiver geestelijk karakter. Hoe onwerkelijk zijn die lichamen, die handen, getuigend van een wereld, hooger dan deze.

Dürer is universeeler, dicht bij het reële leven, ook bij het leven van zijn volk en daardoor meer nationaal. Hij, de volbloed Duitscher.

Toorop, geboren in de tropen, staat onder Oostersche invloeden. Zie zijn Drie Bruiden, en zijn Koptische vrouw. Ja, zouden zijn gestalten met hun strakke lijnen niet passen in het land der pyramiden?

Ik vestig nog de aandacht op enkele werken in de zaal.

Allereerst het monumentale boek van Dr. J. Veth en Dr. S. Muller Fz. over Dürer's Nederlandsche reis in 1520—21, in twee deelen. Dan zijn Vier Evangeliën en de Openbaring van Johannes met 52 houtsneden. Vervolgens het werk over Dürer's randteekeningen voor het gebedenboek van keizer Maximiliaan I; de boekjes met zijn kopergravures, Duitsche landschappen, dagboeken, brieven en rijmen. Eindelijk biografieën en studie's van M. Miedema, E. Waldmann, M. Friedländer, Kurt Pfister, Willy Pastor, G. Jedlicka e.a.

Bij de Tooropcollectie verzuime men niet in te zien: Prof. v. Ginneken's Voordrachten over het Katholicisme voor niet-Katholieken, door hem geïllustreerd; Julius de Boer's monografie; en in de vitrine te letten op zijn bandversiering van Gerard Brom's Vondel's bekeering. Ook zijn daar: het Tooropnummer van het tijdschrift Wendingen op zijn zestigsten verjaardag (1918), zijn Kruiswegstatie's door Miek Janssen en opstellen in Beyaard, Gildeboek en Elsevier's Maandschrift.

Deze tentoonstelling wil den bezoekers een kleinen rondgang bieden door de kunst van twee, wier werk blijft. Want er moge in de kunstwetenschap wisseling van stroom zijn, zoodat nu eens het technische gesteld wordt boven de idee, de meester van de kleur boven die van de lijn, de hartstochtelijke zoeker boven het bezonken talent, aan rijkdom van innerlijk leven, die spreekt uit hun werk zullen Dürer en Toorop voortaan blijven staan in de Duitsche en Nederlandsche kunst.

G. A. WUMKES.

PRIJSVRAAG HENRIC VAN VELDEKEN

Het Dagelijksch Bestuur van het Comité ter Herdenking van den 800sten Verjaardag van Henric van Veldeken te Maastricht schrijft eene prijsvraag uit onder een tiental voorwaarden en bepalingen, welke in het kort het volgende bevatten.

Gevraagd wordt een boekwerk samen te stellen, bevattende: een inleiding over de persoonlijkheid van Henric van Veldeken, geplaatst in de lijst van zijn tijd; een beknopt overzicht

van den inhoud zijner werken (de St. Servatiuslegende, de Eneïde en de Minneliederen); een bloemlezing uit zijne werken en een opgave der geraadpleegde bronnen. Het boekwerk dient in de Nederlandsche taal geschreven te zijn.

De aard van het gevraagde boek dient *populair-wetenschappelijk* te zijn.

Als tijd voor bewerking wordt gegeven: 15 April 1928—15 April 1929; vóór of op 15 April 1929 dient het boekwerk bij het Secretariaat ingeleverd te zijn, waarna het aan een Jury ter beoordeeling zal worden toegezonden. In de laatste week van Juni 1929 zal in een openbare vergadering te Maastricht de prijswinnaar worden bekend gemaakt.

De Jury, gevormd uit zes leden van het eerecomité, bestaat uit: prof. *Dr. Gerard Brom* te Nijmegen, *Dr. J. van Dam*, lector te Amsterdam, prof. *Dr. J. H. Kern* te Leiden, prof. *Dr. L. Scharpé* te Leuven, prof. *Dr. R. Verdeyen* te Luik, en prof. *Dr. Albert Verwey* te Leiden.

Aan den prijswinnaar wordt toegekend: een bedrag van *drie honderd gulden en vijf en twintig present-exemplaren* van het boekwerk, hetwelk eigendom van het comité wordt en door diens zorg of bemiddeling zal worden uitgegeven of in den handel gebracht.

De nadere voorwaarden en bepalingen, wier inhoud voor hen, die aan deze prijsvraag willen mededingen, *noodzakelijk* zijn, worden, na aanvraag, gratis en per omgaande door het Secretariaat van het Comité toegezonden.

Maastricht, 14 April 1928.

*Namens het Dagelijksch Bestuur van het
Comité voornoemd,*

De Voorzitter: Dr. E. J. H. JASPAR,
te Maastricht, St. Servaasklooster No. 20,
Tel. Int. No. 321.

De Secretaris: Jhr. J. A. I. H. GRAAFLAND,
te Maastricht, Bogaardenstraat No. 43,
Tel. Int. No. 897.

KINDERBIBLIOTHEEKWERK

Ungdomsarbete i Holländska Bibliotek.

Onder dezen titel geeft Fröken Helja Jacobson in „Biblioteksbladet” van Dec. 1927 haar indrukken weer van haar bezoek aan de Hollandsche Kinderbibliotheken in Juni j.l. Met toestemming van de schr. mag ik hieronder een en ander uit dit artikel overnemen, daar het voor ons aardig en leerzaam kan zijn om te lezen hoe buitenlanders ons werk zien, en vooral een buitenlandsche die met kennis van zaken opmerkt en vergelijkt. Met 't oog op ons bekende détails neem ik het niet in zijn geheel over.

Fröken Jacobson begint met aan te stippen dat dr. Knut Tynell in „Biblioteksbladet” jrg. 1923 een uitvoerig artikel aan de Hollandsche Openbare Leeszaal had gewijd, zoodat zij zich thans tot de Jeugdbibliotheken zou beperken. Haar verblijf in *Rotterdam* was oorzaak dat zij Rotterdam als uitgangspunt van haar beschouwing nam. — Bij een uitvoerige beschrijving van de ligging en indeeling der jeugdafdeeling van de Gemeente-Bibliotheek — Botersloot, zegt de schr. o.a.: „Het Uitleenlokaal is licht en ruim en voorzien van enkele rijen banken, zoodat „de kinderen kunnen zitten terwijl zij op hun boek moeten wachten. Het „gedeelte der magazijnen waarover de jeugdafdeeling mag beschikken is „in de onmiddellijke nabijheid van de Uitleenruimte, zoodat de bezoekers „zelden langer dan ten hoogste een half uur moeten wachten, maar wanneer men verwend is met uitleening in „open-boekerij” en geïrriteerd „wordt, als men ziet dat iemand langer dan 5 minuten moet wachten, „lijkt een half uur toch een kleine eeuwigheid”.

Na een uiteenzetting van de inrichting der Leeszaal, kastindeeling, catalogiseering en platenmateriaal lezen we: „Voor een vreemdeling is „het Leeszaalwerk hier het meest typeerend (vergeleken met de uitleening). In Zweden streven wij er vooral naar om zoovél mogelijk „kinderen te bereiken en gelooven dan dat onze goedgekozen boeken „de rest wel zullen doen ¹⁾. In Holland daarentegen probeert men de „kinderen grondiger tot lezen te brengen....”.

Na de vermelding der jeugdafdeeling in enkele filialen der Gem.-Bibliotheek lezen we over de *Kralingsche Nuts Leeszaal voor Jongens en Meisjes*:

„Het zaaltje is bijzonder gezellig en heeft tafels met donkere, maar „waschechte tafelkleeden. Veel praktische en aardige bijzonderheden in „het aanwenden van pakkend illustratiemateriaal e.d. kenmerken deze „kinderleeszaal, maar de uitleening heeft bijna geen ruimte en men begrijpt dat de leidster graag zou willen verhuizen hiervoor.

1) Wie weet dat in de Malmösche Kinder Bibliotheek geregelde jongensclubs zijn waarvan de leden op allerlei manieren leeren hoe zij de boeken kunnen gebruiken, neemt deze uitdrukking niet al te letterlijk. Vert.

„De tweede Nutskinderleeszaal is in een school in *Feyenoord*, aan de „overzijde van de Maas. Het is op de zolderverdieping gelegen, en een „smalle, angstig steile trap voert daarheen, maar des te grooter is de „verrassing als men boven komt. De zaal is groot en licht, gedeeltelijk „met dakramen voorzien.... Rondom de lange, 8-hoekige, met tafel- „kleeden bedekte tafels staan lage stoelen met matten zittingen. Er zijn „platen aan alle muren en prettige lichte boekbanden in de kasten; in „'t kort een allergenoegelijkst interieur. Maar van boekenvoorraad om uit- „te leenen is niets te zien. In de wanden blijken intusschen vele kast- „deuren te zijn en achter iedere deur is een kast vol met boeken; een „praktische gebruikmaking van de verloren ruimte tusschen het schuine „dak en de wand. De kleine Feyenoord-bibliotheek is een goed voor- „beeld hoe men in Holland kans ziet om met bescheiden middelen en „in eenvoudige omgeving een gelijktijd smaakvolle en doelmatige kinder- „bibliotheek in te richten. Een opzet behoeft nog niet leelijk te zijn, „omdat het goedkoop is, en het is meer waard dat er ergens, waar het „noodig is, een tot stand komt, dan dat men wacht tot de middelen ver- „kregen zijn om het van het begin af aan volkomen in orde te hebben... „Hier zouden wij in Zweden iets van kunnen leeren."

„In *Den Haag* heeft de Gemeentelijke Jeugdleeszaal een eigen gebouw, „*Nieuwe Schoolstraat 24*, het eerste doel van een kinderbibliotheecaresse. „Daar deze reeds in het artikel van Dr. Tynell uitvoerig beschreven is, „zal ik mij beperken tot het noemen van enkele details.... De prenten- „boekenverzameling is de belangrijkste die ik gezien heb en beperkt zich „niet tot prentenboeken in de Hollandsche taal, maar o. a. hebben ook „enkele onvertaalde Zweedsche hier hun weg heen gevonden. De kinder- „bibliotheecaresse mej. S. Lobo heeft een speciale voorliefde voor het „verzamelen van prentenboeken, en dat is de reden dat ook de Leeszaal „zoo goed hiermede is voorzien. Van de beroemde Hollandsche „orde- „zin" spreken de stoffen kastranden in de kleur der kasten, die aan „ieder bovenplank bevestigd zijn. Zij dienen deels om de stof tegen te „houden, maar geven gelijktijd den indruk als of alle boeken op een „plank van dezelfde hoogte zijn.

„Het Montessori-seminarium in Den Haag heeft mej. Lobo de opdracht „gegeven zijn leerlingen te onderwijzen in boekenkeuze en elementaire „bibliotheek-techniek. Het is vanzelfsprekend dat een onderwijsmethode „die bouwt op zelfwerkzaamheid ook dit onderwerp moest behandelen, „maar het is niet minder verblijdend dat het onderwijs aan de kinder- „bibliotheek is vastgeknoopt".

Daarna wordt de schoolbibliotheek besproken, die Frk J. zeer interes- seert en die uitvoerig wordt toegelicht. Over de Jeugdbibliotheek „*De Laak*" lezen wij:

„Deze is gelegen in een hoek-woonhuis. Van een ingebouwde entré „juist op de hoek, komt men direct in de Uitleenruimte, die evenals de „twee overige vertrekken dienst doet als Leeszaal. Jammer genoeg waren „de vertrekken zoo klein dat aan fotografeeren niet te denken viel. Het

„was als kwam men in een rustig geordende kinderkamer, niets herinnert „aan een instelling; er is een sterk persoonlijk stempel op het geheel. „Dat de kinderen zich thuis voelen in een dergelijke bibliotheek ver- „wondert niemand. De bibliothecaresse mej. de Gaay Fortman interes- „seert zich speciaal voor clubwerk, dat zij opvat zooals wij in Zweden „studiekringen. Haar oogen straalden toen zij vertelde hoe een van haar „clubjongens een kameraad had meegebracht, die Nick Carterboeken las, „en hoe deze zachtjesaan een echt belangstellend clublid geworden was, „die zich soms verbaasde over zijn vroegere boekensmaak.

„In tegenstelling met de „massabewerking“, die zooals zij wel wist in „groote steden noodzakelijk was, tracht mej. de G. F. de kinderen te „leeren kennen, waardoor persoonlijk contact ontstaat en het vertrouwen „groeit. Op deze wijze wordt het mogelijk leiding te geven en invloed „uit te oefenen op de boekenkeuze. Men kan het ideëele van dit streven „zeker meevoelen, maar wat voor een kleine voorstad met beperkt aan- „tal lezers mogelijk is, wordt onmogelijk met 3,000 lezers of meer, ten- „minste voor een gewone arme sterveling“.

„De derde Bibliotheek heeft lokalen op de eerste verdieping van een „school *Colenzostraat 4* in een nieuw stadsgedeelte. De groote Leeszaal „is geheel modern ingericht met „save-guarded open access“, naar En- „gelsch model. Deze Leeszaal is bepaald bedoeld voor kinderen, maar „wordt ook gebruikt voor uitleening aan volwassenen. De uitleening aan „kinderen is op de bovenste verdieping in een ander deel van het „gebouw“.

Over *Utrecht* zegt Frken J. o. a.

„De kinderafdeeling in deze O.L. heeft bescheiden lokaliteiten, een „klein zaaltje op den beganen grond, en een uitleening in het sous terrain, „maar dat verhindert niet dat van hieruit een omvangrijk werk uit- „gaat...“.

„Iederen winter worden 6—8 verteluren (voordrachten) voor kinderen „gehouden. Men zoekt onderwerpen waarvoor zij zich uit zich zelf nog „niet interesseerden, maar men heeft een open oog voor een pakkende „voordracht. Door de vroege sluitingsuren van Hollandsche kinder- „bibliotheken kunnen de lokalen worden gebruikt voor extension work „in wijde beteekenis. Hoewel de Leeszaal in Utrecht zoo klein is, en „misschien juist daarom is zij erg gezellig. Zij bezit een terrarium, waar- „voor de bibliothecaresse zich bijna verontschuldigt, omdat het eigenlijk „niet in een bibliotheek thuis hoort, maar het is een bruikleen en omdat „het de kinderen interesseert, mag het er blijven. Omdat kinderen zelden „kranten onder de oogen krijgen, heeft men uitknipsels uit kranten op- „geplakt, plaatjes en tekst aangaande actueele gebeurtenissen en deze „worden met belangstelling gelezen. Juist toen ik er was, waren Amund- „sen en Ellworth het gekozen onderwerp“.

Vervolgens worden de mooie illustratie-verzamelingen, en de Uitleen- bibliotheek besproken. Voor een Zweedsche, gewend aan een algemeen Luthersche bevolking, zijn onze verschillende godsdienstige gezindten

zeer merkwaardig. Naar aanleiding van de speciaal voor orthodox protestanten bestemde boeken vraagt zij zich af of deze verschillen niet mede de oorzaak zouden zijn dat open boekerij in Holland nog niet op groter schaal ingevoerd werd: „zijn er veel beperkte sectariërs, die niet eens „de boeken durven lezen, die door aansprakelijke personen met een opvatting in hoofdzaak met de hunne overeenkomend werden aangekocht, „dan is het ook niet goed om de keuze over de heele linie geheel vrij „te maken”.

...„Zeist heeft een alleraardigst klein bibliotheek-gebouw, evenals „alle andere huizen in die buurt in een grooten tuin gelegen. „Hier is „alleen een uitleening voor kinderen. Deze is licht en goed ingericht, „maar er is geen open-boekerij. Hier schijnt dat er ook niet zooveel op „aan te komen, daar er 5 assistenten in de uitleening zijn en de langste „tijd die gewacht moet worden, niet meer dan 10 minuten bedraagt”.

Van *Amsterdam* wordt de aangekondigde herleving der Nuts Kinder-Leeszalen vermeld en daarna de Wisselbibliotheken van de O.L., waarin veel kinderboeken opgenomen zijn, genoemd. Na de Parkbibliotheek in de zomervacantie worden dan de mooie bibliotheekgebouwtjes der filialen Meidoornplein en Oostzaan besproken, die in de open boekerij aparte planken met voor de jeugd bestemde boeken hebben.

Ook *Hilversum* werd bezocht waar in de O.L. naast de open boekerij in beperkte ruimte ondergebracht, „de interessantste platenverzameling die men zich denken kan, niet minder dan 40.000 stuks”, de aandacht trok. Na de O.L. werd het filiaal in aardig eigen gebouw waar kinderboeken werden uitgeleend, bezocht en daarna de Chr. en Katholieke Leeszaal, waar schr. de „true library spirit” vindt.

Tenslotte wordt de *Dordtsche* O.L. besproken, de energie en vindingrijkheid toegejuicht waarmee in dit oude Museumgebouw toch nog plaats gevonden is voor een drukbezochte Kinderuitleenbibliotheek, en beschreven hoe deze op de gang met de eenvoudigste hulpmiddelen is ingericht. „...Hoewel de overige bibliotheek open boekerij heeft, kan dit in deze „beperkte ruimte niet doorgevoerd worden, zoodat de kinderen op de „gang moeten wachten, waar het smalle pad tusschen de muur en de „trapafsluiting zeer geschikt is voor een ordelijke „queue”.... Dat men „van het gebodene gebruik maakt, blijkt duidelijk uit de statistieken. „December 1926 bedroeg de uitleening 2963, in Januari 1927: 2912 boeken. „Sinds $\pm$ 3 jaar worden ook boeken aan de scholen gezonden, en de „onderwijskrachten blijken over 't algemeen tevreden met deze regeling.” Tenslotte wordt als aardig détail van deze Leeszaal nog de mogelijkheid van tentoonstelling van illustratiemateriaal achter glas tegen de muren der Leeszaal, genoemd.

In haar slotwoord verontschuldigt Frken J. zich erover veel details genoemd te hebben, maar...

„Bibliotheken zijn als bibliotheek overal aan elkaar gelijk, doch de „bijzonderheden zijn verschillend en daarin kunnen wij juist hier en daar „iets aantreffen wat waard is om er een proef mee te nemen. Men werkt

„met energie, enthousiasme en belangstelling in Holland... Dat men niet „op zoo groote schaal als een open-boekerijvoorstandster zou wenschen „dit systeem heeft ingevoerd, heeft wel diepere oorzaken dan alleen de „konservatieve aard van het volk. Dit begrijpt men nog beter, als men „weet dat een deel van het bibliotheekspersoneel in Engeland gestudeerd „heeft en warme sympathie voor het systeem koestert. Men kan slechts „wenschen dat men spoedig wegen zal vinden om tegenstand en moeilijkheden ditbetreffende, te overwinnen.

„Wij zijn er, zooals bekend is, trotsch op dat wij in het buitenland „bekend zijn om onze gastvrijheid in Zweden, die wel gezegd wordt „onovertreffbaar te zijn. Maar ondergeteekende verlangt er op te wijzen, „dat het niet de moeite waard is om er ons op te laten voorstaan, want „het evenbeeld van de Hollandsche gastvrijheid vindt men moeilijk bij „ons. Daar dit artikel ook in het Hollandsche tijdschrift Bibliotheekleven „gepubliceerd zal worden, verzoek ik mijn warmen dank te willen overbrengen aan allen, niet genoemd en niet vergeten, die door hunne „buitengewone gastvrijheid en hulpvaardigheid mijn Hollandsche reis tot „een alleraangenaamsten tijd maakten, die niet gauw vergeten zal zijn."

HELJA JACOBSON.

vert. door H. K.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Venlo. — Hoewel de afwerking nog niet geheel voltooid was, werd einde Februari het nieuwe gebouw der R. K. O. L. toch reeds in gebruik genomen.

Gelijkvloers in een ruime hal betreedt men het gebouw. In deze hal zijn twee loketten, in directe verbinding met de uitleen-bibliotheek. In 't midden der hal staat een tafel met stoelen, ter dispositie van de bezoekers. Links van de hal is de leeszaal, waarin men tal van tijdschriften en couranten vindt. Aan de leeszaal grenst de uitleenbibliotheek, die thans ruim 6000 banden telt. Een huistelefoon en een elektrische lift verbindt de bibliotheek met de andere afdeelingen op de eerste en tweede étage.

Op de eerste verdieping zijn ondergebracht de studieboeken in alle moderne talen. Ook een studiezaal, die echter nog niet klaar is, en de bestuurskamer hebben daar een plaats gevonden.

Op de 2e étage is de werkkamer van het personeel. Daar worden de portefeuilles gerangschikt, die in groote menigte onder de leden circuleeren. Vijf flinke kamers zijn bestemd als woning voor den conciërge. Tevens wordt een deel dezer étage gebruikt voor bewaarplaats van oude couranten en oude tijdschriften.

(N. V. C.)

Nederlandsche wereldkaarten. — In de Zaterdag 21 Januari 1928 te Amsterdam gehouden bestuursvergadering van het Koninklijk Nederlandsch Aardrijkskundig Genootschap heeft dr. F. C. Wieder in de eerste plaats een mededeeling gedaan over: De groote wereldkaart van Plancius van 1592, naar aanleiding van het verschijnen van het tweede deel van de Monumenta Cartographica door hem met de firma Martinus Nijhoff uitgegeven, waarin zij gereproduceerd is op 12 bladen.

Spreker vertelde van de moeilijkheden, die het photografeeren te Valencia van deze groote, sterk beschadigde kaart opgeleverd had. De photograaf Julius Oppenheim, door den heer Wouter Nijhoff naar Valencia gezonden, moest door de dikke vernislaag de nog schemerachtig zichtbare lijnen en namen opvangen, en gebruikte daartoe ongeveer dezelfde methode als waarmede palimpsesten opgenomen worden. Het resultaat is dat de photographie duidelijker werd dan het origineel. Het had echter heel wat moeite en zorg geëischt vóór de thans op de vergadering aanwezige lichtdrukken op dezelfde grootte als het origineel gereed waren. Zonder den voortreffelijken arbeid der firma L. van Leer & Co. te Amsterdam zou dit resultaat nooit bereikt zijn.

Spr. bracht dank aan den aartsbisschop van Valencia, den eigenaar der kaart, voor de vergunning deze te photografeeren, aan jhr. M. J. Teixeira de Mattos, vice-consul van Nederland in Spanje, door wiens tusschenkomst deze vergunning verkregen werd, en aan de firma Wambersie & Co. en den heer W. A. Engelbrecht, die ter vergadering aanwezig was, in het bijzonder voor den bijstand door haar agentschap te Valencia aan den photograaf verleend.

Plannen voor reproductie waren vroeger ter sprake gekomen te Amsterdam en te Londen; thans echter, door de uitgave der Monumenta Cartographica door de firma Nijhoff, was deze kostbare onderneming mogelijk geworden.

Dr. Wieder zette daarna uiteen, hoe deze wereldkaart langzamerhand bekend geworden was. Vermeld, zonder een exemplaar te kennen, door Dodt van Flensburg in 1845, anoniem aanwezig op een tentoonstelling in Madrid in 1893, daar opgemerkt door Henri Hymans uit Brussel, toegeschreven aan Plancius door prof. F. van Ortroy te Gent in 1903, beschreven door spr. bij zijn bezoek te Valencia in 1914.

Behalve deze groote wereldkaart gaf Plancius ook speciale zeekaarten uit, welke bij de eerste reizen naar Indië gebruikt werden. De kennis ervan dagteekent van een tentoonstelling van het Aardrijkskundig Genootschap in 1913; er werden toen voor het eerst schoorvoetend een zevental degelijke kaarten aan Plancius toegeschreven. De lijst van het kaartwerk van Plancius beslaat thans niet minder dan tachtig nummers. Hiervan zijn thans vier-en-vijftig in ons land aanwezig, de meeste in de laatste jaren uit buitenlandsch bezit verworven.

Naast de reproductie van Plancius' wereldkaart was ter vergadering tentoongesteld een andere groote wereldkaart, deze echter in originali. Staat de kaart van Plancius aan het begin onzer groote vaart, deze staat

op het hoogtepunt. Spr. noemde ze de wereldkaart van den Vrede van Munster: een zeekaart in twee halfronde van den enormen omvang van drie bij twee meter, door Joan Blaeu opgedragen aan Casparo de Bracamonto e Guzman, Spaansch gezant bij het vredescongres te Munster in 1648. In zijn opdracht biedt Blaeu hem zijn gelukwensen aan, waaruit blijkt dat Blaeu dit monument van kaartkunst bij gelegenheid van het sluiten van den vrede in 1648 deed verschijnen en als een symbolische handeling opdroeg aan den Spaanschen gezant, zoodat op de kaart de twee oorlogvoerende machten elkander gelukwenschend naast elkaar staan.

De kaart wordt slechts éénmaal vermeld en wel door Frederik Muller in zijn Catalogus van 1877; naar de daar opgegeven afmetingen een exemplaar zonder den eronder gedrukten tekst. Frederik Muller zet erbij: „Ik zag nooit een ander exemplaar!” De herinnering aan deze notitie was later bij de firma Frederik Muller & Co. nog niet vergeten, zoodat, toen spr. in het Britsch Museum in den reizen-atlas door Amsterdamsche kooplieden in 1660 aan Karel II aangeboden twee zeer groote uitgeknipte halfronde zag, hij kon vermoeden dat zij behoorden tot deze groote wereldkaart van Blaeu, van 1648. Deze zelfde groote uitgeknipte halfronde zag spr. te Berlijn in den grooten atlas door Johan Maurits van Nassau, den Hollandschen gouverneur van Brazilië, den Grooten Keurvorst aangeboden.

In 1920 werd spr. verrast door een mededeeling van den bibliothecaris van het Aardrijkskundig Genootschap te Londen, dat het genootschap ten geschenke ontvangen had een exemplaar van deze kaart, thans niet de uitgeknipte halfronde, maar de volledige kaart, overeenkomende met de beschrijving van Frederik Muller in 1877, dus zonder den tekst.

Een verzoek om deze kaart, en de wereldkaart van Jodocus Hondius van 1608, eveneens een unicum in het bezit van het Londensch Genootschap, te mogen reproduceeren voor de Monumenta Cartographica, werd afgewezen, omdat het genootschap zelf die reproductie ter hand wenschte te nemen. Spr. werd tevens uitgenoodigd bij deze reproductie den tekst te schrijven. Hij meende echter op dit vereerend verzoek niet te moeten ingaan, maar veeleer te moeten bevorderen, dat reproducties van oud-Nederlandsche kaarten in Nederland zelf verschijnen. De kaart van Hondius verscheen intusschen in Londen.

Het was thans spr. tot zijn groote voldoening gelukt een volledig exemplaar van deze kaart te vinden, thans met den eronder gedrukten tekst, vollediger dus dan de kaart van het genootschap te Londen. Deze kaart, ter vergadering aanwezig, zal dit jaar in het derde deel der Monumenta Cartographica uitgegeven worden, zoodat deze Nederlandsche kaart niet in Engeland maar in Nederland zal gereproduceerd worden.

De beteekenis van deze kaart is niet te onderschatten, het is de grootste wereldkaart in de historische periode verschenen, het is de eerste kaart, waarop de ontdekking van Australië, Tasmanië en Nieuw-Zeeland door Tasman in 1642 en 1644, en die van Maerten Gerritz Vries ten

Noorden van Japan in 1643 zijn gedrukt: de laatste groote ontdekkingen door Nederlanders gedaan. Het is een zeekaart, niet alleen door de kompaslijnen die er op getrokken zijn, maar ook door de bijzondere zorg van Blaeu zooveel mogelijk alleen die kusten te geven, waarvan men toen het bestaan als wel verzekerd beschouwde.

Met deze kaart, uitgegeven op het oogenblik van de grootste expansie van onze zeevaart, bereikte tevens de oud-Nederlandsche cartographie haar hoogtepunt.

De heer dr. C. P. Burger Jr., die na de mededeeling van den heer Wieder het woord nam, bracht hulde aan de kennis der Nederlandsche antiquairen, die zooveel gedaan hebben om onze oude-kaarten-schat bekend te maken, zooals Frederik Muller, van wien de kennis was overgegaan op Mensing en van dien weer op Wieder, en daarnaast ook de firma Martinus Nijhoff en Wouter Nijhoff in het bijzonder. Hij legde er den nadruk op, dat door de onderzoekingen van Wieder de wereldkaart van Plancius bekend geworden is, dat de speciale kaarten van Plancius door hem ontdekt zijn en dat thans de kroon op het werk gezet is door deze prachtige kaart van Blaeu.

(N. R. C.)

BUITENLAND

Rome. — Over de aangekondigde reorganisatie der Vaticaansche bibliotheek wordt gemeld:

Wegens de vele schenkingen van complete boekerijen, in de laatste jaren aan het Vaticaan gedaan, is er besloten tot een nieuwe uitgave van den algemeenen catalogus der Vaticaansche bibliotheek.

Mgr. Mercati, de prefect der bibliotheek, heeft medegedeeld, dat de meest moderne methoden gevolgd zullen worden bij de samenstelling van den nieuwen catalogus.

Mgr. Tisserant, de bekende bibliothecaris, geeft de verzekering, dat deze omwerking van Catalogi en Registers het niet alleen gemakkelijk zal maken om de verschillende werken na te slaan, maar talrijke tot op heden onbekende kostbare werken van de boekdrukkunst, die dateeren uit den tijd der uitvinding zullen uit deze zeldzame verzameling te voorschijn komen. Mgr. Tisserant meent, dat er honderden zeldzaamheden op bibliografisch gebied ontdekt zijn. — Reeds jaren lang is de Vaticaansche Bibliotheek een rijke bron van studiemateriaal voor de geleerden van heel de wereld. Onder deze kostbaarheden, die door de Pausen gedurende meer dan zes eeuwen bijeen verzameld zijn, treft men de meest zeldzame werken aan, die er op bibliographisch gebied bestaan, omtrent wijsbegeerte, dichtkunst en geschiedenis van Rome en Griekenland, handschriften van Bijbelvertalingen in gouden en zilveren letters.

Maar tot nu toe deed zich telkens weer de behoefte gevoelen aan één bepaald systeem voor de verschillende verzamelingen.

Weliswaar heeft iedere verzameling, die in de Vaticaansche Bibliotheek is ondergebracht haar eigen catalogus en register, maar deze zijn

dikwijls gemaakt volgens de persoonlijke opvatting van den samensteller. Zoo is er b.v. een boekenverzameling, die men in de 17e eeuw gekregen heeft en waarvan de catalogus is samengesteld volgens alphabetische volgorde van de doopnamen van den samensteller. In de laatste vijf jaar werd de Vaticaansche Bibliotheek verrijkt met 3 kostbare verzamelingen: de Chigi-Bibliotheek bestaande uit 35.000 boekdeelen, de Bibliotheek van Ferrajoli, die 40.000 en de Rossiana-Bibliotheek, die 4000 deelen bevat. Maar de catalogus van ieder dezer verzamelingen is volgens een afzonderlijk systeem opgemaakt.

Reeds dikwijls heeft men een plan tot algeheele reorganisatie van de Vaticaansche Bibliotheek overwogen, maar de uitvoering hiervan is zoo kostbaar, dat het steeds bij plannen bleef.

Doch met behulp van het fonds van den Amerikaan Andrew Carnegie is men thans in staat deze grootsche plannen te verwezenlijken. Vertegenwoordigers der fundatie en van het Vaticaan hebben reeds vele besprekingen gevoerd en verder overleg zal nog volgen.

Paus Pius XI, die als bibliothecaris van de Universiteit van Milaan een zekere vermaardheid heeft, is reeds aanstonds met de reorganisatie begonnen. De Paus heeft zelf geheel volgens eigen inzicht een nieuw plan ontworpen, waarbij speciale methoden zullen gevolgd worden. Om het werk te vergemakkelijken, heeft de Paus de mozaïekwerkplaatsen van het Vaticaan laten ontruimen waardoor een ontzaggelijk groote ruimte beschikbaar is voor de Vaticaansche Boekerijen. (M.)

ZUID-AFRIKA. — Waarom 'n Staatsbibliotheek? Amerika heeft het 't eerst begrepen, dat „the State library is a part of the official equipment of every American Commonwealth”. Indien dit zoo is, waarom moet Z.A. dan achterblijven? In naam zijn hier twee staatsbibliotheken, in der daad is er geen enkele. De nieuwe Staatsbibliotheek in Amerika, die onder 't Dept. van Onderwijs berust, geeft advies, inspekteert, organiseert en maakt zodoende in eens 'n einde aan de anarchie op bibliotheekgebied. Slechts 'n drietal punten worden naar voren gebracht:

1. „The State-wide conception is now the popular and accepted one.” De Bibliotheekwet van 1818 in Amerika zegt het zo eenvoudig: „De Staatsbibliotheek is voor 't nut van 't Goevernement en het volk”. In de oude Bibliotheken is nooit getracht het volk tot de Bibliotheek te brengen. (De naturellen hebben geen enkele bibliotheek hier). Daardoor miste men de wondervolle potentiale mogelijkheden, die in Amerika al tientallen van jaren werkelijkheid zijn geworden.

2. Ko-ordinatie. Dit is evenmin 'n ideaal, maar allang verwezenlijkt in Amerika en elders. Behalve de punten onder 1 genoemd, moet de Staatsbibliotheek het middelpunt zijn van al het bibliotheekwezen in naam van de Staat gedaan: alle dokumenten van de Staat aan scholen en bibliotheken te verspreiden, het verlenen van toelagen en subsidies aan door haar gecontroleerde bibliotheken, het geven van bibliotheekopleiding, het steunen van reizende bibliotheken, het kopen van boeken, het samen-

stellen en drukken van naslaglijsten, bibliografische monografieën, het doen van naslagwerk per post, telegraaf en telefoon. Denk aan de arme journalisten, die nu al heel weinig hulp van de bibliotheken hebben.

In staten, waar ruime opvatting van Staatsbibliotheek niet bestaat, en waar bovendien de politiek 'n rol speelt in 't weggeven van baantjes, spreekt 't vanzelf, dat de baantjesjagers als paddestoelen uit de grond oprijzen, als er sprake is van nieuwe bibliotheken, mannen, die vaak (niet altijd) „are looking for the fewest books, for the fewest people, with the least work”.

3. Bibliotheekwerk alleen door geschoolde vakmannen. Dit volgt uit 't voorgaande. Beunhazerij mag niet langer geduld worden: de geestelijke belangen van 'n geheel volk staan op het spel. Niet geheel ten onrechte is er beweerd, dat goede bibliotheken meer nut stichten dan goede Universiteiten. In elk geval in beide inrichtingen zijn alleen vakmannen op hun plaats. Zo lang de bibliotheken niet goed ingericht zijn, kunnen ze ook niet met volle kracht werken, misschien met halve kracht of minder. Als dit zo is en zo lang dit zo is, moeten de studenten hier voor 'n goede opleiding naar Europa gaan en zich belangrijke onkosten getroosten.

Het spreekt vanzelf na 't voorgaande, dat de directeur van de Staatsbibliotheek 'n wetenschappelijk opgeleid bibliothekaris moet zijn. De benoeming van Dr. Herbert Putnam van de Bostonse Openbare Boekerij aan die van de „Library of Congress” was 'n openlike erkenning, dat alleen de beste wetenschappelijk gevormde man hier op zijn plaats was. Om alle schijn van partijdigheid te vermijden heeft New York altijd een bibliothekaris van buiten de stad gekozen, en alleen de keuze laten afhangen van 'n hoog persconlik karakter en van de beste bekwaamheden. Dit voorbeeld verdient zeker navolging. Evenals men voor Principaal van de Universiteit de beste onderwijsman kiest, behoort men voor de Staatsbibliotheek de beste bibliothekaris te kiezen.

Welk Parlementslied zal 't voorstel indienen voor 'n Staatsbibliotheek, die hier komen moet — vroeg of laat? Z'n naam zal in de dankbare harten van z'n landgenoten gegrift worden.

J. H. VERDUYN DEN BOER.

(Overgenomen uit „De Zuid-Afrikaan verenigd met Ons Land”
Donderdag 27 Oct. 1927).

PERSONALIA

Amsterdam. — Als opvolger van den heer Smit benoemde het bestuur van het Leesmuseum den heer E. M. Broeksma tot bibliothecaris.

Bussum. — Benoemd tot assistente aan de O. L. B. met ingang van 1 Mei Mej. E. A. N. P. Franchimont, assistente aan de O. L. B. te Hengelo (Ov.).

's-Gravenhage. — Aan de O. L. B. werd benoemd tot tijdelijk assistente Mej. G. de Moor (Diploma Assistentscursus Utrecht 1927).

OFFICIEEL GEDEELTE

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN

Opleidings-Commissie

Het directeursdiploma werd uitgereikt aan de dames: E. van Aalten, Rotterdam; N. Besançon, 's-Gravenhage; G. L. Bet-tink, Rotterdam; B. M. Boon, Kampen; M. E. Dungelmann, Rotterdam; C. A. van Dijk, Groningen; I. J. J. Meyer, Am-sterdam; F. A. Tiddens, Middelbert, en den heer J. G. Schö-nau, Rotterdam.

De uitslag van de examens der assistents-cursussen luidt als volgt 1):

Groningen.

Geslaagd: de dames J. J. G. Degenaar (Groningen), L. M. J. Eversen (Veendam), G. Haanstra (Leeuwarden), L. A. Welleman (Groningen).

Nijmegen.

Geslaagd: de dames M. van Aartsen (Rotterdam), J. van der Hulst (Hilversum R. K.), M. I. A. Lette (Dordrecht), M. W. Ridderikhoff (Schiedam), T. Schatborn (Rotterdam), H. Swart ('s-Hertogenbosch).

Herexamen: 2 kandidaten.

Afgewezen: 1 kandidaat.

Sittard.

Geslaagd: de dames Chr. Ridder (Venlo), B. Rüland (Heer-len), N. Vergouwen (Breda R. K.).

Niet tot het examen toegelaten: 3 kandidaten.

Utrecht.

Geslaagd: de dames J. E. Andreas (Haarlem), F. L. Belt-man (Haarlem), C. J. S. van Beuningen van Helsdingen

1) De plaatsnaam achter de eigennaam duidt de Opleidingsleeszaal aan, waaraan de kandidaat werkzaam was.

(Utrecht), H. M. H. Donath (Hilversum), J. Greve (Utrecht), J. F. Halm (Utrecht), W. J. Mingelen ('s-Gravenhage), M. A. G. Ouwehand (Utrecht), C. A. J. Thierens (Utrecht), A. Wisboom (Schiedam).

Afgewezen: 1 candidaat.

De Secretaresse: E. DE CLERCQ.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

Leesportefeuille T. O. B.

De deelnemers aan de leesportefeuille worden verzocht het bedrag der contributie over 1928, nml. f 5.—, vóór 1 Juli te doen bijschrijven op postrekening 17334 Nijmegen, Openbare Leeszaal.

M. DANIELS.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

Jaarverslag over 1927

Er is aanleiding om in dit eerste jaarverslag der vereeniging onder haar nieuwen naam af te wijken van de volgorde, waarin tot dusver de verschillende onderwerpen plachten te worden behandeld; er is aanleiding om ditmaal te beginnen met... het eind.

Want heel in het laatst van 1927, ter wintervergadering op 18 December te Rotterdam en in de dagen daarna, is een nieuw tijdperk voor de vereeniging ingeluid, — en niet voor onze vereeniging alléén. Zoo niet onvoorziene moeilijkheden de verwachtingen, die wij thans van de zorgvuldig voorbereide en op 1 Januari 1928 in werking getreden reorganisatie koesteren, teleurstellen, dan beduidt het werk van 1927 den aanvang van een gezond, vruchtbaar, eendrachtig vereenigingsleven in de Nederlandsche bibliotheekwereld, zóó als jaren lang niet mogelijk had geschenen.

De besprekingen met vertegenwoordigers van de Centrale Vereeniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken ter voorbereiding van de op 22 December gesloten overeenkomst (tekst in „Bibliotheekleven” 1928, bladz. 21), alsook de uitwerking van de voorstellen tot ingrijpende wijziging van sta-

tuten en huishoudelijk reglement in verband daarmee, hebben sedert de op 31 Mei te 's-Hertogenbosch gehouden zomervergadering de bijzondere zorg van het bestuur gevraagd. Al valt op het oogenblik, dat dit verslag wordt uitgebracht, reeds een niet geringe toeneming van het ledental te constateeren en al mogen we ons met name verheugen over de toetreding van een aantal vakgenooten, die we tot dusver noode in de vereeniging misten, — toch moet uitvoerige mededeeling van de resultaten der nieuwe regeling tot een volgend jaarverslag wachten. Aan de hieronder te vermelden feiten is dan ook nog alle invloed van de reorganisatie vreemd.

Het ledental bedroeg op 1 Januari 1927: 204 gewone en 8 buitengewone, tezamen 212 leden; beide getallen waren aan het eind van het jaar resp. 202 en 15, totaal 217. (De onderscheiding tusschen gewone en buitengewone leden is hier genomen in den zin van art. 6 der statuten, zooals dit vóór de op 18 December 1927 vastgestelde wijziging luidde.)

De bepaling omtrent het periodiek aftreden der bestuursleden was ook in 1927 weer de eenige factor, waardoor de samenstelling van het bestuur wijziging heeft ondergaan: de op 31 Mei te 's-Hertogenbosch bijeengekomen ledenvergadering verkoos Mej. M. Daniëls in de plaats, die door het aftreden van den Heer W. S. Jurgens, O. S. A., openviel. Zoo moeten telken jare weer banden worden verbroken, die het langdurig samenwerken aan de bestuurszaak allengs hechter heeft gemaakt.

Uit het hierna volgende overzicht der geldmiddelen kan wederom worden afgeleid, dat de financiëele toestand der vereeniging gunstig is te noemen: alleen de buitengewone uitgaven ten behoeve van Nijhoff's Index en van den jeugdboekengids „De kleine vuurtoren”, tezamen f 200.—, hebben geleid tot een nadeelig saldo op de exploitatie over 1927, groot f 182.52. Uit de balans blijkt, dat er buiten de achterstallige afrekening van Bibliotheekleven over 1926, op 31 December 1927 een batig saldo van f 1515.97 aanwezig was.

Geen andere vereenigingspublicatie zag in het jaar 1927 het licht dan de 3e jaargang (1926) van den „Catalogus van

academische geschriften, in Nederland en Nederlandsch-Indië verschenen". Het boek van Dr. A. Hulshof en Mr. A. J. Schretlen over „De kunst der oude boekbinders" was aan het eind van het jaar vrijwel uitverkocht.

Wat het orgaan „Bibliotheekleven" betreft, zij aan het verslag, dat de „gemeenschappelijke commissie voor het tijdschrift" ingevolge art. 2, lid 6 der met de Centrale Vereeniging voor O. L. en B. gesloten overeenkomst heeft uitgebracht, ontleend, dat de Heer Dr. F. Kossmann in de plaats van den Heer G. A. Evers tot secretaris der redactie werd gekozen, — dat in April 1927 een bijzonder nummer (gewijd aan het Bibliothecarissencongres van 1926) het licht zag, en dat het boekjaar 1927 sloot met een nadeelig saldo van f 1752.18, hetwelk door de beide vereenigingen werd aangezuiverd.

Dank zij het initiatief van Mej. M. Daniëls en den steun van enkele andere dames is er reden voor het vertrouwen, dat de op te richten leesportefeuille „T. O. B." (zie „Bibliotheekleven" 1928, bladz. 31) eerlang beter erin zal slagen de vakliteratuur nader te brengen tot belangstellende en leergierige leden, dan de vereenigingsboekerij tot dusver heeft gedaan. Wat deze laatste betreft, werd reeds in de zomervergadering medegedeeld, dat het bestuur besloten heeft geen gelden meer te besteden aan haar instandhouding.

Tot betere verdeling van den arbeid heeft het bestuur in den loop van 1927 eenige commissies ingesteld, te weten: een commissie voor bibliographie; een commissie voor buitenlandsche aangelegenheden (die inmiddels heeft opgehouden te bestaan, doordien haar taak met 1 Januari 1928 is overgenomen door de „gemeenschappelijke commissie voor buitenlandsche aangelegenheden"), en een commissie voor kinderlectuur.

Door het verleenen van geldelijken steun droeg de vereeniging ertoe bij de uitgave van de door de dames H. Kluit en S. Lobo samengestelde jeugdboekengids „De kleine vuurtoren" te vergemakkelijken. Over 1927 verleende de vereeniging wederom subsidie voor Nijhoff's Index op Nederlandsche periodieken.

In 1927 hadden niet minder dan drie ledenvergaderingen plaats. Op 27 Maart een (uitgestelde) wintervergadering te Amsterdam (verslag in „Bibliotheekleven" 1927, bladz. 49), de algemeene jaarvergadering op 31 Mei te 's-Hertogenbosch (verslag in „Bibliotheekleven" 1927, bladz. 165) en op 18 December 1927 wederom een wintervergadering, te Rotterdam (verslag in „Bibliotheekleven" 1928, bladz. 25).

Bovendien organiseerde de hierboven genoemde commissie voor kinderlectuur onder de auspiciën der vereeniging op Zondag 12 Juni te Rotterdam een welgeslaagde bijeenkomst (verslag in „Bibliotheekleven" 1927, bladz. 151), waar de Zweedsche gast, Fröken Jacobson, een causerie hield over het Zweedsche kinderbibliotheekwerk (tekst in „Bibliotheekleven" 1927, bladz. 202).

We hadden het voorrecht nog een buitenlander in ons midden te zien: Dr. Hermann Escher, directeur der Zentralbibliothek te Zürich (zie „Bibliotheekleven" 1927, bladz. 35), die met een belangwekkende verhandeling over het Zwitsersche bibliotheekwezen (uittreksel in „Bibliotheekleven" 1927, bladz. 132) luister bijzette aan de winterbijeenkomst te Amsterdam.

Voor het overige kon, wat de betrekkingen met de buitenlandsche vakgenooten aangaat, ook de instelling van de speciale commissie hiervoor niet verhinderen, dat de vereeniging bij de behartiging van internationale vakbelangen in 1927 tengevolge van allerlei omstandigheden minder goed vertegenwoordigd was dan in het jaar te voren: op het congres te Edinburgh in September 1927 (verslag in „Bibliotheekleven" 1928, bladz. 4) ontbrak een officiëel afgevaardigde onzerzijds; nochtans woonden enkele onzer leden deze bijeenkomst bij. Nu dit belangrijke deel der vereenigingstaak ingevolge de nieuwe regeling van de samenwerking met de Centrale Vereeniging voor O. L. en B. in handen is gelegd van een „gemeenschappelijke commissie", mag vertrouwd worden, dat het lastige vraagstuk van het zenden van afgevaardigden in den vervolge gemakkelijker tot oplossing zal zijn te brengen en dat het Nederlandsche bibliotheekwezen in een internationale organisatie, waarvan we de totstand-

koming met groote belangstelling volgen, de plaats zal innemen, die het toekomst. Dat onze vereeniging op dit terrein — gelijk in enkele andere opzichten — voortaan met een andere organisatie zal samenwerken, is stellig als een vooruitgang te beschouwen.

Zoo is het Nederlandsche bibliotheekwezen aan het eind van 1927 een nieuw tijdperk ingegaan, langs breederen weg, een hoopgevende toekomst tegemoet.

Aldus uitgebracht en goedgekeurd in de op 22 Mei 1928 te Dordrecht gehouden vergadering.

De secretaris: A. LYSEN.

Exploitatierekening over 1927.

Ontvangsten:		Uitgaven:	
Contributie 202 leden	f 1010.—	<i>a. Gewone uitgaven:</i>	
„ 15 buitengew. leden „	60.—	Inningskosten	f 24.95
Verkoop vereenigingsuitgaven ..	107.58	Porti	„ 27.97
Rente kasgeld	71.25		f 52.92
Nadeelig saldo	182.52	Zaalhuur en vergaderingen	„ 7.—
		Reiskosten	„ 169.35
		Bibliotheek der Vereeniging	„ 22.10
		Tijdschrift 1927	„ 700.87
		Vereenigingsuitgaven ..	„ 73.—
		Drukwerk	„ 61.45
		Lezing Dr. Esscher	„ 65.—
		Secretariaat	„ 49.41
		Diversen	„ 30.25
			f 1231.35
		<i>b. Buitengewone uitgaven:</i>	
		Nijhoff's Index	f 100.—
		Jeugdcommissie, Kleine Vuurtoren	„ 100.—
			„ 200.—
	<u>f 1431.35</u>		<u>f 1431.35</u>

Balans op 31 December 1927.

Activa:		Passiva:	
Deposito	f 2000.—	Tijdschrift 1926	f 500.—
Kas en giro	" 208.18	Congresnummer 1926	" 192.21
		Saldo op 31 December 1927	" 1515.97
	f 2208.18		f 2208.18
Nagezien en in orde bevonden, de kascommissie:		De penningmeester:	
(w. g.) C. H. EBBINGE WUBBEN.		J. E. VAN DER POT.	
N. SNOUCK HURGRONJE.			
I. VAN HEUSDEN.			

OVER DE GRENZEN !

Zonder te willen beweren, dat onze bekendmakingen in de vorige jaargang overweldigend succes gehad hebben, wijzen wij ook nu weer onze lezers op de gelegenheden om op prettige wijze in aanraking te komen met de bibliotheekbeweging in het buitenland.

Men herleze het geestdriftige artikel van Mej. van Aalten in het Octobernr. van Bibliotheekleven 1927 en volg haar voorbeeld na!

E. DE CLERCQ.

Summer School of Library Service, te houden door de National Library of Wales en de Library Association te Aberystwyth (Wales) van 27 Juli tot 10 Augustus a.s.

Te behandelen onderwerpen o. a.: Bibliografie en Boekenkeuze; Practies katalogiseren; Classificeren; Boekverzorging Handels- en Techniese bibliotheken; Jeugd-leeszaalwerk; Organisatie van plattelandsbibliotheken; enz. enz.

Contributie, met inbegrip van logies en pension in de Plynlymon Hall of Residence: £ 6.15 s.

Prospectus aan te vragen bij: The Director, Summer School of Library Service; Nat. Library of Wales, Aberystwyth. — Met het oog op beperkte logiesmogelijkheid tijdige aanmelding raadzaam.

Jaarvergadering van de Library Association te Blackpool (Lancashire), van 24 tot 28 September a.s.

Onderwerpen o.a.: Ontwikkeling van volwassenen, platte-lands-bibliotheekwerk, archiefwezen.

Gelegenheid tot het bezoeken der P. L. te Manchester en Liverpool.

Nadere inlichtingen aan het Secretariaat der L. A.: 26 Bedford Square, Londen W. C. 1.

Leipzig. Deutsche Zentralstelle für volkstümliches Bücher-reiwesen. — „Einführungslehrgänge“ te Leipzig: twee 6-daagsche cursussen, elk van niet meer dan 20 deelnemers.

Punten van behandeling o.a.: Kapitel aus der Leserkunde. — Bestandsaufbau (Bedeutung der Auswahl). — Die Ausleihe. — Sachverzeichnisse für die Leserschaft. — Excursies.

Nadere inlichtingen over tijdstippen en prijzen: Geschäftsstelle der D. Z.: Richterstr. 8, Leipzig N 22.

KINDERBIBLIOTHEEKWERK

Verslag der tweede Kinder-Bibliotheek bijeenkomst

De Haagsche gastvrouwen kunnen met voldoening op Zondag 6 Mei terugzien. Het was in alle opzichten een zeer geslaagde dag. Allereerst was de opkomst verblijdend, 47 handteekeningen op de presentielijst en deelneemsters(ers) uit Amsterdam, Arnhem, Bussum, Eindhoven, Den Haag, Dedemsvaart, Dordrecht, Groningen, Leiden, Oud-Beijerland, Rotterdam, Utrecht, Zeist, een bewijs dat belangstelling voor het Kinder-Bibliotheekwerk mensen uit verschillende delen van het land samenriep, en dat een dag speciaal aan deze tak van bibliotheekwerk gewijd zeker reden van bestaan heeft. Juist omdat de heele Kinder-Bibliotheek-beweging haar eerste groeiperiode doormaakt, is het van zooveel betekenis dat men nu en dan met elkaar van gedachten kan wisselen en van elkanders ervaring kan profiteren. De twee inleidingen van dezen dag, die beide op zoo uitstekende wijze een verschillenden kant van het Kinder-Bibliotheekwerk naar

voren brachten, waren wel bijzonder geschikt om nieuwe mogelijkheden en uitzichten te openen.

Toen in het gezellige Leeszaaltje Nieuwe Schoolstraat 24 zich alle belangstellenden verzameld hadden, opende de heer J. E. v a n d e r P o t de bijeenkomst. Spr. uitte zijn blijdschap over het feit dat het Kinder-Leeszaalwerk zich in zooveler belangstelling mocht verheugen en wees op de beteekenis van dit werk en de vele mogelijkheden die nog te ontginnen zijn. Dr. H. E. G r e v e besprak hierop in het kort dezen tak van bibliotheekwerk ten opzichte van de O. L. Hierop gaf Mej. S. L o b o bij wie de verdere leiding van dezen dag in uitstekende handen was het woord aan Mej. L. d e G a a y F o r t m a n tot het houden van haar inleiding over „Het werk der Jeugdbibliotheken met de rijpere jeugd". Ieder, die het voorrecht had Mej. de G. F. te hooren, zal het met mij eens zijn, dat het niet gemakkelijk is aan buitenstaanders een indruk van deze warme, bezielde voordracht te geven. Wij voelden wat het Jeugdleeszaalwerk kàn zijn, wanneer een sterke warmvoelende persoonlijkheid met groot vertrouwen de jeugd tegemoet komt, en ze als iets vanzelfsprekends met het beste wat boeken geven kunnen, in aanraking brengt. Spr. toonde aan dat waar de ouders maar al te dikwijls onverschillig zijn, onze taak ten opzichte van onze jonge en opgroeiende lezers dubbel noodzakelijk en verantwoordelijk is. Want het jeugdbibliotheekwerk onderscheidt zich van dat voor volwassenen vooral daardoor, dat wij aan de jeugd leiding mogen en moeten geven, zij het ook op tactvolle en voorzichtige wijze. Met aandringen of opdringen bereikt men niets, er moet vertrouwen en vriendschap zijn tusschen bibliothecaresse en de jongens en meisjes, een vriendschappelijke raad kan veel doen als het goede contact er is. Leesclubs, een bespreking over een of ander werkelijk mooi boek, het voorlezen van een gedicht en gelegenheid geven tot het maken van aantekeningen van wat getroffen heeft, zijn werkelijke middelen om „met begrip" lezen te versterken. Zoo hoorden wij aardige trekjes uit opstellen over alleen- of gezamenlijk gelezen gedichten of boeken. Deze inleiding gaf een stukje werk- en levenservaring, waar-

van het groote vertrouwen op de betere kant van het leven ondanks de vele zwarte kanten, die allerminst weggedoezeld werden, een dieperen achtergrond vormde.

Nadat Mej. de G. F. enkele vragen beantwoord had volgde de uittocht naar „de Laak”, het genoegelijke kleine Leeszaaltje, waar keurig aangerichte tafels den indruk gaven of men hier even goed op het bezoek van hongerige menschen als op leesgrage kinderen en menschen was ingericht. Een woord van hartelijken dank aan de dames Snellen, door wier zorgen wij alles zoo uitstekend en gezellig in orde vonden. Na den koffiemaaltijd volgde een buitenwandeling door een, voor de meesten onzer onbekend deel van Den Haag naar het filiaal van de O. L.: Colenzostraat, waar wij in de moderne, ruime en lichte Leeszaal werden ontvangen. Mej. S. Groshans bracht ons hier in het kort op de hoogte van de geschiedenis der kinderbibliotheek van den Kinderbond en de Vereeniging voor Schoonheid in Opvoeding en Onderwijs, die nu in deze O. L. is ondergebracht. Vervolgens kreeg Mej. L. Boerlage het woord voor haar inleiding over „Amerikaansche populair-wetenschappelijke lectuur”. Met groote belangstelling hoorden wij welk een belangrijk deel van de boekerij deze populair-wetenschappelijke lectuur uitmaakt en hoe het gebruik ervan samenhangt met de taak die de Amerikaansche Kinder-Bibliotheek zich stelt. Daar deze lezing vermoedelijk weldra in haar geheel in Bibliotheekleven zal verschijnen, wil ik echter nu niet op bijzonderheden ervan ingaan. Na beëindiging van hare inleiding beantwoordde Mej. B. enkele gestelde vragen, waarop Mej. Lobo onzen dank aan de spr. vertolkte voor haar levendige en interessante voordracht. Het was zeer merkwaardig om na de inleiding van 's morgens waar wij hoorden wat persoonlijk contact tusschen bibliothecaresse en lezers vermag in het brengen van het boek tot de jeugd, nu een geheel anderen „pool” van het Kinder-Bibliotheekwerk te hooren bespreken, waarbij op meer massale wijze de jeugd naar de Bibliotheek gebracht wordt, terwijl alle hulpmiddelen die de Kinder-Bibliotheek kan verschaffen reeds een prachtig aanpassingsvermogen hebben bereikt.

Een thee in de gezellige zolder-uitleenruimte van de kinder-bibliotheek besloot dezen welgeslaagden dag, waarvoor wij aan gastvrouwen en inleidsters onzen hartelijken dank uitspreken 1).

H. J. KLUIT.

1) Een telegram dat door een vergissing te laat besteld werd luidde: „All good wishes for your meeting. — Helja Jacobson.”

VAKLITERATUUR

De Deutsche „Volksbücherei”

Die Volksbibliothek, ihre Aufgabe und Reform. Nach einem Vortrage von Dr. Constantin Nörrenberg. Stettin, Verlag Bücherei und Bildungspflege, 1928, 41 blz. prijs M. 2.50.

Dit boekje, „zu Ehren des aus seinem Amte scheidenden Seniors der deutschen Volksbüchereibewegung neu aufgelegt von den Herausgebern der Bücherei und Bildungspflege”, is een ongewijzigde herdruk van een voordracht uit 1895, waarvan reeds in 1896 een 2e druk was verschenen. Het is een propagandageschrift, dat men na meer dan dertig jaar nog met instemming leest en dat in hoofdzaak de leidende gedachten der O. L. B. op een wijze weergeeft, die volstrekt niet verouderd is. Indrukken meegebracht uit Amerika gaven Nörrenberg reeds toen het beeld der „Volksbücherei” zooals hij dat thans op vele plaatsen van het Europeesche vasteland in menig opzicht verwezenlijkt kan zien. Ook de praktische wenken over de inrichting en het beheer, hier in den „Anhang” toegevoegd, zijn in hoofdzaak van algemeene toepassing, al bestaan er natuurlijk velerlei verschillen van meening en van praktijk in de systematische indeeling, het uitleensysteem enz. Wil men iemand kort en duidelijk laten lezen wat de O. L. B. bedoelt en hoe zij dit doel tracht te bereiken, dan kan men deze brochure als Deutsche uiting daarover zonder voorbehoud aanbevelen. Tegenover den titel vindt men een portret van den schrijver, die naar de opdracht van het boekje ons verklapt na 42 dienstjaren thans zijn werk verlaat. Aan het eind wordt een overzicht gegeven van Nörrenberg's geschriften over de „Volksbücherei-Bewegung”.

F. K.

Der Volksbibliothekar. Seine Aufgabe, sein Beruf, seine Ausbildung. Im Auftrage der Deutschen Zentralstelle für volkstümliches Büchereiwesen herausgegeben von Hans Hofmann. Leipzig, Quelle & Meyer 1927. 144 blz. prijs M. 4.—

De „Deutsche Zentralstelle” te Leipzig en alles wat daarvan uitgaat staat in het teeken van Walter Hofmann. Deze leidende figuur en zijn

werk kennen wij reeds uit vorige jaargangen van Bibliotheekleven: in 1920 verscheen hier zijn eigen voordracht, in 1926 beschreef S. Simons het Leeszaalwerk in Leipzig na een persoonlijke kennismaking ter plaatse. Hoewel het voor de hand ligt dat een zoo doelbewuste en krachtige persoonlijkheid niet plotseling van beginsel verandert, en dat dus hetgeen in dit nieuwe boekje gegeven wordt velerlei bekends herhaalt, toch is het zonder eenigen twijfel ook ons welkom als verheffende en versterkende lectuur. Want gelukkig zijn er in ons vak nog altijd zeer velen, die naast den dagelijkschen loop der dingen, met zijn vele belemmeringen om het beter te doen, toch hun ideaal bij het werk niet vergeten.

Is het ideaal van Walter Hofmann hetzelfde als dat van onze O. L. B.? Ik geloof het in den grond wel, al zouden wij het naar onze behoefte wellicht soms anders formuleeren. Is de strijd van Walter Hofmann de onze? Dat in veel mindere mate. Ten deele, omdat hij toestanden en opvattingen bestrijdt, die ten onzent niet bestaan of althans niet bestreden behoeven te worden. Ten deele, omdat hij vecht op een wijze en met stellingen en eischen, die binnen de Nederlandsche verhoudingen wellicht een gevaar voor het welslagen zouden kunnen worden. Vindt men in Duitschland in het algemeen eerder waardeering met de volmaakte uiteenzetting van een stelselmatig programma, bij ons leidt de weg om iets tot stand te brengen gewoonlijk veiliger langs het eenvoudige begin. Ook verwacht men ginds veel meer dat dadelijk het openbaar bestuur alles volledig ter hand neemt. Natuurlijk weet men in Duitschland ook zeer goed voorloopig het bereikbare te aanvaarden en zal men bij ons wel op zijn hoede zijn om niet door te klein begin den groei te belemmeren. Maar er ligt hier toch een verschil in landaard, dat zoowel hen die een beweging als de onze voortdrijven, als hen die zich voor het nieuwe streven laten winnen, in hun uitingen en gedragingen een geheel ander voorkomen geeft.

De O. L. B. staat niet in den dienst der wetenschap. Zij is er niet om den voortgang der wetenschap te bevorderen, zelfs niet om de wetenschap als zoodanig te helpen waardeeren of verspreiden. Haar taak wordt bepaald door meer algemeene maatschappelijke eischen. Zij dient daarbij niet bepaalde groepen der gemeenschap met uitsluiting van andere, doch de plaats waar zij gevestigd is geeft in dit opzicht aan elke afzonderlijke O. L. B. haar eigen grenzen. Daar zij de algemeene ontwikkeling moet bevorderen, behoort zij aan te sluiten bij den trap van ontwikkeling die haar lezers hebben bereikt. Hoe grooter en samengestelder haar lezerskring is, op des te meer trappen van ontwikkeling behoort zij voort te bouwen. In de O. L. B. van een groote stad, met haar verschillende wijken, kennen wij die soms geheel onderscheiden eischen zeer goed. Voor den eenen lezer leidt de behoefte naar ontwikkeling onmiddellijk tot aan of zelfs over de grens van wetenschappelijke studie, voor den tweeden richt deze zich op verdieping in geestelijke vraagstukken en levensbeschouwing, voor den derden op praktische en technische bekwaaamheden, voor den vierden op de wisselende vraagstukken van den

dag, voor den vijfden op kennismaking met de werelden van fantasie en romantiek. Alle neiging tot verdere ontwikkeling heeft haar twee kanten: de wensch om iets te weten wat anderen ook weten en de zucht naar bevrediging van zekere behoefte aan iets dat buiten of boven het dagelijksche werk kan worden gesteld. In alle kringen komen naast elkaar voor degenen bij wie neiging tot ontwikkeling eigen is en degenen bij wie zij slechts op het voorbeeld van anderen een soort aangewezen tijdpassering vormt. Dat hetgeen de natuur en de maatschappij te genieten geven niet aan allen even goed besteed is geldt voor alle aardse schatten, maar is nooit een geldige reden om aan de ontvankelijken iets te onthouden.

Er kunnen overal menschen zijn, waaronder zeker ook invloedrijke, die voor de idealen der O. L. B. niets voelen, omdat zij de innerlijke waarde van deze algemeene ontwikkeling niet hoog aanslaan en haar evenmin als een noodzakelijkheid van onze beschaving wenschen te aangaan. Sommigen zal het aantrekken om als een zendingswerk aan dezen onze overtuiging uiteen te gaan zetten; anderen zullen alleen trachten den tegenstand van deze andersdenkenden te overwinnen indien zij ons iets in den weg leggen. Er kunnen ook menschen zijn die de O. L. B. bestrijden, omdat zij daarin een verkeerde richting zien, die aan de verwezenlijking van hun eigen idealen afbreuk doet. Tegenover een aanval past een krachtige verdediging, en het is vaak gunstig zelf tijdig tot den aanval over te gaan. Zoo zien wij de „Zentralstelle" te Leipzig in een offensief tegenover de wetenschappelijke bibliotheek. Wij matigen ons geen oordeel aan over de noodzakelijkheid daarvan en erkennen dat de mannen der „Volksbücherei" bij hun scherpe uiteenzetting van eigen bedoelingen toch de waarde der wetenschappelijke bibliotheken wel weten te schatten. Alleen de oorlogstoestand op zich zelf reeds lokt stellingen en argumenten uit, die men van de andere zijde moet voelen als eischen waarvan men niet gediend is, eischen die vooral ertoe leiden om de wetenschappelijke bibliotheken strikt binnen haar grenzen terug te dringen als een heel afzonderlijk, hoewel zeer nuttig, groepsbelang. Wat in de twee belangrijke opstellen die den hier besproken bundel openen, daarover alzoo wordt verkondigd, geeft ons bovenal het gevoel: gelukkig dat wij in ons land zulke tegenstellingen niet hebben en niet behoeven te zoeken. Adolf W a s schrijft over *Wissenschaftliche Bibliotheken und volkstümliche Büchereien* (blz. 1—8), Walter Hofmann zelf over *Die volkstümliche Bücherei. Ihr Sinn, ihr Buch und ihre Bibliothekare* (blz. 9—29). Onafhankelijk zijn en niet als de mindere beschouwd worden, dat is wat zij wenschen. Natuurlijk, zouden wij zeggen, en bijna alles wat U daarover schrijft is het lezen waard; maar, zoo vragen wij ons af, maakt men het U dan daarmee in Duitschland zoo lastig?

Hier zit nu een praktische kwestie bij, die inderdaad aanleiding geeft tot een rechtmatige „actie", maar die gelukkig in ons land alweer niet bestaat. De opleiding voor den bibliotheekdienst in Pruisen is keurig geregeld; daarbij wordt een „höhere" en een „mittlere" dienst onderschei-

den, en deze lagere graad geeft tevens de bevoegdheid voor de „Volksbücherei“. Dat de menschen in zulk een opleiding voor „mittlere“ dienst niet bepaald tot de idealen der „Volksbücherei“ worden opgekweekt is begrijpelijk, en dat hier inderdaad twee verschillende zaken bij elkaar zijn gebracht is duidelijk. Dat de eigen opleiding der „Zentralstelle“ in Leipzig heel anders is ingericht en dat zij door de voorstanders der „Volksbücherei“ terecht als beter voor hun doel geschikt wordt beschouwd, dat alles spreekt vanzelf. Evenzoo dat hier dus een reden is om een wijziging en een verbetering na te streven. Wij kunnen slechts wenschen dat men slagen zal. Onze Nederlandsche opleiding voor den O. L. dienst heeft alvast geen hinder van reeds bestaande regelingen die haar belemmeren en kan zich dus geheel naar haar eigen behoeften en idealen ontwikkelen om geleidelijk tot de bereikbare volmaaktheid te komen. De tegenstelling tot den „mittleren“ dienst, die als geheel middelmatig ter zijde wordt gesteld, dwingt de bestrijders van de bestaande regeling ertoe nu de eischen voor den „Volksbibliothekar“ dan ook volkomen naar het ideaal voor te dragen. Het is zeker weer allemaal juist en waar en edel wat hier wordt uiteengezet, maar wij kunnen ons voorstellen dat de tegenstanders neiging krijgen om over deze in beschaving, menschenkennis en naastenliefde uitblinkende volksontwikkelaars het wijze hoofd te schudden en zich af te vragen waar men al die zoo voortreffelijke leiders der menschheid vandaan wil halen. Wij staan in ons land nu eenmaal náást deze moeilijkheid, en wij zijn misschien van nature ook wat voorzichtiger, als wij voor een tegenstander onze idealen blootleggen. Wij zijn ons echter bewust dat dit laatste wel verstandig kan zijn maar dat wij zelf de idealen er niet minder om mogen behartigen.

Die opleidingskwestie blijkt wel zeer bepaald een brandend vraagstuk te zijn en zelfs min of meer de aanleiding tot de uitgave van deze opstellen. In het belang vooral van dezen strijd worden de bijzondere eischen der „Volksbücherei“ hier nog eens van alle kanten besproken. Daarop wijst ook reeds de titel van het geheele boekje. Over de opleiding zooals die gewenscht wordt en in Leipzig inderdaad verwezenlijkt is, lezen wij allerlei in het stuk van Mevr. E l i s e H o f m a n n—B o s s e, de leidster der „Deutsche Volksbüchereischule“, over *Die Frau im Dienst der volkstümlichen Bücherei* (blz. 30—51). Dit is een zakelijke en praktische uiteenzetting over de werkzaamheden en de daarvoor noodige oefening en kennis, over de bijzondere geschiktheid van vrouwen voor een groot deel van dat werk en over de noodzakelijke teleurstellingen daarbij voor dames, die meenen er een rustige passende bezigheid in te vinden of die „houden van literatuur“ of „voelen voor sociaal werk“. Een waarschuwing dus voor hen die alleen liefhebberijen of philanthropische neigingen denken te bevredigen. In het volgende opstel bespreekt R u d o l f R e u t e r *Die Aufgabe des Volksbibliothekars in der kommunalen Bildungsarbeit* (blz. 52—67). Hier vinden wij den „Volksbibliothekar“ weer hoog te paard. Hij moet zich met alles bemoeien en zou, vreezen wij, in ons land het heel gauw te kwaad krijgen met den pastoor en den dominee

en den notaris en het hoofd van de school en alle andere menschen die tot dusverre dachten zich het een en ander te mogen aantrekken in het geestelijk belang hunner gemeentelieden. Moet de „Volksbücherei“ er dan komen als de „Vijand van het volk“? Maar waar is zeker dat de „Volksbibliothekar“ heelemaal niet mag beantwoorden aan de voorstelling van een eenzellig en onmaatschappelijk boekenkenner. Helena Nathan schrijft over *Das volksbibliothekarische Personal für die Grossstadtbücherei* (blz. 68—77), uiteraard in overeenkomstigen geest als de heer en mevrouw Walter en Elise Hofmann reeds deden.

Wat Rudolf Angermann meedeelt over *Die Aufgaben der Büchereiberatungsstellen und die Anforderungen an ihre Mitarbeiter* (blz. 78—93) geeft ons een beeld van de werkzaamheid dezer centrale posten, die deels als technisch en administratief middelpunt voor een aantal kleinere uitleenboekerijen, deels als inlichtingenbureaux voor de landelijke leiders, deels ook als centra voor de propaganda dienen. In de praktijk komt dit gedeeltelijk op hetzelfde neer als de verhouding van een O. L. B. in een onzer provinciesteden tot de omliggende correspondentschappen, gedeeltelijk ook met de taak onzer provinciale bonden en van de Centrale Vereeniging. Het laatste opstel *Der nebenamtliche Volksbibliothekar* door Wilhelm Renken (blz. 94—107) geeft, behalve praktische wenken en eischen, voor ons buitenstaanders ook weer een kijk op de organisatie, waardoor men ook de niet volledige „Volksbücherei“ in overeenstemming met de idealen der groote beweging tracht te brengen. Verschillende *Beilagen* van praktische beteekenis, een *Nachwort* en *Anhang*, met historisch overzicht van de ontwikkeling der Volksbücherei, besluiten den bundel.

Onze bespreking van dit kleine boek is uitvoerig geworden. Zij lijkt op vele punten misschien niet vriendelijk. Als dit uit gemis aan waardeering voortkwam zouden wij het korter hebben afgedaan. Dit boekje zal echter voor wie de leeszaaltaak ernstig opvatten, belangrijk en boeiend zijn. Wat wij op- en aanmerkten diene als een inleiding voor de lezers om zich het verschil tusschen den Duitschen en den Nederlandschen stand van zaken gemakkelijker bewust te maken. Onze menschen, onze steden en de verhouding van stad en land leiden in menig opzicht tot een andere oplossing, maar voor het stellen der idealen en voor de algemeene organisatie is de hier beschreven Duitsche opvatting ongetwijfeld ook voor ons uiterst leerzaam. Wij hebben in deze reeks opstellen een soort belijdenis van hen die met hun ideeën een der centra van de leeszaalbeweging dragen. En zeker is dit een centrum dat in vele opzichten ons na bestaat.

F. KOSSMANN.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Delft. — In aansluiting met een huldigingsavond ter gelegenheid der 25-jarige herdenking van Dr. Schaepman's sterfdag, werd in de R. K. O. L. een Dr. Schaepman-tentoonstelling georganiseerd.

Het voor-lokaal der O. L. werd tijdelijk buiten dienst gesteld als tijdschriften-zaal, en geheel voor de tentoonstelling ingericht. Door fleurige decoratie en groen kreeg de zaal een feestelijk aanzien.

Een beeld, portretten en schilderijen, alsmede sommige interessante gebruiksvoorwerpen van wijlen den doctor werden langs een muur gerangschikt, terwijl twee wanden geheel met politieke spotprenten waren behangen.

Boeken, brochures en handschriften waren gerangschikt in drie vakken, om zoo een duidelijk overzicht te geven van de werken: „van” — „over” en „tegen” Dr. Schaepman, in chronologische volgorde. Interessant was het aldus snel te kunnen constateeren welke redevoeringen en geschriften het meeste verweer hadden uitgelokt.

Bij de artikelen in verschillende gebonden periodieken, of boekwerken waren leggers gestoken, waarop Dr. Schaepman's devies was afgedrukt: „Credo Pugno” (Ik geloof, Ik strijd).

De verzameling spotprenten, naar onderwerp eenigszins gesorteerd, was een boeiend verhaal op zichzelf. De platen en illustraties, betrekking hebbend op de coalitie, waren in verband met elkander gebracht, evenals die, doelend op contact van den leider der katholieken met de liberalen, of de geestigheden rond den roomschen emancipator en zijn eigen volk.

De tentoonstelling trok, vooral in de avonduren, zeer veel bezoek. Verschillende oudere mensen, nog vol herinnering aan Dr. Schaepman en de politieke beroeringen uit die dagen, toefden uren lang in de zaal. Fluisterend werd door hen aan gretig luisterende jongeren de beteekenis van de platen — uit verschillende periodieken, doch veelal uit: De groene Amsterdammer verzameld, — smakelijk uitgelegd.

Met voldoening bemerkte men in de O. L., hoe in en na de dagen der tentoonstelling lectuur en studie-materiaal over Dr. Schaepman, zijn tijd en tijdgenooten herhaaldelijk werd gewaagd.

Rotterdam. — Uit het jaarverslag van het Rotterdamsch Leeskabineet nemen wij het volgende over:

De gewichtigste gebeurtenis in het afgelopen jaar was wel de inrichting van de nieuwe juristenkamer in het pand Wijnstraat 27. De Orde van Advocaten bleek bereid de helft der kosten van deze inrichting voor haar rekening te nemen. Dank zij het goede inzicht van den binnenhuis-architect, den heer de Koo, was het resultaat der verandering zeer bevredigend. In April was het nieuwe vertrek voor het gebruik gereed,

voorzien van een geheel gereorganiseerde en dank zij de ruimere huisvesting aanmerkelijk uitgebreide handbibliotheek. De ingenomenheid van de juridische leden met deze verbetering bleek uit veelvuldiger bezoek.

Door deze verandering kon een groote boeken-verhuizing aanvangen door het geheele gebouw, teneinde voor een aantal rubrieken meer ruimte voor uitbreiding te verkrijgen.

Van het gebruik van de leeszaal heeft men over 1927 voor het eerst een goed overzicht gekregen. Op werkdagen bedroeg het aantal bezoekers in den vóórmiddag 22, in den namiddag 45 en 's avonds 14. Deze cijfers waren op de Zon- en feestdagen 14, 20 en 12. Het aantal bezoekers bedroeg in totaal: 27428, waarvan op werkdagen: 24912, op Zon- en feestdagen: 2516. Gebleken is, dat 211 verschillende leden van het avondbezoek hebben gebruik gemaakt, zoodat avond-sluiting voorloopig niet overwogen kan worden.

Een andere interessante statistiek is die ten aanzien van het gebruik der bibliotheek: in 1927 maakten 400 leden alléén gebruik van de wetenschappelijke bibliotheek, 300 leden alléén van de romanafdeeling, 364 leden van beide; totaal 1064 leden. Van de 1229 leden maakten er dus 165 in het geheel geen gebruik van het uitleenbureau. Hoeveel intenser, zoo zegt de heer v. d. Pot, zouden de meesten der 764 leden, die van de wetenschappelijke bibliotheek gebruik maakten, van ons rijke boekenbezit geprofiteerd hebben, indien zij zich met den systematischen catalogus wat meer vertrouwd wilden maken. Buiten de juridische leden is er maar een kleine minderheid onder de gebruikers, die in geschiedenis of letterkunde, in kunst of economie of waarook zelfstandig weet te zoeken, te ontdekken, te genieten. Van den enormen arbeid, die er in een bibliotheek als deze achter de schermen verricht moet worden om zulk een systematische catalogus aan alle eischen te laten beantwoorden, is dit wel eens te betreuren.

Een heugelijke gebeurtenis in de geschiedenis onzer instelling was de totstandkoming van de „Vereeniging van vrienden van het Leeskabinet", die beoogt de bibliotheek jaarlijks in staat te stellen tot het aanschaffen van een aantal kostbare werken, welke voor het gewone budget te duur zouden zijn en die toch in het kader der verzameling thuishooren. Een woord van hartelijken dank wordt aan de Vrienden gebracht.

Om het rijke boekenbezit van het Leeskabinet zoo productief mogelijk te maken, werden ook dit jaar tal van overeenkomsten voortgezet, zooals met de Handelshoogeschool, de Volksuniversiteit, het Nut, den Bond van Nederl. onderwijzers en onderscheidene bankinstellingen en groote kantoren, waarbij faciliteiten werden verleend voor het gebruik der instelling. Een nieuwe dergelijke overeenkomst werd aangegaan met de Rotterdamsche Notariaatschool. De bruikleen-bibliotheken van de Orde van advocaten alhier en van de vereeniging Dante Alighieri, afd. Rotterdam, namen weer aanmerkelijk in omvang en belangrijkheid toe. Met het Bataafsch Genootschap werd een overeenkomst getroffen, waarbij uit deze bibliotheek ook aan de leden van het Leeskabinet kan worden uitgeleend.

(N. R. C.)

Roekelooze lezers. — De Haagsche O.L. begint een vorige aflevering van de „Gids voor Lezers" met een vlamme klacht „Tegen die 2 percent!", tegen de roekelooze lezers n.l. die op de ergerlijkste wijze de boeken beschadigen. Dat wij hier niet met een specifiek Nederlandsch verschijnsel te doen hebben, blijkt uit het volgende bericht uit Londen:

Een paar weken geleden schreef een man aan de Times en klaagde over de slordigheden van boekenlezers en van menschen die boeken leenen. Het onvermijdelijk gevolg was dat in het blad, als steeds, weken lang elken dag ingezonden stukken verschenen, waarin een of andere kant van de kwestie werd belicht. Boekerij-beheerders voegden hun ervaringen bij die van het publiek in het algemeen; en eigenaardige zaken zijn aan het licht gekomen. Gewoonte-lezers zijn — tot die slot-som moet men komen — de slordigste menschen van de wereld. Zij gebruiken liefdesbrieven als leestekens en vergeten ze uit het boek te nemen, wanneer het teruggaat naar de boekery. In de boeken die terugkeeren naar „Mudie's", een oude en beroemde leenbibliotheek van Londen, vindt men als leestekens gouden horloges, schouwburgkaartjes, brillen, dozijnen liefdesbrieven, onbezorgde brieven en briefkaarten en tram- en buskaartjes. De onderneming zendt al deze gevonden voorwerpen naar de eigenaars terug, wanneer deze kunnen worden achterhaald. Een speciale afdeeling van de administratie is voor dit werk noodig.

Boekenleeners hebben soms zeer hinderlijke gewoonten. Boeken komen vaak terug met booze kantteekeningen, vooral wanneer er politieke opwinding heerscht. Een half dozijn bedienden zijn den ganschen dag bezig potloodkrabbels uit te wisschen en de reinheid van leenboeken zooveel mogelijk te herstellen. Het is niet altijd mogelijk. Want lezers, die bijzonder worden getroffen door een of andere passage, nemen niet altijd de moeite haar over te schrijven, doch scheuren eenvoudig de bladzijde eruit.

De menschen, die zich aan de hinderlijke gewoonte van kantteekeningen schuldig maken, bevinden zich echter aldus in goed gezelschap. De London Library, een coöperatieve boekery, waarvan de leden zijn gerecruteerd uit geleerden en letterkundigen van naam, bezit verscheidene boeken met aantekeningen en opmerkingen in de marges, afkomstig van beroemde mannen. De beheerder van deze boekery houdt evenals zijn voorgangers de hand aan den regel de kantteekeningen der grooten niet uit te wisschen. Integendeel, ze worden met gomwater behandeld om te verhoeden dat ze door den tijd zullen verdwijnen. Carlyle had de gewoonte een paar ezelsooren te teekenen in marge bij passages, die naar zijn meening ezelachtig waren. Zijn meening over den schrijver is in den kort-maar-krachtigen vorm. Woorden als „onbegrijpelijk", „een warhoofd", „dun", „lieve hemel", „volstreckte onzin", komt men in zijn marginale kritiek tegen.

BUITENLAND

Genève. — Sir Eric Drummond, secretaris-generaal van den Volkenbond, heeft een deskundige commissie benoemd, die advies moet uitbrengen over de beste wijze van besteding van John D. Rockefeller's gift van 2 miljoen dollar voor de Volkenbondsbibliotheek.

Zij zal moeten bestudeeren de meest moderne methoden voor den bouw en de inrichting der bibliotheek en een schema moeten opstellen omtrent de ontwikkeling der bibliotheek in de eerstvolgende 25 jaar.

De commissie is samengesteld uit den Italiaanschen staatsman-rechtsgeleerde Scialoja, den Britschen diplomaat sir James Rennell Rodd, den oud-onder-secretaris-generaal van den Volkenbond Raymond Fosdick te New-York, den bibliothecaris van de Michigan Library Bishop, den directeur der Staatsbibliotheek te Berlijn, dr. H. Krüss, den directeur der Nationale Bibliotheek te Parijs, Roland Marcel, en onzen landgenoot dr. Sevensma, bibliothecaris van den Volkenbond.

De commissie is in Maart te Genève bijeengekomen, onder voorzitterschap van Scialoja.

Sir Eric Drummond verklaarde in een rede, dat de bouwcommissie gemeend heeft 4 van de ruim 10 miljoen goudfrancs voor het gebouw van de Volkenbondsbibliotheek te moeten besteden en dat de thans bijeengekomen deskundigencommissie advies zal moeten uitbrengen over de beste besteding der overblijvende 6 miljoen voor de inwendige inrichting van de bibliotheek. Voorzitter Scialoja zette, na den schenker Rockefeller bedankt te hebben, uiteen, dat z.i. de Volkenbondsbibliotheek geheel anders zal moeten worden, dan alle andere bibliotheken. Zij moet voor drie doeleinden dienen en wel voor den arbeid van den Volkenbond zelf, voor het verzamelen van het historisch archief van den Volkenbond, voor het vergemakkelijken der studies van geleerden en studenten te Genève.

(M. & N. R. C.)

Venetië. — Omtrent de collectie Canal, die onlangs door den Italiaanschen staat is aangekocht, vallen nog eenige bijzonderheden te melden. De collectie Canal is een bibliotheek van meer dan twintig duizend deelen, meerendeels Grieksche, Latijnsche en Italiaansche literatuur en philologische werken. Er bevinden zich verschillende interessante uitgaven onder. Zoo omvat de collectie circa zestig incunabelen, zeldzame uitgaven van de zestiende eeuw. De muzikale sectie telt duizend deelen over muziektheorie (geschiedenis, literatuur en onderwijs), alsmede 118 deelen met muziekwerken en 400 manuscripten. De 118 deelen bevatten madrigalen uit de zestiende eeuw, waaronder twintig, die eenig zijn in Italië en nog eens twintig, die op de wereld alleen te Venetië te vinden zijn, waar ze indertijd ook gedrukt werden.

De afdeeling theorie telt bijzondere exemplaren van handleidingen als „Facilissima regola per apprendere il modo di suonare la chitarriglia di Spagna” van Stefano Pesori, welke tot dusver in geen enkele Italiaan-

sche bibliotheek te vinden was, en „Canto fermo" van Don Giovanni Matteo Asola (Venetië, Vincenti, 1592), „Le varie musiche" van Raffaello Rontani (Roma, 1623) en de bekende „Lettera di Benedetto Marcello contro Antonio Lotti", waarvan indertijd de uitgave werd gestaakt.

Onder de manuscripten bevinden zich verder 33 werken van Marcello (cantaten, madrigalen, concerten, duetten, psalmen, missen, een Magnificat en een oratorium).

Voorts de „Dizionario di Musica", samengesteld door abbé Pietro en loopende tot de S., melodrama's van Paisiello (meer dan 35), van Cimarosa, Glück, Simon Meyer, del Paër, Mercadante, Rossini, kamermuziek van Scarlatti, Corelli, G. B. Martini, Haydn, Pleyel en Bach. Alsmede zeer veel gewijde muziek van Palestrina, Pergolesi, Yomelli, Cherubini, maar speciaal van de leiders der San Marco-kapel.

Alle eerste meester-organisten prijken onder de verzameling: Rore, Zarbina (o.a. een mis en een Stabat Mater), San Giovanni della Croce (negen manuscripten, waaronder zes missen), Monteverde, Rovetta, Legrenzi, Lotti (24 manuscripten, waaronder drie autografen), Galuppi o.a. een oratorium „Adam en Eva" en andere onbekende composities, Bertoni en abbé Furlanetto.

Vele van deze muziekwerken zijn afkomstig uit de archieven van de San Marco, San Zulian en San Moisè, alle Venetiaansche kerken.

Zooals men weet werden door de erfgenamen van abbé Canal, die de verzameling heeft aangelegd, met de Newberry Library te Chicago onderhandelingen gevoerd tot verkoop. De Amerikaansche bibliotheek bood een miljoen lire. Maar sinds 1924 was de verzameling tot „van nationaal belang" verklaard door de Venetiaansche Sopra-intendenza bibliografica. Op voorstel van den directeur-generaal der bibliotheken is de Italiaansche staat daarom tot aankoop overgegaan. En deze betaalde er 250.000 lire voor....

De San Marco-bibliotheek is er weer rijker door geworden. Ze heeft óók via den staat, nog enkele bibliografische kostbaarheden ontvangen, welke nagelaten werden door abbé prof. Pietro, die aan de universiteit van Padua doceerde en in 1883 gestorven is.

PERSONALIA

Amsterdam. — In de vacature van directeur der Openbare Leeszaal en bibliotheken is in de bestuursvergadering van 2 Mei j.l. benoemd mej. A. C. Gebhard, tot dusverre onder-directrice van deze instelling.

Hengelo (Ov.). — Benoemd tot assistente aan de O.L.B. Mej. A. Hilwig, tijdelijk assistente te Kampen.

Hilversum. — Tot adspirant-assistente (deze titel werd door B. en W. geëischt; er wordt echter volledig assistentswerk van de benoemde gevraagd) aan de O.L.B. aan de Nieuweg werd benoemd Mej. C. H. Pippenghegen, tot dusver volontaire aan de O.L.B. te Doetinchem.

OFFICIEEL GEDEELTE

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

**Verslag der algemeene (jaar)vergadering,
22 Mei 1928 te Dordrecht gehouden.**

Aanwezig zijn 40 leden (28 dames en 12 heeren). Te 9.45 uur opent de voorzitter, Dr. J. ter Meulen, de vergadering met de volgende woorden:

Dames en Heeren,

Mijn taak aan het Vredespaleis, en tegelijk mijn liefhebberij voor historie, voert mij meermalen in gedachten naar vroegere tijden en in het bijzonder naar die, welke, als de onze, na een bloedigen oorlog gewijd waren aan den wederopbouw der wereld en de handhaving van den vrede.

Tot mijn vreugde kan ik dan meermalen vaststellen, dat bij allen rechtmatigen twijfel over blijvende resultaten toch in onze dagen op het gebied der internationale verhoudingen hier en daar iets wordt bereikt, dat vroeger niet mogelijk was.

Hoe komt dat? Omdat men tot het bewustzijn is gekomen — door welke oorzaken laat ik nu terzijde — dat een wereldorganisatie de zelfstandigheid der volken niet moet willen opheffen, maar moet instandhouden en als grondslag aanvaarden.

Welnu, Dames en Heeren, wat in de groote maatschappij waar is, geldt ook voor kleinere verhoudingen in de samenleving, vond ook toepassing in onzen kring van bibliothecarissen.

Natuurlijk trekke men de vergelijking niet te ver. Men spreke bij ons niet van een strijd op leven en dood, maar wij hebben toch wel scherpe wrijvingen ondervonden, waaraan eerst door het Haagsch verdrag der beide vereenigingen een einde is gekomen, waardoor thans een toestand is geschapen, die het historisch geworden intact laat, terwijl toch op gelukkige wijze samenwerking is verkregen.

Uit één bron ontsproten, moesten ook bij ons de verschillende loten zich onafhankelijk van elkander ontwikkelen om na voldoende groei toch weer tot elkander te komen.

Meermalen, in de afgelopen jaren, rees bij het bestuur eenige twijfel omtrent de toekomst der vereeniging, maar één ding was er zeker, dat ons krachten gaf: het volle besef, dat op den dag, waarop onze vereeniging uiteen zou vallen, een nieuwe zou ontstaan, welke zich niet wezenlijk van de onze zou onderscheiden en waar men dezelfde moeilijkheden zou ondervinden.

In ons bleef de vaste overtuiging voortleven, dat al weten autoriteiten wellicht nog zoo zeer voor onze belangen te waken of zaken tot stand te brengen, die onze sympathie hebben, steeds toch daarnaast de vakgenooten van hoog tot laag zelve de behoefte zullen gevoelen door eigen kracht, met eigen middelen, op eigen wijze samen te werken en op te bouwen.

Dat thans de kring dezer vakgenooten in den boezem der vereeniging zoo krachtig, zoowel naar aantal als naar positie, is aangegroeid, stemt Uw bestuur tot groote vreugde, want een en ander moet toch voor de toekomst van ons vak heilzame gevolgen hebben.

Met deze woorden open ik de jaarvergadering in het 16e jaar onzer vereeniging.

Vervolgens doet de secretaris voorlezing van het jaarverslag over 1927, dat onveranderd wordt goedgekeurd (zie „Bibliotheekleven”, 1928, bladz. 106).

De penningmeester legt daarna rekening en verantwoording af over 1927 (zie „Bibliotheekleven”, 1928, bladz. 110).

Het financiëel overzicht is ditmaal voor het eerst gesplitst in een exploitatierekening en een balans, terwijl op de exploitatierekening een onderscheid gemaakt wordt tusschen gewone en buitengewone uitgaven. Hierdoor komt de geldelijke toestand der vereeniging beter tot uitdrukking. Aan het jaaroverzicht van den penningmeester, dat door de kascommissie in orde is bevonden, hecht de vergadering haar goedkeuring.

Naar aanleiding van de overgelegde cijfers stelt Dr. C. H. Ebbinge Wubben ('s-Gravenhage) de vraag, of de subsidie voor

Nijhoff's Index geregeld jaarlijks wordt verleend. De voorzitter antwoordt, dat het bestuur daarover telkenmale opnieuw beslist in verband met den toestand der geldmiddelen.

Ook de hierna door den penningmeester voorgelezen begroo-ting voor 1928 wordt goedgekeurd.

Aan de orde is de benoeming van een kascommissie voor het nazien van de rekening over 1928. Tot leden hiervan worden benoemd: de dames A. C. Gebhard (Amsterdam), H. L. Hartelust (Amsterdam) en L. Kieviet (Zaandam), die allen deze functie aanvaarden.

Alvorens over te gaan tot de verkiezing van een bestuurslid ter vervulling van de vacature, die ontstaat door het (periodiek) aftreden van den heer P. M. Heringa, (die niet herkiesbaar is,) deelt de voorzitter mee, dat het bestuur de vraag heeft overwogen, of de toeneming van het ledental als gevolg van de op 1 Januari in werking getreden regeling ook reden zou kunnen zijn om het bestuur uit te breiden. Dringend noodig scheen zulk een uitbreiding voorloopig niet. Wel behoort de categorie der directeuren van groote wetenschappelijke bibliotheken, van wie de meesten thans, na de laatste statutenwijziging, tot onze vereeniging zijn toegetreden, ook in het bestuur te worden vertegenwoordigd.

Het bestuur heeft evenwel gemeend, dat dit jaar, bij het aftreden van den heer Heringa, de tot dusver gevolgde lijn moest worden doorgetrokken, doordien wederom de directeur of directrice van een openbare leeszaal de opengevallen plaats zou innemen. Volgend jaar, als Dr. Kossmann aan de beurt voor aftreden is, doet zich dan een betere gelegenheid voor om in de samenstelling van het bestuur rekening te houden met de veranderingen, die zich in de vereeniging hebben voorgedaan.

Evenals andere jaren wenscht het bestuur weer leiding te geven aan de bestuursverkiezing door het noemen van eenige namen, te weten: Mej. G. Heering (Kampen) en Mej. A. J. Scholte (Assen). De uitslag van de hierna gehouden vrije stemming is, dat uitgebracht zijn: op Mej. Heering: 20 stemmen; op Mej. Scholte: 18 stemmen; op den heer Heringa: 1 stem; en blanco: 1 stem. Mej. G. Heering, bibliothecaresse

der Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Kampen, is dus verkozen. Zij verklaart de benoeming gaarne te aanvaarden.

De voorzitter wijdt vervolgens aan het aftredende bestuurslid, den heer P. M. Heeringa, (die niet aanwezig is,) de volgende woorden:

Kort geleden kwam mij een oud geschrift in handen, waarin middelen werden aangegeven voor een juiste inrichting van den staat.

Een staatsinrichting, zegt de schrijver o.a., moet zoo zijn, dat er zekerheid bestaat voor een vredelievende gezindheid der regeering.

Dit kan bereikt worden, doordat de regeering uit de meest uitstekende mannen is samengesteld, maar aangezien die niet altijd in voldoende mate gevonden zullen worden, kan reeds veel worden bereikt, doordat men zorgt voor een krachtige oppositie. Zulk een oppositie denkt de schrijver zich dan of bij de bevolking, of in den schoot der regeering zelve.

Deze raadgeving ten aanzien van den staat komt in mijn gedachten, nu ik met enkele woorden de beteekenis moet schetsen van de plaats, die de Heer Heringa in het bestuur heeft ingenomen.

Over het algemeen zijn bij hun besprekingen de meeste bestuursleden het totdusverre onderling nog al eens geweest.

Tegenkanting bij een voorstel ondervond de meerderheid echter nog wel eens van ons thans scheidende medelid. Met eenige spanning wachtten wij meermalen zijn meening af, omdat hij beter dan anderen de revers der medaille wist aan te geven, in staat was de zwakke plekken van een voorstel te ontdekken.

Heringa vormde in die jaren de oppositie in den boezem der regeering, welke de oude schrijver, dien ik zooeven aanhaalde, zoo heilzaam voor den staat achtte.

Ik dank hem namens de vereeniging, voor zijn oppositie, steeds zoo loyaal en steeds zoo opbouwend. Hij spare ons ook in het vervolg zijn critiek niet.

Eendracht maakt macht, doch tweedracht maakt, in zekeren zin, nog grooter macht.

Na de rondvraag, waarbij niemand het woord verlangt, sluit de voorzitter om 10.35 de vergadering met een woord van dank aan de aanwezigen voor hun opkomst.

De secretaris: A. LYSEN.

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN

Jaarvergadering te Dordrecht 22 Mei 1928

OPENINGSREDE VAN DEN VOORZITTER

JHR. MR. DR. E. A. VAN BERESTEYN

Alvorens over te gaan tot de behandeling van onze agenda zij het mij veroorloofd enkele oogenblikken uwe aandacht te vragen voor een bijzonder feit. In 1928 toch is het tweede decennium van het bestaan onzer Centrale Vereeniging afgesloten. In 1918 heb ik in onze vergadering te 's Gravenhage stil gestaan bij den 10-jarigen mijlpaal en omgezien naar den afgelegden weg. Het zal u niet verwonderen dat ik de behoefte gevoel, nu wederom 10 jaren zijn verstreken, een oogenblik halt te houden.

Temeer verheugt het mij, dat ik dit in onze jaarvergadering te Dordrecht mag doen, omdat in deze stad feitelijk is besloten tot stichting onzer vereeniging, al is dan ook de vergadering waar dit besluit formeel werd bekrachtigd 3 maanden later te Utrecht gehouden in April 1908.

Vergun mij, dat ik thans omtrent enkele punten voor onze beweging van belang uwe belangstelling vraag.

In 1906 waren het de Leeszalen te Utrecht, Dordrecht, Groningen, Leeuwarden en Den Haag, die te Utrecht een samenspreking hielden, waarvan het resultaat was dat de Dordtsche Leeszaal zich bereid verklaarde een bureau tot onderlinge voorlichting te onderhouden. Met de inmiddels geopende Leeszaal te Rotterdam werd in 1908 de Centrale Vereeniging opgericht. Het 6 tal klom spoedig en bereikte na 10 jaren het getal van 40. Thans, nu wij weder 10 jaren verder zijn bedraagt dit 73 leeszalen, de filialen niet medegerekend. In alle steden en centra van eenige beteekenis, met boven de 20.000 zielen zijn thans Openbare Leeszalen en Bibliotheken

gevestigd, behalve te Gouda en Kerkrade. Mogen deze plaatsen spoedig het voorbeeld der andere gemeenten volgen!

De belangstelling van Overheid en Burgerij klom in gelijke mate. Dit moge uit enkele cijfers blijken. De uitleeningen hebben over 1926 bijna 4.000.000 bedragen. De inkomsten en uitgaven zijn niet minder gestegen. Als ik het volledig overzicht van de financiën opsla in de Boekzaal van 1909 dan blijkt, dat de totale uitgaven in 1906 van de toen bestaande leeszaalen bedroegen *f* 14.057, de inkomsten *f* 12.220, waarvan door de Gemeenten te samen *f* 4175 subsidie werd gegeven. In deze zelfde tabel lezen wij dat de gastvrouw, onze Dordtsche Leeszaal, in 1898/9 een totaal aan inkomsten had van *f* 535.—, en aan uitgaven *f* 413.— boekte, zoodat de rekening sloot met een batig saldo van *f* 122.—, waaronder voor „personeel” het enorme bedrag van *f* 42.—. Wij glimlachen bij die cijfers, als wij nagaan, dat de uitgaven thans *f* 1.400.000 beloopten, waarbij aan rijkssubsidies rond *f* 250.000.— en aan gemeentesubsidie rond *f* 550.000.— werd ontvangen over 1926.

Wij hebben deze verbetering in hoofdzaak te danken aan den vriend der O. Leeszaalen Dr. J. Th. de Visser, die als Minister van Onderwijs bij zijn optreden de nieuwe subsidie-regeling heeft ingevoerd. Helaas moest wegens den financieelen toestand des Rijks, korting worden toegepast en konden nieuwe Leeszaalen niet voor subsidie in aanmerking komen; het verheugt ons echter dat Minister Waszink de mogelijkheid wederom heeft geopend om nieuwe Leeszaalen met Rijks-subsidie op te richten, zij het dan ook dat de nieuwe regeling het minimum aantal inwoners op 20.000 heeft gebracht.

Het spreekt van zelf dat de belangrijke inrichtingen, die de O. L. tegenwoordig zijn, geleid en bediend moeten worden door deskundig personeel. Er zijn in Nederland personen, die onze jongelieden voorlichten bij beroepskeuze, die van meening zijn dat het beroep van leeszaalambtenaar ongeveer op één lijn gesteld kan worden met dat van vestiaire-juffrouw. Alhoewel ik voor de kennis en het inzicht dezer dames groot respect heb, geloof ik dat Mej. A. Polak, indien de dagbladen haar oordeel althans juist weergaven, toch niet den juisten kijk heeft op wat van onze ambtenaren gevraagd wordt. Het

zou wel eens kunnen blijken, dat deze inlichtster bij onderzoek zelf moest worden afgewezen voor het assistenten-diploma!

Tien jaren geleden maakten wij een begin met de uitreiking der diploma's. De opleiding, eerst bij de School voor Maatschappelijk Werk, is thans door de Vereeniging zelve in handen genomen, opdat deze meer bij de practijk zou kunnen aansluiten. Het assistentsdiploma werd in de laatste 6 cursussen uitgereikt aan ongeveer 200 personen, het directeursdiploma aan 57 personen. Het ligt voor de hand dat deze stijgende lijn niet oneindig verlengd kan worden, omdat er op den duur geen plaatsen zijn voor alle geslaagden.

Dat de Centrale Vereeniging zich ook op andere wijze interesseerde voor de belangen van de bibliotheekambtenaren, dan door zorg te dragen dat zij bekwaam voor hun vak zouden zijn, spreekt van zelf, als men bedenkt dat wij een Centrale Vereeniging vormen niet „van" maar „voor" openbare Leeszalen en Bibliotheken, in welker Statuten thans met zoovele woorden is geschreven dat zij de belangen van het personeel heeft voor te staan. Als bewijs, dat het de C. V. ernst met deze taak is, wijs ik op de Pensioneering, die in 't afgeloopen tijdperk is ingevoerd, terwijl wij voorts ijverig doende zijn om een invaliditeitsfonds bijeen te brengen, waarvan u het effectenbezit op de rekening ziet vermeld.

Het verheugt mij dat het Scheidsgerecht tot heden nimmer een uitspraak behoefde te doen. Ik mag daaruit afleiden dat de verhouding van Bestuur en Ambtenaren weinig te wenschen overlaat.

In het afgeloopen jaar hebben wij onze Statuten en Reglementen herzien, doch daarbij de grondslagen onzer organisatie ongerept gelaten.

Had ik het tot dusverre over de groei onzer Openbare Leeszalen, thans nog een enkel woord over de lectuurvoorziening ten plattelande. In de meeste provinciën hebben zich de Leeszalen tot een provincialen Bond aaneengesloten om het platteland met correspondentschappen te voorzien. Hierbij werden wij ter zijde gestaan door de Vereeniging van Reizende Bibliotheken, met wien wij telkenmale overleg plegen.

De groeiende beteekenis van het Leeszaalwezen moge ook blijken uit de oprichting van de Rijkscommissie van advies inzake het Bibliotheekwezen, in welke Commissie onze voor-
mannen plaats genomen hebben aan één tafel met de vooraan-
staande beheerders onzer wetenschappelijke Bibliotheken. Dat
verschillende hunner onze beweging een warm hart toedragen
verheugt ons zeer. Dat in het bijzonder de Directeur der
Koninklijke Bibliotheek Dr. P. C. Molhuysen altijd voor onze
Vereeniging klaar staat, kan niet genoeg gewaardeerd worden.
Wij zijn en blijven hem voor zijn gróote toewijding dankbaar!

En — last-not least — moet ik nog een woord spreken over
de goede betrekkingen met andere mogendheden! Die andere
mogendheid is de Ned. Vereeniging van Bibliothecarissen, met
wie wij een soort Leeszaalbond-pact hebben gesloten en met
wie wij ditmaal voor 't eerst dit Congres organiseeren. Wij
verheugen ons over deze goede verstandhouding en hopen dat
wij langen tijd in onderlinge samenwerking het Bibliotheek-
wezen zullen kunnen dienen.

Misschien al te lang heb ik u bezig gehouden met mijne
retrospectieve beschouwingen, maar ik mag toch niet eindigen
zonder de gastvrouw van heden, onze Dordtsche Leeszaal,
hartelijk dank te zeggen voor de gastvrije ontvangst. Dat wij
deze dank mogen overbrengen aan Bestuur en Directie is
des te aangenamer, nu wij daarbij twee veteranen in onze
beweging ontmoeten, die van af de oprichting met hart en ziel
onze beweging hebben gediend. Ik denk daarbij aan Dr. Th.
Stoop, die van af den aanvang in ons Dagelijksch Bestuur
heeft zitting gehad, en aan Mej. Snouck Hurgronje, die alhaast
haar zilveren ambtsfeest zal vieren, terwijl zij hetzelfde jeug-
dig enthousiasme van voor 20 jaren heeft behouden.

Indien ik met eenige voldoening op den groei onzer be-
weging in de afgelopen 10 jaren heb teruggezien, dan is dat
zonder twijfel het resultaat van de eendrachtige samenwerking
van al degenen die zich voor 't Openbaar Leeszaal- en Biblio-
theekwezen interesseeren. Mogen wij ook in de toekomst
aaneengesloten blijven arbeiden aan onze idealen!

**DE VERGADERING VAN HET „INTERNATIONAL
LIBRARY AND BIBLIOGRAPHICAL COMITTEE”
TE ROME OP 31 MAART 1928**

Op het internationaal congres van bibliothecarissen, in 1927 te Edinburgh gehouden, werd besloten tot de vorming van een „International Library and Bibliographical Comittee”, waarin de verschillende landen, die adhaesie zouden betuigen, door een gedelegeerde vertegenwoordigd zouden zijn. Een voorloopig uitvoerend comité werd reeds dadelijk gevormd; tot voorzitter werd benoemd Dr. I. G. A. Collyn, directeur van de Koninklijke Bibliotheek te Stockholm. Door hem samengeroepen zou het volledige comité zijn eerste zitting houden te Rome, den 31^{en} Maart 1928. Aangewezen tot gedelegeerde voor Nederland, kreeg ik van den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen machtiging deze bijeenkomst bij te wonen. Men mag Zijne Excellentie oprecht dankbaar zijn voor deze beschikking en voor de haast, daarmede betracht; waar de kleine landen toch al eenige moeite hebben zich te doen gelden naast de grootere, zou het jammer geweest zijn als ons land ontbroken had in de rij der staten, die op deze eerste samenkomst vertegenwoordigd waren.

De beide nachten doorsporende, kwam ik den dag vóór dien, waarop de bijeenkomst gehouden zou worden, te Rome aan. De vergadering werd gehouden in het schitterende, nog niet geheel afgewerkte, nieuwe gebouw van het Ministerie van Onderwijs aan de Viale del Re. Om 10 uur 's morgens werd zij geopend door den heer Collyn, die begon met het woord te geven aan den heer Bodrero, Onder-Staatssecretaris van Onderwijs. In een korte toespraak in het Italiaansch heette deze de gedelegeerden welkom in de overoude stad, die zoo-veel eeuwen in het middelpunt der cultuur had gestaan en waar de Italiaansche regeering het zich ten plicht zou rekenen ook in dezen de belangen van ontwikkeling en beschaving naar vermogen te dienen. In het fransch verzekerde daarop de heer Salvagnini, directeur-generaal van de Italiaansche academies en bibliotheken, de vergadering dat zij op de volle

medewerking van hem en het departement kon rekenen bij hare werkzaamheden.

De Voorzitter begroette daarna de gedelegeerden. Twaalf landen waren vertegenwoordigd: Oostenrijk door Dr. R. Teichl, leider van de „Zuwachsabteilung" van de „Nationalbibliothek" te Weenen; België door den heer Vincent; Canada en de Vereenigde Staten van Noord-Amerika door de heeren Wm. W. Bishop, Directeur van de Universiteitsbibliotheek te Ann Arbor, Michigan, en J. C. M. Hanson, onder-directeur van de Universiteitsbibliotheek te Chicago; Czecho-Slowakije door Dr. Z. V. Tobolka, Directeur van de „Staatsbibliothekarschule" te Praag; Duitschland door Dr. H. Uhlendahl, Directeur van de „Deutsche Bücherei" te Leipzig; Italië door Dr. Vincenzo Fago, Directeur van het Bureau voor internationaal ruilverkeer te Rome; Noorwegen door den heer Kolsrud; Zweden door Dr. I. G. A. Collyn, Directeur van de Koninklijke Bibliotheek te Stockholm; Zwitserland door Dr. M. Godet, Directeur van de „Schweizerische Landesbibliothek" te Bern; Finland door den gezant Thesleff en Nederland door Dr. J. S. Theissen. Als gast was nog aanwezig de Noorsche legatie-raad Vangenstein, China was, om den afstand, niet vertegenwoordigd; Frankrijk had zich verontschuldigd in een telegram van den Voorzitter van zijn bibliothecarissen-vereeniging Lemoisne; van Groot-Britannië was een bibliotheek-studiecommissie onderweg, die den volgenden dag zou aankomen, nog tijdig genoeg om met verschillende leden van het uitvoerend comité, die nog eenigen tijd in Rome bleven, zich in verbinding te stellen. In Denemarken en Polen waren nog geen gedelegeerden benoemd omdat de jaarvergadering, waarin die aangewezen moesten worden, nog niet gehouden werd.

De heer Uhlendahl werd voor den duur der zitting tot secretaris aangewezen.

De Voorzitter deed daarop verslag van zijn bemoeiingen en van de door hem gevoerde correspondentie, die reeds een eerbiedwaardigen omvang had aangenomen. Het woord van dank, dat door den heer Bishop tot hem werd gericht, was dan ook wèlverdiend. Het comité en de uitvoerende commissie werden definitief geconstitueerd zooals zij zich voor-

loopig hadden gevormd. Tot onder-voorzitters benoemde het uitvoerend comité de heeren Bishop en Fago; over het secretariaat had men zich in betrekking gesteld met den heer Sevensma, omdat men contact met den Volkenbond wenschelijk achtte. Daar echter het overleg daaromtrent nog niet tot een afdoend resultaat had gevoerd, werd de verdere behandeling van deze zaak uitgesteld tot een volgende zitting.

De vergadering was in hoofdzaak belegd tot voorbereiding van het eerstvolgende congres. Als plaats voor dit congres werd Rome aangewezen, een besluit, waarover de heer Salvagnini zijn vreugde uitte. Met het oog op andere congressen, die in 1930 gehouden zullen worden, achtte hij '29 geschikter dan het eerstgenoemde jaar; als tijd van samenkomst werd nu Mei of Juni 1929 vastgesteld. De heer Fago werd benoemd tot Voozritter van de locale commissie van voorbereiding, door hem samen te stellen uit collega's uit Rome en Italië; het opmaken van het programma droeg men op aan het uitvoerend comité.

Maar al te dikwijls worden op congressen onderwerpen behandeld van zóó specialen aard, dat zij slechts een zeer klein gedeelte der deelnemers, specialisten op een eng begrensde gebied, interesseeren. Om dit te voorkomen had de heer Godet eenige voorstellen geformuleerd, die een nadere bepaling inhielden omtrent den aard van de te houden voordrachten. In principe zou hij alleen zulke verhandelingen toe willen laten, die betrekking hebben op de internationale relaties der bibliotheken en op internationale bibliographie; verder onderwerpen van algemeenen aard, die de bibliothecarissen van alle landen interesseeren en van meer specialen aard alleen zulke, die bedoeld zijn als een inleiding op een bezoek aan collecties van de stad of het land, waarin het congres gehouden wordt. In de tweede plaats zou hij willen dat op de congressen alleen ter sprake zouden worden gebracht wenschen en voorstellen, aangeboden door het Internationale Comité of door een der nationale organisaties, terwijl hij persoonlijke wenschen en voorstellen voorzien zou willen hebben van een aanbeveling van een der bedoelde organisaties. In de derde plaats stelde de heer Godet voor dat

wensen en proposities, voor het congres ingekomen bij het uitvoerend comité, door dit comité medegedeeld zouden worden aan de gedelegeerden der verschillende landen, liefst zóó tijdig dat dezen ze nog in bespreking zouden kunnen brengen bij de organisatie die zij vertegenwoordigen. En ten slotte spraken zijn voorstellen de wenschelijkheid uit dat het programma van het aanstaande congres o.a. zou bevatten een rapport en voorstellen van het uitvoerend comité betreffende de verhouding tot het Institut international de la bibliographie de Bruxelles en de door dit instituut georganiseerde congressen. Deze voorstellen van den heer Godet werden verwezen naar de hierna te noemen sub-commissie voor aanvullende bepalingen bij de resolutie van Edinburgh.

Van den heer Milam (U. S. A.) nl. was een schriftelijk voorstel ingekomen tot de vorming van een 6-tal subcommissies tot onderzoek en voorbereiding van aangelegenheden op het voor elk van dit 6-tal aangewezen terrein. Dit voorstel werd aangenomen en bovendien besloten tot de aanwijzing van voorzitters en leden. Zoo werden commissies gevormd voor:

- 1^e schema's van classificatie voor internationaal gebruik (voorz.: Sayers, Groot-Britannië; lid: Godet, Zwitserland);
- 2^e regels voor catalogiseering voor internationaal gebruik (voorz.: Tobolka, Czecho-Slowakije; leden: Godet, Zwitserland; Hanson, Vereenigde Staten; Theissen, Nederland);
- 3^e loopende bibliographieën en een internationale code ten gebruike van samenstellers daarvan (voorz.: Uhlen-dahl, Duitschland; lid: Vincent, België);
- 4^e internationale „scholarships, fellowships and exchange of librarians and assistants" (voorz.: Bishop, Vereenigde Staten; lid: Fago, Italië);
- 5^e opleiding tot het bibliothecariaat (voorz.: Henriot, Frankrijk; leden: Strohm, Vereenigde Staten; Tobolka, Czecho-Slowakije; en een op de eerstvolgende Duitsche bibliothecarissen-vergadering aan te wijzen Duitsche bibliothecaris);

6^e aanvullende bepalingen bij de resolutie van Edinburgh (voorz.: Collijn, Zweden; leden: Fago, Italië; Godet, Zwitserland; Milam, Vereenigde Staten).

Een voorstel, door den heer Fago aangekondigd, betreffende den internationalen ruildienst, zou later schriftelijk door dezen ingediend worden.

Van een voorstel, eveneens schriftelijk ingekomen, van den heer Seymour de Ricci (Engeland), tot samenstelling van een summieren inventaris van gedrukte catalogi van handschriften onder den titel „Bibliotheca manuscriptorum nova" werd met groote belangstelling kennis genomen. De Commissie besloot echter den voorsteller mede te deelen dat zij voor het oogenblik zich niet in staat zag het plan practisch te steunen.

Een schriftelijk voorstel, eindelijk, van Mejuffrouw Domchowsky (Bulgarije) tot stichting van een internationale uitleenbibliotheek van werken op bibliographisch gebied besloot de Commissie te beantwoorden met de mededeeling dat naar hare meening aan een dergelijke instelling geen behoefte bestaat daar de groote bibliotheken voldoende met bibliographisch materiaal zijn toegerust en bij eventueele lacunes elkaar onderling kunnen helpen.

Na een dankbetuiging van den president aan de gedelegeerden voor hunne aanwezigheid en medewerking en aan den heer Fago voor de moeite, die hij zich ten opzichte van deze vergadering had willen getroosten, en na nog een woord van erkentelijkheid van den heer Fago aan het adres van den Voorzitter voor diens uitnemende leiding en den velen arbeid door hem ook voor deze zitting verricht, sloot de Voorzitter de vergadering, die van 1 tot 5 uur geschorst was geweest, 's avonds om 7 uur.

Uit het voorafgaande zal het duidelijk zijn, dat het Comité zich voorstelt dat de internationale samenwerking, zooals die door congressen versterkt en verzekerd wordt, practisch nut zal afwerpen voor de techniek van het bibliotheekwezen. Men hoopt op meerdere uniformiteit in classificeering en catalogiseering, in inrichting van bibliographieën en gebruik van afkortingen, men verwacht een sterker profiteeren van elkaars erva-

ringen, een betere verzorging van de opleiding tot bibliothecaris. Ongetwijfeld zal in die richting het een en ander bereikt kunnen worden, al zal het voor groote bibliotheken moeilijk, zooal niet geheel ondoenlijk zijn het bestaande door iets anders te vervangen; nieuwe inrichtingen echter zullen van de som der ervaringen van bestaande groot profijt kunnen trekken, en, naar mate die meer ontstaan, zal de eenheid groter worden. Maar het grootste nut van samenkomsten als deze schijnt mij te schuilen in het persoonlijke en voor deze kleine vergaderingen min of meer intieme contact dat tusschen de leiders van groote bibliotheken in verschillende landen verkregen wordt. Dat contact moet wel aan de vlotheid van het internationaal verkeer ten goede komen en daarmee aan de gebruikers der boekerijen, die voor hun wetenschappelijke studiën zoo dikwijls op werken zijn aangewezen, die slechts uit het buitenland betrokken kunnen worden. Hoe minder moeilijkheden daaraan in den weg staan, hoe meer de wetenschap, die toch zeker een zaak van internationaal belang geacht mag worden, gediend wordt. En het is niet anders dan menscheijk dat de onderlinge hulpvaardigheid stijgt door persoonlijke vriendschappelijke verhoudingen.

Groningen, 4 Juni 1928.

J. S. THEISSEN.

VAKLITERATUUR

H. van Tichelen. *Over boeken voor kinderen; studie ten gerieve van leerkrachten, ouders, bibliothecarissen*. Met lijsten van aan te bevelen werken. Groningen, den Haag, 1928.

Deze studie over kinderlektuur, bedoeld voor Nederland en Vlaanderen (de schr. is konservator van het stedelijk schoolmuseum te Antwerpen) zal zeker in de eerste plaats voor Vlaanderen, waar nog weinig over dit onderwerp gepubliceerd werd, waarde hebben.

Wie reeds meerdere der in de „bronnen" vermelde werken gelezen

heeft, zal geen nieuwe gezichtspunten in dit boekje vinden, maar men zal de ernst en toewijding van den schr. erkennen, en zijn streven, de belangrijkheid van het goede kinderboek te doen doordringen tot allen, die een tusschenpersoon kunnen zijn tusschen de jeugd en hun lektuur, waardeeren.

De schr. begint met de eischen die aan kinderlektuur gesteld moeten worden naar voren te brengen en beschouwt dan achtereenvolgens in zijn gemoedelijke wat omstandige betoogtrant de verschillende rubrieken waarin de lektuur ingedeeld kan worden, terwijl aan het slot van ieder hoofdstuk een lijst van aanbevolen boeken volgt. Over het algemeen kan ik veel van zijn eischen, wenschen en bezwaren onderschrijven, hoewel er natuurlijk altijd min of meer belangrijke verschilpunten op te merken zijn. Over het juiste begrip van de bij zijn algemeene eischen genoemde „onzijdigheid in zijn heerlijkst verdraagzame beteekenis” is b.v. verschil van opvatting mogelijk, en waar de schr. zeker rekening heeft moeten houden met zoowel overwegend Katholieke, als Protestantsche en neutrale scholen, instellingen e.d., is zijn m.i. wat negatieve onzijdigheid niet zoo verwonderlijk. Ik mis nu in de lektuurlijsten een kinderauteur als van der Hulst, van wiens zuiver geteekende en goed geschreven boeken méér en waardevollers uitgaat dan „het opdringen van een eenzijdige levensopvatting”, maar waar ook specifiek Katholieke boekjes voor zoover ik kan nagaan, ontbreken, houdt de schr. zich blijkbaar met opzet aan deze zeer strikte onzijdigheid. Zelfs mevrouw van Hille Gaerthé wordt ter overdenking aanbevolen dat „geloofszaak geen geloofsijver en opdringerigheid moet worden”!

Dan vroeg ik mij af of de uitkomst van zijn beschouwingen over volksprookjes en kunstprookjes, in de indeeling van een boekje als „Prinsesseschoentjes” van E. Kuipers-van der Koogh, of „Tom Duim” van N. van Hichtum, en sprookjes van P. J. Cohen de Vries, in de afdeeling van 10—12-jarigen, niet wat theoretisch en naast de praktijk is. Over leeftjidsindeelingen kan men van meening verschillen, maar ik vrees dat jongens en meisjes van 10—12 jaar in de voor hun leeftijd bestemde afdeeling niet zoo heel veel naar hun keuze zouden vinden. Een ander vraagteeken zette ik achter de rubriek „Avontuurlijke boeken”. Zou de schr. in de praktijk de grens van toelaatbare avontuurlijke boeken zoo scherp kunnen trekken en zou hij daar goed aan doen? De jongensgeest van ± 12—15 jaar vraagt nu eenmaal naar het avontuurlijke, heldhaftige, en spannende, en K. May's boeken over „Winnetou” en „Old Shatterhand” beteekenen voor velen van hen méér dan alleen; „het bloederige, wreede en het ongeloofelijke en onmogelijke, dat hun inhoud kenmerkt”. Daarom zou ik inplaats van het tot een minimum beperken van deze boeken willen aanraden tot schiften en zoeken van het beste ervan. (Hiermee wil ik volstrekt niet zeggen dat alle boeken van K. May aanbeveling verdienen, de laatstverschenen boeken vind ik meer dan ergerlijke en gevaarlijke lektuur). Maar ik vrees dat indien wij de keuze te streng beperken, de jeugd het vertrouwen in onze keurcollectie zal verliezen.

En dit zou jammer zijn, want de overige rubrieken van dit boekje bevatten veel aardigs en belangrijks, wat zooveel mogelijk onder de aandacht van jonge lezers gebracht moet worden.

Om teleurstelling te voorkomen ware het wenschelijk geweest dat de schr. vermeld had welke boeken uitverkocht zijn, er is nu tamelijk veel van de genoemde lektuur niet meer in den handel. Laten wij dus slechts hopen dat dit boekje zoozeer aan zijn doel beantwoordt, dat de navraag naar de uitverkochte boeken de uitgevers noopt tot herdruk ervan!

April '28.

H. KLUIT.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Amsterdam. — In de bibliotheek van de Vereeniging t. bev. v. d. bel. des Boekhandels zal geplaatst worden het groote, nog onvolttooide werk van wijlen den heer W. P. van Stockum Jr.: de Nederlandsche Bibliographie van den vroegsten tijd tot op heden in één alphabet. Deze bibliographie op kaart, eigendom van het Frederik Mullerfonds, en tijdens het leven en werken van den heer van Stockum ondergebracht in de Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, zal nu binnenkort haar nieuwen zetel krijgen in de bibliotheek van de Vereeniging, als het bibliographisch centrum van Nederland. Dit beteekent een belangrijke aanwinst voor de bibliotheek, te meer daar de heer Wouter Nijhoff hierin aanleiding heeft gevonden om aan de bibliotheek een prachtige kast cadeau te geven, die dienst zal doen zoowel tot gedeeltelijke berging en tentoonstelling van de boeken uit het legaat van Stockum, als tot berging van de vele catalogusladen der Nederlandsche bibliographie. De kast, op initiatief van den heer Nijhoff in teekening gebracht, is reeds aanbesteed, en zal ook in het begin van het volgend jaar haar intrede doen in de bibliotheek. Wij willen hopen, dat zij heel wat bezoekers naar de bibliotheek zal trekken.

(Nieuwsbl. v. d. Boekh.)

OFFICIEEL GEDEELTE

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN

De Secretaresse der Opleidings-Commissie herinnert alle O. L.-Directies er aan, dat leerlingen, voor wie niet uiterlijk 31 Augustus een blauw formulier bij het Secretariaat is ingezonden, onder geen voorwaarde meer in vooropleiding kunnen worden opgenomen.

OVER DE GRENZEN

Wij vestigen de aandacht van belangstellenden, — in het bijzonder van gediplomeerde leerlingen, die met het bibliotheekwezen in het buitenland willen kennismaken op de:

École de bibliothécaires, Paris (VIIIe), 10 Rue de l'Élysée.

Cours normal: 8 maanden (5 Nov. 1928—29 Juni 1929).

Toelatingsexamen (ook schriftelijk) 9 Oct. 1928. Tijdige aanmelding gewenst, daar het aantal leerlingen tot 20 beperkt is.

Inlichtingen verstrekt: Miss Mary P. Parsons, Directrice-Adjointe (adres alsvoren).

E. d. C.

MEDEDEELINGEN OVER HET CONGRES DER DUITSCHER BIBLIOTHECARISSEN TE GÖTTINGEN (29 MEI—2 JUNI 1928)

Een vage afspraak, twee jaren geleden, aan de overzijde van den Oceaan, een voorbeeldige nauwgezetheid bij de andere partij, den voorzitter van de Deutsche Vereinigung van Bibliothecarissen, die mij in een brief aan ons gesprek herinnerde, een spoedig besluit mijnerzijds om een reeds lang gekoesterd

plan, een bezoek aan eenige Duitsche bibliotheken, nu eens eindelijk uit te voeren en ik zat den derden Pinksterdag in den trein op weg naar Göttingen, waar onze zustervereeniging haar jaarvergadering zou houden.

Bij Gouda reeds kwam een verrassing: de ontmoeting met collega Korevaar, die ook op weg naar het Duitsche congres was. Nog den avond van onzen reisdag vond in het Göttinger feestlokaal de begroeting plaats. Twee honderd bibliothecarissen, leden van den „Verein Deutscher Bibliothekare", waaronder dus een groot aantal directeuren van universiteits-, staats- en stadsbibliotheken, waren uit alle deelen van Duitschland tezamen gekomen. Ook Weenen was vertegenwoordigd. Behalve de beide Hollanders was er verder als buitenlander nog een Zweed uit Lund. Tot aller spijt ontbrak ditmaal een bekende gast op de Duitsche congressen, n.l. Dr. Hermann Escher, de wakkere Bibliothecaris van Zürich. Dat in het groote Rijk vele collega's elkander niet of bijna niet kennen zal niet verbazen. Bij het gezellig samenzijn vormden zich dan ook vele landelijke of locale groepen. Ook viel het ons op, dat de dames en jonge meisjes, een categorie, die aan onze congressen zooveel kleur en fleur geeft, sterk in de minderheid waren en veelal niet eens collega's waren, maar tot de „familie" behoorden.

Den morgen, volgende op de „begroeting", vond in de aula der Universiteit de eigenlijke opening plaats, die plechtig met kwartet-muziek werd ingeleid, waarna de rector-magnificus de deelnemers in een geestige rede begroette, waarbij de spreker o. m. wees op het groote probleem, dat ons allen min of meer vervult: aan den eenen kant de wensch om alles te verzamelen, aan de andere zijde de neiging een sterke selectie toe te passen. Des middags vond een bezoek aan de Göttinger Universiteitsbibliotheek plaats en zagen wij het een en ander van de schatten dezer met recht vermaarde boekerij, die ruim een eeuw geleden, vooral dank zij het vijftigjarig beheer van C. G. Heyne (1773—1813), tot grooten bloei is gekomen. In den avond verplaatsten wij ons, begunstigd door overheerlijk zomerweer, buiten de stad waar, helaas binnenshuis, het Gemeentebestuur de gasten naar Duitsche wijs, op brood en bier, tracteerde. Dit

was op Woensdagavond en des Vrijdags vond het geanimeerde afscheidsdiner plaats. 1) De tusschenliggende tijd is hoofdzakelijk ingenomen door het congres in engeren zin.

Het spreekt vanzelf, dat een bijeenkomst, waarin nog zoo veel tijd voor voordrachten beschikbaar is, gelegenheid bood voor een overrijk en afwisselend program. In het geheel zijn niet minder dan 11 voordrachten gehouden. Sommige waren wel wat te lang en te „gründlich“, waardoor echter nog des te meer het steeds korte, kernachtige en dikwijls geestige woord van den voorzitter, Dr. Hilsenbeck uit München, op prijs is gesteld. Wij zullen niet trachten van de voordrachten en de discussies een resumé te geven. Hem, die zich voor een onderwerp interesseert, verwijs ik liever naar het Zentralblatt, waar zeker alles zal worden afgedrukt. Hier volgen alleen enkele opmerkingen en wel vooreerst, in onze eigen woorden, een groepeerings der voordrachten:

Een voordracht droeg een historisch-wetenschappelijk karakter (een bibliothecaris-examen te Weenen in de 18^e eeuw).

Een tweede betrof de materiele positie van den Duitschen bibliothecaris (de bezoldiging).

Een drietal onderwerpen was van bibliotheek-technischen aard (bibliotheekbouw; het decimaal systeem; normalisatie in het bibliotheek- en boekwezen).

Een ander drietal gaf ook nog blijk van de moderniseering van de oude wetenschappelijke bibliotheek (Duitsche en Amerikaansche bibliotheken, voorgedragen door een jongen Amerikaan, die een tijd lang aan de Preussische Staatsbibliotheek werkzaam was geweest; de invloed van de wetenschappelijke bibliotheek op de algemeene beschaving; de wetenschappelijke bibliotheek en de belletrie).

Een tweetal hield als het ware een waarschuwing in om in onzen tijd van technische organisatie toch vooral ook de wetenschappelijke taak niet te vergeten (de bibliographische opleiding van den bibliothecaris; bibliotheek-wetenschap).

1) Door velen werd den dag daarop, 2 Juni, nog een gezamenlijke tocht gemaakt.

Ten slotte gaf één voordracht een beschrijving van een speciale bibliotheek (die Deutsche Heeresbücherei) 1).

Het zal geen verwondering wekken, dat ook in dezen kring van wetenschappelijke bibliothecarissen thans de bibliotheekorganisatorische vraagstukken zoo op den voorgrond stonden. Moge het, vooral ook dank zij het prachtig werk van de omvangrijke „Notgemeinschaft der Deutschen Wissenschaft", den bibliotheken niet meer, zooals in den oorlogstijd, aan een behoorlijke aanvulling van den buitenlandschen boekenvoorraad ontbreken, zij staan nu voor zeer moeilijke technische problemen: de gebouwen moeten gemoderniseerd en vergroot, de catalogi herzien, het personeel uitgebreid worden. Het zijn alle vraagstukken, die ook wij kennen, maar één schijnt toch in vele Deutsche bibliotheken van veel ernstiger aard dan bij ons: het vraagstuk van den catalogus. Zou wellicht de oorzaak van den voorsprong, dien wij op dat punt hebben, voor een deel gelegen zijn in de omstandigheid, dat bij ons het gebrek aan magazijn-ruimte zich reeds vroeger voordeed, waardoor wij in vele gevallen al geruimen tijd geleden gebroken hebben met de systematische opstelling, wat het geweldige voordeel heeft gehad, dat wij bijtijds gedwongen zijn tot de perfectie der catalogi en het ter beschikking stellen van deze aan het publiek. In vele Deutsche bibliotheken daarentegen, die ook nu nog de systematische opstelling kennen, tobt men met meer dan onhandige en onoverzichtelijke foliant-catalogi. Deze soort ook voor den stand-catalogus, die tevens als systematische catalogus moet dienst doen, dreigt in onzen tijd met zijn geweldigen toevloed van boeken en zijn nieuwe wetenschappen, geheel en al onbruikbaar te worden.

Hoe in Duitschland het catalogus-vraagstuk weer met andere samenhangt, bleek ook uit de voordracht over bibliotheekbouw. De spreker, Dr. Leyh, directeur der Universiteitsbibliotheek te Tübingen, die o. a. behartigenswaardige opmer-

1) Bij de korte mededeelingen, die na de groote voordrachten volgden, gaf onze landgenoot Korevaar, op verzoek, nog een beknopte beschrijving van de Bibliotheek der Technische Hoogeschool te Delft. Hij ving zijn mededeelingen aan met een groet uit Holland, waartoe, zooals hij terecht zeide, de collega's, indien zij van onze aanwezigheid op de hoogte waren geweest, hem zeker in het bijzonder zouden hebben gemachtigd.

kingen maakte omtrent de dringende noodzakelijkheid van betere voorbereiding der bouwplannen en de samenwerking tusschen architect en bibliothecaris, meende, dat de bouw-questie bemoeilijkt werd door den eisch, dat alle vertrekken op één verdieping zouden moeten liggen. Geef het publiek den catalogus, zoo zeide hij, en voer de verplichting in van signatuur-vermelding, dan kunt ge vele ambtenaren ontlasten van catalogus-arbeid en op een andere verdieping plaatsen. Het klonk ons Hollanders wel wat heel vreemd in de ooren bij de discussie, die volgde, nog de vraag te hooren bespreken of men in een wetenschappelijke bibliotheek den catalogus in zijn geheel of slechts een duplicaat, en dan een fragment, ter beschikking van de bezoekers zou stellen.

Ten slotte nog een mededeeling over de behandeling van den decimaalcode, den deka, zooals men zeide. Dit onderwerp werd door 2 sprekers, in pro door Dr. Julius Hanauer, Bibliothecaris van de Allgemeine Elektrizitäts-Gesellschaft, in contra door Dr. Georg Schneider, Oberbibliothekar aan de Pruisische Staatsbibliotheek, ingeleid. Na een vrij gemoedelijke verdediging door den eerste volgde van den tweede in een goed gebouwde rede een scherpe critiek. Het meerendeel van de toehoorders bleek het met den laatsten spreker eens te zijn, maar toch kon ten slotte de eerste met het resultaat der debatten tevreden wezen: de vergadering nam een motie aan, waarin op de totstandkoming van een Duitsche vertaling van het register op den nieuwen Brusselschen code werd aangedrongen. Men meende terecht, dat men door zulk een vertaling den Code beter zou leeren kennen en eerder in staat zou wezen hem te beoordeelen, terwijl de woordenlijst in elk geval voor den trefwoorden-catalogus zou kunnen dienst doen. Want het zal niet verbazen, dat men in bibliotheken, waar men den systematischen catalogus niet up to date heeft weten te houden, terugdeinst voor den reuzenarbeid om het verzuim in te halen en nu zijn heil gaat zoeken bij den zooveel gemakkelijker in te richten en bij te houden alphabetischen trefwoorden-catalogus. Bibliographieën zullen dan het gemis aan systematische catalogi moeten vergoeden.

De grootste attractie van elk congres ligt in den regel in het persoonlijk contact. Dit bleek mij ook te Göttingen. Hoe buitengewoon aardig was het menschen van wie men reeds jaren hoort en leest, met wie men wel heeft gecorrespondeerd en wier bibliotheken men wellicht heeft gebruikt, nu ook eens te mogen ontmoeten. Het Zentralblatt, Minerva, het Auskunftsburo, de Notgemeinschaft, zoovele oude en beroemde Deutsche Universiteiten, waar men als Hollander zelden komt, dat alles kreeg meer leven en werkelijkheid.

Voor mij was echter bovendien de Göttinger samenkomst van beteekenis als introductie tot de reis die volgde. Ik had bij mijn 14-daagschen tocht door Duitschland een bepaald doel voor oogen: bezoeken te brengen aan enkele belangrijke juridische en economische bibliotheken, maar tevens kon ik een wensch vervuld zien, die elke bibliothecaris zal koesteren, iets van Leipzig als boekencentrum te mogen aanschouwen.

Vredespaleis, Juli 1928.

JACOB TER MEULEN.

EEN CENTRALE BIBLIOTHEEK 1)

Spreekster begint met te verklaren dat zij niet zoo zeer een voordracht wil houden over dit onderwerp, als wel een inleiding geven. Het onderwerp is te vaag, te veel lucht-kasteel nog, om besproken te kunnen worden als een afgerond geheel. Daarom zal niet de uiteenzetting, maar wel de discussie het vruchtbaarst zijn.

De aanleiding, dat de centrale bibliotheek een punt van gedachtenwisseling geworden is in de kring der openbare lees-zalen en zelfs min of meer in die der wetenschappelijke bibliotheken, is niet zoozeer de dringende behoefte aan deze instelling als wel het feit, dat deze kwestie op het bibliotheekcongres, verleden jaar te Edinburg gehouden, in het brandpunt der belangstelling stond. De interessantste zittingen waren aan dit onderwerp gewijd.

In Engeland (evenals in Schotland en Ierland) bestaat sinds

1) Verslag van de inleiding, gehouden door Mej. E. de Clercq op het Bibliotheekcongres te Dordrecht, Mei 1928, bewerkt door Mej. M. A. Pit.

eenige jaren een „Central library for students". Het ontstaan daarvan ligt niet op het terrein van het bibliotheekwezen, maar op het terrein van de ontwikkeling van volwassenen.

In 1914 stichtten de „Workers Education Association" (opgericht door A. Mansbridge) en „Toynbee Hall" een bibliotheek voor cursisten over het geheele land. Niettegenstaande het nauw omgrensde publiek groeit deze bibliotheek de oprichters spoedig over het hoofd.

In 1916 wordt de hulp ingeroepen van de „Carnegie United Kingdom Trust". Gevolg hiervan is de omzetting van de oorspronkelijke bibliotheek in een „Central library for students". 't Doel is „to supply every serious reader with the standard books, which he could not get through his local sources". Dit was een belangrijke verruiming van het terrein van werkzaamheid en bracht mede: aansluiting bij bestaande bibliotheken.

Geschiedde de uitleening van boeken aanvankelijk alleen aan ontwikkelingsklassen of individuele lezers, nu werd zoo veel mogelijk de bemiddeling van openbare leesalen of verwante instellingen ter plaatse ingeroepen. Drieërlei beweegredenen leidden tot deze nauwe samenwerking met leesalen:

- 1o. Het aanvullend karakter van de „Central library".
- 2o. Het feit, dat de plaatselijke O.L. de behoefte der lezers behoort te kennen en hun vragen kan toelichten, al kan ze zelf niet in die behoeften voorzien.
- 3o. De noodzaak, dat het publiek wordt opgevoed tot het gebruik van de O.L. en zich rekenschap leert geven van het vele, dat de O.L. te bieden heeft.

Zooals gezegd is de aard van de „Central library" aanvullend. Dit moet streng in 't oog gehouden worden. De Central library is geen nieuwe bibliotheek, die dubbel werk doet; maar een organisatie, die daar aanvult waar andere bibliotheken noodgedrongen te kort schieten. Deze bibliotheek zal dus moeten bevatten:

- 1o. Werken, die te kostbaar of te omvangrijk zijn dan dat leeszaal ze kunnen aanschaffen.
- 2o. Werken voor zoo speciale vakstudie, dat zij buiten het O. L.-kader vallen.
- 3o. Uitverkochte werken.

In Engeland worden dan ook van aanschaffing uitgesloten:

- 1o. Boeken goedkoper dan 6 sh.
- 2o. Leerboeken voor examens.
- 3o. Naslagwerken.
- 4o. Boeken van uitgesproken uitsluitend-lokaal belang.
- 5o. Populaire levensbeschrijvingen.
- 6o. Gewone moderne romans.

Door aan deze begrenzing streng de hand te houden, wordt zorgvuldig het bezwaar ontweken dat de kleinere openbare leeszaal zouden gaan parasiteren op de studiebibliotheek.

Bij de snelle uitbreiding in 11 jaar (1916/17: 1300 banden, 1927/28: 37.000 banden) treft de uiterst zorgzame wijze van opbouw. G e e n e n k e l boek werd aangeschaft, tenzij het was aangevraagd. Practisch bevat de bibliotheek dus geen dood materiaal. — Wat betreft de beantwoording van vragen naar speciale vakboeken, begaf de C. L. zich op geheel ongebaande wegen. Met hulp van de Carnegie Trust is in 't leven geroepen het instituut van de „Outlier library" (1923) 1). In 1927 zijn 29 bibliotheken op deze wijze bij de „Central library" aangesloten. Tevens werkt de C. L. samen met de „Science-library" te South Kensington, zodat men kan rekenen, dat zij — ongerekend haar eigen boekbezit — de beschikking heeft over een boekenvoorraad van ca. 1¼ miljoen banden.

Hiermee is een nieuw tijdvak ingeluid in het Engelsche bibliotheekwezen, waar uitlening uit wetenschappelijke biblio-

1) De Carnegie Trust verleende subsidie aan wetenschappelijke bibliotheken, die zich bereid verklaarden hun boeken — door tussenkomst der C. L. — door geheel Engeland uit te lenen.

theken vóór 1923 niet gebruikelijk was. De nieuwe regeling brengt tevens mee een belangrijke verruiming van het terrein der „Central Library”. Immers, deze verleent nu niet meer alleen haar bemiddeling tusschen bibliotheek en lezer, maar ook tusschen de bibliotheken onderling.

De „Central library” heeft dus een drieledige functie:

- 1o. hulp rechtstreeks aan studerenden in klasseverband.
- 2o. hulp door middel van de openbare leeszaal (en enkele malen ook rechtstreeks) aan zelfstandig-studerenden.
- 3o. „clearinghouse” tussen wetenschappelijke bibliotheken en openbare leeszaal en tussen wetenschappelijke bibliotheken onderling.

Haar werkwijze is uitermate soepel.

Uitgeleend werden in 1916/17: 2.000 bdn., in 1927/28: bijna 53.000 banden, waarvan enige zelfs aan buitenlandse bibliotheken.

De geldmiddelen bestaan uit bijdragen van:

- a. Carnegie United Kingdom Trust: £ 4.000 tot £ 3.000.
- b. opvoedkundige lichamen (voor ontwikkeling van volwassenen), zowel overheids- als particuliere instellingen.
- c. andere geïnteresseerde organisaties, b.v. „United Service Fund” (hulp aan oudstrijders).
- d. openbare leeszaal en „county libraries” (in toenemende mate).

't Budget, dat in 1916 £ 1.000 was, bedroeg in 1927 £ 7.000. Niettegenstaande de betrekkelijk geringe middelen wordt hier een belangrijk werk verricht, dat zowel van de zijde der bibliotheken als van die der studerenden de grootste waardering ondervindt.

De toekomstplannen neergelegd in het „Rapport 1927” zijn:

- A. De „Central library” te maken tot een staatsinstelling, nauw verbonden aan, maar toch gescheiden van het „British Museum”.

- B. Deze C. L. moet worden een „national lending library”, maar daarnaast ook zijn: een adviserend lichaam in bibliotheekzaken, zowel ten bate van de overheid als van de openbare leeszalen en de lezers (dit wat betreft het opsporen van moeilijk te vinden boeken).
- C. Voor het voltooien van een centrale catalogus ten gebruike van leeszalen en lezers, die reeds in wording is, behoren aan de C. L. ten spoedigste de nodige middelen beschikbaar gesteld te worden.

Hoe is nu de toestand bij ons? Stellig gunstiger dan in Engeland.

1o. wat betreft de plattelandslectuurvoorziening, die in Engeland pas na de „Library act” van 1919 mogelijk werd, kunnen wij bogen op het werk der provinciale bonden en dat der Centrale Vereeniging voor reizende bibliotheken.

2o. hebben wij als centraal lichaam de „Rijkscommissie voor advies in bibliotheekzaken” voor de Regering en „de Centrale Vereeniging voor openbare leeszalen en bibliotheken” ten behoeve van de openbare leeszalen.

3o. is de „centrale catalogus” in ons land reeds tot werkelijkheid geworden, als gevolg van het zeer ontwikkeld ruilverkeer onzer bibliotheken onderling.

4o. wat betreft dit ruilverkeer is het voor ons haast ondenkbaar, dat in Engeland nog in 1923 elke wetenschappelijke bibliotheek een gesloten bus was! De „central library” vond de tooversleutel, die de bus ontsloot! *Nu* is het toekomst-ideaal: *alle* bibliotheken voor *allen*!

Hier waren al 10 à 15 jaar geleden de openbare leeszalen toegelaten tot het ruilverkeer der bibliotheken. De leeszalen zijn dankbaar voor het ruime standpunt, ingenomen door de wetenschappelijke bibliotheken, die — hoewel in 't bijzonder bestemd voor professoren en studenten — toch ook hun boekenschat nut willen doen afwerpen in zoo groot mogelijke kring.

Van de mogelijkheid tot lenen uit universiteitsbibliotheken

maken volgens een door spreekster ingestelde enquête ¹⁾ de openbare leeszalen een ruim gebruik.

De aard der aanvragen loopt zeer uiteen.

Het boekenterrein van de wetenschappelijke bibliotheek en de openbare leeszaal is zeer verschillend. Het grensgebied echter vormen die boeken, die zowel van belang zijn voor de man van wetenschap (in de wet. bibl.) als voor de ontwikkelde leek (in de O. L.). De aanvragen, die de O. L.^{en} insturen, vallen dan ook meest op dat terrein. Zij betreffen in hoofdzaak:

A. Boeken, die veel gevraagd worden in de universiteitsbibliotheek (b.v. Buys. De grondwet; Quack. De socialisten; jaargangen van de Nieuwe taalgids enz.).

B. Boeken, die ook in 't kader der O. L. passen en daar feitelijk horen te zijn (o.a. Ned. Hist. Bibliotheek; modernste Ned. gedichten). Van de 51 antwoordende leeszaal- en er echter 34 volgens de enquête niet van plan deze boeken aan te schaffen, waarbij gedeeltelijk geldgebrek een rol speelt.

Hier daagt dus de mogelijkheid van een centrale bibliotheek.

De aard van de centrale bibliotheek zal moeten zijn:

- 1°. regulerend, wat betreft het ruilverkeer tusschen W. B. en O. L.
- 2°. aanvullend, ten opzichte van tekorten van kleine leeszaal- en zalen.

Dit vloeit voort uit de aard der aanvragen der openbare leeszaal- en zalen, die gedeeltelijk wetenschappelijke werken, gedeel-

1) Vragen werden gezonden aan 68 leeszaal- en zalen, waarvan 51 antwoordden. De leeszaal- en zalen in steden, waar een universiteitsbibliotheek gevestigd is, vragen natuurlijkerwijs niets aan maar verwijzen hun lezers zelf naar de zusterinstelling. Evenzo verwijst b.v. Leeuwarden naar de Provinciale Bibliotheek. Verscheidene kleine leeszaal- en zalen doen respectabel werk op dit gebied van bemiddeling. Dordrecht spant de kroon met $\pm$ 400 aanvragen per jaar.

Resultaat:

O. L.^{en} met een boekbezit tot 10.000 bdn. vragen p. j. 3 à 85 boeken aan.
11.000—25.000 bdn. p. j. 10 à 100.
boven 25.000 bdn. 191 à 401.

De meeste aanvragen zijn gericht tot de Koninklijke Bibliotheek.

telik werken, vallende binnen bovengenoemd grensgebied, betreffen. — Als toekomstbeeld: elke aanvraag van een openbare leeszaal loopt over de centrale bibliotheek. De aanvragen van wetenschappelijke werken vallend buiten het kader eener O. L. worden doorgestuurd naar een wetenschappelijke bibliotheek (regulerend), de boeken, die *wel* tot het terrein ener O. L. behoren, worden uit de centrale bibliotheek zelf verstrekt (aanvullend).

Dit zou tevens kunnen meebrengen een verruiming van de nog steeds te bescheiden geldmiddelen der openbare leeszaalen. Dure studieboeken, die 2 à 3 maal per jaar uitgeleend worden, brengen bij een klein lezerscorps hun geld niet op; worden daarom niet aangeschaft. De beste, meest belangstellende lezers worden dus 't minst goed geholpen. De centrale bibliotheek kan deze dure studieboeken aanschaffen ten bate van 10 of meer leeszaalen; d a a r kunnen dergelijke werken wel degelijk productief gemaakt worden.

Bij de wijze van opbouw zal ook hier in het oog gehouden moeten worden het aanvullend karakter dezer bibliotheek. We zouden ons hier moeten spiegelen aan Engeland. Een voorzichtige uitbreiding is geboden en alleen bij een zeer geleidelijke groei is een goede grondslag gewaarborgd.

In tegenstelling met de opbouw van het boekbezit van een openbare leeszaal — zelfs van de kleinste — waarbij met elk gebied van kennis en elke richting rekening gehouden dient te worden, zou de opbouw van deze bibliotheek niet systematies moeten geschieden, maar acccidenteel, d. w. z.: al naar de praktijk het uitwijst.

Ter voorkoming van dood materiaal zullen zeer speciale studieboeken uit de wetenschappelijke bibliotheken betrokken moeten worden, terwijl als aanvulling van het boekbezit de grotere leeszaalen doubletten of overcomplete tijdschriften in bruikleen aan de centrale bibliotheek zouden kunnen afstaan.

De centrale bibliotheek worde steeds beschouwd niet als een geheel op zichzelf, maar als de bovenbouw op een aantal bibliotheken.

Ter vereenvoudiging van de werkwijze, mede in verband met het bescheiden begin en de geleidelijke uitbreiding,

zal het gewenst zijn de nieuwe bibliotheek aanvankelijk onder te brengen bij een bestaande instelling.

Geen geld moet vermorst worden aan overbodig personeel, te ruime lokaliteiten en dergelijken. Vestiging in de nabijheid van de centrale catalogus is als vanzelf aangewezen. De bibliothecaris moet 1°. grondig bekend zijn met het karakter der openbare leesalen (in verband met het beoordelen der aanvragen), 2°. een uitgebreide boekenkennis bezitten (o.a. voor adviezen bij uitbreiding van O.L.en) en 3°. thuis zijn op de bibliotheek-kaart van Nederland (met het oog op het doorzenden van aanvragen).

Wat de geldmiddelen betreft, zou de C. V. mogelijkerwijze — zolang de zaak nog niet urgent is — een voorbereidend fonds kunnen stichten. Op den duur zal subsidie nodig zijn als aan een belangrijk onderdeel van het werk der Centrale Vereeniging.

Bijdragen van openbare leesalen zullen geleidelik vanzelf gaan vloeien, zodra het instituut als onmisbaar gewaardeerd wordt.

Aan 't slot gekomen, legt spreekster er de nadruk op, dat de behandeling van dit onderwerp noodzakelijkerwijs wat vaag moest zijn, daar de behoeften aan een dergelijke centrale bibliotheek zich in ons land momenteel nog slechts weinig duidelijk aftekenen.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Hoogezand-Sappemeer. — Na moeitevollen arbeid kon in de afgelopen maand de O. U. B. geopend worden. Aanvankelijk opgezet als correspondentie van de O. L. B. te Veendam, werd de mogelijkheid tot uitbouwen van deze bibliotheek tot een O. U. B. eerst geschapen door de voorwaardelijke toezegging van een gift van f 3000 door een der ingezetenen. Met steun der autoriteiten werd krachtig de hand aan den ploeg geslagen, op voorstel van den Inspecteur werd besloten dadelijk een boekerij aan te leggen, waarbij een regeeringssubsidie in 1930 in uitzicht werd gesteld. Na veel moeite werd ook een eigen localiteit verkregen

in „Het Bontehuis". Het Departement van het „Nut" stond zijn volksbibliotheek, gecompleteerd met een 100-tal werken, in bruikleen af. De verweesde bibliotheek van het vroegere arrondissement-Slochteren van onderwijzers kwam in bezit der vereeniging, terwijl tevens Mej. Ten Have de jeugdboeken van haar kinderleeszaal ter beschikking van de O. U. B. stelde. Ook de burgemeester heeft zijn belangstelling getoond door financiëelen steun en schenking van belangrijke boekwerken.

Aan de O. U. B. zal verbonden zijn een tuinbouwbibliotheek, waarvoor f 750.— is uitgetrokken; het is de bedoeling aan deze vakbibliotheek op den duur uitbreiding te geven. Behalve 'n groote voorraad gewone lectuur is er bovendien een jeugd- en een naslagbibliotheek. Het aantal leden bedraagt 360.

Laren-Blaricum. — De ledenvergadering van 11 Juli l.l. nam met algemeene stemmen het bestuursvoorstel aan om over te gaan tot den bouw van een nieuw O. L. B.-huis, met kunst-vergaderzaal volgens het ontwerp van den bekenden architect Wouter Hamdorff. Het nieuwe gebouw zal bevatten: leeszaal — met kranten- en tijdschriftenafdeeling — uitleenhal met boekenmagazijn, bestuurskamer, die tevens als kinderleeszaal kan gebruikt worden, kamer voor het personeel, kunst-vergaderzaal, garderobe, zolder enz. Het geheel zal centraal verwarmd worden. Een en ander een niet genoeg te waardeeren vooruitgang bij den tegenwoordigen toestand, waar in een zeer kleine localiteit $\pm$ 15000 boeken geborgen zijn en de kasten 12 planken hoog gaân!

De kosten voor bouw en grond zijn grootendeels door de leden bijeengebracht in een voorbeeldige offeringsgezindheid, en wel is waar zijn er nog $\pm$ f 2000.— te kort om alles in orde te brengen zooals we gaarne wenschen, maar met wat optimisme en durf zal ook dit bedrag er wel komen!

Rotterdam. — De Catalogus der Gemeentebibliotheek is thans op een punt gekomen, waar het past op het gedane werk terug te zien. De eerste 30 nummers, tezamen vormend het eerste deel, liggen thans als een stevig boek van ruim 1150 blz. voor ons.

In dit deel vindt men de aanwinsten van de laatste jaren op alle gebied. De volledige inhoud vóór in het boek wijst voor elk vak aan, op welke bladzijden men daarover titels aantreft. Behalve dat, zijn drie verzamelingen hierin volledig behandeld: de Handboekerij op de Groote Leeszaal (lijst 20, met aanvullingen lijst 30a), de Fransche romans (lijst 9, 15, 19 en 30b) en de boeken over Friesland en Friesche letterkunde (lijst 17 en 30c). Voorts zijn aan de Latijnsche letterkunde lijst 3 en 8, aan de Grieksche lijst 25, aan de Aardrijkskunde lijst 12 en 28 en aan de Nederlandsche romans lijst 24 en 27 geheel gewijd; de catalogi dezer vakken zijn daarmee echter nog niet volledig en worden in het tweede deel vervolgd. De reeks wordt op dezelfde wijze voortgezet met lijst 31 enz., die later een dergelijk deel zullen vormen.

Behalve de reeds begonnen gedeelten, die daarin volledig zullen worden, komen thans spoedig aan de orde lijsten over wijsbegeerte, kunstgeschiedenis en de Duitsche en Engelsche romans. Op deze wijze zal er een volledige catalogus der bibliotheek ontstaan in een aantal boekdeelen van soortgelijken omvang als het eerste. Naarmate het werk vordert, zal natuurlijk de oude verzameling meer en meer volledig zijn opgenomen, zoodat er een oogenblik zal komen, dat de lijsten nog alleen aanwinsten bevatten. Intusschen groeit dan echter het werk aan de registers.

Naast de volledige titelbeschrijving in de cataloguslijsten, waarbij de inhoudsopgave voor elk deel op den duur geen voldoende wegwijzer is, eischt het gebruik registers, waarin men elk gewenscht onderwerp kan naslaan en de werken van elken letterkundigen auteur bijeen kan vinden. Zulk een register op alle in het eerste deel voorkomende boeken is thans in bewerking. Daarin zal men bij elk onderwerp de verkorte titels van een aantal werken aantreffen en een verwijzing naar de bladzijde waar zij genoemd worden; de onderwerpen vormen een alfabet evenals in een encyclopaedie. Bij de namen van letterkundigen vindt men de bladzijden vermeld, waarop hun geschriften voorkomen. Op dezelfde wijze zullen ook registers worden uitgegeven van vakken, die reeds eenmaal volledig zijn beschreven, maar die in de latere aanwinstenlijsten nog weer belangrijk zijn uitgebreid.

Naast den volledige catalogus zal op deze wijze een reeks van registers ontstaan, die naar behoefte kunnen worden herdrukt en bijgehouden. Door dit systeem raakt de catalogus zelf nooit verouderd, terwijl de last van het zoeken in allerlei aanvullingen en supplementen wordt voorkomen.

Op deze wijze tracht onze catalogus met zijn registers een hulpmiddel te worden, dat niet alleen een rol vervult in den inwendigen dienst van de bibliotheek zelf, doch dat ook in handen van een ruimen kring van belangstellenden een vraagbaak is, waar men zich op de hoogte stelt en een inzicht verkrijgt over de lectuur, die men tot verdieping van zijn kennis of belangstelling verlangt. En dat behoort naar onze overtuiging inderdaad ook tot de taak van den catalogus der openbare bibliotheken en leesalen.

(N. R. C.).

Tiel. — Twee ingezetenen hebben aan de O. L. B. ieder f 1000.— geschonken, onder voorwaarde dat het bestaande gebouw niet zal worden verkocht.

Tentoonstellingen. — Het rustiger zomer-halfjaar is blijkbaar voor vele O. L. een aanleiding om door het organiseeren van een tentoonstelling de aandacht der stadgenooten op de instelling te vestigen. — In de maand Juni vond in de Christ. O. L. B. te Hilversum een Groen van Prinsterer-tentoonstelling plaats, terwijl in Juli in de R. K. O. L. te Schiedam en de O. L. te Hilversum tentoonstellingen werden gehouden resp. van reproducties naar werken van Jan Toorop en van de in 1926 in

Nederland vervaardigde en verschenen boeken, welke om hun aesthetische en technische uitvoering door het Nederlandsch Verbond van Boekenvrienden (in 1924 geconstitueerd uit bibliografen, historici, bibliophilen en idealisten uit boek en grafisch bedrijf) zijn gekozen als de „vijftig beste“.

BUITENLAND

Edinburg. — Sir Alexander Grant, een bekend fabrikant van biscuits te Edinburg, heeft — reeds voor de tweede maal — een schenking van £ 100,000 gegeven voor de Schotsche Nationale Bibliotheek. De jongste schenking is bestemd voor uitbreiding van de bibliotheekgebouwen, waarvan groote behoefte bestaat. (N. R. C.).

PERSONALIA

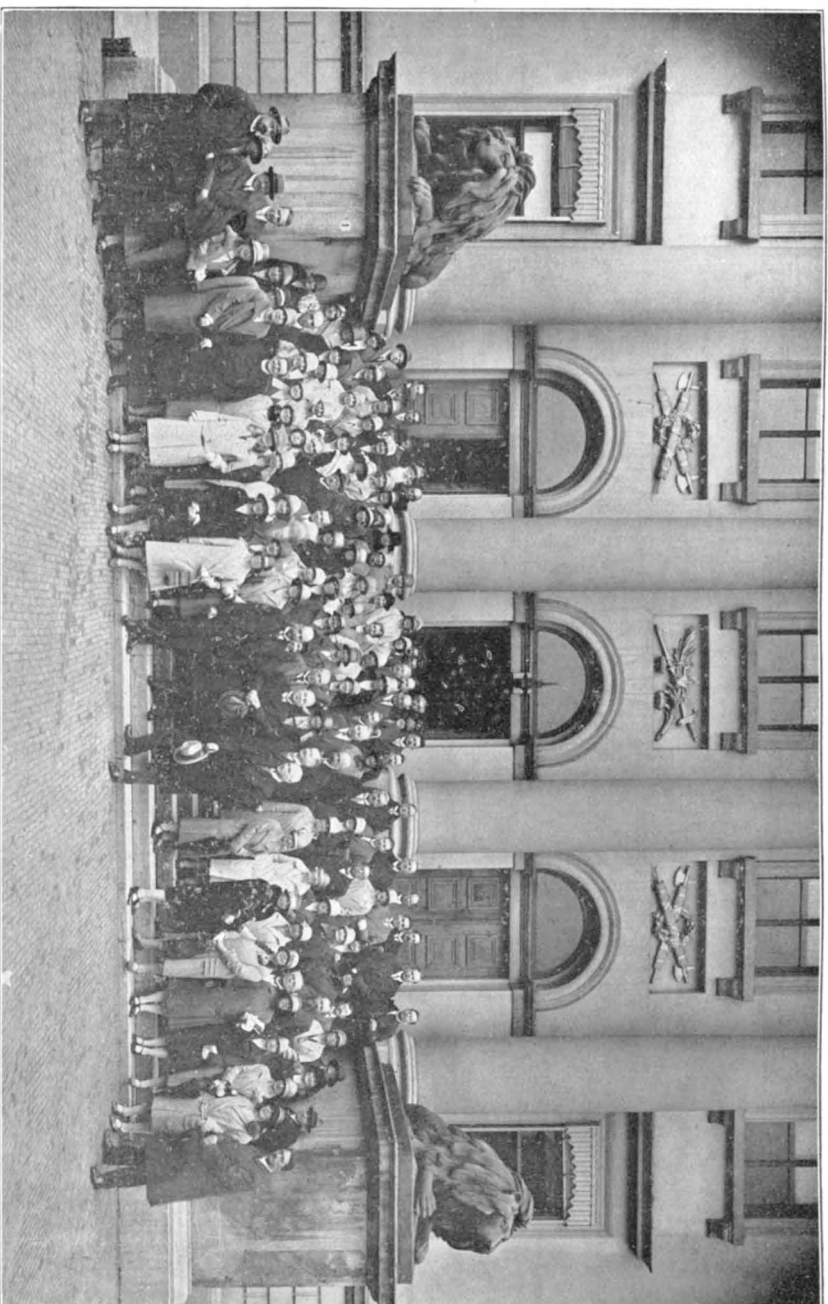
Bij Kon. besluit is op verzoek eervol ontslagen mr. V. H. Rutgers als lid der Rijkscommissie van advies inzake het bibliotheekwezen.

Doetinchem. — Benoemd als 2e assistente aan de O. L. B. Meijuffrouw J. F. Halm uit Utrecht (Assistentsdiploma Utrecht 1928).

Veendam. — De O. L. B. benoemde tot 2e assistente met ingang van 1 Sept. a.s. Mej. C. van Dijk (Assistentsdiploma Groningen 1928).

Venlo. — Tot directrice van de R. K. O. L. B. werd benoemd Mej. H. J. Janssen, te Reuver (Assistentsdiploma Sittard 1926; Directeursdiploma 1927).

Zutphen. — Mej. G. de Moor, tijdelijk assistente aan de O. L. B. te den Haag, werd met ingang van 1 Aug. aangesteld als assistente aan de O. L. B. te Zutphen (Assistentsdiploma Utrecht 1927).

HET ZESDE BIBLIOTHEEKCONGRES VOOR HET STADHUIS TE DORDRECHT

DE ALGEMEENE NEDERLANDSCHE BIBLIOGRAPHIE

In het laatst verschenen aflevering van „Het Boek” bespreekt Dr. C. P. Burger Jr. uitvoerig het groote werk, waaraan wijlen de Heer W. P. van Stockum Jr. de laatste jaren van zijn leven bijna geheel heeft gewijd en dat sedert diens overlijden in het vorige najaar een voorwerp van velerlei belangstelling is geworden. De groote titelverzameling die op kosten van het Frederik-Muller-fonds, en als uitvoering der bedoeling van den stichter van dit fonds, was bijeengebracht, bevond zich klaarblijkelijk in een stadium, waarin de aansprakelijke commissieleden zich opnieuw meenden rekenschap te moeten geven van de vooruitzichten van het werk. De titelverzameling was op dat oogenblik geborgen in de Koninklijke Bibliotheek, waar de Heer van Stockum haar placht aan te vullen met de titels, die hij telkens weer in zijn woonhuis voorloopig in gereedheid bracht. Het ligt voor de hand dat deze reeds groote hoeveelheid titels van Nederlandsche bibliotheken een hulpmiddel kon vormen bij de samenstelling van den Centralen Catalogus, dien de Koninklijke Bibliotheek inricht. Daarentegen is het evenzeer begrijpelijk dat de gelden en het doel van het Frederik-Muller-fonds niet konden worden opgeofferd voor een nieuw en aan deze stichting geheel vreemd plan. Waar zij ook zou zijn opgesteld, de „Algemeene Nederlandsche Bibliographie” had toch steeds het doelwit van de titel-verzameling van het Frederik-Muller-fonds moeten blijven. Zooals wij reeds vroeger berichtten (blz. 140), heeft deze thans een plaats gevonden in de Bibliotheek van de Vereeniging tot bevordering van de belangen des Boekhandels te Amsterdam.

Nu de plaatsingskwestie een afgedane zaak is, valt daarover niet meer na te pleiten. Waar echter de mogelijkheid van dagelijksch gebruik in de Koninklijke Bibliotheek een duidelijk nut voor het uitleenverkeer onzer bibliotheken kon opleveren, is het voor ons bibliotheekwezen van dubbel belang te vernemen op welke wijze de voortgang van het werk thans aan de algemeene bibliografische voorlichting

zal worden te nutte gemaakt. Het uitvoerige historische overzicht van de werkzaamheden en plannen, dat Dr. Burger heeft gegeven, doet zien dat men eensdeels gestreefd heeft naar het voorloopig bewerken van enkele onderdeelen zoo volledig mogelijk (b.v. Scheurleer's Nederlandsche Lied-boeken) en anderdeels naar het bijeenbrengen van alle bereikbare titelmateriaal in een alfabetische orde (de collectie van Stockum), als hulpmiddel voor het samenstellen der afzonderlijke en later der volledige bibliographie. Tot het aanleggen van deze laatste voorloopige verzameling werd besloten in 1910, toen men inzag door een reeks vakbibliographieën nooit tot de gewenschte volledigheid te zullen komen. Daarvoor zouden steeds vakmensen met bibliografische kennis en liefde gevonden moeten worden, die zeker in menig vak, zoo zij al bestaan, moeilijk hun tijd en arbeid aan dit werk zouden kunnen geven. Wat met de beschikbare middelen van het fonds gedaan kan worden valt voor een buitenstaander wel niet te beoordeelen, maar naar Dr. Burgers uiteenzetting doet vermoeden, is op de begroo-ting zelfs voor een eigen ambtenaar geen plaats te vinden. En dus zeker niet voor het benoodigde honorarium van eenige tegelijk werkzame bibliografische vakgeleerden. Want hoe hoog wij als bibliothecarissen de stichting van een fonds uit boekhandelskapitaal moeten waardeeren, wij achten het op den duur evenmin mogelijk als gewenscht dat het werk van den bibliograaf (hij zij dan boekhandelaar of bibliotheek-ambtenaar) steeds een soort liefhebberij blijft, die wordt ondernomen in de hoop op wetenschappelijke waardeering of op een bescheiden bijverdiens- te. In beide opzichten is dit werk gewoonlijk niet rendabel. Alleen de bibliograaf die reeds wetenschappelijke titels, geld en tijd in een hem vol- doende mate bezit kan bevrediging vinden in zulk werk. Of het moet aan iemand worden opgedragen binnen het kader van zijn vaste dagtaak. Dit laatste is m.i. eigenlijk de eenige vorm waarvan praktisch resultaat te verwachten is.

Indien het nu mogelijk is of wordt dat het bibliotheek- personeel der Vereeniging te Amsterdam in samenwerking met de leden der Commissie den arbeid op een nieuwe wijze.

ter hand neemt, lijkt het gegeven dat men alle krachten vereenigt op de bewerking van de voorloopige titellijsten. Ook thans nog zijn zulke lijsten het eerst bereikbare en het meest noodige. Natuurlijk moeten zij in druk verschijnen en verkrijgbaar worden gesteld als uitgave van het Frederik-Mullerfonds; indien honoraria aan de bewerkers wegvallen, moeten de gelden voor den druk beschikbaar blijven, die dan uit den verkoop nog gedeeltelijk terugkeeren. De uitgebreide bibliografische beschrijvingen der in aanmerking komende werken kunnen eerst geleidelijk worden aangelegd en kunnen voorloopig in kaartvorm in de Bibliotheek der Vereeniging bewaard blijven. Indien bijgeval later de mogelijkheid daartoe bestaat kan dan een vakman telkens een bepaald gebied persklaar maken voor definitieve uitgave. Vooreerst echter is van den heelen opzet slechts nut te verwachten indien de voorloopige lijsten in ieders handen zijn. Men beginne met het voorhanden materiaal een periodieke uitgave, die in een reeks afleveringen de verkorte titels weergeeft als een groot alfabetisch geordend geheel. Daarop kunnen registers worden gemaakt naar onderwerp, naar uitgever en plaats van uitgave en natuurlijk later geregelde aanvullingslijsten. Bij elken titel wordt kort de herkomst der opgave vermeld. In het bureau der uitgave zullen dan de gegevens omtrent onjuistheden, omtrent de bibliotheken waar het boek voorhanden is enz. geleidelijk aangroeien. Daar zal een ieder die den titel in de voorloopige lijst aantreft nader inlichting vragen en vinden. Zoolang deze lijst niet is uitgegeven zal men zelden aanleiding tot zulke navraag vinden, of zelfs maar eraan denken dat de bibliotheek der Vereeniging al dit kostbare materiaal bergt.

Dat voor dezen eenvoudig schijnenden opzet nog velerlei praktische moeilijkheden te overwinnen zijn, moeten ook buitenstaanders begrijpen. Het moge echter de leden der commissie een blijk van de belangstelling en ook van de spanning zijn die onder deze buitenstaanders bestaat, indien een hunner bij dezen tracht vorm te geven aan zekere verwachtingen, die toch met het doel der stichting overeenkomen.

F. K.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE LECTUUR IN AMERIKAANSCH KINDEERLEESZALEN ¹⁾

Toen mij gevraagd werd te spreken over Populair Wetenschappelijke Lectuur in Amerikaansche Kinderleeszalen, begreep ik natuurlijk, dat het U niet zoozeer zou interesseeren om een lijst van titels te hooren opnoemen van in het Engelsch geschreven boeken, die U toch hier niet zoudt gebruiken, maar wel, misschien, om iets te hooren over het type van dergelijke lectuur, dat in de Amerikaansche Children's Reading Room wordt gebruikt, — in hoeverre die boeken aan een gesteld doel beantwoorden, en op welke wijze wij de kinderen ertoe brachten ze te gebruiken. Dus,

- 1^e. *waarom*, met welk doel men het wenschelijk vond;
- 2^e. *wat* men wenschelijk vond voor dat doel, en
- 3^e. *hoe* het in de praktijk toeging.

En terwijl ik er zoo over nadacht, wat ik U hierover zou vertellen, kwam het bij mij op: *hoe onmogelijk een Amerikaan zich een Kinderleeszaal zou kunnen indenken, zonder een uitgebreide, veelzijdige Populair-Wetenschappelijke Collectie, zonder non-fiction collectie*. Het behoort geheel bij wat hij zich voorstelt van een Children's Reading Room.

Ik verbeeld mij, dat dit voor een Hollander niet zoo van zelf sprekend is, en ik geloof, dat het verschil van opvatting ligt in een verschil van milieu waaraan het materiaal wordt aangepast. Want de omstandigheden in Amerika zijn niet dezelfde als in Holland. Eerst moeten wij dus zeker zijn, dat wij elkaar goed begrijpen; dat wij met de termen, die ik gebruik, hetzelfde bedoelen; dat als ik het heb over Populair-Wetenschappelijke Lectuur, U aan hetzelfde materiaal denkt als waar ik op doel — en, vòòr alles, dat, als ik over een Amerikaansche Kinderleeszaal spreek, U zooveel mogelijk hetzelfde voor U ziet als ik.

Ik zou Populair-Wetenschappelijke Lectuur willen noemen,

¹⁾ Lezing gehouden voor de bijeenkomst van kinderbibliothecaressen te 's Gravenhage, 6 Mei 1928.

al die geschriften, die met weten te maken hebben, die gebaseerd zijn op studie en onderzoek, in tegenstelling tot diegenen, die hoofdzakelijk geschreven zijn voor hun literaire schoonheid of voor amusement, of als een uiting van pure fantasie. Als ik dus uit een Hollandsche collectie uitsluit, wat men gewoonlijk ontspanningslectuur noemt, en uit een Amerikaansche de „fiction“, de „poetry“ en de „drama“, (maar niet de boeken over „fiction“, „poetry“ en „drama“), dan geloof ik wel, dat wij in grove omtrek hetzelfde meenen.

Het spreekt van zelf, dat in een kinderleeszaal wetenschappelijke lectuur alleen maar van het populair geschreven soort kan zijn, daar kinderen altijd leken zijn. Alles wat dus niet zóó behandeld is, dat leken het kunnen volgen is dan ook uitgesloten. Dat beteekent dus niet, dat er in de Children's Reading Room hoofdzakelijk boeken worden aangeschaft, die voor kinderen speciaal geschreven zijn. In tegendeel, juist wordt er zooveel mogelijk aangeschaft wat door iedereen, ook op later leeftijd, in het gewone dagelijksche leven kan worden gebruikt.

Die nadruk op populair-wetenschappelijke lectuur van algemeenen aard staat in nauw verband met het karakter van de Amerikaansche Children's Reading Room. Zonder dat zou men een hoofddoel missen.

Dit is dus het materiaal waarover wij spreken: allerlei niet-ontspannings lectuur, niet uitsluitend wat voor kinderen is geschreven, maar ook boeken voor het algemeene publiek, geschreven zóó, dat leken ze kunnen gebruiken.

En nu het milieu waaraan het aangepast moet worden: de Children's Reading Room in Amerika — of de Children's Reading and Reference Room, zooals die dikwijls, meer volledig, genoemd wordt.

Om mee te beginnen, als ik denk aan een Hollandsche leeszaal, — aan het type van een Kinderleeszaal zooals ik die in Holland heb leeren kennen, dan stel ik mij die zóó voor: een zaal met goede, boeiende boeken, waar kinderen komen om rustig te lezen; dus een op zichzelf staande inrichting, die hoofdzakelijk ten doel heeft goede lectuur op allerlei gebied aan kinderen aan te bieden, in een lokaliteit,

die vòòr alles erop berekend is, dat de kinderen rustig daarvan kunnen genieten.

Maar dat type heb ik in Amerika nooit gezien!

De Amerikaansche Children's Reading Room, zooals die in allerlei kleine en groote steden voorkomt, is niet een op zich zelf staande inrichting, maar is in alle opzichten een deel, een onafscheidelijk deel van de Bibliotheek voor volwassenen. Zij is er uit voortgekomen als een natuurlijke behoefte in verband met het doel en de werking van de geheele Bibliotheek, de Public Library, en de opzet van het kinderwerk is daarom niet anders dan de algemeene opzet van deze Library — maar het doel van een Public Library verschilt mijns inziens ook al merkbaar van dat van een Hollandsche Bibliotheek — ten minste, dat is mijn indruk.

Het doel dat, uitgesproken of onuitgesproken, achter alle andere beweegredenen schuilt, is om van het Amerikaansche volk een *lezend volk* te maken: menschen met intellectuele nieuwsgierigheid, die altijd nog een beetje meer willen weten over hun vak, hun liefhebberij, hun omgeving. Men vindt, dat er geen grooter gevaar is voor een staat dan domme onwetendheid van het volk. Daarom wil men lezers vormen, zooveel mogelijk bevoegd het waardevolle te herkennen en te apprecieeren, lezers, die de gewoonte hebben informatie te zoeken dààr waar het meest betrouwbare te vinden is.

Zoo'n bewust nationaal doel geeft het Bibliotheekwerk als het ware een „agressief” karakter. Het is niet genoeg de hoofdzaak te maken van moeilijk verkrijgbare bronnen, er moet ook ontspanningslectuur zijn, zoodat een ieder, die „eens wat wil lezen” tegemoet gekomen kan worden, en daar juist zal vinden, waar hij denkt behoefte aan te hebben; het is echter ook niet genoeg ontspanningslectuur te hebben, er moet van alles zijn, het beste in zijn soort, zoodat men zal komen en telkens weer terug komen, en daar een gewoonte van zal maken.

Denk eens! Het is de stad waard daarvoor als normale subsidie een dollar per inwoner te besteden. Dat beteekent dus, dat bijvoorbeeld de Bibliotheek van een plaats van

30.000 inwoners over \$ 30.000 per jaar gemeente-subsidie mag beschikken. Dan mag de belastingbetaler toch zeker ook wel verwachten en eischen daar alle betrouwbare informatie en lectuur te kunnen vinden om zijn opgewekte „lees-“ en „weet“lust te bevredigen!

Even goed als alle onderwijs tot ongeveer 15 jaar kosteloos en verplicht is, opdat ieder in zijn verder leven dezelfde „start“ zal hebben, en alle voortgezet onderwijs zoo is ingericht, dat niemand door gebrek aan geld het niet zou kunnen genieten, — om diezelfde reden zijn alle boeken en informaties niet alleen kosteloos verkrijgbaar, maar ook zoo beschikbaar gesteld, dat zij binnen ieders bereik kunnen komen. En niet alleen dat, het publiek, het algemeene publiek, iedereen moet ertoe gebracht worden dat alles te gebruiken. Dat is wat de Amerikanen zelf noemen „The aggressive policy of the Library“, het agressieve karakter waar ik het zooeven over had.

Figuurlijk gesproken staat men niet in zijn winkeltje geduldig op klanten te wachten, maar men wuift al uit de verte „en roept: „Kom toch naar de Library, kom! Wij hebben „voor ieder wat! Wilt ge 's avonds in een gemakkelijke stoel „in Uw eigen huiskamer eens genoegelijk lachen? Wilt ge „weten hoe Uw tuintje aan te leggen? Kom, want wij kunnen „U helpen! Als ge geregeld komt, kunt ge Uw zaak uitbreiden, Uw salaris verdubbelen! Kom zelf maar eens zien hoel „Is er iets dat ge wel eens zoudt willen weten, laat het dan „niet bij die vage gedachte, maar kom binnen, en dan kunt „ge het vinden. Kom, waarom dan ook, maar kom in elk „geval!“

En, als dan aan het eind van het jaar de statistiek wordt gepubliceerd, dan juicht de geheele stad over haar groote intellectueele vooruitgang, die in tabellen is te overzien!

En toch geloof ik, dat zij daarmee dichterbij het ware komen dan men zoo oppervlakkig zou denken. Dit alles heeft toch maar de gewenschte invloed. Zij komen!

Zooals men in gewone conversatie wel eens zegt: „Waar ligt die plaats ook weer? Geef even de atlas“, en na het gevonden te hebben nog wat op de kaart blijft studeeren, is het

de bedoeling dat men als van zelf zal zeggen: „Hoe zit dit of dat toch? Bel even de Library op“; of nog liever: „Dat zal ik even nazien als ik op weg naar huis langs de Library kom“. Dan wordt het „wel eens willen weten“ inderdaad het „toch eens even opzoeken“.

Daarom staat de Public Library in het midden van de stad, op een punt waar iedereen langs komt, zooals een post- en telegraafkantoor in Holland. Dan doet men de deuren wijd open, iedereen mag overal vrij rondsnuffelen, ochtend, middag en avond. Dan zorgt men, dat het daarbinnen ruim is en smaakvol ingericht, dat niet alleen de minder gegoeden er met plezier zullen komen, maar zoo, dat ook zij die aan wat meerdere verfijning gewend zijn, menschen van een hooger levensstandaard, er zich behaaglijk en op hun plaats zullen voelen. Alles is op het gemak en gerief van het publiek berekend — geen aparte ingang of aparte uren voor uitleen of voor inlichtingen, of voor leeszaal. Er is een inlichtingen-collectie, waaruit niet mee naar huis genomen mag worden, maar zooveel mogelijk zijn er duplicaat exemplaren van in de uitleenkastjes. Dat maakt het mogelijk voor iemand, die het antwoord op een vraag gevonden heeft, het boek nog even mee naar huis te nemen om op zijn gemak nog wat verder over de zaak te lezen. Brengt hij het terug, dan is zijn belangstelling misschien gegroeid en snuffelt hij misschien nog even verder in de verzameling. Alles werkt in verband met elkaar; het een moet het andere bevorderen. De hoofdzak is, dat men wil dat het publiek van de Bibliotheek gebruik zal maken. Als de menschen maar komen, en de gewoonte krijgen om te komen!.....

Natuurlijk is een van de beste manieren om de gewoonte van Bibliotheek-bezoek aan de menschen bij te brengen, *om met de kinderen te beginnen*. En zoo is uit deze algemeene Public Library de Children's Department gegroeid, als belangrijk onderdeel met hetzelfde doel en met in hoofdzaak dezelfde werking: een ruime, smaakvolle zaal waar gegoede kinderen zoowel als armere zich op hun plaats kunnen voelen; een zaal waar uitleen, informatie en leeszaal te zamen en tegelijkertijd werken. En evenals de collectie voor vol-

wassenen zoo is ingericht, dat een ieder zooveel mogelijk op alle vragen een doelmatig antwoord zal vinden, zoo is te Children's Reading and Reference Collection ook zoo ingericht, dat geen kind teleurgesteld behoeft te worden in zijn zoeken naar informatie.

Daartoe is één zijde van de zaal, die de algemeene Children's Department bevat, gereserveerd voor de Reading and Reference Collection, dat is de verzameling van boeken, die altijd voor eventueele navraag in de zaal aanwezig moeten blijven, die dus niet uitgeleend mogen worden. Alle andere boeken in de zaal zijn bedoeld om wél uitgeleend te worden. En die Reading and Reference collectie, met de tafeltjes en stoeltjes, die in dat hoekje staan, maken de Children's Reading Room uit.

Dat hoekje van de kinderafdeeling is dus wat het best vergeleken kan worden met een Hollandsche kinderleeszaal.

De afscheiding tusschen de Reading Room aan de eene kant, en de open Uitleen-boekerij met stoeltjes en tafeltjes aan de andere zijde der kinderzaal, is gewoonlijk alleen maar denkbeeldig. Hoogstens staat de desk en de kaart-cataloguskast tusschen de twee einden der zaal. Maar een afscheiding voor meerdere rust heb ik, zoover ik mij herinner, nooit gezien.

Nu hoop ik, dat met U een duidelijker voorstelling te geven van het milieu waaraan het materiaal moet worden aangepast, ik meteen een antwoord heb gegeven op de eerste vraag — „het waarom” — welk doel het wenschelijk maakt een uitgebreide Populair wetenschappelijke collectie in de Children's Reading Room te hebben.

Mijn tweede punt was „Wát men voor dat doel wenschelijk vindt te gebruiken”.

Het is de bedoeling, dat de geheele verzameling in haar gezellige kleurige banden moet vertegenwoordigen een keurcollectie van kinderboeken, boeken, die men vindt dat ieder kind moet lezen, zoowel als die boeken, die noodzakelijk blijken te zijn voor het vinden van geschikte antwoorden op de vele uiteenlopende vragen, waarmee de kinderen naar de Bibliotheek komen.

Als ik nu zoo in gedachten de verzameling voor mij zie, dan is het wel merkwaardig, dat het grootste gedeelte non-fiction is. In de meeste gevallen bestaat de collectie uit een 1000 of 1200 titels, waarvan misschien een goede 200 fiction. „Poetry" en „drama" omvatten te samen wel een kleine 150 deelen, en dus kunnen we rekenen, dat er om en bij 800 boeken komen onder de rubriek, die wij Populair wetenschappelijk genoemd hebben.

Het lijkt mij wel het eenvoudigste om U verder van de verschillende typen te vertellen, door de boeken te beschouwen in de volgorde waarin zij in de kastjes staan, dat is volgens het Dewey Decimal System, ook in Holland welbekend. Maar vrees niet, dat ik zal trachten over alle 800 boeken iets te zeggen. . . .

Eerst dus de groep 000, de afdeeling voor algemeene boeken, en boeken over boeken. Daar hebben wij o.a. het boekje van Fay & Eaton, „Instruction in the use of books and libraries", Onderwijs in het gebruik van boeken en van Bibliotheken. Gewoonlijk van af het 5de leerjaar komen klassen met hun leeraren om daarin les te nemen van de kinderbibliothe-caresse. De kinderen zelf gebruiken het boekje niet veel; het is veeleer een handleiding voor de librarian.

De 100 afdeeling, Philosophie, is van zelf klein in de kinderleeszaal. Daar staan een paar boeken over etiquette, een paar over karaktervorming, die gebruikt worden om onderwerpen te zoeken voor schoolopstellen, en dan gewoonlijk een heele plank vol over vaderlandsliefde — natuurlijk een erg geliefd onderwerp in Amerika.

De 200 groep, Godsdiensten, is ook klein. Daar hebben wij een paar Bijbels, en ook de Bijbel-dictionnaire en het boek met geklassificeerde Bijbelcitaten, die ook voor speeches en opstellen geraadpleegd worden. Dan zijn er een paar boeken over de feesten van de Kerk, over Joodsche feesten en andere. Wij hebben ook boeken over heiligen, maar die worden dan dikwijls bij de biographieën geplaatst, om meer nadruk te leggen op het interessante leven, dan op een godsdienstige strekking. Verder hebben wij daar een paar mooie uitgaven van Grieksche en Noorsche mythen en sagen.

Maar in de 300, Sociologie, hebben wij veel meer. Wat daar staat is verreweg wel de meest typische Amerikaansche groep. Daar staan o.a. de boeken over het Amerikaansche gouvernement, zoowel over de Vereenigde Staten als over de kleinere lichamen, de counties en de steden. Daar hebben wij allerlei „civics” boekjes, zooals men die noemt, over politie, gezondheidscommissies, indeeling van departementen, over het gerechtshof, of het stadsbestuur. Daar staat naast „Lessons for junior Citizens” een heele rij exemplaren van de constitutie van de U. S., die ieder kind moet kennen. Daar moeten wij voortdurend inlichtingen zoeken. Daar hebben wij ook op een na de laatste uitgave van het „Statesmen's yearbook”, de Staats Almanak, en almanakken van de groote couranten, als de „World Almanach”, the „Eagle Almanach” etc., waar men namen en adressen, functies, tijden van aftreden enz. kan vinden van alle ambtenaren, en alles over de inrichting en tegenwoordige staat van staats- en municipale instellingen, en nog veel meer! Van het aantal inwoners van een stad, van export en import. . . . En daarnaast staat de „Statistical Abstract of the U. S.”, de officieele, maar beknopte, meer populaire editie van de jaarlijksche gouvernementen-statistieken, met vergelijkende tabellen en graphische voorstellingen van vóór- of achteruitgang, en percentsgewijze opgaven van verhoudingen van ambachten, van schoolgaande en niet-schoolgaande jeugd boven de leerplichtige leeftijd, en allerlei gegevens, die de resultaten moeten kunnen illustreeren van de een of andere wet.

Dan is er het kleine boekje „Robert's Rules of Order”, zoo in trek, dat het in sommige Children's Rooms in de desk moet worden bewaard. Het is de officieele, overal erkende handleiding voor het organiseeren van clubs, het leiden van vergaderingen, en het voeren van debatten. Ieder kind behoort wel tot de een of andere club, en dan is het gewoonte, dat die volgens strikt parlementaire regelen geleid wordt. Volgens „Robert's Rules of Order” weet men precies wat de functies, privilegiën en verplichtingen zijn van elk bestuurslid, en hoe moeilijke technische gevallen van het recht van spreken op te lossen. Zelfs kleine kinderen van een jaar of 10 houden

volgens die regelen hun club-bijeenkomsten! Dit leeren zij van elkaar, en natuurlijk eerst op school. Zij leeren het in hun „civics” lessen. Het behoort bij de democratische opvoeding. Zij leeren zich in hun club vrijwillig onderwerpen aan de regelen, leeren zich in de organisatie ervan thuis voelen, en beschouwen dan daardoor hun gouvernement als de leiders van de groote club waartoe zij behooren, het vaderland. Amerikaan-zijn brengt dan voor hen iets van de voldoening en trots, die men voelt als lid van een geliefde club.

Na de „Rules of Order” komen de „debating books”, „Brooking’s Brief for Debates”, en anderen, een serie boeken met argumenten pro en contra in allerlei zaken: over het verbod voor kinderen om na half negen ’s avonds onbegeleid op straat te zijn, over het gebruik van schoollokalen buiten de schooluren, over Prohibition, over het bouwen van het kanaal, dat de Middle West en de groote meeren met den Atlantischen Oceaan moet verbinden, over vrije invoer en hooge protectie....

En of die boeken gelezen worden? Zij worden stuk gelezen! Natuurlijk is dit wel in verband met schoolwerk. Dergelijke quaesties worden op school neutraal behandeld — op de lagere school.

In kinderen van een jaar of 14, zegt men, ontwaakt de kritiek. Zij nemen niet meer blind aan, zij houden ervan te voelen, dat zij een eigen opinie hebben en daarvan maakt men in Amerika gebruik om, net vóór zij de school verlaten, de kinderen te leeren hoe er feiten achter argumenten moeten staan, en hoe gegevens naar waarde te schatten en te overwegen. En juist op die leeftijd vormen zij „civics”-clubs, en komen de kinderen vrijwillig naar de Library, waar zij door de school gewend zijn informatie te vinden. Dan kunnen zij nu zelf feiten verzamelen om elkanders betogen te staven of te bestrijden.

De Amerikanen rekenen zoo: minstens 92 % van de kinderen krijgen na de lagere school geen verder algemeen onderwijs. Dan zou het toch niet raadzaam zijn 92 % van de kiezers te laten opgroeien zonder eenige kennis van de instellingen en idealen van hun land! Men kan dus niet wachten tot de

leerplichtige jaren voorbij zijn. Want om intelligent te kunnen kiezen moet men toch minstens éénmaal de situatie hebben bestudeerd, éénmaal een overzicht hebben gehad, hoe oppervlakkig ook. Daarom moeten de kinderen weten hoe het gouvernement in elkaar zit, hoè men argumenteert, hoè men volgens statistieken kan nagaan wat voor invloeden zekere maatregelen gehad hebben. Van die gegevens kan hij later meer oordeelkundig gebruik maken. Dan kan hij bij een heete discussie de quaestie meteen in de Bibliotheek nazien, daar zijn argumenten halen, die zijn opvatting moeten steunen. Hij, zoowel als zijn tegenstander, weten precies waar de gegevens te vinden: zij waren gewend in hun jeugd de boeken ervoor te gebruiken — zij deden het al op school!

Behalve de gouvernementsboeken, zijn er in de 300 groep ook nog de boeken over scholen en beroepskeuze.

Daar is een alleraardigste collectie van prospectussen bij en geïllustreerde boekjes van scholen, vak-scholen, High Schools, wat we hier de H. B. S. zouden noemen, en zelfs van colleges en Universiteiten, alle meestal zoo aantrekkelijk mogelijk gemaakt, met photo's en plaatjes.... heerlijk, om naar te verlangen er later heen te mogen gaan!

De 400 afdeeling, de taalkunde is weer heel klein. Typisch lijkt mij wel het feit, dat daar gewoonlijk alle dictionnaires of leerboekjes in vreemde talen ontbreken! Wel staat er dan naast de Engelsche dictionnaire een synoniemen-boek, en ook wel een boek met woordjes die op elkaar rijmen.

De 500, daarentegen, de natuurwetenschappen is weer buitengewoon compleet, maar daar die collectie ongeveer hetzelfde bevat als wat men hier in Holland zou aanschaffen, zal ik daar nu niet veel over zeggen. Een ding is misschien nog de moeite waard te vertellen. De boeken over het menschelijk lichaam zijn er wel, maar die worden zooveel mogelijk bij de hygiëne gezet, en zelfs daar is er een minimum van wat noodig mocht zijn. Dit is opzettelijk gedaan, ten minste in de Children's Room waar ik was. Men heeft zoo gedacht: Wenken over hygiëne hebben het grootste nut waar moeders en kinderen samen werken. Daarom houdt men zooveel mogelijk de boeken erover in de uitleencollectie, zoodat

een kind, dat voor een schoolopgaaf, of om andere reden het boek wil gebruiken, het mee naar huis zal nemen. Is hij er dan mee klaar, dan laat hij het misschien wel op tafel liggen, neemt de moeder het ook eens op. Had hij zijn paragraafje in de leeszaal overgeschreven, dan zou de moeder niet zoo gemakkelijk het boek in handen hebben gekregen.

De technische verzameling die dan volgt in de 600's is geweldig populair. Daar zijn een serie verbazend boeiende boeken over „het romantische” van verschillende bedrijven — „The Romance of the Sea”, the „Romance of the Railroad”, „The Romance of Industry”, misschien wel wat erg romantisch hier en daar, maar de kinderen lezen ze graag, en verkeerd zijn zij niet. Er is ook een boekje over graan, van het bebouwen van het veld tot het alle processen doorloopen heeft, ook van den handel. En dan is in die afdeeling een heerlijke bron voor allerlei gegevens: „Commercial raw materials” en „Commercial products”, een encyclopedie van handelswaren.

Voor de meisjes is er in deze afdeeling een groep kookboeken en huishoudboeken, waar kleine groepjes kinderen dikwijls met potlooden en papiertjes over hangen, in voorbereiding voor een meisjespartijtje, waarbij altijd het een of ander moet gekookt worden, of als bezigheid zelf, of om te kunnen presentieren. Het boekje met de voorbeelden „hoe tafel te dekken” wordt dan echt veel gebruikt, want kleine meisjes in Amerika doen veel zelf voor het ontvangen van hun gasten, en dan moet alles altijd precies en in de puntjes zijn. „Hoe het hoort” speelt in Amerika een groote rol. Er is ook een boekje daarbij met wenken hoe op de baby te passen, het „Little Mothers” boekje.

Dan volgen de boeken over kunst en muziek in de 700-afdeeling. Misschien moet ik van deze groep in het geheel genomen zeggen, dat de collectie er dikwijls meer op berekend is zulke vragen te beantwoorden als: „Wie heeft dit schilderstuk of dat gemaakt,” en „wie is de componist van dit of dat stuk?” dan wel om er iets te vinden dat met de kunst zelf te maken heeft. Uitgezonderd dan de vele boekjes met tekenvoorbeelden.

Maar de kunst van „In door and Out door sport", is daarentegen weer goed vertegenwoordigd. Allerlei knutselboeken, hoe dingen te maken, wat op regenachtige middagen te doen. . . . en buiten, over roeien, zwemmen, football, baseball, natuurlijk, en rijen en rijen boeken over kampeeren. Over woudloopers-kunst: hoe vuurtjes te maken, hutten te maken van takken, takken hutjes te maken in de boomen, als men in een bosch ongeprepareerd moet overnachten, enz. enz. En daarbij staan dan ook al de technische padvindingsboeken.

Wat in de literatuur, de 800's opvalt, naast de literaire geschriften zelf, is een groote verzameling van allerlei indexen, registers: lijsten van verzen, en in welke collecties ze te vinden, registers van tooneelstukken, van korte verhalen, van citaten en toespelingen. Alles kan alphabetisch worden opgezocht. Ook de „Encyclopedia of Roman en Greek Antiquities" een oudheidkundige encyclopedie. Dagelijks worden die boeken en indexen gebruikt, vooral als in verband met literatuurlessen de kinderen de beteekenis en herkomst moeten opzoeken van toespelingen en bekende gezegden.

In de 900-groep staan bij elkaar de Travel, Biography and History, Aardrijkskunde en reizen, levensgeschiedenissen en Geschiedenis. Aardig zijn daar wel de boekjes over verschillende steden, en reisbeschrijvingen in andere landen, die in verband met aardrijkskundelessen worden gebruikt. Levensbeschrijvingen is een heel geliefd onderwerp voor Amerikaansche schrijvers, en daar hebben wij ook een aardige collectie van. Daar staat o. a. een levensbeschrijving van Woodrow Wilson, waarbij de belangrijkste van zijn speeches zijn uitgegeven. Sommige stukken daarvan leeren de kinderen uit het hoofd, evenals speeches van Lincoln en van Roosevelt.

De geschiedenis, vooral de Amerikaansche geschiedenis, is zeker wel één der belangrijkste vakken. Daar wordt bijzonder veel werk van gemaakt. Daar hadden wij in een van de kindereleeszalen de 23 groote zware, dikke deelen van Harper's History of the U. S., waar alle informatie op Amerikaansch-historisch gebied in stond, die nergens anders te vinden was. Maar de kinderen gebruikten dit werk niet graag. De index was wat ingewikkeld, geloof ik. Maar wat zij wel veel ge-

bruikten, voor alle mogelijke doeleinden, dat was de gewone, algemeen bekende, Amerikaansche encyclopedie: „The New International Encyclopedia". Dit is een werk van 22 deelen, met supplementaire jaarboeken, waarin gebeurtenissen en nieuwe uitvindingen worden bijgehouden. Alle deelen liggen meestal uit de band, en heele bladzijden zijn uitgevaagd, door het bijwijzen met den vinger onder het overschrijven. Zoodra de kinderen uit school komen vliegen zij hier op aan, en op een kleiner beknopter werk, „Champlain's Encyclopedia", want wie één van deze twee niet krijgt, moet zich tevreden stellen met de Encyclopedia Britanica, en de kinderen weten best waar het prettigste en het beste die informatie te vinden is, die zij voor school nodig hebben.

Dit is dus een overzicht van de collectie, van *wat* men in Amerikaansche Children's Readings Rooms vindt. Intusschen heeft U natuurlijk wel begrepen, dat mijn laatste punt, — *hoe het in de praktijk toeging* — in hooge mate afhankelijk is van samenwerking met de scholen. Want U begrijpt wel, dat het alleen kan zijn door samenwerking met de scholen, en als een behoefte om de scholen aan te vullen, dat in een kind-leeszaal zooveel populair wetenschappelijke lectuur kan zijn, en genoeg zal gebruikt worden om de aankoop te veroorloven.

Om te beginnen rekenen de onderwijzers erop met hun lessen, dat de kinderen zelf supplementair materiaal moeten zoeken. Leeren zij dan over de zoogdieren, dan wordt er als huiswerk opgegeven: „Maak een lijstje van dikhuidige zoogdieren". Leeren zij over hun stad, dan moeten zij een lijstje meebrengen van namen en tijden van aftreden van verschillende vertegenwoordigers. Voor het eind van het jaar moet een opstel geschreven worden over de één of andere held, of persoon, waarvan zij de gegevens in de Bibliotheek moeten zoeken. Van de derde klasse af komen de kinderen al met zulke vragen — maar in de 1ste klasse, als de kinderen een jaar of zes zijn, moeten zij al plaatjes van dingen meebrengen, die zij in de uitleenboeken kunnen vinden. Maar dat is voor een kind bijna hetzelfde. Immers er is maar heel weinig verschil tusschen de uitleen- en de leeszaalboekery!

Lang niet alle vragen zijn echter schoolvragen. Het is moei-

lijk te zeggen hoe de verhouding is. Kinderen, die met origineele vragen komen, weten zoo dikwijls zelf precies waar te vinden wat zij zoeken, en behoeven de Librarian dikwijls niet te raadplegen. En toch zijn ook die origineele vragen het directe gevolg van samenwerking met de school. Nu zoudt U misschien vragen: „Daar in de praktijk de belangrijkste functie van de Children's Room is een aanvulling van de school, waarom gebruikt men dan daarvoor niet de schoolbibliotheek?” Het antwoord van den Amerikaan is dan: dat de schoolbibliotheek niet de continuïteit van verdere ontwikkeling waarborgt, dat als het kind de school verlaat, hij contact verliest met de schoolbibliotheek, maar dat als hij zich dan eenmaal thuis voelt in de Public Library, de gewenschte continuïteit bereikt is.

Want dat is eigenlijk het Amerikaansche standpunt: *door de school moet het kind de gewoonte krijgen om met vragen naar de Bibliotheek te komen.* Heeft iemand dan later eens iets te vragen, dan weet hij hoe en waar het daar te vinden. Men bereikt dus eigenlijk al op die manier bij de kinderen datgene waarnaar gestreefd wordt: namelijk, om lezers te vormen, die de gewoonte krijgen om informatie te zoeken; dat wie „wel eens iets zou willen weten” naar de Bibliotheek gaat, om „het even op te zoeken”.

Dat „even opzoeken” slaat natuurlijk in eerste instantie op wetenschappelijke, zij het populair wetenschappelijke onderwerpen. Vandaar dat ik in den aanvang gezegd heb: *dat de Amerikaan zich onmogelijk een kinderleeszaal zou kunnen indenken, zonder een uitgebreide, veelzijdige Populair Wetenschappelijke collectie.*

L. M. BOERLAGE.

VAKLITERATUUR

H. G. T. Cannons, *Bibliography of Library Economy: A classified index to the Professional Literature in the English Language relating to Library Economy, Printing, Methods of Publishing, Copyright Bibliography, etc., from 1876 to 1920*. Chicago, American Library Association, 1927. 680 bladz.

Hoewel dit werk uitsluitend literatuur bevat geschreven in de Engelsche taal en gepubliceerd in Engelsche en Amerikaansche tijdschriften, is het van zeer groot belang voor allen, geïnteresseerd in het bibliotheekvak, doordat Engeland en Amerika zoo'n belangrijke plaats innemen in de bibliotheekwereld.

Het werk is een voortzetting van een dergelijk boek, verschenen in Londen in 1910. Het oorspronkelijke bevatte de artikelen, verschenen in 48 vaktijdschriften vanaf het begin hunner publicatie tot het jaar 1909. De 15000 titels waren gerangschikt onder 15 hoofdklassen en 1740 onderhoofden. Het hier thans besproken werk, dat gedeeltelijk dezelfde literatuur bevat als zijn voorganger, is geheel op nieuw samengesteld, zoodat de 32500 titels nu zijn gerangschikt onder 25 hoofdklassen en 2980 onderhoofden. In het geheel werden 65 vaktijdschriften en andere vakperiodieken geraadpleegd; voor het verzamelen van literatuur. Doch ook enkele belangrijke artikelen, in algemeene tijdschriften verschenen, werden opgenomen. Eenige van de belangrijkste artikelen zijn: *Bulletin of the American Library Association* — *Bibliographical Society of America; Proceedings* — *Bibliographical Society of London: Transactions* — *Library Association of the United Kingdom: Transactions* — *Library Work* — *Library Journal* — *Literary Yearbook* — *Library World* — *National Educational Association: Proceedings (Library Section)* — *Public Libraries* (sedert 7 Januari 1927 *Libraries*) — *Special Libraries*.

Wellicht van nog meer waarde zijn de titels ontleend aan de locale bibliotheekbladen, uitgegeven door bibliotheekcommissies in de verschillende staten en andere lastig toegankelijke periodieken.

Het hoofdschema, waaronder de titels zijn gerangschikt, en dat in hoofdzaak overeenkomt met dat gevolgd in de *Manual of library economy*, uitgegeven door de American Library Association, is als volgt:

Bibliography of library economy classification scheme.

A. Library history and description
(General, National, State, and
Public Libraries). | B. Special libraries (College, Uni-
versity, Proprietary, Mercan-
tile, Naval, etc.). |
|--|---|

C. Library work for special classes of readers (Blind, foreigners, etc.).	N. Book selection. Order and accession methods.
D. Library work with children. All phases (Public, School, Co-operation, etc.).	O. Classification.
E. Library legislation. Government and state aid.	P. Cataloguing and indexing.
F. Library schools and training for librarianship.	R. Loan work. Lending department.
G. Librarianship. All phases.	S. Newsroom and reading room methods.
I. Library associations.	T. The reference department.
J. Library conferences.	U. Special collections in libraries (Government. Documents. Pamphlets. Clippings. Maps. Music. Prints, etc.).
K. Library organization and administration. General.	V. Lectures. Museums. Library exhibits. Art galleries.
L. Library extension. Branch libraries, delivery stations, library commissions, and other distribution agencies.	W. Bookbinding.
M. Library propaganda and publicity work.	X. Bibliography.
	Y. Printing.
	Z. Publishing, bookselling and copyright.

De onderverdeeling is, waar de onderwerpen hiertoe aanleiding geven, geografisch-alfabetisch en meestal wordt eerst het onderwerp algemeen, en daarna in bijzonderheden behandeld. Veelal worden de onderhoofden alfabetisch gerangschikt, doch dit systeem is niet overal doorgevoerd. Zoo is b.v. bij bibliographie het Dewey systeem gevolgd.

Het werk is zeer gemakkelijk in het gebruik door de logische en duidelijke rangschikking van het materiaal en de uitvoerige inhoudsopgave, die alfabetisch is gerangschikt. Met eenige voorbeelden kan dit beter worden toegelicht dan met beschouwingen. Wenscht men literatuur over Hollandsche bibliotheken, dan zijn er twee manieren om deze te vinden. Men slaat na in den index „Holland" en vindt „Holland, Libraries" of . . . A 405—407. Men kan ook zoeken onder A. Library history and description in het schema en komt dan tot hetzelfde resultaat. Heeft men een bepaalde bibliotheek op het oog b.v. de universiteitsbibliotheek in Utrecht dan kan men zoeken naar het klassennummer in het schema onder B. Special libraries — College and university libraries of Holland — Utrecht university 140. en vindt de betreffende literatuur direct onder dit nummer. Voor andere onderwerpen bepaalt men eerst de plaats in het schema of zoekt op het slagwoord of op meerdere slagwoorden in den inhoud. Eenige bekendheid met de in Amerika en Engeland gebruikelijke hoofden is wel noodig, vooral bij het zoeken in het classificeeringsschema. Verwijzingen komen er in het schema niet voor, en evenmin in den inhoud. Men kan het beste inhoud en schema naast en met elkaar gebruiken.

Deze bibliographie is ondanks hare beperktheid tot de Engelsch sprekende landen een belangrijk bibliographisch werktuig voor allen, die een diepere studie willen maken van onderwerpen de bibliotheekwetenschap en het bibliotheekwezen betreffende. Voor de gebruikers van de bibliotheek is voornamelijk de afdeeling Bibliography van belang, daar deze hun den weg kan openen tot het vinden van literatuur over een speciaal onderwerp. Ook zij nog in het bijzonder de aandacht gevestigd op het belang van de afdeelingen Y. Printing en Z. Publishing, bookselling and copyright voor boekdrukkers, uitgevers en schrijvers.

Ir. T. W. L. SCHELTEMA *l. i.*

L. Stanley Jast, *The child as reader*. London, Libraco Limited, 1927.

Dit boek bevat:

Vier lezingen en een artikel, geschreven in de jaren 1917—1926. De onderwerpen houden verband met den titel in zooverre het geheele boek een pleidooi voor en een goed geformuleerde uiteenzetting over de opvoedkundige taak der Openbare Leeszaal is.

De twee eerste stukken zijn lezingen gehouden gedurende de Summer Vacation Course for teachers te Bingley Training College.

Van het uitgebreide onderwerp kiest de schrijver enkele onderdeelen waarop hij nader ingaat.

De klachten van Mr. Jast over geringe belangstelling voor jeugdlektuur in Engeland, zijn ook de onze. Hij kent geen letterkundig periodiek dat zich ernstig bezighoudt met kritiek op letterkunde voor de jeugd. Kinderboeken met literaire waarde zijn sporadisch te vinden maar zoolang er geen normen worden gesteld, komen we nooit uit boven het (en nu vertaal ik héél vrij) — Kieviet-Krienen-Kuyk-soort.

Belangrijk acht hij statistieken over de meest geliefde boeken van meisjes en jongens aan de hand waarvan hij konkludeert dat de altijd zoo beklemtoonde sexeverschillen er niet uit blijken. Verschil in smaak verklaart hij voornamelijk uit omstandigheden. Diep gaat hij hierop niet in; toch acht ik zijn konklusie en het bewijs ertoe wel belangrijk vooral omdat hij de invloed van de persoon der bibliothekaresse op de boekenkeuze in het geding brengt. Hij raadt aan eens een proef te nemen met een bibliothekaris; hij meent dat de lektuurkeuze der meisjes zich dan zou wijzigen. Het zou m.i. de moeite loonen deze veronderstelling een eerlijke bewijskans te geven. Zoolang echter de waarde van bibliotheekwerk door buitenstaanders zelden begrepen wordt en de geldelijke waardeering dus gering is, het werk met de jeugd zelfs onder vakgenooten nog te weinig erkend, soms als onontkoombare noodzakelijkheid wordt aanvaard, zal er geen sprake van zijn. Héél jammer! Dan spreekt Mr. Jast over ongewenschte kinderboeken. De letterkundige waarde zij de eerste maatstaf, niet de moraliteit. Dit deel van zijn betoog is niet onaanvechtbaar maar zwaarop-de-handsche germaansche zielen komen aanstonds tot rust als hij zegt

dat een werkelijk waardevol boek nooit alleen goed van stijl, maar goed opgebouwd, dus harmonisch is, met de hechte grondslag eener bezielende gedachte. Hij komt er met deze formuleering nog niet heelemaal uit, maar het opvoedend element wordt hier op breder plan gesteld.

Dat bibliotheken nog te weinig slagen in het begeerd maken der „literature of power" zooals De Quincey de waardevolle boeken noemt, wijst Mr. Jast aan de opvoedingsmethoden, indirect aan de school. Te groot is het aantal kinderboeken dat totaal geen inspanning van de lezers eischt. Het uiterlijk van het boek acht hij van grooten invloed op de keuze. Het lijkt mij dat in ons land hieraan nog te weinig aandacht wordt besteed al toonen dikwijls de slechtste uitgevers rekening te houden met de onontwikkelde, soms bedorven smaak van „de groote men".

De vreugde aan de innerlijke glans van het boek acht hij te bereiken door lezen van de beste grootemensen-boeken door jongeren. In de jeugd behoort de lust in het groote, het langademiige kunstwerk geschapen. Vrijheid van keuze blijft echter een eerste vereischte. Nooit moeten we afdalen tot wat de jeugd vraagt. De andere helft van deze waarheid luidt: een bibliotheek alleen bestaande uit meesterwerken is onnut. Ook kweeke de bibliotheek koopers, niet alleen lezers-leëners. Op de vraag: „hoe dan?", geeft ook Mr. Jast geen definitief antwoord. Het is allerminst mijn bedoeling hem hiervan een verwijt te maken want hij wijst wegen en mogelijkheden.

Daarna vertelt hij over het werk in Manchester waar uit principe de toegang tot de jeugdleeszalen beperkt wordt opdat het werk intens kan zijn. Uit de foutieve vóór-oorlogsche methode groeide de tegenwoordige. Kontakt met de school is er; verteluurtsjes en lezingen behooren tot de goede gewoonten en de platenverzameling is een levend bezit. De motiveering voor deze werkwijze onthult ons een gezonde theorie waarin dit bloeiende bedrijf stevig wortelt.

Het derde artikel, geschreven voor de Manchester Guardian, behandelt het vraagstuk der lezers van goedkope boekjes op een wijze die schrijvers psychologisch inzicht aan den dag brengt.

De laatste twee lezingen handelen over de opvoedkundige taak der Openbare Leeszalen.

Een met algemeene stemmen aangenomen resolutie gebruikt Mr. Jast als uitgangspunt tot het bespreken van belangrijke vraagpunten. In één zin vat hij de taak van de bibliotheek samen: „Maak boeken produktief".

Héél nauwkeurig tracht hij te omschrijven wat bedoeld wordt wanneer men spreekt over opvoeding van volwassenen want vaagheid heeft nog nooit het doel nader gebracht.

Wat het einddoel van de opvoeding moet zijn? Hij acht ruimheid van geest, de katholiciteit van den geest, het ideaal. Deze geesteshouding, geenszins identiek met intellekt, ziet hij als een mengsel van gevoel en verbeelding. Ondervinding kan den mensch dat ideaal nader brengen. Persoonlijke ondervinding echter, vergeleken bij de geschiedenis der menschheid, is niets. Daarom: zoek kontakt met geschiedenis, filosofie,

literatuur en kunst, want daarin zijn hoogtepunten vastgelegd. Niet *twéé* werelden zijn het leven en boeken, maar *één*. Wat innerlijk beleefd wordt draagt tot onze vorming bij. Lezen kan dus een der grootste machten in het leven zijn.

Hier en daar deed ik maar een greep uit dit van omvang kleine, inhoudrijke boek.

Wat heeft dit boek ons te zeggen?

Vakgenooten stelt Mr. Jast nog eens duidelijk voor oogen aan welk een groote taak ze arbeiden. De buitenwereld die ons te vaak en te gaarne vergeet, wordt onze aanwezigheid getoond door een praktisch-filosofische houding.

Wie prijs stelt op begrip van een breed opgevatte bibliothekaris-taak leze althans dit laatste stuk uit dit ook overigens lezenswaardige boek. In de begrensde beteekenis genomen, geeft het geen *technische* voorlichting. De mensch in den vakgenoot wordt benaderd zonder één preekerig, persoonlijk of opdringerig woord. Me dunkt, dat zegt veel.

Den schrijver onzen dank voor den geest van innerlijke beschaving die uit dit boek spreekt en die niet-tastbaar, niet-meetbaar, niettemin onmisbaar is in het stuk kultureele arbeid dat Leeszaalwerk heet.

SASKIA LOBO.

ALLERLEI

In den vorigen jaargang van *Bibliotheekleven* schreef Mej. J. Marius Nieuwenhuis over „de Bibliotheek van den Armenraad te Amsterdam” (blz. 275), en gaf een indruk van haar oorsprong, groei en praktische beteekenis. Deze instelling heeft een gedrukten catalogus uitgegeven van dat deel van haar bezit, dat op haar speciaal terrein van werkzaamheid betrekking heeft: *Litteratuur over Maatschappelijk Hulpbetoon, Catalogus der Bibliotheek van den Armenraad en der Bibliotheek J. M. Domela Nieuwenhuis te Amsterdam* (Amsterdam, Uitg. v. h. Centr. Bur. v. Maatsch. Hulpbetoon, 1924. 222 blz. gr. 8°), waarbij onder denzelfden titel en in gelijke uitvoering in 1927 een *Supplement* verscheen, groot 63 blz.

De catalogus is systematisch ingedeeld volgens de 23 rubrieken, die de bewerkster en bibliothecaresse, Mej. Nieuwenhuis, zelf in haar bovengenoemd opstel meedeelde; voorts vindt men een lijst van tijdschriften en werken van algemeenen aard die door sommige gedeelten van hun inhoud voor het maatschappelijk hulpbetoon van belang zijn; daarna een uitvoerig alfabetisch register. Het supplement is geheel op dezelfde wijze ingericht. Voor hen die op het betrokken gebied iets hebben na te zoeken, en zich niet zelf dadelijk naar Heerengracht 174 in Amsterdam kunnen begeven, is deze catalogus ongetwijfeld een degelijke en gemakkelijke wegwijzer door de literatuur. De catalogus is verkrijgbaar voor f 1.25, het supplement voor 50 cent.

De bibliothecaris van de Antwerpsche stadsbibliotheek, Emmanuel de Bom, heeft in het belang van het „kultureel werk", waarvan hij zijn instelling een middelpunt wil zien, een aanvang gemaakt met de uitgave van *Mededeelingen van de Stedelijke Hoofdbibliotheek*. Deze mededeelingen, in groot formaat, op goed papier, met een mooie scherpe en duidelijke letter gedrukt en met verscheiden afbeeldingen versierd, zullen drie-maandelijks verschijnen en kosten per jaargang voor België 20 frank, voor het buitenland 5 belga. De eerste aflevering bevat een inleiding, waarin de heer de Bom zijn streven uiteenzet en tevens gelegenheid vindt om te wijzen op de al te bekrompen huisvesting zijner bibliotheek; daarna volgt een en ander over de tentoonstellingen en lezingen van de laatste jaren, die inderdaad duidelijk toonen dat men hier niet stil zit en op alle wijzen de beschavingstaak weet aan te pakken, die men zich gesteld heeft. Een overzicht van aanwinsten der bibliotheek vormt het besluit.

Het 2e nummer geeft een beknopte geïllustreerde geschiedenis der bibliotheek, die met eenige onderbreking al van 1481 kan worden opgehaald; sedert 1805 bestaat zij reeds als werkelijk openbare stadsboekery; volgt een korte geschiedenis van het gebouw, dat sinds 1879 de bibliotheek bevat, en dat oorspronkelijk door de Jezuïeten was opgericht.

Aan Prof. Dr. J. H. Gunning Wz. is bij zijn aftreden als redacteur van „Het Kind" een hulde aangeboden in den praktischen vorm van een *Klapper op de jaargangen XIII—XXVII (1912—1926) van Het Kind, veertien-daagsch blad voor ouders en opvoeders... samengesteld door P. L. van Eck Jr. (Zeist, Ploegsma, 1927. 137 blz.)*. Het boekje bevat een alfabetisch register op de namen der schrijvers en een gecombineerde inhoudsopgave van al deze jaren naar een reeks alfabetisch geschikte onderwerpen; een overzicht van die rubrieken of trefwoorden vindt men op de laatste bladzijde.

Bij den uitgever N. Samsom te Alphen a. d. Rijn verscheen de 3e jaargang 1928 van *Provinciale Almanak voor Utrecht, voorn. ten dienste van Gemeente-, Waterschaps-, Polder- en andere Besturen enz.*, een boek dat tallooze nuttige inlichtingen geeft, enkele artikelen bevat over belangrijke personen en onderwerpen, en ten slotte den tekst van verordeningen en reglementen voor de provincie Utrecht. Het eerste gedeelte besluit met een register en telt 152 blz., de verordeningen enz. 163 blz.; het geheele boek kost f 3.75 en zal voor allen die het noodig hebben zijn prijs wel waard zijn.

In de reeks van Goor's Handwoordenboeken verscheen van het *Duitsch Handwoordenboek door Dr. H. W. J. Kroes*, het 1e deel Duitsch—Nederlandsch in tweeden druk (Gouda, G. B. van Goor, 1928. 749 blz. prijs f 3.75). Het boek is uitgebreid en doet zich nu geheel voor als de gelijke der bekende Fransche en Engelsche handwoordenboeken van Prick van Wely. Het is overbodig deze uitgaven hier nog nader aan te prijzen; zij hebben hun plaats zeker reeds gevonden.

De Ahmadiyya Beweging (Amsterdam, Reynier Claeszenstraat 94) verspreidt een klein bundeltje *Woorden uit den Qoe'ran*, om daardoor belangstelling te wekken voor dit heilige boek en zijn godsdienst. De kleine bladzijden bevatten elk één tekst; aan het slot is een verklaring van enkele Arabische woorden toegevoegd. Het heele boekje telt 62 bladzijden.

De uitgeverij van Goor te Gouda zendt ons herdrukken van twee kinderboeken uit de serie „Na Schooltijd”: van *Wilde Jo* door Cor van Osenbruggen de 4e druk, van *Kinnie en haar vrienden* door Elize Knuttel—Fabius de 3e druk (prijs ingen. f 1.—, geb. f 1,65). Beide hebben platen van mevr. B. Midderigh—Bokhorst. Beide boeken hebben blijkbaar opgang gemaakt; vooral de aantrekkelijkheid van het laatstgenoemde lijkt ons boven alle bedenking te staan.

In het *Haagsch Maandblad* van Juni schrijft Dr. H. E. Greve over *De financieele basis der Openbare Leeszalen in Nederland*. Hij geeft een overzicht van de achtereenvolgende subsidieregelingen in de afgelopen 20 jaar en toont hoe daarbij de verhouding tusschen rijks- en gemeentesteun is geweest. Het actuele belang komt sterk uit bij de bespreking van de nieuwe regeling en den daaruit voortvloeienden toestand. Duidelijk doch niet optimistisch kon deze uiteenzetting zijn; zij moge een tastbare uitwerking hebben.

Een *Niederländischer Brief* van Dr. C. H. Ebbinge Wubben geeft in het *Archiv für Bibliographie, Buch- und Bibliothekswesen* (2e jg., hft. 2, Linz a.d. Donau, 1928) mededeelingen over de Commissie van advies in zake het bibliotheekwezen en haar werkzaamheden, de Bibliotheekcongressen; de opleiding voor leeszaalambtenaren, de Koninklijke Bibliotheek en haar nieuwe koers sedert 1921, de Centrale catalogus, en eenige publicaties op het gebied van boek- en bibliotheekwezen uit de laatste jaren.

Het nieuwe *Leeszaaljaarboekje 1927* verscheen als steeds in de maand Juni met al den rijkdom van gegevens, dien wij gewoon zijn er te vinden en die wij niet meer zouden willen missen. Nieuw zijn de vier commissies, benoemd als gevolg van de overeenkomst met de Ned. Ver. v. Bibl. Een geïllustreerde beschouwing over de 20-jarige O.L.B. te Alkmaar van de hand van mej. M. Kaan besluit dezen jaargang.

F. K.

FORTY NOTABLE AMERICAN BOOKS OF 1927

Selected by The American Library Association
for The League of Nations

At the request of the International Institute of Intellectual Cooperation of the League of Nations, the American Library Association has selected forty books published in the United States during 1927 which it considers worthy of inclusion in a World List of Notable Books.

Instructions received from the Institute direct that „the works chosen should deal with an important subject, in an original and interesting manner and be capable of being read by persons of average culture." Fiction and children's books are not included among the subjects listed by the Institute.

Two books by foreign born authors have been found eligible for the 1927 list because these men live, write and publish in the United States.

In compiling the list, the A. L. A. has had the cooperation of distinguished librarians and of scholars and specialists in various fields.

HISTORY

The Rise of American Civilization. *Charles A. and Mary R. Beard* (Macmillan);

The Renaissance of the Twelfth Century. *Charles H. Haskins* (Harvard);

America and French Culture, 1750-1848. *Howard M. Jones* (University of North Carolina);

The Emergence of Modern America, 1865-1878. *Allan Nevins* (Macmillan);

A History of the Ancient World; V. 2, Rome. *Michael I. Rostovtzeff* (Oxford);

Our Times: The United States, 1900-1925. II America Finding Herself. *Mark Sullivan* (Scribner);

The First Americans, 1607-1690. *Thomas J. Wertenbaker* (Macmillan).

SOCIAL SCIENCE

American Secretaries of State and Their Diplomacy. *Samuel F. Bemis and others* (Knopf);

The Public and Its Problems. *John Dewey* (Holt);

The Business of the Supreme Court; a study in the federal judicial system. *Felix Frankfurter and James M. Landis* (Macmillan);

The Science of Society. *William G. Sumner and Albert G. Keller* (Yale).

PSYCHOLOGY

The Psychology of Mental Disorders. *Abraham Myerson* (Macmillan).

BELLES LETTRES AND ART

Emerson and Others. *Van Wyck Brooks* (Dutton);

Copper Sun. *Countee Cullen* (Harper);
The Frontier in American Literature. *Lucy L. Hazard* (Crowell);
The Road to Xanadu; a study in the ways of the imagination. *John L. Lowes* (Houghton);
The King's Henchman. *Edna St. Vincent Millay* (Harper);
Main Currents in American Thought; an interpretation of American literature from the beginnings to 1920. *Vernon L. Parrington* (Harcourt);
Tristram. *Edwin A. Robinson* (Macmillan);
The American Songbag. *Carl Sandburg* (Harcourt);
The Story of Architecture in America. *Thomas E. Tallmadge* (Norton).

RELIGION

Jesus, a New Biography. *Shirley J. Case* (University of Chicago);
Judaism in the First Centuries of the Christian Era, the Age of Tannaim. *George F. Moore* (Harvard).

DRAMA

A Play, Marco Millions. *Eugene G. O'Neill* (Boni and Liveright);
A History of the American Drama from the Civil War to the Present Day. *Arthur H. Quinn* (Harper).

BIOGRAPHY

Life and Letters of Woodrow Wilson. *Ray S. Baker* (Doubleday);
D. L. Moody; a worker in souls. *Gamaliel Bradford* (Doran);
An American Saga. *Carl C. Jensen* (Little);
Andrew Jackson; an epic in homespun. *Gerald W. Johnson* (Minton, Balch);
Genghis Khan; the emperor of all men. *Harold Lamb* (McBride);
Shelly, His Life and Work. *Walter E. Peck* (Houghton).

TRAVEL AND SOCIAL LIFE

Provincial Society, 1690-1763. *James T. Adams* (Macmillan);
Pheasant Jungles. *William Beebe* (Putnam);
Democratic Distinction in America. *William C. Brownell* (Scribner).

SCIENCE, NATURAL AND APPLIED

The Logic of Modern Physics. *Percy W. Bridgman* (Macmillan);
The Human Body. *Logan Clendenning* (Knopf);
Heredity and Human Affairs. *Edward M. East* (Scribner);
Evolution in Science and Religion. *Robert A. Millikan* (Yale);
The New Reformation; from physical to spiritual realities. *Michael I. Pupin* (Scribner);
Introduction to the History of Science. *V. L. George Sarton* (Williams and Wilkins).

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

's Gravenhage. — Naar de dagbladen berichten wenscht het Rijk een 700 M² groot gedeelte van het aan de Gemeente 's Gravenhage toebehoorend terrein der voormalige Oranje-kazerne te bestemmen voor uitbreiding van het boekenmagazijn der Koninklijke Bibliotheek. Het bestaande gebouw der Bibliotheek en het bedoelde terrein zijn slechts gescheiden door de smalle en betrekkelijk stille Kazernestraat, die gemakkelijk overbouwd zal kunnen worden.

Bond R. K. O. L. B. in Nederland. — De tweejaarlijksche jaarvergadering van den Bond werd eind Juli gehouden te Maastricht. Een leeszaal had de vraag gesteld, hoe kleine leeszalen de gediplomeerde assistenten betalen moeten, zonder welke ze geen Rijkssubsidie kunnen krijgen. Over deze vraag voerden verschillende afgevaardigden het woord. Besloten werd, dat het bestuur een geschikte gelegenheid zal afwachten om deze kwestie met de C. V. te bespreken.

De voorziening van het platteland met lectuur meende de daartoe ingestelde commissie aldus te kunnen regelen, dat deze streeksgewijze geschiedt via de verschillende leeszalen, o. a. met reizende bibliotheken of het stichten van filialen. Rijks- en provinciaal subsidie zal noodig zijn.

Een lid betoogde, dat alléén afdoende geregeld kan worden door parochieele basissen te maken van de leeszalen. De vergadering voelde het meest voor het filialenstelsel. Prof. S. Brandsma meende, dat er wel iets gedaan is, doch dat er wel een grootere werkzaamheid ontplooid kan worden.

Op Zondagmorgen sprak de heer Bernard Verhoeven over „Katholieke Letteren van gisteren en vandaag”.

Een bezoek aan de stad en een gezellig samenzijn besloot de bijeenkomst.

Le Sage ten Broek-Bibliotheek. — Aan het jaarverslag over 1927 van deze blinden-bibliotheek (gevestigd te Grave) ontleenen wij, dat er dit jaar 4 sub-comité's werden opgericht, terwijl er nog een in voorbereiding is. Deze nieuwe comité's tellen tezamen reeds 49 werkende leden en 109 contribueerende leden, wat dus alleszins een mooie vooruitgang mag heeten. Thans zijn er op 53 plaatsen in Nederland sub-comité's, met bijna 1500 werkende leden, d. i. ca. 140 leden meer dan het vorige jaar.

De bibliotheek telt reeds 2000 boeken in 6000 banden, die in de 10 jaren van het bestaan der Vereeniging alle door de belangelooze liefdadige hulp der werkende leden en door den geldelijken steun der contribu-

eerende leden er zijn gekomen. Dit jaar werden 1020 banden geprikt. Hiervan leverde Den Haag 103 banden, Amsterdam en Ginneken ieder 24 banden, Bergen op Zoom 44 en Rotterdam 40 banden; Schiedam 58 banden en Maastricht 53 banden.

Verder worde als bijzonderheid nog genoemd een ijverig medewerker, die het vorig jaar 39 en dit jaar zelfs 41 banden prikte, terwijl een ander er 18 en een 83-jarige heer 19 banden leverden.

Zooals men weet kunnen alle blinden in Nederland, van elke godsdienstige gezindheid, kosteloos boeken ter lezing ontvangen, terwijl de bibliotheek ook nog de kosten der heenzending draagt. Dat er met gretigheid van de bibliotheek door de blinden wordt gebruik gemaakt blijkt wel duidelijk hieruit dat er dit jaar ver over de 3000 banden uit de bibliotheek werden gelezen.

Door de afbraak van haar vorige behuizing staat de Vereeniging dit jaar voor de noodzakelijkheid tot het zetten van een nieuw gebouw, daar de tijdelijke huisvesting van de bibliotheek (in een houten loods) te eenen male onvoldoende is. Het nieuwe gebouwtje zal ruimte bieden voor 25000 banden en voor pl.m. 20 jaren voldoende zijn. Daar de bibliotheek echter wel tot 50.000 banden zal aangroeien, wordt er op gerekend, dat er dan een verdieping kan worden opgetrokken. Aldus ingericht, zal zijn voldaan aan alle eischen voor een centrale blinden-bibliotheek.

PERSONALIA

Deventer. — Dr. J. C. van Slee, die sedert 1 Juni 1892 het ambt vervulde van bibliothecaris der Athenaeum-bibliotheek, heeft eervol ontslag verzocht uit deze betrekking.

Groningen. — Aan drs. B. L. Hijmans, vast assistent aan de Universiteitsbibliotheek, is eervol ontslag verleend, in verband met zijn benoeming tot leeraar aan het gymnasium te Leeuwarden. Tot zijn opvolger is benoemd mej. E. M. Smit, doctoranda in de Nederlandsche letteren, tijdelijk werkzaam aan de bibliotheek.

Vlaardingen. — Met ingang van 15 September a.s. is eervol ontslag verleend aan Mejuffrouw J. Hoogerwerf, directrice der O.L.B., terwijl met ingang van dien datum tot tijdelijke directrice werd aangesteld Mejuffrouw G. Visser.

Tot tijdelijke assistente werd benoemd met ingang van 1 September a.s. Mejuffrouw J. van Toor.

HET VLAAMSCHE BEZOEK ¹⁾

Ik had me voorgenomen een uitvoerig stuk voor „Bibliotheekleven” te schrijven gewijd aan het bezoek van de Vlaamsche Bibliothecarissen aan Nederland en Nederlandsche bibliotheken.

Het was een heerlijke tocht....

De lucht zat voortdurend vol wolken, de zon streek breed over de Hollandsche vlakke, de steden waren eenig in avond en morgen, de menschen allen even dienstvaardig en vriendelijk....

Nu, in dezen koelen najaarsmorgen, peins ik aan de onvergetelijke dagen en ik besef, dat men over wat ons het diepste treft het minst te zeggen heeft. Daarbij heb ik zoo dikwijls op die reis gespeecht, dat ik thans uitgepraat schijn. Ik zou maar kunnen herhalen, dat alle deelnemers geleerd en genoten hebben en dat allen zeer getroffen waren door de hartelijke gastvrijheid die ons overal betoond werd.

Ik had me voorgenomen een uitvoerig stuk te schrijven!...

Nu weet ik dat het niet gaat.

Anderen schrijven de verslagen en de indrukken over de reis, anderen zullen getuigen van hun bewondering voor Nederlands cultuur en beschaving.

Ik kan enkel nagenieten van de wondere schoonheid der Nederlandsche steden en gemeenten, van het wazige landschap, van de zon die de wereld bescheen, maar vooral van de vriendschap die ons te beurt mocht vallen. Ik hoef maar even in mezelf te keeren om de silhouetten te zien van Dr. Greve, de eerste stuwkracht van de beweging voor O. L., Dr. ter Meulen, de fijnzinnige voorzitter van de Hollandsche Vereeniging, de rustige en bescheiden Mejuffrouw A. C. Gebhard, de bedrijvige en ondernemende Mejuffrouw de Clercq, en ook al de anderen, jongere en oudere collega's.

Onder ons, ik ben blij dat het mij slagen mocht Vlaamsche

1) Vergelijk de Kroniek, blz. 204.

collega's iets van het werk van het Hollandsch bibliotheekwezen te hebben doen zien en waardeeren.

Dank voor al de hartelijkheid!... En laat nu het zaad maar kiemen.

LODE BAEKELMANS

VLAMINGEN, KOMT NOGMAALS!

Binnen een week tijds kregen we in het Vredespaleis bezoek van twee groepen buitenlandsche collega's: eerst een gezelschap Amerikanen, daarna Vlamingen.

Toen de Amerikanen afscheid namen dankten mij verscheidenen van het gezelschap voor het genot van de bloemenpracht in den tuin en voor het feit... dat ik hun geen boeken had laten zien en niets van de bibliotheek had verteld!

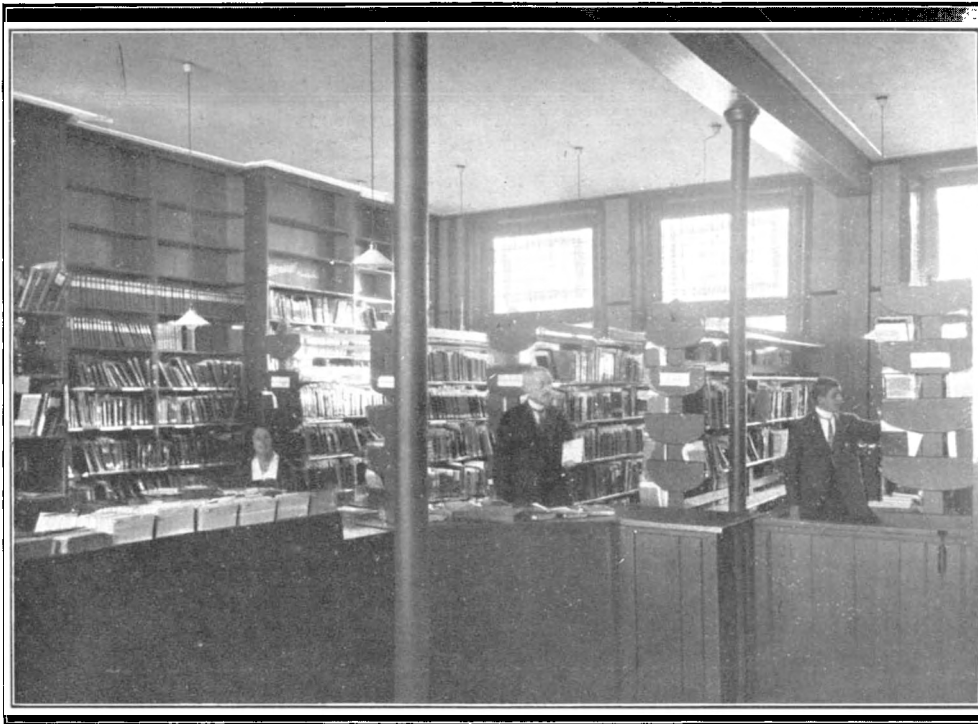
De lezers moeten weten, dat onze Amerikaansche collega's, meest dames, volgens het officieele program een „bibliographical tour" door Europa maakten! Maar ach, de zielen, die in enkele weken tijds de voornaamste bibliotheken in Parijs, Rome, Florence, Duitschland en België hadden moeten zien, zonder een bezoek aan Genève en de „Pressa" te verzuimen, schenen meerendeels niet meer in staat nog wat in hun hersens op te nemen.

Zulk een wijze van reizen heeft zeker haar nut, maar een eigenaardig nut. Zij zal de slachtoffers leeren, dat de vervulling van de dagelijksche plicht met al haar eentonigheid en al haar sleur tenslotte nog de meeste bevrediging schenkt.

Verkwikkend was het dus voor mij, na de ervaring met de Amerikanen (hoe zeer ik ook anders op hun bezoeken gesteld ben) de Vlamingen te mogen begroeten, die niet, althans nog niet, vermoeid, maar frisch en vol belangstelling waren.

Hun doel was, in hoofdzaak, om te zien wat Noord-Nederland bereikt heeft op het gebied van het leeszaalwezen.

Aan het einde van den eersten dag wandelde het geheele gezelschap, zooals wij dat in onze „jeugd" deden, door de stad en door de boschjes langs den ouden Badhuisweg met die prachtige, vergroeide popels, naar Scheveningen. Daar

OPENBARE LEESZAAL GRONINGEN: UITLEENBUREAU EN STUDIEZAAL

streken wij neder ver van het dansgewoel en hoorden slechts het ruischen der zee. De zee, die de Vlaamsch-Hollandsche kust bespoelt.

Vlamingen! het streelt ons dat gij hier heenkomt om van ons te leeren. Maar wij beseffen ook, dat Uw taal en Uw letterkunde een groote steun voor ons zijn in den strijd om het bestaan der volkeren.

Vlamingen, ook wij hebben U noodig. Herhaalt dus Uw bezoek. Komt zooveel gij kunt!

Aug. 1928.

J. TER MEULEN.

OFFICIEEL GEDEELTE

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN

Verslag der Ledenvergadering te Dordrecht op 21 Mei 1928

Na opening van de vergadering door den Voorzitter met een overzicht der Leeszaalbeweging over de afgelopen twintig jaren, — opgenomen in Bibliotheekleven blz. 129 — ontvangt de afgevaardigde van de O. L. B. te Schiedam het woord om een klacht uit te brengen over de nieuwe Rijks-subsidievoorwaarden. In het bijzonder betuigt spr. zijn ontevredenheid over het opnieuw afschuiven van onderhoudsverplichtingen door het Rijk op de schouders van de gemeenten. In de tweede plaats heeft het tot ontstemming aanleiding gegeven, dat de Rijkssubsidievoorwaarden, die van 1 Januari 1927 af van kracht werden verklaard, eerst begin 1928 bekend werden gemaakt. De gemeente Schiedam wordt op deze wijze verplicht in 1928 twee subsidies uit te keeren.

De Voorzitter wijst er op, dat de eerste kwestie in den breede behandeld is in de Ledenvergadering van 1927 te 's-Hertogenbosch. Opnieuw stelt spr. in het licht, dat de Rijkssubsidies aanvullend zijn bedoeld en dat in elk geval de C. V. het hare gedaan heeft om de Leeszaalen te behoeden voor een permanente daling der inkomsten door zich te ver-

eenigen met de, voor elke gemeente afzonderlijk, redelijkerwijze niet hoog te noemen verhooging van het gemeentesubsidie. De tweede klacht behoort niet bij de C. V. thuis. Spr. geeft den afgevaardigde uit Schiedam in overweging, de aanhangig gemaakte kwestie nog eens met het Bestuur der C. V. te komen bepraten.

Daarop worden Jaarverslag, Rekening en Begrooting der C. V. goedgekeurd. Eveneens die van het Invaliditeitsfonds.

De afgevaardigde uit Leeuwarden zag gaarne, in verband met het herdenkingsjaar der O.L.B. aldaar, de volgende ledenvergadering te Leeuwarden belegd.

Namens de Vlaamsche bibliothecarissen spreekt de heer Lode Baekelmans de vergadering toe, en wordt op zijn beurt door den Voorzitter voor zijne komst en woorden gedankt.

Eveneens dankt de Voorzitter het Leeszaalbestuur te Dordrecht voor de prettige ontvangst, en sluit daarna de vergadering.

De secretaris: H. E. GREVE.

Opleidings-Commissie

Aan den directeurscursus 1928/29 nemen deel de dames: J. J. G. Degenaar, L. M. J. Eversen, L. A. Welleman (Assist.-cursus Groningen), P. van der Drift, J. A. Hoogenraad, M. I. A. Lette, H. Swart (Assist.-cursus Nijmegen), N. Vergouwen (Assist.-cursus Sittard), C. J. S. van Beuningen van Helsingingen, J. Dijkhoffz, W. J. Mingelen, A. Wisboom (Assist.-cursus Utrecht).

Aan den assistenscursus 1928/29 nemen deel de volgende dames, die als volontair werkzaam zijn aan de O.L.B. achter elks naam vermeld.

Groningen: C. Jacobs (Zwolle); J. W. Klein Holte (Hengelo); A. Meyer (Kampen); C. M. E. Meindersma (Groningen); C. de Metz (Assen); A. Smid (Groningen); T. Tromp (Assen).

Nijmegen: H. J. Dijk (Arnhem); M. van Dijk (Hilversum R.K.); M. Th. J. M. Feldbrugge (Nijmegen R.K.); E. J. Gehner (Delft); A. Ph. M. Hofman (Apeldoorn); M. A. Mole-

naar (Rotterdam); L. Niesten (Nijmegen R. K.); H. A. Olthof (Schiedam); N. F. J. Scheepers (Arnhem) en den heer W. S. Meyers (Haarlem).

Sittard: R. Hoyng (Roermond R. K.); R. Janssen (Venlo R. K.); J. van Wessem (Venlo R. K.); J. Zoetmulder (Eindhoven R. K.).

Utrecht: M. A. Gerber (Utrecht); C. J. Helders (Utrecht); M. P. van Kleeff (Alkmaar); L. W. Kroeze (Delft); W. van der Laan (Delft); G. Los (Leiden); J. H. van Rossem ('s Gravenhage); E. van Suchtelen ('s Gravenhage); A. Thiebout (Schiedam); A. Zeegerman (Leiden) en den heer T. U. de Vries (Hilversum).

Tot de vooropleiding 1928/29 zijn toegelaten de volgende dames aan de O. L. B. achter elks naam vermeld: H. van Aernsbergen (Nijmegen R. K.); W. A. Allan (Amsterdam); N. M. A. Altink (Rotterdam); L. C. Bakker (Haarlem); N. J. Beije (Rotterdam, Leeskab.); L. P. C. Blankert (Deventer); A. M. Cladder-Kramers (Apeldoorn); J. Daane (Rotterdam, Leeskab.); D. Duyvis (Amsterdam); C. van Dijk (Kampen); A. Dijkstra ('s Gravenhage); M. Gijzels (Sittard R. K.); C. A. M. van Haeren ('s Hertogenbosch R. K.); J. C. Hillemondsberg (Schiedam); B. Houben (Nijmegen R. K.); D. Hoynck (Eindhoven R. K.); A. Kingma Boltjes (Utrecht); R. Kortman (Eindhoven R. K.); G. H. A. Krans (Kampen); M. Lazonder (Kampen); A. M. Lebrecht (Dordrecht); W. S. Leeuwe (Amersfoort); M. M. Loué (Rotterdam, Leeskab.); M. R. van der Muelen (Amsterdam); M. Notermans (Eindhoven R. K.); G. C. Noyon (Apeldoorn); M. E. Omta (Bussum); J. M. Paré (Schiedam); A. de Pernasse Mouwen (Eindhoven R. K.); A. E. Ruysch van Dugteren ('s Gravenhage); F. J. A. Rijnierse (Haarlem R. K.); A. Saveur (Zeist); G. Siemens (Utrecht); C. C. Smelik (Amsterdam); M. A. Sobels (Leiden); Th. S. M. Teengs (Zeist); J. van der Tempel (Schiedam); M. C. Vonk (Deventer); W. Zeeman (Bussum) en de heer J. J. A. Merks ('s Gravenhage R. K.).

De secretaresse: E. DE CLERCQ.

BIJ HET 25 JARIG BESTAAN DER OPENBARE LEESZAAL TE GRONINGEN

Zaden van planten waaien over en verspreiden de plant. Zóó is 't ook met denkbeelden. 't Was anders wel een verre reis, die het denkbeeld, dat er een Openbare Leeszaal in Groningen zou worden opgericht, ondernam: van Dordrecht naar Groningen.

Twee bewoners van Dordrecht, de heeren dr. A. W. van Geer en mr. P. J. F. H. van de Rivière, vestigden zich in onze stad, ze propageerden de stichting eener Openbare Leeszaal met veel talent, en den 9^{en} Mei 1903 werd de Vereeniging opgericht. Men talmde niet. Reeds den 7^{en} October van dit-zelfde jaar werd het gebouw feestelijk geopend. Voorzitter was de heer Mr. P. J. F. H. van de Rivière; de heer J. W. G. van Haarst, directeur der Universiteitsbibliotheek, stelde zich beschikbaar als bibliothecaris. Deze functie vervulde hij anderhalf jaar lang. Reeds den 15^{en} Februari 1905 kon met de uitleening worden begonnen. De ruim 600 leden, die de Vereeniging toen telde, draafden echter nog niet bijster, om een boek mee naar huis te nemen; in 1905 werden ruim 1200 boeken uitgeleend, d.i. 2 per lid. In 1909 bedroeg dit aantal reeds ruim 14000, maar... van de ruim 1800 leden maakten slechts ruim 800 van de uitleening gebruik. Het Bestuur (voorzitter de heer J. E. Scholten) moet toen wel van een buitengewoon optimisme bezielde zijn geweest, want in de eerste plaats besteedde men de ruim f 400.—, die men in 1909 voor boeken en tijdschriften beschikbaar kon stellen, niet alleen voor de gemakkelijk-uitleenbare romans, doch men legde door den aankoop van wetenschappelijke en dikwijls dure boekwerken den grondslag voor een bibliotheek, die in later jaren voor duizenden en duizenden van groot cultureel belang zou blijken te zijn. Tegelijkertijd stelde men een maatregel vast, die weliswaar het uitleencijfer zou drukken, wanneer men dit met dat van andere leeszaalen vergeleek, doch die voor de Groningsche leeszaal een belang-

rijk voordeel heeft opgeleverd en zal opleveren: men bepaalde, dat ieder lid niet meer dan één boek, hetzij een roman, hetzij een wetenschappelijk werk, mocht medenemen. Men kan in 't algemeen over de wenschelijkheid hiervan twisten, doch voor de Groningsche leeszaal, die lange jaren in een nauwe omgeving heeft moeten werken, heeft deze maatregel toentertijde alle goeds opgeleverd. Waar in ruimer gebouw na 1923 de uitleening steeds steeg, heeft hij ertoe bijgedragen, dat met beperkt personeel het bedrijf kon worden gevoerd, en dientengevolge het boekenbudget, d.w.z. bibliotheek-uitbreiding, niet in die mate behoefde te lijden als anders het gevolg zou geweest zijn van de omstreeks dat jaar begonnen vermindering van het Rijkssubsidie. Toch moet de lezer zich de uitleening bij dit „één boek” systeem niet al te gering voorstellen; in 1927 bedroeg deze het cijfer van bijna 150.000 *aan ruim 5.000 lezers*. Juist deze bibliotheekvorming, die niettegenstaande onze betrekkelijk geringe inkomsten ter hand kon worden genomen, heeft ertoe meegewerkt, dat het aantal lezers zoo groot is geworden en dat het verhoudingscijfer van 't aantal leden en aantal lezers sinds de oprichting aanmerkelijk is gestegen. Bedroeg het percentage lezers in 1900, vergeleken met het aantal leden, nog ruim 42, dit was in 1927 niet minder dan ruim 91. In 1909 steunden dus 58% der leden de Leeszaal, zonder er ooit gebruik van te maken; zij beschouwden de instelling als nuttig, doch vonden het niet de moeite waard, er zelf te komen; maar bij de vooruitgang van het karakter der bibliotheek, werden hoe langer hoe meer leden bij de uitleening betrokken, zoodat in 't afgelopen jaar slechts 9% der leden geen boek mee naar huis namen.

We mogen met gerustheid beweren, dat de Openbare Leeszaal te Groningen populair is bij de bevolking. In het uitleenbureau is het altijd een lust te zien, hoe allerlei categorieën van lezers met al hun bijzondere lectuur-verlangens naast elkaar staan. De man, die ernstige studie maakt over een bepaald onderwerp, en boeken noodig heeft, die hem onontbeerlijk zijn, wordt door een der assistenten geholpen; daarna is een ander aan de beurt, die onverschillig weg een

boek van de tafel pikt, dat hem voor ontspanning goed toelijkt. Over 't algemeen echter hebben wij te doen met een ernstig, intelligent publiek, weinig-breedsprakig, weinig-mededeelzaam, doch er is bij nadere kennismaking eer mee te behalen. Als het u eenmaal kent, schenkt het u rijkelijk vertrouwen, en voor een man van het vak is het waarlijk een genot, het te mogen bedienen.

Wie over den bloei der Groninger leeszaal na-denkt, zal allerlei factoren vinden, die tot dien bloei hebben bijgedragen; de aankoop van goede boeken sinds het begin, het één-boek-uitleensysteem, zelfs gehandhaafd in de dagen, dat de uitleening gering was; het doeltreffende en zuinig beheer van de verschillende besturen; doch ook komt in aanmerking het feit, dat Groningen bij uitstek geschikt was, om er een Openbare Leeszaal te vestigen.

Het spreekt vanzelf, dat zoowel in de gemeenten aan den rand der stad als in de zich-uitbreidende volkswijken al spoedig het verlangen naar uitleenbibliotheken, geleid door de Openbare Leeszaal, ontstond; in Eelde-Paterswolde stichtte men een klein leeszaaltje, dat door Groningen geregeld van lectuur werd voorzien: een filiaal, het oudste in den lande. Al spoedig volgde de stad. De „Maatschappij tot Verbetering van Woningtoestanden" kon eenige uren in de week haar kantoor in 't Noorden van de stad aan ons afstaan: daar worden ruim 11.000 boeken per jaar uitgeleend, een cijfer, dat uit-drukt, hoe-zeer „onze bibliotheek" bij de bevolking dier wijk in den smaak valt; in opkomst zijn thans twee correspondentschappen, beide in het Oosten der stad gelegen („Het Witte Dorp" en „'t Kooijkerplein"), beide centra voor volkrijke buurten. Verschillende arbeiders-vereenigingen hebben zich gecombineerd, om voor uitleening van boeken uit de Leeszaal zorg te dragen; ook betrekken eenige kluften van de Nederlandsch Hervormde Gemeente lectuur van onze inrichting. 't Belangwekkendste — zij 't niet het grootste — correspondentschap is echter dat van de „Droge Kroeg", een instelling, die tracht maatschappelijk-afgedwaalden of hen, die 't dreigen te worden, op den goeden weg te brengen. Hier helpt de Openbare Leeszaal dus mede

aan werk van hooge, sociale orde. Wij mogen bij de vermelding van al dezen arbeid niet nalaten het Groningsch gemeentebestuur dank te zeggen voor de ons verleende hulp. De snelle vooruitgang der Leeszaal maakte een anderen, snellen vooruitgang noodzakelijk; n.l. die der verleende gemeentelijke subsidiën. De gemeente is begonnen, met niets te geven. Ik weet trouwens niet, of er in 1903 om subsidie is gevraagd. Doch in 1906 begon de subsidie-verleening.... met f 500.— per jaar, en met die f 500.— heeft de Leeszaal zich tot 1910 gered. Toen kon het niet langer. Een vereeniging van zóó algemeen nut, die een bibliotheek ten behoeve der burgers eener gemeente sticht, kon met zóó geringe middelen niet aan de eischen van de bevolking voldoen, en met snelle sprongen ging de subsidie omhoog. Thans bedraagt zij f 15600.— per jaar. Toch kunnen wij ons voorstellen, dat het Gemeentebestuur op zijn beurt ook verplichting jegens onze instelling gevoelt. Herhaaldelijk zijn er vroeger stemmen opgegaan, die hebben gevraagd de exploitatie der Leeszaal van gemeentewege te doen geschieden; dat een particuliere vereeniging deze taak op zich heeft genomen zal velen, die aan de geopperde voorstellen slechts in uiterste gevallen hun goedkeuring zouden hebben gehecht, hebben voldaan. Terugziende naar den tijd, dat deze kwestie aan de orde was, kan ik mij niet aan den indruk onttorsten, dat de toenmalige voorstanders der gemeentelijke exploitatie meenden, dat de groei der Leeszaal bij verre na niet in verhouding stond tot de geldmiddelen, waarover de vereeniging beschikte. Vooral dreigde een tekort aan ruimte. In 1923 is hierin een doeltreffende verbetering gebracht: de Gemeente stond een belangrijk bedrag toe ter verbouwing der inrichting, welke verbouwing onder architectuur van de firma Kazemier en Tonkens op waarlijk-doeltreffende wijze is geschied. Zelfs als men rekening houdt met het feit, dat een bibliotheek snel groeit, kan men zeggen, dat de beschikbare ruimte voor ettelijke jaren voldoende is.

Rest nog de vermelding van het feit, dat de Groningsche leeszaal, aangesloten bij den Bond van Openbare Leeszaalen in de Provincie Groningen, verscheiden plaatsen ten platte-

lande van lectuur voorziet; in 1927 waren correspondent-schappen onzer Leeszaal gevestigd in Den Ham, Den Horn, Aduard, Zuidwolde, Bellingwolde, Westernieland, Thesinge, Winsum, Zuidhorn, Tuindorp Onnen, Marum, Garnwerd en Ezinge. Ook dient nog te worden vermeld, dat een vijftal jaren geleden de Leeszaal nauw bij de opleiding van Leeszaal-personeel werd betrokken, doordat de Centrale Vereeniging voor Openbare Leeszalen en Bibliotheken een harer assistents-cursussen in Groningen vestigde.

Het spreekt vanzelf, dat vele personen in den loop der tijden, hebben bijgedragen tot den bloei der instelling. Niemand zal het mij euvel duiden, als ik slechts één naam vermeld; dien van mijn voorgangster, mejuffrouw J. Visscher. Slechts weinigen weten, wat de Groninger leeszaal aan haar te danken heeft. Zij heeft door haar ontwikkeling en haar kennis van boeken, haar beschaving en fijngevoeligheid, de leeszaal mede door de moeilijke jaren heen-geholpen. Zij is bescheiden op den achtergrond gebleven, doch ingewijden weten, wat de Leeszaal aan deze vrouw van beteekenis, die zoo stil haar weg ging, te danken heeft.

J. COHEN.

CLASSIFICATIE VOOR JEUGD-BIBLIOTHEKEN

Bij den opzet van een Jeugd-Bibliotheek is het van belang, met een indeeling te beginnen, die rekbaar genoeg is voor latere uitbreiding. Wie met ons dagelijks de nadeelen voelt van een opzet, waarbij dit punt te licht geteld is, zal begrijpen, hoe we ertoe komen, eens te probeeren, een aan bepaalde eischen beantwoordende indeeling te zoeken.

Deze zal rekbaar en voor kinderen zelf overzichtelijk moeten zijn. Zij zal moeten dienen voor schikking van de boeken in de kasten en voor een gedrukten catalogus.

Eerst beginnen we te kijken naar de indeeling van Jeugdbibliotheken in andere steden en landen. Deze indeelingen verschillen niet alleen naar mate de boekerij grooter is, maar vooral door de opvatting van het doel van het Jeugd-Bibliotheekwerk. Dit doel is, de Jeugd:

- 1° in aanraking te brengen met de beste en mooiste boeken.
- 2° boeken te leeren lezen en gebruiken.
- 3° te oefenen in zelfstandig bibliotheek-gebruik.

Wie voornamelijk deze 3^e factor laat spreken, zonder genoeg rekening te houden met kinderlijke bevattelijkheid en — aard, zal komen tot een inrichting van Leeszaal of Bibliotheek voor Jongeren, als ware het de eerste kennismaking met een Openbare Leeszaal in het klein; d. w. z. met een systematische catalogus in termen en uiterlijk gelijkend op die voor volwassenen, maar met kinderboeken erin, dus ingericht als een poppenhuis, een speelgoed-trein.

Van dit speelgoed is veel te leeren, maar de elementaire bouw ontgaat 10 à 11-jarigen geheel; en zooals het gaat met speelgoed, waarvan je niet weet hoe het werkt, je scharrelt er wat mee, en als het niet gelukt het aan den gang te krijgen, leg je het onvoldaan op zij.

Een voorbeeld van dit uiterste is de „Guide for Young Readers” uit Glasgow, waarin voor kinderen de Dewey-classificatie tot in zes cijfers verwerkt is met de Fiction er tusschen door. Bij geen titel staat vermeld, op welken leeftijd het boek

gelezen kan worden. In Engeland beschouwt men deze Guide als de beste classificatie voor Jeugd-boeken. De indeeling is dezelfde als die voor volwassenen en geeft aanleiding tot de wonderlijkste groepeeringsen. We kunnen dezen opzet niet anders zien, dan als een te hooge kapstok, waar kinderen zelf in 't geheel niet bij kunnen. Eerder is hij een raadsman voor den bibliotheek-„ambtenaar", die de boeken zelf niet kent.

Waar vindt hij b.v. alle verhalen over smokkelaars en struik-roovers bij elkaar? — Onder 343.4: Crime and punishment in special countries, met nog eens uitgeschreven, in welk jaar en streek die rooversgeschiedenissen spelen. Bij deze afdeeling, Law (340), zal een *jongen* vergeefs zoeken om iets te weten te komen over de wetten van het land, b.v. de Magna Charta.

Wil een meisje een kostschool-verhaal uitzoeken, dan staat daarbij in het duidelijke en uitvoerige register: 372, en onder 372 vindt zij alle kostschool-verhalen. Maar naar den inhoud van deze boeken te oordeelen, zal zij slechts een heel uiterlijk verband vinden met de groep „Opvoeding" waarbij dit boek behoort.

Dat Kingsley's „Waterbabies" verdwaald is onder Animal habits &-behaviour, van Long geen boeken aanwezig zijn, evenmin als Niels Holgerson, zal wel op een vergissing berusten, maar de geest van dit werk staat ver van ons af. Mogelijk kan de samenstelling, die kennelijk door knappe bibliotheek-technici is uitgevoerd, maar die ons voor gebruik door jongeren stellig ongeschikt voorkomt, toch op weg helpen om tot klaarheid te komen over de eischen, waaraan een Classificatie voor jongeren dan *wel* moet voldoen.

Zou een Jeugd-bibliotheek werkelijk goed doen, zich geheel in te richten naar voorbeeld, of liever, in navolging van die voor volwassenen? Is dat de manier om jongeren aan het gebruik ervan te wennen?

Wij zoeken geen klapper voor den bibliotheek-assistent op de afdelingen, die hij op den duur heeft leeren gebruiken, maar een duidelijke, overzichtelijke indeeling, waar kinderen zelf steun aan hebben, eenvoudig en logisch genoeg, om hen vóór hun 15de jaar op weg te helpen.

De eischen voor overzichtelijkheid zijn:

1° minimum aantal hoofdgroepen, die elk een afgerond geheel vormen.

2° aanpassing aan kinderlijke begrippen.

3° korte duidelijke notatie (cijfers komen ons 't geschikst voor).

Bestond er een systeem, dat voldeed aan onze eischen en behoeften, dan zouden we dit zeker onveranderd laten.

Maar tot nog toe is dit niet gevonden. Zoo heeft de volledige Dewey te weinig plaats voor Geschiedenis en Landen en volken (en nog wel heelemaal achteraan!). In de praktijk wordt in Geschiedenis meer gezocht bij de tijdvakken dan bij de landen (vermoedelijk gevolg van ons onderwijs). Ontwikkeling der techniek en de aard van lectuur, die daarover bestaat en verschijnt voor jongeren, ook in aansluiting met het ambachtsonderwijs, vraagt andere groepeerings in deze rubriek. Cutter heeft te veel hoofd-afdeelingen.

Willen we kinderen op gang helpen, dan moeten we voor hen iedere hinderpaal tot wat zij zoeken wegnemen, en hun een wegwijzer toonen, die aan *hun* gedachtenwereld tegemoet komt.

In die wereld nemen Geschiedenis en Aardrijkskunde, beïnvloed door onderwijs, tot het 14^e jaar een veel meer voor-aanstaande plaats in dan Letterkunde, om niet te spreken van Wijsbegeerte, waarmee de meeste bestaande systemen beginnen. Een kind van 11 jaar zal dan ook Geschiedenis en Landen en volken op een eereplaats of eerste plaats verwachten.

Kan hij dit ineens vinden, dan zal hij dadelijk probeeren daarna boeken over andere onderwerpen te zoeken; b.v. Natuurkunde; m. a. w. vastknoopende aan de vakken, die hij kent, waar hij *eenig begrip* van heeft, zal hij gebruik zoeken te maken van de boekenverzameling.

Zou een jongen niet een voorbereiding noodig hebben in dezen zin, eer hij kennismaakt met een boekenschat voor volwassenen en haar indeeling?

Een jongen van 10 jaar valt over: „Philosophie” of „Wijsbegeerte”, als hij daar een indeeling mee ziet beginnen, (hoewel er haast geen boeken over zijn), een jongen van 15 jaar niet meer.

Door oefening in het gebruik van een overzichtelijke Jeugd-Bibliotheek zal een 15-jarige niet meer zoo'n *heel* groote stap behoeven te doen, eer hij een catalogus van een Openb. Leesz. of Vak-Bibliotheek gebruiken kan. Hij verwacht daar andere boeken en zal bij eerste kennismaking beginnen met uit te zien naar de indeeling, of die nu van cijfers in letters verandert of omgekeerd.

Met deze aanwijzingen zullen we met het opbouwen van een nieuw systeem rekening moeten houden. Wat de hoofdgroepen daarin betreft, zullen, behalve „*Geschiedenis*”, en „*Landen en Volken*”, ook „*Bezigheden in huis en in de open lucht*” een hoofdgroep moeten vormen, waartoe zoowel huis-vlijt en handwerken, als voordracht, tooneel, spel en sport gerekend kunnen worden. De onderverdeeling van de hoofdgroep „*Techniek*” zal moeten aanpassen aan ambachts- en vakopleiding.

Zou de Dewey-cijfer (d. i. tientallige) -indeeling, maar niet verder gaande dan drie cijfers, daarbij voor jongeren het overzien van het systeem niet vergemakkelijken?

We zijn overtuigd, dat er lezers zijn, die ons met hun onderzoek en ervaring voorthelpen kunnen. Door samenwerking hopen we te komen tot een classificatie, die ook voor andere Jeugd-Bibliotheken bruikbaar is.

Kralingen, Augustus '28.

P. LEDEBOER.

VAKLITERATUUR

Catalogus van Academische Geschriften in Nederland en Nederlandsch Indië verschenen. 4e jaargang, 1927. Uitg. v. d. Ned. Vereen. v. Bibliothecarissen (verkrijgbaar bij het Uitgeversfonds der Bibliotheekvereenigingen, Bilderdijkstraat 3, den Haag), prijs f 0.75, eenzijdig op dun papier gedrukt f 1.— (voor leden der Ned. Ver. v. Bibl. f 0.60 en f 0.80).

De 4e jaargang van deze nuttige lijst, wederom bewerkt door de beheerders der Utrechtsche Universiteitsbibliotheek, geeft op dezelfde wijze als vorige jaren de volledige opgave aller aan onze hoogeschoolen verschenen publicaties. De verschillende deeltjes hebben een doorlopende pagineering, ditmaal van blz. 73—102; na een aantal jaren kan men zoodoende het geheel als één boek van registers voorzien en tezamen binden. Voorloopig heeft ook dit gedeelte wederom zijn eigen alfabetisch naamregister.

Catalogus van tijdschriften en periodisch verschijnende publicaties, aanwezig in de Centrale Boekerij van de Koninklijke Vereeniging „Koloniaal Instituut” te Amsterdam. Uitg. van het Koloniaal Instituut, Amsterdam 1928. 112 blz. prijs f 1.25.

Op 105 bladzijden bevat dit boekje de volledige lijst van het bezit aan tijdschriften van het Koloniaal Instituut. Het is een alfabetische titelcatalogus. Zeker is dit een zeer uitgebreide en op haar gebied in ons land wel eenige verzameling van titels. De lijst zal vaak ook voor bibliografische nasporingen nut hebben en voor andere bibliotheken aldus groot gemak geven. Daar de Bibliotheek ook uitleent op schriftelijke aanvraag heeft de catalogus bovendien ook het praktische nut dat men in andere bibliotheken hieruit ziet wat men aan het Koloniaal Instituut kan aanvragen.

J. L. Blonden, *Catalogus van de Incunabelen van de Openbare Stadsbibliotheek van Maastricht.* Verkrijgbaar aan het Gemeente-archief Maastricht, Vrijthof 47. [1928]. 19 blz.

De archivaris-bibliothecaris van Maastricht heeft in dit boekje een alfabetische titellijst gegeven van de 73 incunabelen die zijn boekerij bezit. Buiten dit getal zijn er nog 8 opgenomen, die weliswaar aan de bibliotheek moeten toebehooren, doch daar sedert een reeks van jaren worden vermist. De beschrijvingen zijn kort en steeds voorzien van verwijzingen

naar Campbell, Hain en Brunet. Naast de thans vorderende uitgave van den grooten Gesamtkatalog der Wiegendrucke zullen dergelijke inventarisaties van afzonderlijke bibliotheken steeds hun belang behouden.

J. L. Blonden, *Bibliotheek en archief der Gemeente Maastricht onder het beheer van J. M. Nuyts (1898—1916)*. Verkrijgbaar aan het Archief der Gemeente Maastricht, Vrijthof 47. [1928]. 14 blz. m. portr.

In dit geschriftje geeft de schrijver een overzicht van de werkzaamheden van een zijner voorgangers, Kapelaan Nuyts, die 3 Juni van dit jaar op 82-jarigen leeftijd overleed. Dit waardeerende en tegelijk volkomen zakelijke bericht over hetgeen in de aangeduide periode en de volgende jaren door den overledene voor bibliotheek en archief werd gedaan, is tevens een bijdrage tot de geschiedenis van deze instelling.

Iconographie de l'Imprimerie et du Livre. Paris, Rue Suger 7. 1927. 208 blz. 4° en talrijke platen. Prijs voor het buitenland 85 francs.

Dit lijvige en groote boek is eigenlijk een uitgebreid Kerstnummer van het „Bulletin officiel“ der „Union syndicale des maitres imprimeurs“. Het geeft een groote prentenverzameling, die de geheele ontwikkeling der handschrift- en boekenproductie illustreert. Behalve enkele fantastische en niet erg fraaie teekeningen, bevat het een schat van goede reproducties naar oude houtsnedes, gravures en enkele miniaturen, alle voorstellingen van schrijvers, geleerden en drukkers in hun werkzaamheid, ex-librissen, drukkersmerken en allegorische of symbolische verheerlijkingen van het boek en het boekenbedrijf. De onderschriften wijzen de herkomst van elke afbeelding aan en geven aan het geheel documentaire waarde en historisch belang. De tekst van de hand van Louis Morin heeft geen wetenschappelijke pretenties; hij schrijft als een gemoedelijk verteller die een groote verzameling mooie lantaarnplaatjes heeft te vertoonen. Kritiek daarop geeft geen pas; wie niet luisteren wil kan alleen de plaatjes bekijken. Maar het is ongetwijfeld heel opwekkend en onderhoudend. Als er na afloop gelegenheid was voor vragen en opmerkingen, zou ik er op willen wijzen, dat het op afb. 87 niet Mercurius maar Minerva is die, zooals het behoort, de aegis in de hand houdt, waaronder de drukvorm gaat stralen (blz. 41), en dat het „bâtiment aux vastes proportions“ op den achtergrond van afb. 80 geen „établissement d'enseignement supérieur“ voorstelt (blz. 40), maar het Haagsche Buitenhof, en dat de vogel in den boom op afb. 82 de Haagsche ooievaar is (blz. 37) en niet zomaar een kraanvogel die de wacht houdt, waardoor de heele verklaring van dit drukkersmerk (op blz. 40) wel een beetje gezocht en onwaarschijnlijk lijkt. Op deze wijze zou er nog wel meer zijn op te merken, wat echter niet op-

weegt tegen het genot om deze heele plaatjesverzameling bijeen te hebben. Het tweede gedeelte van het dikke boek bevat voorbeelden van allerlei procédés van reproductietechniek, waaruit blijkt dat men in Frankrijk ook op dit gebied naar verfijning en volmaaktheid streeft. Voor typografen en liefhebbers van boekkunst en geschiedenis is het ongetwijfeld een mooi en prettig prentenboek.

C. van Pruissen. *Het Bindwerk voor de Openbare Leeszaal en Bibliotheek*. Leeszaalwerk n°. 11. ('s Gravenhage 1928). 20 blz. m. ill. prijs 40 cent.

Dit nieuwe nummer in de bekende reeks der Centr. Ver. v. O. L. B. sluit aan bij het voorgaande. Evenals dit heeft het een praktische taak te vervullen bij de assistentscursussen. De schrijver, zelf binder der O. L. B. te Utrecht en leider van de oefeningen in dit vak aan den Utrechtschen cursus, heeft trouw te boek gesteld, wat hij aan de leerlingen pleegt te wijzen en te leeren. „Demonstratie dezer werkzaamheden door een vakman is voor goed begrip van het hier geschrevene onmisbaar”, zegt de schrijver in zijn kort woord vooraf. Het pleit voor de helderheid van zijn geschrift, dat men er met zijn uiteenzetting en duidelijke teekeningen zelfs zoo al aardig wat van kan begrijpen.

L. Simons. *Waarom lezen wij boeken?* Amsterdam z. j. 16 blz.

Deze kleine brochure bevat een lezing van den leider der wereldbibliotheek, die tevens een warm voorstander is van de openbare leesalen. Zijn en ons streven is: de menschen leeren boeken te waardeeren, om voor hen de boeken tot een gewenscht en bereikbaar genot te maken. Dat dit een verrijking geeft van blijvender waarde, dan die van de vele dagelijksche en voorbijgaande genietingen, waarvoor een ieder meer of minder tijd en geld over heeft, — wie van ons zal het betwijfelen? De heer Simons heeft er een overredend pleidooi voor gehouden; wij mogen bijdragen om dit onder de menschen te brengen, daar de uitgeefster een aantal exemplaren op aanvraag voor Openbare Leesalen beschikbaar stelt ter verspreiding, zooals reeds op het omslag van het Juninummer van Bibliotheekleven bekend werd gemaakt.

F. K.

Dr. J. C. VAN SLEE

Dr. van Slee heeft ontslag gevraagd als bibliothecaris van de Athenaeum-bibliotheek te Deventer na lange welbestede jaren.

Voor ons, Openbare Leeszaalambtenaren vertegenwoordigt Dr. van Slee, de krachtige 87-jarige, de oudere generatie van het bibliotheekvak... of mogen wij, Leeszaalmenschen ons niet in één adem noemen met u, wetenschappelijker bibliothecarissen?

Vergun het mij, stadgenoot en collega van lageren rang — gedachtig aan het congres in Arnhem, waar de Heer van Slee de nestor der verzamelde debatteerende en dineerende feestgenooten was.

Ouder is onze nestor in de tusschenliggende jaren niet geworden. Z'n belangstelling is nog even levendig, z'n geest nog even slagvaardig!

De Heer van Slee kwam in Deventer als predikant in 1890 en vervult sinds 1892 de functie van bibliothecaris van de Athenaeum-bibliotheek. We kunnen ons die niet voorstellen zonder haar bibliothecaris, die de geheimen kent der blokboeken, der incunabelen, van de oude boekbanden — van de vele laden en kasten met platen en papierrollen — geheimen waarvan hij gaarne vertelt aan jongere discipelen, die er belangstelling voor toonen.

Ik zou niet graag op me nemen om het werk van Dr. van Slee ¹⁾ te bespreken of een overzicht te geven hoeveel zeldzame boeken en handschriften onder zijn leiding verzonden werden naar heinde en ver. De lof voor den geleerde laat ik aan meer bevoegden over.

Wel weet ik, dat de bibliothecaris gul en prettig de zaken afdoet — al is er wel eens een tikje minachting merkbaar voor dat soort menschen, die we ook in de O.L. kennen, die... „de volgende week” een lezing moeten houden over „Deventer in vervlogen eeuwen” en niet beter weten te doen dan te trachten bij den bibliothecaris van de Athenaeum-bibliotheek hun nog volkomen leeg lichtbronnen te vullen.

Wij, O.L.-menschen vergeven zooiets gauwer, behooren wel eens zelf bij de genoemde soort, al hopen we er de goede kant van te vertegenwoordigen.

Ik herinner me nog het aanstekelijke enthousiasme waarmee de biblio-

1) Van den Heer van Slee verschenen o. a.:

De Kloostervereeniging van Windesheim, een filiaalstichting van de Broeders van het gemeene leven. 1874.

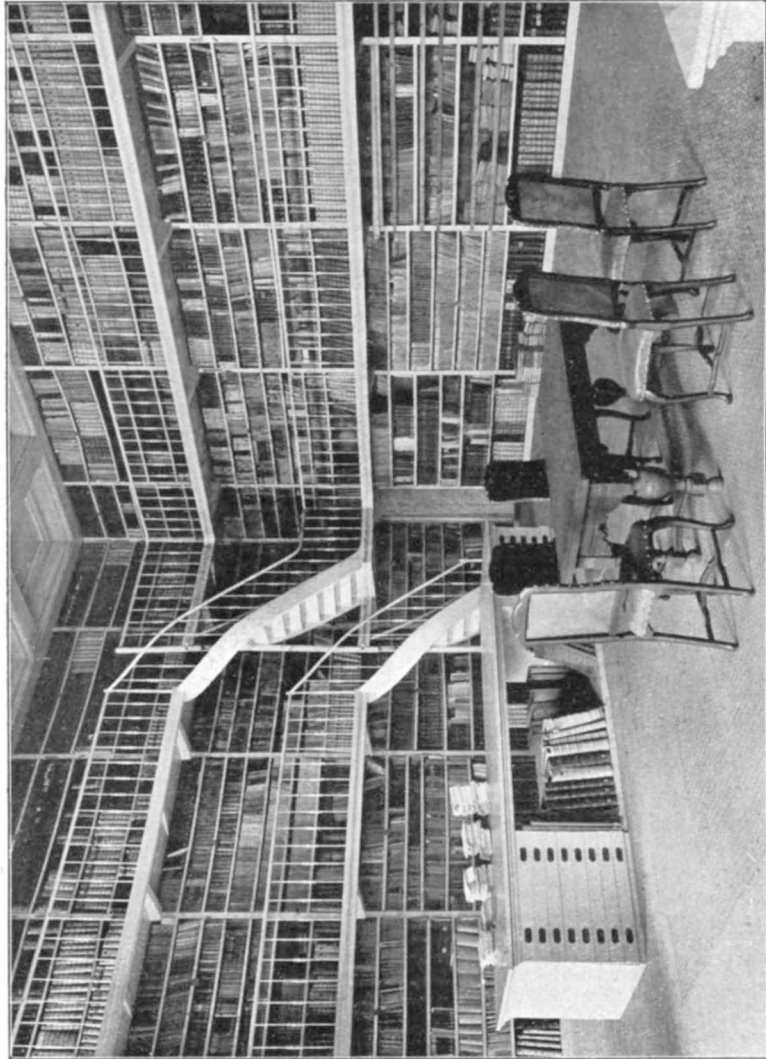
De Rijnsburger collegianten. 1895. (Verhandel. v. Teylers Gen.).

Adriaan Florisz. van Utrecht, de eenigste Nederlandsche Paus. (Populair wetensch. Nederland).

Geschiedenis van de Athenaeum-Bibliotheek. 1907. (Overdruk uit het Tijdschr. van Boek en Bibliotheekwezen).

De gereformeerde gemeente van Deventer in de eerste 40 jaren na haar wederoprichting. 1926.

Wendelmoet Claesdochter van Monnikendam. 1927

DEVENTER, ATHENAEUM-BIBLIOTHEEK.

thecaris aan Deventer dames en heeren — leeken in de zalen van de bibliotheek — de platen toonde van het Breviarium Grimani in de bekende reproductie, zoo juist door de bibliotheek aangeschaft en voor die gelegenheid uitgespreid op lange tafels. Daar in die hooge, vrij kleurlooze zalen boven het stadhuis met de rijen boeken boven elkaar is het terrein van Dr. van Slee.

Beneden vergaderen de steeds democratischer wordende vroede vaders van het stadje — boven heerschen bibliothecaris en archivaris over de schatten, waarvan de kostbaarste dateeren uit den tijd, toen Deventer nog een centrum van middeleeuwsch intellect en vroomheid was.

„That old gentleman must be a librarian” zei ongeveer 15 jaar geleden een mij bekend Engelschman — zonder iets van Dr. van Slee af te weten.

Sinds eenige jaren is de Heer van Slee ook buitenman. Alle dagen als hij in de bibliotheek geweest is kunt ge den energieke ouden heer terug zien wandelen naar het station en het kleine treintje nemen naar Diepenveen, waar in het fleurige buitenhuis den onvermoeibare weer nieuw werk wacht en ook zeker wachten zal voor de jaren, dat hij bibliothecaris in ruste zal zijn. Wel niet naast — maar toch dicht bij de plaats, waar de nonnen van Diepenveen het moeras bewoonbaar maakten en het klooster bouwden, waarvan de handschriften berusten op de Athenaeum-bibliotheek.

L. STOFFEL.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Deventer. — In de Openbare Leeszaal is 24 Sept. een tentoonstelling geopend: Oud en nieuw stedenschoon. Er zijn voornamelijk foto's en penten van Oud- en nieuw Deventer. Ook van oude bouwstijlen en van nieuwere richtingen der bouwkunde worden enkele mooie voorbeelden getoond. De Haagsche en de Utrechtsche Leeszaal stonden foto's en boeken-materiaal af, terwijl de Lichtbeelden-vereeniging ¹⁾ een prachtige collectie platen ter beschikking stelde. Ook zonden eenige architecten foto's van hun werk. De tentoonstelling blijft tot 6 October geopend.

Roosendaal. — Begin September werd het nieuwe gebouw van de R. K. O. L., gelegen aan de Markt, na de plechtige inzegening, in gebruik genomen. — Links van de breede marmeren gang bevinden zich twee

1) De Lichtbeelden-vereeniging (Singel 289—293, Amsterdam) is genegen uit haar bijzonder mooi en wetenschappelijk ingedeeld platen-materiaal aan Openbare Leeszaalen tegen betaling in bruikleen af te staan.

zalen voor de uitleening; rechts een studiezaal en een ruime krantenzaal, door glazen deuren van elkaar gescheiden. — Op de eerste verdieping bevinden zich bestuurskamer en vergaderzaal, benevens conciergewoning.

Bij gelegenheid van dit heugelijk gebeuren gaf het bestuur een gedenkboek uit, waarin door verschillende bevoegde autoriteiten de noodzakelijkheid van opvoedende lectuur wordt verdedigd en het leeszaalwerk in het juiste daglicht wordt gesteld.

Vlaamsch bezoek. — Een gezelschap van 28 dames en heeren, bibliothecarissen in verschillende plaatsen in Vlaanderen, leden van de Vlaamsche vereeniging van bibliothecarissen, bij welk gezelschap zich eenige vertegenwoordigers uit onderwijskringen, die belangstelling voor het bibliotheekwerk voelen, hadden gevoegd, heeft in de afgelopen maand onder leiding van den welbekenden Antwerpschen schrijver en bibliothecaris, Lode Baekelmans, een vierdaagsch bezoek aan ons land gebracht. Een bezoek per toeristenauto met halten te Breda, Dordrecht, Rotterdam, 's Gravenhage, Amsterdam, Zaandam — voor de afwisseling een bezoek aan Marken — voorts Hilversum, Utrecht en 's Hertogenbosch.

PERSONALIA

Gouda. — Aan de binnenkort te openen O.L. is benoemd tot directrice Mej. A. J. Verwaal, assistente aan de O.L. te Alkmaar (Directeursdiploma 1927).

Haarlem. — Tot hoofdassistentente aan de Bibliotheek van Kunstnijverheid is benoemd Mej. N. D. Klercq (assistentsdiploma Utrecht 1926, directeursdiploma 1927) en tot assistente Mej. J. E. Andreas (assistentsdiploma Utrecht 1928).

Leiden. — Bij Kon. besluit van 15 September is de eermedaille der Oranje-Nassau orde in goud toegekend aan P. J. Oostveen, bibliotheekbeambte bij de Rijksuniversiteit.

Veendam. — Benoemd met ingang van 1 Nov. a.s. tot directrice aan de O.L., als opvolgster van Mej. A. van Konijnenburg, die tegen dien datum ontslag aangevraagd heeft, Mej. A. A. de Boer, directrice der O.L. te Steenwijk (Directeursdiploma 1924).

Winterswijk. — Benoemd tot assistente aan de O.L.B. met ingang van 1 October mej. A. C. Verkerk te Utrecht (assistentsdiploma Nijmegen 1927), tijdelijk werkzaam aan de O.L.B. te Zeist.

EEN PIONIER

Onze Leeszaal-beweging is nog een jonge beweging, — zó jong dat gepensionneerden tot nu toe in onze rijen nog niet voorkwamen! Nu dan ook *Mej. Anna van Konijnenburg* met der daad onze pensioensregeling gaat inwijden, willen wij daarbij een ogenblik stilstaan.

Mej. van Konijnenburg is een van onze pioniers. Zij stamt uit een tijd, toen voor het Leeszaalwerk in Nederland de wegen nog gezocht moesten worden, — toen er van opleiding nog geen sprake was! Dit weerhield haar echter niet om, op latere leeftijd reeds, ons vak te kiezen. Met de haar eigen scherpe opmerkingsgave wist zij zich in Engeland en aan Nederlandse leeszaalen de nodige vakkennis eigen te maken. Toen Jhr. Mr. Dr. van Beresteyn in 1913 haar benoeming aan de nieuwe O. L. te Veendam bewerkte, vond hij in haar niet alleen een goed-onderlegde kracht, maar bovendien een waardig partner in geestdrift en werktempo! En zo is het geweest in al die jaren, dat Mej. van Konijnenburg op haar post gebleven is. Zeker is het voor een belangrijk deel aan haar te danken, dat de O. L. te Veendam heden ten dage bekend staat als een van de besten onder onze leeszaalen in de provincie. Van het grootste gewicht was daarbij, dat Mej. van Konijnenburg zich nooit te oud of te flink voelde om te leren. Wanneer zij uit haar Noordelijke uithoek naar het Zuiden afdaalde, werd er in 't voorbijgaan altijd een ontdekkingstocht in andere leeszaalen aan vastgeknoopt. Wat zij daar meenam, werd nooit slaafs overgenomen — dat was allerm minst haar aard! —, maar getransponeerd naar de behoeften van haar eigen bedrijf.

Het waren juist deze eigenschappen — soepelheid van geest, levendige belangstelling, vindingrijkheid — die haar tot een zo bij uitstek geschikt medewerkster maakten bij de in 1922 ingevoerde opleiding. Hoe vele leerlingen, — prettige zowel als moeilijke elementen — heeft zij niet met ons vak vertrouwd gemaakt! Hartelijke opgewektheid in de omgang en hoge eisen voor het werk, dat zijn de herinneringen, die haar

oud-leerlingen van hun Veendammer tijd meedragen in hun werk.

Mej. van Konijnenburg treedt af op het hoogtepunt van haar werk. Dat zij dit moeilijke besluit heeft kunnen nemen getuigt van haar geestkracht. Het getuigt tevens van een hoge opvatting, die het werk ziet om het werk-zelf en niet om degeen, die het doet.

Wij twifelen er geen ogenblik aan, dat Mej. van Konijnenburg ook van haar ambteloos leven iets moois zal weten te maken. Wij van onze kant hopen, dat zij als veteraan nog dikwels onze samenkomsten zal bijwonen!

E. DE CLERCQ.

OFFICIEEL GEDEELTE

Verslag van het zesde Bibliotheekcongres.

Niet minder dan 142 personen hadden zich als lid van het Zesde congres laten inschrijven, en op een enkele uitzondering na waren allen op Maandag 21 Mei te half twee in de zalen van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek te Dordrecht vereenigd.

Na een welkomstwoord aan den voorzitter der Vlaamsche zuster Vereeniging, den bekenden letterkundige Lode Baekelmans uit Antwerpen, die het Congres heeft bijgewoond, richt de voorzitter zich tot den Heer Stoop om hem en zijne medebestuurders der Openbare Leeszaal te Dordrecht zijne erkentelijkheid te betuigen voor de aangeboden gastvrijheid. Niet minder geldt onze dank de Directrice der Openbare Leeszaal, Mej. Snouck Hurgronje en haar staf. Terwijl bij vorige congressen steeds een afzonderlijke regelingscommissie werd benoemd, hebben dit jaar Mej. Snouck en haar assistenten bereidwillig alle voorbereidende werkzaamheden op zich genomen.

Het is gebruikelijk, dat de voorzitter in zijne openingsrede kortelijk de voornaamste gebeurtenissen van het afgelopen jaar vermeldt. Onze kring heeft verliezen geleden. 13 Februari van dit jaar is overleden de heer D. Smit, bibliothecaris

van het Leesmuseum te Amsterdam, die van de oprichting af lid is geweest van de Nederlandsche Vereeniging van Bibliothecarissen. Geboren te Haarlem, was hij aanvankelijk in den boekhandel werkzaam, om vervolgens bibliothecaris te worden van het Amsterdamsch Leesmuseum, welke betrekking hij bijna dertig jaren heeft vervuld. Ik heb den heer Smit al gekend, toen ik als student te Amsterdam lid was van het Leesmuseum, waar ik menigen regenachtigen middag heb gesleten. Hij was een zeer welwillend man. Nooit was het hem te veel om hen, die zijn hulp inriepen, ter zijde te staan.

14 October 1927 is te 's Gravenhage op 79-jarigen leeftijd overleden de heer W. P. van Stockum Jr., die aan de vorige generatie van bibliothecarissen beter bekend is geweest dan aan ons. Hoewel de Heer van Stockum van beroep boekhandelaar is geweest, mogen wij zijn heengaan niet onvermeld laten, omdat hij op bibliographisch gebied groote verdiensten heeft gehad. Van zijne werken wil ik alleen noemen: *La librairie, l'imprimerie et la presse en Hollande à travers quatre siècles*, in 1910 uitgegeven bij gelegenheid van het te Amsterdam gehouden 7e Internationaal Uitgevers-Congres; *De boekhandel te Amsterdam voornamelijk in de 17e eeuw*, tesamen met Kleerkooper bewerkt. Als uitgever trad hij op van het prachtwerk *Amsterdam in de 17de eeuw*, waarvan hijzelf de verluchting heeft bezorgd.

Zijn levensarbeid is geweest een Nederlandsche bibliographie samen te stellen van het begin der boekdrukkunst tot 1750. Dit reuzenwerk, dat hij in opdracht van het Frederik Muller-fonds, waarvan hij mede bestuurslid was, op zich had genomen, heeft hij helaas niet voltooid; het is te betreuren, dat de door hem verzamelde bouwstoffen niet zijn overgedragen aan de Koninklijke Bibliotheek, waar zij een der grondpijlers van den Centralen Catalogus zouden hebben gevormd.

Van minder droevigen aard is het vertrek van Dr. T. P. Sevensma naar Genève, waar hij als bibliothecaris van den Volkenbond is opgetreden. In de eerste plaats heeft hij dat aan zijn persoonlijke bekwaamheden te danken. Dat iemand uit ons

midden tot dien hoogen post werd geroepen, strekt ook ons corps tot eer, omdat wij er het bewijs in mogen zien, dat het Nederlandsche bibliotheekwezen in het buitenland goed staat aangeschreven. Ik geloof terecht, want ondanks krapte van geldmiddelen en beperktheid van personeel beleeft het een tijdperk van gestadigen groei en ontwikkeling. Aan het hoofd van Leeszaalen en bibliotheken beide staan bijna zonder uitzondering vrouwen en mannen in de volle kracht van hun leven, die een rijke bibliotheekervaring achter den rug hebben. Waar vroeger telkens geklaagd werd over scheiding, verdeeldheid en naijver, vind ik thans het meest heuglijke verschijnsel het steeds sterker wordend besef van saamhorigheid. Die drang tot onderlinge samenwerking heeft zich in het afgelopen jaar op tweeërlei wijze geopenbaard. Op zakelijk gebied in den Centralen Catalogus, die sinds 1 Januari 1927 in gebruik is genomen. De leiding ervan berust bij de Koninklijke Bibliotheek, maar alle groote bibliotheken hebben er toe bijgedragen door een stel van haar titels daarvoor af te staan, terwijl voor de vervolmaking en voor een nuttig gebruik hare voortdurende medewerking onmisbaar is. Van dit nationale monument, een vrucht van onderlinge samenwerking, zullen in de toekomst geleerden, studeerenden en lezers steeds meer profiteeren.

Van toenemende persoonlijke waardeering getuigt de overeenkomst, die het Bestuur der Centrale Vereeniging voor Openbare Leeszaalen en Bibliotheken ter eenre-, en het Bestuur der Nederlandsche Vereeniging van Bibliothecarissen ter andere zijde op 22 December j.l. hebben aangegaan. Beide partijen hadden tot nu toe min of meer langs elkaar heen geleefd; zij wierpen elkaar nu en dan wel eens een blik van verstandhouding toe, maar bleven toch op een eerbiedigen afstand van elkander. Maar nu eindelijk hebben zij elkaar gevonden en elkaar hand en hart gereikt. Het is echter niet gegaan als bij een ouderwetsch huwelijk, waar men in gemeenschap van goederen trouwde. Geheel in overeenstemming met onzen modernen tijdgeest zijn de huwelijksvoorwaarden nauwkeurig vastgesteld; en geen van beide partijen

is der andere onderdanig, ieder behoudt zijn volkomen zelfstandigheid. En na vier jaar kan men weer van elkaar af.

Dat deze samenwerking tusschen leesalen en bibliotheken en tusschen de leiders van beide groepen verkregen is, is voor een belangrijk gedeelte te danken aan de gehouden bibliotheekcongressen. De beide mannen, die het woord bibliotheekcongres in ons land voor het eerst hebben uitgesproken en het in 1923 vasten vorm hebben gegeven, zijn uitgegaan van de gedachte, dat het besef van saamhorigheid en wederzijdsche waardeering het best kan worden aangekweekt en versterkt door persoonlijk contact. Dat zij juist hebben gezien, hebben de volgende jaarlijksche bijeenkomsten bewezen.

Met den wensch, dat ook deze samenkomst te Dordrecht zal staan in het teeken van samenwerking, waardeering, vertrouwen en gezelligheid, open ik het zesde bibliotheekcongres.

Mej. E. de Clercq opende de rij der sprekers met een voordracht over: „Een Centrale Bibliotheek” 1), die tot een discussie tusschen inleidster en de Heeren Greve en Molhuysen aanleiding gaf. Vervolgens behandelde de Heer Dr. W. Leendertz de vraag: „De Bibliotheek ook een gevaar?”, welke voordracht een gedachtenwisseling ten gevolge had tusschen den spreker en de Heeren van Beresteyn, Burger, Cohen, Goedhart, Noordenbos en Theissen.

Te 4 uur schorste de Voorzitter de vergadering en vereenigden zich alle aanwezigen na een korte wandeling door Dordrecht op het Stadhuis, waar te half vijf de officieele ontvangst der congressisten door het Gemeentebestuur plaats had. In zijne begroetingsrede zeide de burgemeester o. a., dat van de denkbelden en instellingen, die ons de laatste dertig jaren uit den vreemde zijn toegekomen, het instituut der Openbare Leesalen hem wel het meest sympathiek is; dat de stad Dordrecht er dan ook terecht trotsch op is de oudste openbare leeszaal in ons land te bezitten; en dat het particulier initiatief, hetwelk in de leeszaalbeweging

1) De verschillende voordrachten zijn of worden in „Bibliotheekleven” opgenomen.

tot uiting komt, krachtig door rijk, provincie en gemeente moet worden gesteund. Na voor deze vriendelijke woorden te hebben bedankt, wijst de voorzitter er op, dat het woord „zesde" in het zesde bibliotheekcongres volstrekt niet moet worden opgevat als een graadmeter voor onze waardeering voor Dordrecht. Met opzet zijn de vroegere congressen gehouden in plaatsen, die ver van het centrum verwijderd zijn, bijvoorbeeld te Groningen, Middelburg en Enschedé. In de vier groote steden zijn wij nog niet bijeen geweest. In de leeszaalbeweging staat de stad Dordrecht bovenaan, omdat zij er aanspraak op kan maken niet alleen de oudste, maar ook een der best ingerichte leeszaalen van ons land te bezitten. Niemand minder dan de bekende Mr. Zimmerman heeft indertijd den stoot gegeven tot de oprichting. Het Gemeentebestuur van Dordrecht heeft de Leeszaal altijd een warm hart toegedragen. Ook nu heeft het van die welwillende gezindheid blijk gegeven door de officieele ontvangst op het stadhuis en door de aanbieding van een boottocht aan de congressisten. Spreker besluit met den wensch, dat de Openbare Leeszaal te Dordrecht tot in lengte van dagen het troetelkind van Dordt's vroede vaderen moge blijven.

Na een gemeenschappelijk middagmaal in Hôtel Bellevue werd de gezelligheid verplaatst naar Papendrecht, waar in Restaurant Panorama alles gereed was om de gasten te ontvangen. Gelukkig had het slechte weer, dat de aardige tuin-illuminatie, ontworpen en aangestoken door de Regelings-Commissie-Snouck Hurgronje, letterlijk in het water deed vallen, geen invloed op de stemming; dank zij de zeer op prijs gestelde aanwezigheid van Dordtsche jongelui werd er met animo gedanst en bracht de pont eerst tegen middernacht de laatste congressisten naar Dordrecht terug.

Dinsdagmorgen kon de Voorzitter in de geheel gevulde zaal van de Openbare Leeszaal om elf uur het woord verleen en aan Prof. Dr. H. Brugmans tot het houden van een voordracht over „Valsche historie". Een woord van hartelijken dank moge hier niet ontbreken aan dezen spreker die niet-

tegenstaande zijne vele werkzaamheden den tijd had willen vinden om in den kring van oud-collega's het woord te voeren.

In zijn sluitingsrede heeft de Voorzitter nog eens dank gebracht aan de sprekers, aan Mejuffrouw Snouck Hurgronje en de assistenten van de Dordtsche Leeszaal, aan het Gemeentebestuur, aan het Bestuur der Leeszaal, aan den Gemeente-Archivaris, die mooie platen uit het archief in de Leeszaal had tentoongesteld, aan den Conservator van het Dordtsche Schilderijennuseum en van het Museum Mr. S. van Gijn, kortom aan allen die hadden bijgedragen om dit zesde Congres een waardig opvolger te doen zijn van de eerste vijf.

Welgemoed ondanks den regen, trokken de Congressisten daarop naar de boot die hen als gasten der Gemeente Dordrecht onder het genot van vele spijsen en dranken en van het mooie spel van drie harmonicaspelers langs prachtige waterwegen zou voeren. Burgemeester en Wethouders en de aanwezige raadsleden mogen uit de voortdurend opgewekte stemming de overtuiging putten hoe algemeen de zeer royale ontvangst van het Gemeentebestuur op prijs werd gesteld en tevens tot de erkenning komen dat „droge” bibliothecarissen zich wonderwel in het natte element thuis gevoelen.

Te 6 uur wachtte den Congresleden het laatste nummer van het programma: diner in Hôtel Ponsen. 'n Keurig versierde tafel, 'n uitstekend diner, vele redevoeringen, een paar zeer op prijs gestelde verrassingen . . . de laatste treinen van Noord en Zuid stoomden het station Dordrecht binnen en namen bijkans alle deelnemers mede. Slechts eenige naplakkers bleven achter en trachtten met de Regelingscommissie in een vruchtenbowl vergetelheid te zoeken voor hun leed dat die prettige congresdagen weder voorbij waren.

De secretaris:

A. DE STOPPELAAR Fz.

DE BIBLIOTHEEK OOK EEN GEVAAR ?

Mij was gevraagd een algemeen onderwerp in te leiden. Toen ik mijn keuze gedaan had en deze aan het bestuur meldde, dacht ik daarin aardig geslaagd te zijn en verbeeldde mij, dat de formuleering aan duidelijkheid niets te wenschen overliet. Maar ik heb me deerlijk vergist. Hoe eenvoudig die woorden ook leken, de een keek er tegenaan als tegen een wiskundige formule, een ander vond 't een rebus, dacht zelfs dat 't een grap was.

Een bibliothecaris is als bijna iedereen een gewichtig man; als je over de bibliotheek spreekt, denkt hij (*l'état c'est moi*) aan zichzelf: ben *ik* zoo'n gevaar? Of een ander denkt aan zijn ambt — dat toch allerm minst gevaarlijk is, want valt 't niet in de nulde klasse van beroepsgevaar? Ten hoogste kunt ge een boek op uw neus krijgen, onder een kast wordt ge niet gauw bedolven en erg gevaarlijk zou zelfs dat niet zijn.

Ik voel me dus verplicht allereerst te vragen: in welk opzicht is de bibliotheek mogelijk ook een gevaar? Wanneer ik over „de bibliotheek” spreek, bedoel ik niet den bibliothecaris, niet een speciale door hem beheerde boekerij, maar het bibliotheekwezen, het feit dat er zooveel bibliotheken zijn ontstaan en zich snel uitbreiden, kortom de bibliotheken zooals zij werken. Zij zijn nu een gevaar juist in dat opzicht, waarin ook haar noodzakelijkheid en haar deugden liggen. Zij willen een cultuurbelang dienen en doen dit ook; de bibliotheek is een cultureel goed — maar bergt tegelijkertijd in zich een cultureel gevaar. Daarom „ook een gevaar”, ze is 't natuurlijk niet in de eerste plaats, dan hoefden we er ook niet over te praten. Ik ga dus niet beweren, dat de bibliothecaris een gevaarlijk man is, de meeste zijn nog al tam; ook niet dat zijn arbeid een hachelijk werk is, catalogiseeren etc. is nog al veilig en mak; maar wel dit, dat de bibliotheek, die de cultuur verder wil dragen, ook voor die cultuur gevaarlijk kan zijn.

Een 25 jaar geleden namen de openbare boekerijen een geheel andere plaats in ons land in dan thans, zoowel de Universiteitsbibliotheken in 't leven der studenten als de lees-

zalen in 't volksleven. Sinds schoten deze instellingen als paddestoelen uit den grond. Hoe kwam dat zoo ineens? Ook vroeger had men de groote waarde van ontwikkeling en cultuur beseft; maar een democratische wind woei over de landen: dat alles mocht toch niet het privilege van enkele bevoorrechte standen blijven. Men moest meerderen, allen bereiken. „Kunst voor het volk“, „kunst voor allen“, volksuniversiteiten, openbare leeszalen, 't bleef niet bij leuzen, ze namen alle een groote vlucht.

Deze snelle groei duidt reeds op een euvel. Alles wat met cultuur te maken heeft groeit naar zijn aard langzaam, eerst moet het groeien naar beneden, in de diepte zich hechten; 't vindt niet dadelijk weerklank, er moeten geslachten over heen gaan. Slaat 't dadelijk in, dan lijkt 't wat in de breedte, maar 't is ten koste van diepte, dat is ten koste van 't eigenlijke der cultuur. Civilisatie gaat vlug, maar cultuur heeft weinig met dat uiterlijke te maken, zij moet de ziel veroveren, de geesten omvormen. Trekt iets, dat cultureel wil werken, dadelijk de schare, voldoet zooiets in een behoefte, dan is dit de feitelijk bestaande behoefte, waarheen het naar beneden getrokken wordt inplaats dat het vormde en vervormde, dat het een nieuwe, hoogere behoefte schiep. Het inslaan is een kwaad teeken voor cultuur, dan past ze zich aan en heft niet op, dan daalt ze af tot de massa. Dit zien we in onzen tijd overal gebeuren, alles wordt genivelleerd, alles gaat in de breedte: democratie, radio, bioscoop en wat niet al. Er is quasicultuurverbreeding, maar 't is cultuurvervlakking.

Zoo wijst ook de snelle groei van het bibliotheekwezen in de richting van mogelijke gevaren, dat men zich hier aanpast bij het publiek en meegetrokken wordt in de algemeene nivelleering, die tering der cultuur. Dit gevaar is hier speciaal groot, omdat een bibliotheek niet een alleenstaand individu is, dat tegen den stroom in kan roeien, dat kan zeggen: „wat kan mij die wereld schelen, ik ga mijn gang“. Als maatschappelijk instituut heeft zij met het publiek te maken, moet hieraan leiding geven, en heeft zich in zekeren zin naar de behoeften van haar publiek te richten. Hoe zou zij anders kunnen opvoeden? Zij staat tegenover 't publiek eenigszins als de jour-

nalistiek. Bekommert een krant er zich niet om wat men vraagt, dan kan ze misschien op een hoog peil komen, maar gaat per se op de flesch; richt ze zich wel naar haar lezers, dan is er alle kans voor vervlakking.

Het gevaar van de bibliotheek dreigt dus in de meest wezenlijke kern, juist daar waar haar taak ligt: ze wil cultuur brengen, doet dit ook, maar bergt in zich cultureele gevaren. Voor wie? Zoowel voor den bibliothecaris als voor den gebruiker of lezer.

Over dien bibliothecaris heeft het publiek de zotste ideeën: b.v. dat hij van ieder boek weet of het in zijn boekerij is, of dat hij niets doet dan lezen om van werken te beoordeelen of hij ze al dan niet zal aanschaffen en dus alle gekochte boeken ook gelezen heeft.

Hier raak ik misschien een teer punt aan. Stel, ge zijt een wetenschappelijk man. Dagelijks gaan er vele boeken door uw handen, de meeste interesseeren u weinig, maar een deel ervan zoudt ge dolgraag lezen. Doch er is geen tijd: ge schrijft ze in, ge catalogiseert of systematiseert; ge hebt ze even in handen, meer niet, of ge bladert ze door. Voelt ge 't niet pijnlijk, dat ge ze niet lezen kunt, dat ge ze alleen maar van buiten kent, den omslag, den titel en den prijs? Gelukkig, een gevaar is dit niet, want iets te missen, niet te hebben of niet te kennen is nooit een gevaar, hoe pijnlijker ge het gemis voelt, des te minder gevaar. Gevaarlijk wordt 't pas, als ge iets denkt te hebben of te kennen en ge hebt en kent 't niet of maar in schijn, of zoo oppervlakkig, dat ge 't eigenlijk niet bezit.

Hier dreigt het gevaar voor den bibliothecaris; honderden boeken over alle mogelijke vakken gaan door onze handen, over allerlei waar we iets van weten, over ons vak — ach hebben we nog wel een vak of slechts een waaruit we in de bibliotheek kwamen? — en nog veel meer boeken over terreinen, waar we niets van weten. Er komen menschen ons spreken over werken op alle gebied. Zoo hooren en zien we van alles — 'n schijntje. We neuzen op ieder terrein, moeten kennis nemen van wat er verschijnt betreffend vele vakken of er ons over laten voorlichten; hoe zouden we de boeken anders kunnen systematiseeren? Wordt 't bij velen niet: ze weten

van alles iets, maar niets goed? Dreigt hier niet vervlakking, ergerlijk dilettantisme, schijnweterij in de ver van ons afliggende wetenschappen? En op den rand van ons eigen vak, zoo we dit nog hebben — o die breede cirkel van grensgebieden — krijgen we een goedkoope encyclopaedische kennis. We fladderen daar even rond, voor studie in zoo breeden kring is geen tijd. Is de bibliotheek voor ons zoo geen gevaar? Ongeukkig de bibliothecaris, die dit nooit heeft gevoeld, en die zich tevreden stelde met de boeken van buiten te bekijken of met de schijnkennis en het quasi benul van velerlei, dat hij met doorbladeren verkreeg.

Op de openbare leeszaal krijgt hij langzamerhand een zoogenaamde encyclopaedische kennis, raakt hij zoo'n beetje van alle markten thuis, weet hij veel van hooren zeggen; kortom hij bezit iets dat cultuur lijkt en 't absoluut niet is.

Voor den Universiteitsbibliothecaris dreigt het gevaar van dilettantisme, dat zijn studie verwatert. Hoe licht verleert hij het serieuze studeeren en wordt tevreden met 't oppervlakkig kennis nemen van velerlei. Wie veel doorbladert en inkijkt, kan moeilijk meer lezen, taaie stukken doorbijten. Studeeren verleert men zoo gauw! Wie nooit de ellende gevoeld heeft van die vracht zooveelste rangs oppervlakkige kennis, welke hij toch niet overboord mag gooien, en van 't voorbij moeten gaan aan wat hij zoo graag zich wilde eigen maken, die staat met zijn universitaire bibliotheek wel ver van de Universiteit af. Te midden van dagelijks toestroomende literatuur, die overal interessant is, wordt er zoo menigeen een famulus: „zwar weiss ich viel, gern möchte ich alles wissen“. Maar ik geloof, dat 't cultureele winst zou zijn, wanneer hij zich in enkele werken zóó verdiepte, dat hij al die andere vergat.

Van den al of niet oppervlakkig lezenden bibliothecaris ben ik van zelf op den lezer gekomen, bij wien wij 't eerst natuurlijk aan den bezoeker van de bibliotheek denken. Is deze voor hem ook een gevaar? Voorop staat het groote feit, dat de bibliotheek den lezer het boek geeft, niet een willekeurig boek, maar het boek, dat hij noodig heeft. Ik doe hier niets van af. Hoeveel cultuurbronnen zouden voor menigeen ontoegankelijk zijn zonder bibliotheken! Maar hínkt een gevaar niet achteraan,

en kan die hinkende poot den gang van het cultureele werk niet bederven? We vragen, misschien een weinig aarzelend: brengt de bibliotheek ons werkelijk het boek, dat we noodig hebben? Het antwoord moet luiden: niet ten volle. Immers ze geeft u een boek te leen; het eigen boek, dat ge bezit, waarmee ge leeft, dat ge telkens ter hand neemt en een geschiedenis krijgt, geeft ze u niet. De bibliotheek geeft ons honderd boeken, maar één in bezit kan geestelijk meer zijn dan honderd geleende; het heeft een andersoortige waarde. De boekerijen bezitten zooveel en koopen er voortdurend bij; hoe makkelijk krijgen we hier onze lectuur. Leenen kost weinig moeite, bezitten veel geld. Hoe meer men leent, des te minder koopt men en — lijdt cultureele schade. Wat? Nu leest men tien werken en anders één, zijn tien niet meer? Neen, hier is tien minder dan één, zelfs kunnen die tien van minder waarde dat ééne, dat men wel bezat, degradeeren.

Men denkt vaak: je koopt een boek, je leest 't, als je 't uit hebt zet je 't in de kast weg en 't is weg. Waarom niet leenen? Maar zoo is 't niet. Als 't geleende boek uit is, gaat 't terug en 't raakt uit 't gezicht; maar dat andere, dat je eigendom is, blijft in 't bezit, er blijft contact, al was 't alleen maar dat de bekende band de herinnering weer oproept en telkens levend maakt, de mogelijkheid dat een geschiedenis begint is er. Als ge 't weg zette in de kast en 't was weg, dan zou ik als zooveelen zeggen, leen liever, want koopen is zonde van 't geld en voegt men er niet meest bij: boeken zijn zoo duur. Maar dat is beslist niet zoo: boeken zijn goedkoop. 't Is maar wat een boek voor u is. Bioscoop, comédie, dansen, café's en sigaren zijn duur, en al dat geld is weg als de avond om is; maar het boek blijft, en hoe langer we 't bezitten hoe meer waarde 't voor ons krijgt. Niemand zal durven beweren dat Shakespeare, Göthe, Dante en de Bijbel duur zijn, en deze zijn genoeg om een gansch leven te vullen. Is 't misschien beperkt om zich bij zoo weinigen te bepalen? Ach velen zwemmen in de breedte en verliezen zich zelf; dan maar liever beperkt en wat dieper gravend, dan in 't veel te vele te verdrinken. Menigeen leest te veel of liever vliegt alles door om op de hoogte te zijn, brochures, week- en dagbladen. Ja, diè zijn duur, daar beklijft

ongeveer niets van, maar werken als die vier genoemde, die moet men bezitten, want daar kan men op teren.

Is hier de bibliotheek nu niet mogelijk ook een gevaar? Ik denk aan een universiteitsbibliotheek. Zij heeft alles wat ge begeert, ge kunt er behaaglijk zitten, soms is er nog een seminarie of instituut vlakbij, waar ge misschien nog aangenamer zit, omgeven door de speciale literatuur van uw vak. Is 't niet verleidelijk daar dagelijks te gaan studeeren, en ge grijpt maar uit de kast wat ge noodig hebt; maar alle dingen wennen of ontwennen, ook de plaats waar men studeert, en hoevelen verleeren 't op eigen kamer te werken, waar men 't later toch zal moeten doen. En zal 't hun niet dubbel moeilijk worden, nu die eigen kamer geen gevulde boekenkast meer bergt; die kast is vaak weinig hoopvol voor veler verdere cultureele vorming na het verlaten van de universiteit. Wordt de universiteitsbibliotheek door velen niet beschouwd als een goedkope hulp bij hun studie? Ik heb er b.v. heel wat juristen gadege-slagen, die niet meer bezaten dan een wetboek en een dictaat, en de bibliotheek gebruikten om er hun lessen te leeren: ze deden 't als echte schooljongens en -meisjes, met rood en blauw aanstrepend, wat ze nog niet wisten, de gevallen uit 't hoofd opzeggend en erbij op de vingers aftellend, of met de hand op 't dictaat alsof 't de fransche woordjes uit de eerste klas waren, zelfs van tijd tot tijd onder die hand glurend, als 't hun niet gauw te binnen schoot.

We zeiden: de bibliotheek geeft het boek, dat ge noodig hebt. Nu afgezien van die restrictie, dat ze maar leent, vraag ik nog eens: is dat zoo? Wanneer ge den weg weet, ja; maar de meesten weten niet wat ze noodig hebben en ze vragen dit aan de bibliotheek. Nu wil ik niet spreken over de naieve adviezen, die wel aan leesza-len gegeven worden, waar b.v. een ijverige jonge dame een zeeman „De kleine Johannes” in de hand stopt, al begeerde deze liever iets griezels. Het probleem der volksopvoeding toont zich ook hier bijzonder ingewikkeld. Wanneer men iemand verder wil brengen, moet men eerst gaan staan op de plaats waar de ander staat, om van daaruit langzaam voort te schrijven. Deze raad van den nog altijd onovertroffen paedagoog der oudheid, Socrates, wordt

meest vergeten, men gaat uit van zichzelf en de ander moet daarheen maar een geestelijken sprong maken en 't wordt meest een buiteling.

Ik wil hier echter speciaal denken aan de informatie en den systematischen catalogus van wetenschappelijke bibliotheken. Het is zeer toe te juichen, dat men zich met vragen tot onze instellingen kan wenden en dat deze bereid zijn inlichtingen te verstrekken. Ook de systematische catalogus wil het publiek helpen om te vinden wat het noodig heeft. Hoevelen kunnen deze echter niet hanteeren; daarom wordt in verschillende bibliotheken hierbij leiding door een conservator gegeven. De vraag is nu: wat moet deze hulp zijn en hoe ver moet ze gaan? Men eischt van de bibliotheek efficiency. Zeker, die moet er zijn. Wie een boek vraagt moet niet ten antwoord krijgen: kom morgen maar terug, dan ligt het voor u klaar. Ook voor den systematischen catalogus is efficiency een vereischte: deze moet zóó ingericht zijn, dat men vlug, overzichtelijk en gemakkelijk vindt, wat men zoekt. Maar men moet daar nu geen Amerikaansche manie van maken! Sommigen begeeren, dat men bij wijze van spreken op een knop drukt en het materiaal geordend tot hen komt. Men vraagt van den leider, dat hij voor den lezer zoekt, de boeken geeft, liefst opengeslagen op de pagina, die men noodig heeft. Die lessenleerders, waarover ik 't zoo even had, vragen precies de les, die geleerd moet worden, want 't is hun niet te doen om ergens achter te komen, om te leeren studeeren, maar om de les in handen te krijgen en die zoo gauw mogelijk er in te stampen. De leider bij den systematischen catalogus moet niet zoeken voor den ander, maar den gebruiker leeren zelf te zoeken.

Diezelfde ambtenaar geeft meest ook de informaties. De zotste vragen komen hier vaak binnen, ik zal er geen voorbeelden van geven. Dikwijls vraagt men echter wat men zelf moest zoeken, zoo vroeg b.v. een juffrouw: waar Nietzsche iets over Rochefoucauld schrijft. 't Is haar natuurlijk niet gezegd. Men vraagt te veel en menig ambtenaar is dan te behulpzaam, zoodat de menschen steeds minder zelf zoeken. Alleen het zelf-gevondene heeft waarde, in dat ontdekken ligt een vreugde bij studie en wetenschap; wanneer men misschien

na langen tijd een boek of artikel ontdekt, heeft 't grooter waarde voor ons dan dat 't ons direct op een presenteerblaadje aangeboden wordt. Niets mag bij studie geestelijk goedkoop zijn. De leider bij den systematischen catalogus mag geen winkelier zijn, die zijn klanten vlug en goed moet bedienen en geven precies wat zij vragen; hij zij voor alles paedagoog.

De oorzaak van het gevaar was hier, dat de bibliotheek zich te veel naar de wenschen van den lezer richtte, inplaats dat zij leiding gaf. Voegt zij zich naar het publiek dan gaat ze zelf ook schade lijden, hetgeen openbaar wordt in haar aanschaf. 't Is hier natuurlijk weer een kwestie van het zoeken naar de grens, hoever zij tegemoet moet komen aan wat de lezers begeeren. Maar is zij eenmaal op het hellend vlak, dat ze het publiek naar de oogen ziet, en de vraag maatstaf voor aanschaf wordt, dan komt ze er toe het veel gevraagde steeds aan te schaffen. Ze koopt dan b.v. verschillende exemplaren van handboeken, die men, de studenten stellig, zelf moet bezitten, en brochures van den dag, waaraan men gauw veel geld verspilt, want binnen korten tijd zijn ze niet meer actueel en zonder waarde. Zeker, ook die brochures moeten in onze boekerijen bewaard worden, maar na een jaar koopt men een pakket voor een prikje op een auctie, of staat de redactie van een krant of weekblad ze gaarne gratis af. Op een leesmuseum of een tafel van een societeit mag men de lectuur van den dag verwachten, de bibliotheek moet vragen naar wat duur heeft. Daarom schaft zij de kostbare boeken aan, die misschien weinig gevraagd worden en die voor het gewone publiek te hoog in prijs zijn.

Wanneer ik nu na 't noemen van zoovele gevaren, iets wil opmerken over den weg om er aan te ontkomen, dan kan ik niet zeggen „dit moet ge doen of dat moet ge nalaten”, want alles hangt hier af van de persoonlijkheid. Als de bibliothecaris een persoonlijkheid is, drukt hij, 't kan niet anders, of hij 't wil of niet een stempel op zijn personeel en zijn gansche bibliotheek; doet hij dat niet, dan is hij misschien een goed administrateur of organisator — stellig niet onbelangrijk — maar een bibliothecaris in den vollen zin is hij dan niet. Met dit opdrukken van een stempel bedoel ik natuurlijk

niet dat een directeur, die van huis uit classicus of theoloog etc. is, zijn bibliotheek vooral voorziet van klassieke, theologische of andere werken, maar ik bedoel dat zijn geest zijn personeel en den gang van zaken doordringt.

Als rem tegen de gevaren zou ik iederen bibliothecaris de gelukkige combinatie van twee eigenschappen toewenschen nl. humor en studiezin.

't Lijkt misschien dwaas humor hier zoo voorop te stellen. Ach, een mensch zonder humor is een poover seigneur en een bibliothecaris zonder humor is ook de ware broeder niet. Want humor is niet „het houden van grappen” maar zin voor proportie, dat men 't groote met het kleine niet verwacht, dat men voelt wat de dingen waard zijn. Deze zin voor proportie houdt ons in stuur, dat we ons niet in futiliteiten verliezen, dat we ten opzichte van onze cultureele taak beseffen wat van gewicht is en wat niet, dat we bij vragen dwaasheid en ernst, bij begeerten en eischen malle en serieuze direct onderscheiden, en de ernst bv. niet afmeten aan 't ambt van den vrager, want zelfs een hooggeleerde kan heel malle dingen vragen. Deze zin voor proportie doet ons verstaan, waar we benul van hebben en waarvan niet, hij doet ons onze eigen grenzen zien, zoodat we niet ongewild humoristisch worden door er buiten en boven ons te begeven. En als ge leider bij den systematischen catalogus mocht zijn, dan maakt de humor wel, dat gij gauw uw menschen in de gaten hebt, want wat er niet in die kamer gevraagd wordt! Men kan er soms wel boven laten schilderen: één gek kan meer vragen, dan tien wijzen kunnen beantwoorden. Maar wie van humor niet verlaten is, die begrijpt waar hij wèl en waar hij niet moet helpen, omdat hij echt en quasi weet te onderscheiden.

En dan studiezin. De bibliothecaris studeere serieus; in welk vak is bijzaak. Elke studie leert ons onze wetenschappelijke grenzen kennen, zoodat we weten waar we wel en waar we niet anderen kunnen voorlichten en vooral waar we zelf voorlichting moeten vragen; alleen domme menschen meenen, dat ze door vragen hun prestige zullen verliezen. Hoe meer men studeert, des te meer vraagt men en tegelijk kan men ook beter de vragen en wenschen van anderen naar waarde

schatten, want men krijgt een maatstaf, die verder reikt dan het eigen vak. Op dit punt vooral heeft de studie den humor, den zin voor proportie noodig. Zij samen behoeden ons om van alles iets, dat is niets te weten, zij beide voeden ons op, geven ons een zekeren voor ons ambt onmisbaren habitus. Zoo zijn we in staat de juiste leiding aan ons personeel te geven en samen te werken met diegenen, die niet alleen groot belang bij onze instelling hebben, maar wier hulp wij ook niet kunnen missen. Ik denk hier aan de betrekking die er moet zijn tusschen de Universiteits- of Hoogeschoolbibliotheek met de hoogleeraren. Het is hier niet de plaats lijnen voor zulk een samenwerking te trekken; veel zal natuurlijk van plaatselijke omstandigheden afhangen, maar zeker is: iedere bibliothecaris eener Universiteit heeft de hoogleeraren even noodig als deze zijn bibliotheek. En ook op dit vaak zoo moeilijke punt geloof ik, dat studiezin en zin voor proportie den bibliothecaris den weg wijzen naar zijn juiste plaats.

Zoo langzamerhand heb ik heel wat beweerd over een onderwerp, dat ge misschien aanvankelijk ,maar half au serieux naamt, heel wat, waarmee ge 't misschien grondig oneens zijt, zoodat uw lust tot tegenspraak geprikkeld is, welnu dan is met permissie van den voorzitter het woord thans aan u.

W. LEENDERTZ.

UIT DE STAATSBEGROOTING VOOR 1929

Departement van Onderwijs, Kunsten
en Wetenschappen.

(Voor 1928 zie „Bibliotheekleven" XII-1927, bl. 221—222).

Rijksuniversiteitsbibliotheek te Leiden.

Materieel: 1. Bibliotheek f 16.950.—; 2. Prentenkabinet f 4.495.—; 3. Kunstgeschiedenis f 360.—; 3a. Aankoop van boeken op het gebied der godgeleerdheid f 1.250.—; 4. Idem rechtsgeleerdheid f 3.800.—; 5. Idem geneeskunde f 10.000.—; 6. Idem wis- en natuurkunde f 4.500.—; 7. Idem letteren en wijsbegeerte f 6.225.—; 8. Oostersche letterkunde f 1.440.—;

8a. Idem buitengewoon f 900.—. (Totaal f 49.920.—, vorig jaar f 47.775.—).

Leeszaal der faculteit van godgeleerdheid f 950.—; Idem rechtsgeleerdheid f 900.—; Idem letteren en wijsbegeerte f 2.200.—. (Totaal f 4.050.—, vorig jaar f 3.550.—).

Personeel: *In vasten dienst*: ambtenaren f 59.400.—, ambtenaren-werklieden f 3.306.—. *Tijdelijk*: ambtenaren-werklieden f 7.193.—. (Totaal f 69.899.—).

Voor de bevordering van twee amanuenses tot bibliotheek-beambte en voor de benoeming van een bibliotheekbeambte bij de leeszaal worden de gelden aangevraagd.

Rijksuniversiteitsbibliotheek te Utrecht.

Materieel: f 36.000.—. (Vorig jaar f 36.000.—).

Inrichting voormalig Hoog militair gerechtshof [aan de Drift en Wittevrouwenstraat bij de Universiteitsbibliotheek] tot leeszaal f 27.500.—.

Personeel: *In vasten dienst*: ambtenaren f 36.644.—, ambtenaren-werklieden f 4.958.—. *Tijdelijk*: ambtenaren f 1.200.—, ambtenaren-werklieden: f 1.620.—, Leeszaal (personeele hulp) f 1.300.—. (Totaal f 45.722.—, vorig jaar f 43.903.50).

Rijksuniversiteitsbibliotheek te Groningen.

Materieel: f 31.750.—, idem voor eens f 1.500.—. (Totaal f 33.250.—, vorig jaar f 34.100.—).

Personeel: *In vasten dienst*: ambtenaren f 26.000.—, ambtenaren-werklieden f 6.484.—. *Tijdelijk*: ambtenaren-werklieden f 3.500.—. (Totaal f 35.984.—).

Bibliotheek der Technische Hoogeschool te Delft.

Materieel: f 28.000.—. (Vorig jaar f 26.960.—); aanschaffing proefschriften f 1.000.—; huishoudelijke zaken f 1.550.—. (Totaal f 30.550.—; vorig jaar f 29.510).

Personeel: *In vasten dienst*: ambtenaren f 28.074.—, ambtenaren-werklieden f 16.425.—. *Tijdelijk*: ambtenaren f 1.067.—, ambtenaren-werklieden f 2.424.—. (Totaal f 47.990.—).

Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage.

Materieel: f 66.061.—. (Vorig jaar f 60.000.—).

Personeel: In vasten dienst: f 88.099.—. Tijdelijk: f 8.298.—, belooning voor overwerk (in hoofdzaak toelagen voor avonddienst) f 5.000.—. (Totaal f 101.397.—, vorig jaar f 96.045).

Subsidiën ten behoeve van de openbare leeszalen en bibliotheken: f 257.700.—. (Vorig jaar f 236.550.—).

Rijkscommissie van advies in zake het bibliotheekwezen: f 800.—. (Vorig jaar f 800.—).

Subsidie aan de muziekbibliotheek te 's Gravenhage: f 800.—. (Vorig jaar f 800.—).

SCRIPTIES DIRECTEURSCURSUS 1927/28

In aansluiting op de mededeeling in Bibliotheekleven jrg. 1926 bldz. 157 v. en jrg. 1927 bldz. 172 volgt de opgave der werkstukken van de leerlingen van den Directeurscursus 1927/28.

Beeldende kunsten in Italië 14^e—18^e eeuw. (F. Feith).

Bioscoopvraagstuk. (G. L. Bettink).

Bretagne. (N. Besançon).

Geschiedenis der engelsche en amerikaansche letterkunde na 1880. (C. A. van Dijk).

Klapper op letterkunde in friesche tijdschriften. (Sj. Bierma).

Jeugdbeweging. (G. F. van Asselt).

Duitsche oorlogsromans. (B. M. Boon).

Fransche oorlogsromans. (F. A. Tiddens).

Opvoedkundigen na Pestalozzi. (B. Dungelmann).

Psychotechniek. (I. Meyer).

Thüringen. (J. G. Schönau).

Tooneel na 1820. (E. van Aalten).

H. E. GREVE.

BIBLIOGRAFIE

Anthropologie. — R. Martin. *Lehrbuch der Anthropologie in systematischer Darstellung, mit besonderer Berücksichtigung der anthropologischen Methoden für Studierende, Aerzte und Forschungsreisende.* 2. verm. Aufl. Jena, 1928. 3 dln. 8°.

Bd. I. Somatologie. — Bd. II. Kraniologie. Osteologie. — Bd. III. Bibliographie. Literaturverzeichnis. Sachregister. Autorenregister.

Het handboek over de anthropologie van R. Martin, dat in 1914 te Jena (Fischer Verlag) het licht zag, beleeft dit jaar een 2e uitgave, bezorgd door Stefanie Oppenheim, nadat de auteur in 1925 is overleden.

De beide eerste deelen zijn de leerboeken met overvloedig studiemateriaal en vele afbeeldingen en foto's (het 1e boek behandelt de leer van het menschelijk lichaam, het 2e de schedelleer en de leer der beenderen), terwijl het 3e deel uitsluitend een registerdeel is: de systematische indeeling van de anthropologische (en aanverwante) bibliographie, de literatuurlijst, die bijna het gansche boek beslaat, maar daarom nog niet, zooals een voorafgaand woord vermeldt, op volledigheid aanspraak maakt. De meest belangrijke werken zijn gekozen, waarnaar in den tekst bijzonderlijk wordt verwezen, al zijn hier en daar de grenzen doelbewust wel overschreden. De systematische indeeling loopt natuurlijk parallel met de systematiek der behandelde leerstof, terwijl een zaak- en een auteursregister het werk besluit.

De 2e uitgaaf brengt geen wijziging in den vorm, vele der veranderingen en vermeederdingen zijn nog door den auteur zelf aangebracht, andere weer door vakgeleerden; alleen zijn de bibliographie, het zaak- en auteursregister naar de eischen des tijds omgewerkt, waarmede echter nog niet gezegd wil worden, dat het werk geheel volledig tot op den tijd is bijgehouden.

Archieven en Bibliotheken. — Een nuttig, practisch handboekje voor de archieven en bibliotheken in Frankrijk is het *Annuaire des bibliothèques et des archives, publié par A. Vidier*. (Nouv. éd. Paris, 1927. 8°). Een veel vermeederde en verbeterde uitgaaf met tal van plaatselijke gegevens der instellingen over het geheele land.

Engelsche Geschiedenis. — G. Davies. *Bibliography of British history. Stuart period, 1603—1714, issued under the direction of the Royal Historical Society and The American Historical Association.* Oxford, 1928. 8°.

Davies is „the final editor” van deze geschiedkundige bibliographie, eerste van een reeks, de Engelsche geschiedenis behelzende, die onder de auspiciën van de Royal Historical Society and the American Histori-

cal Association, allengs het licht zal zien als voortzetting van Gross' *Sources and Literature of English History from the earliest times to about 1485*. Reeds voor den oorlog werd tot opzet en bewerking van de verschillende deelen besloten; George Prothero werd algemeen leider, en van 1912—1914 werd het breed opgezette werk door hem en vele medewerkers voor een groot deel ontgonnen. Totdat de oorlog een streep trok door ook deze plannen en het werk bijna 10 jaar onvoltooid bleef liggen. In 1923 werd G. Davies tot bewerker van de Stuart periode aangezocht, waarvan de voorbereiding het verst gevorderd was, mede die van een ander deel, de Tudor periode bevattende, dat onder leiding van E. P. Cheyney zijn voltooiing nadert. De bibliographie heeft een systematische hoofdindeeling, wier overzicht dadelijk den draad in handen geeft voor de, tijdens het verder verloop van het boek, af te winden spoel. Deze rubrieken zijn: *English political and constitutional History — Military History — Naval History — Religious History — Economic History — Social-Literature, Ballads and Journalism — Fine arts and music — Science and medicine — Political science — Local history — Scotland — Ireland — Wales — Voyages and travels — Colonial history*. Elke section, voorafgegaan door een kort, inleidend woord, geeft de verzamelde lectuur, gesplitst in 3 deelen: bibliographies — sources — later works, in chronologische volgorde en niet op naam van den auteur; alleen bij de afdeelingen biographieën is de rangschikking naar alphabetische volgorde van de namen der beschreven personen. Aan de titels zijn hier en daar korte annotaties in brevier toegevoegd, die dikwijls weer naar verdere bronnen verwijzen. Een onmisbare index of authors and books correspondeert met de genummerde titels en maakt deze bibliographie op haar gebied zoo volledig en toch zoo bondig mogelijk.

Fascisme. — Een *Guida bibliografica di cultura fascista*, samengesteld door twee Italianen C. Bracale en C. Urban, uitgegeven door de Casa editrice Berlutti te Roma, 1925, opgedragen aan Mussolini, kan die wel veel anders dan pro-literatuur over de fascistische staat bevatten? Men leze de opdracht: „A Benito Mussolini, che con illuminata energia guida le sorti della nuova Italia questa tangibile testimonianza dell' eco che ha destato nel mondo e dell' unanime consenso onde s'onora il movimento nazionale fascista i compilatori et l'editore offrono". Toch gewaagt C. Licitra in een kort voorwoord van deze bibliographie als van een lijst van wat al zoo over en rond het fascisme is geschreven, hoe onvolledig zij ook zijn moge als alle bibliographieën, en dit doet vermoeden, dat er toch ook nog wat contra-stemmen onder de titels schuilen, zij het dan dat de heftigste oppositie hier wel ontbreken zal. De bibliographie geeft meest Italiaansche geschriften met sporadisch een Fransch, Duitsch of Engelsch werk.

Tevens is deze bibliographie een prijscatalogusje van de firma Berlutti te Rome, bij wie al de onderhavige werken en werkjes te krijgen zijn.

Japan. — Nu Oskar Nachod in twee kloeke deelen zijn bibliographie over Japan de wereld heeft ingezonden, in aansluiting op het werk van Fr. von Wenckstern, hebben we alle literatuur, die over Japan verschenen is in Europeesche taal in Europa, Amerika of de Oost tant soit peu volledig bij elkaar van den vroegsten tijd tot en met 1926. Immers Von Wenckstern stelde een bibliographie samen in twee deelen, bevattende de literatuur uit de jaren 1859—93, en 1894—1906, en voegde aan zijn eerste deel toe een facsimile-druk van de *Bibliographie japonaise* van Léon Pagès, die de 15e eeuw tot 1859 behelst, terwijl Nachod nu een bibliographie publiceert loopende van 1906—1926. Beide groote bibliographieën zijn systematisch ingedeeld. Von Wenckstern heeft XXIII rubrieken, Nachod in bondiger samenvatting slechts XV. Elk der bibliographieën van Von Wenckstern eindigt met een auteursregister, waarvan de namen naar de blz. verwijzen; het 2e deel van Nachod heeft een naamregister, dat naar de genummerde titels verwijst. De *Bibliographie japonaise* van Pagès is chronologisch naar het jaar van uitgave gegeven met een auteurslijst, die weer naar de genummerde titels verwijst. De volledige titels der bibliographieën luiden:

Fr. von Wenckstern. *A bibliography of the Japanese Empire, being a classified list of all books, essays and maps in European languages relating to Dai Nihon (Great Japan) published in Europe, America and in the East from 1859—93. To which is added a facsimile-reprint of: Léon Pagès. Bibliographie japonaise depuis le XVe siècle jusqu' à 1859. Reprinted from the edition of 1895.* (Leid, 1910. 8°). — Vol. II. *Comprising the literature from 1894 to the middle of 1906, with additions and corrections to the first volume and a supplement to L. Pagès. Bibliographie japonaise. Added is a list of the Swedish literature on Japan by Miss V. Palmgren.* (Tokyo, 1907. 8°).

O. Nachod. *Bibliography of the Japanese empire 1906—1926, being a classified list of the literature issued in European languages since the publication of Fr. von Wenckstern's Bibliography of the Japanese Empire up to the year 1926.* Vol. I. nos. 1—4019. Vol. II. nos. 4020—9575. (Lond.-Leipz. 1928. 2 dln. 8°).

Plaatsnaamkunde. — De Vlaamsche Toponymische Vereeniging, drie jaar geleden te Leuven opgericht met het doel studien en monographieën over Vlaamsche plaatsnaamkunde uit te geven heeft het eerste nummer van deze „*Nomina Geographica Flandrica*” het licht doen zien. Het is een *Bibliographie van de Vlaamsche plaatsnaamkunde* (begin XIXe eeuw tot en met 1927) van één harer redactie-leden: Prof. Dr. H. J. van de Wyer, die voor het eerst in deze studie de bouwstoffen aanvoert voor het schrijven van de geschiedenis der Vlaamsche toponymie. In een voorbericht zet hij doel en werkwijze van de jonge Vereeniging uitéén en in een uitvoerige inleiding bespreekt hij de samenstelling en indeeling van zijn bibliographie en waarom deze niet geheel en analytisch en critisch kon worden uitgewerkt, naar de schrijver zich had voorgesteld. Twee bij-

lagen zijn toegevoegd: korte bibliographische overzichten over aanverwante onderwerpen, de eerste over plaatsnamen in Nederland, de 2e over Vlaamsche plaatsnamen in Frankrijk. Een namenregister besluit deze kundige bibliographie, waarvan, typographisch gesproken, alleen onaangetaan aandoet de toevoeging van de noten, die meestentijds met vettere letter zijn gedrukt dan de bijbehorende titel.

De bibliographie verschijnt in Nd. Nederland bij Martinus Nijhoff te 's Gravenhage, 1928.

Sovjet-recht. — *Die Juristische Literatur der Sovjet-Union. Entwicklung und Bibliographie, herausgeg. von Prof. Dr. E. Kelmann (Kiew) und Dr. H. Freund (Berlin).* Berlin, 1926.

Dit werkje geeft geen aanééngesloten bibliographie en is ook niet bedoeld als een volledige opgaaf van alle literatuur verschenen over de rechtspraak in de Sovjet-republiek. Veeleer wil het enkel de grondideeën aangeven, waarnaar de Sovjet-rechtspraak zich ontwikkelt en de hoofdlijnen, waarlangs dit speciale rechtssysteem uitgroeit. Tot dit doel zijn een 10-tal opstellen verzameld van meest Russische en ook eenige Deutsche geleerden, die, alhoewel zij ieder een individualistisch stempel dragen, toch tesamen door de keuze van onderwerpen een gesloten geheel vormen. De verschillende opstellen behandelen na een paar algemeene onderwerpen over „Die Entwicklung der juristischen Literatur in der Sovjet-Union” en een „Überblick über die in Deutschland erschienene Literatur über Sowjet-Recht”, meer speciaal: „Das Straf- und Strafprozessrecht...”, „Das Agrarrecht...”, „Das Industrie- und Handelsrecht...”, „Das Arbeitsrecht...”, „Zivilrecht und Zivilprozessrecht...”, „Das Staatsrecht...”, en „Das internationale öffentliche- und Privatrecht in der Sowjet-Union”. Elk opstel wordt afgesloten door een bibliographische opgaaf van de jongste en voornaamste literatuur over het behandeld onderwerp verschenen: boeken en ook een greep uit tijdschriften-materiaal, waarbij de Russische titels voor het gemak van den lezer in het Duitsch zijn vertaald.

Sponzen. — Een bibliographie van sponzen over de jaren 1551—1913, „as complete as possible and containing the literature on recent as well as on fossil sponges”, door G. C. J. Vosmaer, in leven hoogleeraar in de zoölogie te Leiden, in 1880 begonnen, werd door den dood van den auteur in 1916 afgebroken, doch thans door zijn vrouw, Mevr. Vosmaer-Röell, in samenwerking met G. P. Bidder, voltooid en uitgegeven te Cambridge (1928). Een inleidend woord, nog door Prof. G. C. J. Vosmaer geschreven, en een korte biographie van den auteur door G. P. Bidder gaan vooraf aan de bibliographie, die chronologisch naar het jaar van verschijnen is opgesteld van 1551—1913, terwijl een alphabetisch auteursregister het werk besluit.

Een enkele aanhaling uit de Editor's preface, typeere den man en zijn

werk: „Vosmaer was blessed and cursed with the hatred of imperfection. This made so good and thorough the work of his which we have.... Had he not so over-weighted himself with detailed labour, we should have had much more fruit from the clear zoological insight which Vosmaer shows in his writings, published and unpublished. It is my belief that no one has ever known more than he about sponges, and no one has ever done more work upon them”.

Volkskunde. — E. Hoffmann-Krayer, *Volkskundliche Bibliographie für die Jahre 1921 und 1922. Im Auftrage des Verbandes Deutscher Vereine für Volkskunde.* Berl.-Leipz. 1927. 8°.

In aansluiting op de vorige jaarbanden heeft E. Hoffmann-Krayer bovenstaande Volkskundliche Bibliographie het licht doen zien, een Doppelband over de jaren 1921 en 1922. Veel literatuur is hier bijeengebracht, 5292 titels, het onderwerp schijnt onuitputtelijk, maar is dan ook gesplitst en onder-ongesplitst in talloze rubrieken en rubriekjes. Een typisch Duitsche bibliographie, die in elkaar sluit als de verschuifbare wanden en vakjes van een Japansch houtsnij-doozje. Ook de registers maken deel uit van de vernuftige structuur en zijn in genen deele tekort gekomen. Voorop vindt men het natuurlijk uitgebreid systematisch register (7 blz.), daarna een Literaturverzeichnis, één voor Abkürzungen (6 blz.), en één voor den Volltitel (8 blz.), terwijl het auteursregister (65 blz.) en het zaakregister (28 blz.) de bibliographie besluiten.

Zending. — Streit, R. *Bibliotheca Missionum.* Münster-Aachen, 1916-27. 3 dln. 8°.

Een omvangrijk werk heeft Robert Streit O.M.I. ondernomen door de wereldliteratuur te verzamelen over de katholieke zending. Zijn doel met deze Bibliotheca Missionum is behalve het verzamelen van materiaal voor de wetenschappelijke vorschers in bibliotheken en archieven, tevens door chronologische opstelling de wordingsgeschiedenis van het zendingswerk aan te geven. Streit werkt met een staf van medewerkers aan dit waarlijk aan literatuur overrijke onderwerp; reeds zijn 3 dikke deelen verschenen en ieder deel met zijn inleiding en zijn registers (een alphabetisch bronnenregister, een auteursregister, een personenregister, een zaakregister, een plaats- land- en volkerenregister) maakt een respectabelen indruk. Maar toch zegt Streit in zijn voorrede van deel I, tamelijk somber: „Das Schicksal aller Bibliographien ist, dass sie nie zur Ende geschrieben werden. Nirgends besser als hier zeigt es sich, dass alles menschliche Wissen nur Stückwerk ist. Bibliographien werden geschrieben um ergänzt zu werden”.

Het 1e deel verscheen reeds in 1916 te Münster i. W. en wordt gekenmerkt als „Grundlegender und Allgemeiner Teil”. Het omvat in hoofdlijnen: Missionstheoretische Werke — Missionsmethodische Werke — Missionsrechtliche Werke; en met het oog op de geschiedenis van het

zendingswerk: Allgemeine missionsgeschichtliche Werke — Ordensgeschichtliche Werke — Geschichte des heimatlichen Missionswesens. Het werk wordt ingeleid door een voorrede, waarin de auteur breedvoerig zijn plan uiteenzet. Wat nu de eigenlijke bibliographie betreft, deze geeft in alle deelen behalve een zooveel mogelijk woordelijk weergegeven titel, tevens een korte typographische beschrijving van het werk, om den vorm te verklaren, alsmede een min of meer breedvoerige annotatie over den inhoud.

Deel II en III (het laatste deel opgedragen aan Paus Pius XI), respectievelijk verschenen te Aachen in 1924 en 1927, geven de „Amerikanische Missionsliteratur“, van 1493—1699 (Dl. II) en van 1700—1909 (Dl. III). Bewerking, wat titelopstelling en registers betreft, is geheel gelijk aan die van Dl. I. Nog geeft Streit in Dl. II in zijn inleiding eenige geschiedkundige aantekeningen over toestand en voortgang van het Zendingswerk der 16e en 17e eeuw; in Dl. III die van de 18e en 19e eeuw, terwijl hij hierin ook eenige oppositie en kritieken op zijn reeds verschenen deelen, speciaal over de chronologische wijze van bewerking, en het niet geographisch ingedeeld zijn van het gebied, waarop de onderscheiden literatuur betrekking heeft, van antwoord dient.

Of de 2 vervolgdeelen, één over het werk in Azië en één over dat in Afrika en Oceanië, ook nog het licht zullen zien? De auteur gewaagt er van in zijn algemeen plan de campagne in Dl. I, maar later in Dl. II en III rept hij er niet meer over; integendeel verwijst hij in Dl. II voor de voorzetting van deze zendingsbibliographie naar de bibliographische berichten in het *Zeitschrift f. Missionswissenschaft*, dat sedert 1911 verschijnt.

Hoe het zij, deze 3 monumentale deelen getuigen van enorm veel studie, waarop behalve de auteur, het Internationale Institut für missionswissenschaftliche Forschung, als uitgever trotsch mag zijn.

E. DRONKERS.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

's Gravenhage. — Uit het Verslag omtrent de Koninklijke Bibliotheek over 1927:

Op bescheiden wijze werden voor het op 1 Januari 1928 in werking tredende Ruilbureau eenige localiteiten voorloopig ingericht. Er zal echter naar een andere localiteit voor dit bureau moeten worden omgezien.

Behalve door aankoop werd de Koninklijke Bibliotheek dit jaar wederom door geschenken van vele officieele lichamen en van particulieren verrijkt. De erfenamen van wijlen Mej. M. S. E. S. de Goeje schonken een complete serie van de werken van „Agatha”. Door ruiling verkreeg de Koninklijke Bibliotheek een onuitgegeven brief van Erasmus, die in het zevende deel van Allen's uitgave zal worden opgenomen.

De titels van alle sedert 1895 gedrukte Catalogi en Verslagen zijn thans in den nieuwen alphabetischen catalogus, in den systematischen catalogus en den standcatalogus opgenomen. Daarmede is het eerste gedeelte der reorganisatie afgeloopen. Met het catalogiseeren van het nog niet beschreven gedeelte der bibliotheek wordt geregeld doorgegaan. Toch zal het nog jaren duren, eer dit werk is afgeloopen. In het volgend jaar wordt de definitieve rangschikking van den alphabetischen catalogus begonnen; de vergelijking van alphabetischen en systematischen catalogus is inmiddels ter hand genomen. Ook dit werk zal in de eerste jaren veel tijd in beslag nemen, doch het is noodzakelijk, en zal door de verwijzingen van den eersten naar den laatsten, welke op de fiches worden aangebracht, van zeer groot nut en gemak voor het publiek blijken te zijn.

De pamfletten tot 1840, circa 25000 nummers, zijn in den alphabetischen en den systematischen catalogus opgenomen.

De Centrale Catalogus wordt geregeld uitgebreid en aangevuld, en doet reeds zeer goede diensten.

Het aantal bezoekers en leeners is zeer toegenomen. Er werden vele boeken aan andere bibliotheken en openbare leesalen gezonden en het leenverkeer met het buitenland wordt steeds drukker.

Speciale inzendingen werden verstrekt voor Spinoza-tentoonstelling, de St. Franciscus-tentoonstelling, de Medische Tentoonstelling, voor die van Ons Huis en voor die in het Oranje-Nassau-Museum.

De bijgevoegde statistiek geeft als aantal personen 94562, waarvan 61385 in de leeszaal, 33177 leeners, als totaal van de gebruikte boeken 168281, van de uitgeleende boeken 40809.

Nijmegen. — De bibliotheek der R.-K. universiteit te Nijmegen is belangrijk uitgebreid. In 1923 werd zij gevestigd in het voor dat doel aan-

gekochte gebouw aan de Platemakerstraat, waarin tevoren de Nijmeegsche Bankvereniging Van Engelenburg en Schippers hare kantoren had. Door aankoop van perceelen aan de Snijderstraat en de Munsterstraat was het mogelijk aan bibliotheek en instituten uitbreiding van localiteit te geven en nu de daarvoor noodige bouwwerken tot stand zijn gekomen, mag de universiteit zich erin verheugen, dat hare boekenverzameling op behoorlijke, doelmatige wijze is ondergebracht en ook voor doeltreffende inrichting der nu talrijker instituten is gezorgd. Den 17den October heeft mgr. Diepen, bisschop van den Bosch, de bibliotheek en instituten plechtig ingezegend.

De bibliothecaris, mr. A. J. M. Cornelissen, tot voor kort conservator (welke betrekking thans de heer H. J. Donkers vervult), noodigde de pers uit tot bezichtiging der gebouwen. Vóór de rondwandeling gaf de bibliothecaris beschouwingen, waarbij hij het bijzonder karakter der R.-K. Universiteitsbibliotheek in het licht stelde. Zij beweegt zich niet uitsluitend op katholiek gebied, want om de universiteit, de wetenschap, te kunnen dienen is het noodig dat men er over alle ideeën ingelicht worde. Daartoe stellen de leeszaalen in staat. Wordt geen gebied aan de bibliotheek verwaarloosd, wel legt zij zich toe op specialiseering, wat hoe langer hoe meer eisch van het bibliotheekwezen wordt. De tijden brengen mee, dat deze universiteitsbibliotheek haar beteekenis verhoogt op dit, gene op dat terrein. Zoo komt het overeen met den aard der R.-K. Universiteit, dat hare bibliotheek in 't bijzonder aandacht schenkt aan de katholieke litteratuur en de bibliographie over het katholocisme en over wat daarmee verband houdt. Natuurlijk vindt men aan deze jonge bibliotheek nog niet wat er ooit moet zijn, maar er wordt naar gestreefd het ontbrekende zoo spoedig mogelijk te verkrijgen. Aan medewerking ontbreekt het niet. De boekenvoorraad bestaat thans uit 72.000 deelen, welke zijn geïnventariseerd. Jaarlijks vermeerdert het aantal met een 10.000, door schenkingen en aankoop. Het eerste jaar werd voor de bibliotheek door de Radboudstichting f 100.000 beschikbaar gesteld, thans heeft deze f 15.000 voor de bibliotheek op de jaarlijksche begrooting uitgetrokken, waarvan f 8000 komt ten bate van de instituten. Ook ontving de bibliotheek van verschillende zijden werken in bruikleen.

Verschenen is de catalogus van de boekwerken in de leeszaal, een supplement is in voorbereiding. Een begin is gemaakt met den druk van den grooten catalogus; afgedrukt zijn thans enkele duizenden titels van werken geplaatst op het theologisch, semitisch, juridisch en historisch instituut. Van groote waarde voor de beoefening van de wetenschap mag worden geacht een naar personen en zaken geordende trefwoorden-catalogus, bevattende de in ongeveer 150 binnen- en buitenlandsche tijdschriften voorkomende artikelen over katholicisme en daarmee in verband staande onderwerpen. Deze catalogus loopt over de laatste acht jaren, doch geleidelijk zullen andere jaren erin worden verwerkt. De bibliotheek is voor ieder toegankelijk, ook de leeszaal, en degenen, die voldoende geïntroduceerd zijn, kunnen boeken ter leen verkrijgen. Alleen

de hoogleeraren en de studenten mogen in de instituten werken, waar de vakliteratuur bijeen staat. Wel bestaat er mogelijkheid om uit de instituten werken te leenen, waarvoor de bemiddeling van het uitleenbureau en de goedkeuring van den instituut-directeur noodig zijn.

Hebben de instituten aan localiteit veel gewonnen, de bibliotheek is een magazijn van vier verdiepingen rijker geworden, dat plaats bevat voor 220.000 deelen en dus tal van jaren de uitbreiding van den boeken-schat het hoofd zal kunnen bieden. Het in 1923 aangekochte bankgebouw blijft voor de bibliotheek ingericht, welker ingang is aan de Platemakerstraat. Dit gebouw bevat een hal met uitleenbureau, een leeszaal, de tijdschriftenbibliotheek met leeszaal, toiletten, garderobe, verschillende werk- en pakkamers, een kamer voor den bibliothecaris. In het nieuwe gedeelte zijn aan de zijde van de Snijderstraat: het boekenmagazijn van vier verdiepingen, ingang naar garderobe en rijwielbergplaats; aan de zijde der Muntstraat: gelijkvloers o.m. drie instituten der oude letteren en het instituut voor archaeologie, op de bovenverdiepingen: instituten voor de nieuwe letteren, boven die instituten het nederlandsch instituut en een lokaal voor de rechten; waarboven het historisch instituut. Op de eerste verdieping van het bibliotheekgebouw is het filosofisch-psychologisch instituut, dat ook dient voor de paedagogiek en op de tweede verdieping het kunsthistorisch instituut; op deze beide verdiepingen is een collegezaal met boekerij, een directeurskamer en op de eerste verdieping nog een onderzoekingskamer en op de tweede een bewaarplaats voor lantaarnplaatjes. (N. R. C.)

Rotterdam. — In de maand Augustus en de eerste helft van September werd in de Gemeentebibliotheek een tentoonstelling gehouden over de zes eeuwen van de geschiedenis der stad. Vele kaarten en prenten waren voor dit doel afgestaan door het Gemeentearchief. Het aantal bezoekers bedroeg 5608.

PERSONALIA

Bergen-op-Zoom. — Aan de O.L., die dit jaar voor het eerst rijks-subsidie zal genieten, werd tot directrice benoemd Mej. L. O. van der Houven van Oordt, thans directrice aan de O.L. te Franeker (Diploma 1921 van de School voor Maatsch. Werk, te Amsterdam).

's-Gravenhage. — Aan de Bibliotheek van het Vredespaleis werd met ingang van 1 November tijdelijk benoemd tot tweeden assistent de Heer Dr. Th. M. Chotzen te Amsterdam, in de plaats van Mejuffrouw Mr. A. L. A. Berends aan wie op haar verzoek eervol ontslag is verleend.

Steenwijk. — Benoemd tot directrice aan de O.L. Mej. J. H. de Vries uit Leeuwarden (Assistentdiploma Groningen 1924; Directeursdiploma 1926).

OFFICIEEL GEDEELTE

CENTRALE VEREENIGING VOOR OPENBARE LEESZALEN
EN BIBLIOTHEKEN

Opleidings-Commissie

Het assistentsdiploma werd uitgereikt aan de dames A. B. H. Blom en J. A. L. Terwindt (Assistentencursus Nijmegen).

De secretaresse:
E. DE CLERCQ.

NEDERLANDSCHE VEREENIGING VAN BIBLIOTHECARISSEN

Winterbijeenkomst

Zondag 13 Januari 1929 te Utrecht

Het bestuur maakt bekend, dat de winterbijeenkomst op **Zondag 13 Januari 1929 te Utrecht** zal worden gehouden. In afwijking van het gebruikelijke programma zal deze bijeenkomst grootendeels gewijd zijn aan een „round-table-bespreking” van verschillende onderwerpen. De lijst der te behandelen onderwerpen bevat reeds de volgende punten:

Systematische opstelling van de boeken in het magazijn;

Het drukken van catalogi en lijsten der aanwinsten:

- a. in „openbare gebruiksbibliotheken”;
- b. in „wetenschappelijke bibliotheken”;

Circulatie van lees-portefeuilles onder de leden der openbare leeszaal;

Volontairs in de openbare leeszaal.

Deze lijst kan nog worden uitgebreid. Den leden wordt verzocht voorstellen daartoe, met opgave van de te bespreken onderwerpen, te zenden aan den secretaris. Het is niet de bedoeling, dat aan de bespreking van elk onderwerp een inleiding voorafgaat; de opgave van onderwerpen kan ook geschieden in den vorm van vragen. De onderwerpen zullen worden besproken in een door de aanwezigen zelf vast te stellen volgorde.

Het **programma** der bijeenkomst is vastgesteld als volgt:

11 uur: samenkomst in de Universiteitsbibliotheek, 11 Witte-vrouwenstraat. Opening der hierboven toegelichte besprekingen. De aard der werkzaamheden brengt mee, dat ook zij, die eerst op een later tijdstip de Universiteitsbibliotheek te Utrecht kunnen bereiken, nog kunnen deelnemen aan de volledige bespreking van verschillende onderwerpen.

12.30 uur ongeveer: gemeenschappelijke koffiemaaltijd in een nader vast te stellen restaurant.

14.00 uur: voortzetting der besprekingen in de Universiteitsbibliotheek. In den loop van den namiddag zal thee worden rondgediend.

17.00 uur ongeveer: sluiting.

Het bestuur vertrouwt, dat de leden door talrijke opkomst, alsook door het opgeven van belangwekkende onderwerpen, zullen bijdragen tot het welslagen van deze poging om de winterbijeenkomst dienstbaar te maken aan de vrije bespreking van bibliotheekbelangen, op een wijze als door velen wordt gewenscht.

Nadere bijzonderheden en verdere onderwerpen ter bespreking (op te geven aan den secretaris; adres: bibliotheek van het Vredespaleis, 's-Gravenhage) zullen eventueel nog in het Januari-nummer van „Bibliotheekleven" worden bekend gemaakt.

Namens het bestuur,
de secretaris:
A. LYSEN.

CONGRES TE ROME 1929

Het secretariaat der Association des Bibliothécaires Français (Place du Panthéon 8, Paris 5) verzond den volgenden brief, met de bedoeling daaraan zooveel mogelijk algemeene bekendheid te geven:

Dans la session plénière qu'il a tenue à Rome le 30 mars dernier, le Comité international des bibliographes et de

bibliographie a manifesté le désir de voir limiter le choix des sujets qui seront traités au prochain Congrès international de Rome. Il importe en effet, pour qu'une pareille réunion travaille utilement, que l'attention des assistants ne se disperse pas sur un trop grand nombre de matières.

Pour répondre à ce vœu, le Comité de l'A. B. F. a jugé utile de dresser dès maintenant une liste des questions qu'il souhaite être mises à l'étude et sur lesquelles un ou plusieurs de ses membres sont disposés d'ores et déjà à faire des communications.

Nous vous adressons ci-joint cette liste; en vous priant de lui donner toute publicité voulue. Ceux qui voudront également prendre la parole sur ces questions pourront ainsi s'entendre avec leurs collègues français. Notre Comité leur servira d'intermédiaire.

Questions à mettre à l'ordre du jour pour le Congrès de Rome.

Bibliographie des publications officielles (surtout pour les pays sur lesquels les Etats occidentaux sont généralement mal renseignés).

Bibliographies internationales (dans le genre de l'Annuaire international historique).

Les diverses disciplines à répertorier, littérature, sciences physiques, etc.

Bibliographies courantes (mêmes remarques que pour les bibliographies de publ. off.).

Code international pour les bibliographes.

Unification des titres abrégés pour les Revues.

Unification de transcription pour les langues rares.

Unification du classement des anonymes.

Offices de renseignements.

Renseignements de bibliothèque à bibliothèque, de pays à un autre pour les achats de livres.

Echanges internationaux.

Echanges universitaires.

Prêts à l'étranger. Codification des rapports internationaux et unification des législations.

EEN INTERNATIONALE JEUGDBOEKEN- TENTOONSTELLING

Het bekende „Institut Jean Jacques Rousseau“, 4 Rue Charles Bonnet te Genève, heeft een onderafdeeling, de „B. I. E.“, Bureau International d'Education.

In Juli 1929 organiseert de „B. I. E.“ ter gelegenheid van het kongres der wereldbond van opvoedingsverenigingen, een internationale jeugdboekententoonstelling waarvan tegelijkertijd een analytische katalogus zal verschijnen,

Het is de uitgesproken wensch naar internationaal, laten we hopen interkontinentaal kontakt, die de leidende gedachte voor deze tentoonstelling zal zijn en op dien grondslag zal ook de boekenkeuze worden gedaan.

Tentoongesteld zullen worden *die* lees- en prentenboeken der naties en landen, die karakteristiek zijn voor het betreffende volk of met de bedoeling geschreven zijn, liefde en belangstelling tot en voor andere volkeren op te wekken.

Ook klassieken, de door kinderen meest geliefde- en door kinderen geschreven boeken komen in aanmerking. Een commentaar op het tentoongestelde materiaal in de fransche en engelsche talen zal verschijnen, mede met de bedoeling, uitgevers van den stand der internationale jeugdlektuur op de hoogte te brengen en hen voorstellen te doen. Hoe men zich dit denkt werd nog niet meegedeeld; als er inderdaad van uitgeverszijde belangstelling zal worden getoond is dit op zich zelf al een belangrijk feit. Ik bedoel hier natuurlijk mee, praktische steun aan ideeël streven, dus niet allereerst uitgeversbelangstelling voor onbekende of nieuwe, liefst *nieuwste* kopij.

Deze tentoonstelling wil méér zijn dan een internationale jaarbeurs van jeugdlektuur.

Dat men zich bewust tot den handel richt, acht ik een bewijs van helder inzicht in de methodes die tot het doel leiden, n.l. het brengen van op pedagogische en psychologische gronden als goed te kwalificeeren jeugdlektuur, onder de massa, waarmee nog lang niet alle wenschen en mogelijkheden ver-

vuld zijn. Daarom interesseert mij sterk de vraag, *hoe* belanghebbenden niet slechts op de hoogte te brengen, maar hen ook op te wekken tot bezoek. Eerst als dat gebeurt kan met reden op goede resultaten worden gehoopt.

De tentoonstellingskommissie wenscht voorgelicht te worden over de boeken die door de jeugd graag gelezen worden, met vermelding of de antwoorden gegrond zijn op onderzoekingen of op persoonlijke ervaring. Literatuur over dit onderwerp wordt gevraagd, niet slechts boeken, brochures en tijdschrift-artikels of overdrukken daarvan, maar ook katalogi op grond van deze ervaringen samengesteld. Dat Nederland geen schitterend figuur maakt wat de door de jeugd meest geliefde boeken betreft (de vertaalde moeten voor dit doel natuurlijk buiten beschouwing worden gelaten al zullen ze zeker genoemd worden), staat vast. Gemeengoed zijn bij ons: Dik Trom en vervolgen, Pietje Bell en vervolgen en nog meer van dit soort en tegenwoordig ook Bulletje en Boonestaak en de boeken der onder zekere categorieën aangeboden „CIS”. Een feit is dat jeugdbibliotheken en jeugdleeszalen als ze hun taak begrijpen, in staat zijn betere tradities te helpen vormen, hetgeen m.i. mede tot het belangrijkste opvoedkundige werk behoort. Opvoeders die zich deze mogelijkheid laten ontglippen, handelen zorgeloos. Hoevele zijn er echter nog die niet kunnen gelooven dat zonder tastbaar resultaat, het geven van goede jeugdlektuur toch in die richting meewerkt!

Onderwijzers vertelden mij uit eigen ervaring dat zelfs onder beter-geïtueerden, boeken present geven, dikwijls onbelangrijk wordt geacht. Het is waar, enkele kinderen zijn overladen met boeken, maar welke boeken zijn dat? Bij navraag in vijf opeenvolgende jaren in een zevende leerjaar eener zoogenaamde „burgerschool” te Den Haag, bleek b.v. geen enkel kind een boek van Marie van Zeggelen gelezen te hebben! Aan wie de schuld? Niet alleen aan de ouders! De propaganda voor het goede jeugdboek is nog zwak. Ook moet worden erkend dat opvoeders en recensenten vaak geen rekening hielden met den smaak en de geaardheid der jeugd. Zulke boekbeoordelingen zijn vrijwel waardeloos. Ook een ernstig beroep op uitgevers en boekhandelaars mag daarom niet wor-

den vergeten. De laatsten vooral kunnen door systematisch slechte en prullige jeugdlektuur niet in voorraad te houden, het koopend publiek beïnvloeden. Het is b.v. wel héél ontmoedigend met een lijst van twaalf goede (niet uitverkochte!) boeken drie groote boekwinkels te moeten bezoeken, alvorens er één voorradig te vinden. Dit is een historische gebeurtenis die met vele dergelijke te vermeerderen ware.

De propaganda voor het goede jeugdboek krijgt *dan* pas praktischen steun als ook de boekhandel er een belang in gaat zien, haar klanten *goed* te bedienen.

Het is daarom dat ik de oproep tot de uitgevers, door de organisatoren van deze internationale jeugdboektentoonstelling, zoo belangrijk acht.

Kan Nederland op sommige punten niet schitteren, ik stel me voor, voorzoover het in mijn vermogen ligt, te zorgen dat het overige in orde zal zijn. Daarom heb ik ook de hulp noodig van allen die reeds gegevens, voor deze tentoonstelling van belang, verwerkten. Ik denk nu aan overdrukken van tijdschriftartikels, keuze- en tentoonstellingskatalogi, resultaten van enquêtes e. d. Ik zal dus gaarne wat men voor dit doel wil afstaan, ontvangen aan de Gemeentelijke Jeugdleeszaal en Centrale Schoolbibliotheek, Nieuwe Schoolstraat 24, Den Haag, liefst vóór Januari 1929, opdat alles tijdig en in één zending naar Genève kan worden verzonden.

Te gelegener tijd hoop ik meer over deze tentoonstelling te kunnen vertellen. Dat ook vanuit Nederland belangstelling zal worden getoond, liefst door persoonlijk bezoek, is tenslotte mijn wensch.

Den Haag, 13-11-'28.

SASKIA LOBO.

VALSCHE HISTORIE

Het object van het historisch onderzoek is de mensch. D.w.z. de geestelijke mensch, de voelende, denkende, wil-lende, handelende mensch zoowel individueel als gegroe-peerd, en deze in zijn ontwikkeling de eeuwen door. Intusschen is het ons onmogelijk dat object onmiddellijk te onderzoeken. Wij kunnen een stof, een plant, een dier onmiddellijk onder-zoeken, maar niet Caesar, niet Hendrik IV, niet Marx. Wij kennen de geschiedenis alleen uit hetgeen zij ons direct of indirect heeft nagelaten. Niet de geschiedenis zelf, maar haar nalatenschap kunnen wij bestudeeren. Die nalatenschap noemen wij bronnen: bronnen zijn het materiaal, waaruit wij het historisch verleden leeren kennen. Bronnen zijn dus het resultaat van menschelijke daden, die tot kennis en tot be-wijs van historische feiten en toestanden óf oorspronkelijk bestemd óf in ieder geval daartoe geschikt zijn. Bronnen zijn dus niet de geschiedenis zelf, die ten slotte het object van ons onderzoek is, maar het middel om tot de historie te komen. Bron is dus alles, waaruit de geschiedenis onmiddel-lijk of middellijk kan worden geput.

Onmiddellijk of middellijk. Want wij verdeelen de bronnen in directe en indirecte bronnen. De directe bronnen zijn de overblijfselen van het historische verleden zelf, die niet zijn gemaakt, opgesteld of bedoeld om tot inlichting te dienen van de nakomelingschap; dat zijn vooreerst overblijfselen in engeren zin, producten van nijverheid, kunstnijverheid en kunst, eindelijk schriftelijke documenten als brieven, reke-ningen, protocollen, verbalen enz., dan overblijfselen in ruimeren zin, die den overgang vormen tot de bewuste ge-schiedschrijving: inscriptiën, monumenten en vooral oor-konden.

De indirecte bronnen worden gevormd door de traditie, die de herinnering aan het verleden en heden opzettelijk voor de nakomelingen wil vastleggen; zij wil historie schrijven en in ieder geval historisch materiaal zijn. Zij ziet het belang van wat gebeurt in en wil de herinnering daaraan voor volgende

geslachten bewust vastleggen en bewaren. Wij onderscheiden daarbij de traditie in beeld, historieschilderijen, historieprenten, historisch beeldwerk; dan de mondelinge traditie, vertellingen, sagen, anecdoten, spreekwoorden, historieliederen; eindelijk de schriftelijke traditie, de verhalende bronnen, genealogiën, kalenders, annalen, kronieken, biographieën, autobiographieën, mémoires, eindelijk historiewerken.

Nu doet zich bij al deze soorten bronnen een eigenaardige kwestie voor, die nauwelijks in eenige andere wetenschap zich opdoet. De eerste vraag, die wij altijd aan een bron stellen, is die van haar echtheid of valsheid. Dat spreekt van zelf: een valsche bron heeft voor ons het grootste deel van haar waarde verloren of liever, haar waarde is een geheel andere geworden. Het onderzoek naar de echtheid kunnen wij weer verdeelen in twee onderdeelen. Wij kunnen vragen: is de bron werkelijk datgene, waarvoor zij zich uitgeeft: dat is de eigenlijke vraag van de echtheid of de valsheid. Of wij kunnen vragen: is de bron werkelijk datgene, waarvoor zij of men haar hebben gehouden of houden; dat is eigenlijk minder een vraag van echtheid of valsheid, maar van onjuiste attributie.

Wanneer is nu een bron vals? Wij noemen haar vals, als zij iets anders is dan waarvoor zij zich aandient. Dat feit komt in de geschiedenis veel meer voor dan in welke andere wetenschap ook en ook veel meer dan men zich in den regel voorstelt. Allerlei oorzaken, tegelijk allerlei menschelijke ondeugden, zijn daarvoor aan te wijzen: hebzucht en roemzucht, vals patriotisme en verkeerd begrepen partijzucht, nijd en haat, wraakzucht en boosaardigheid, geleerden-ijdelheid en misplaatste geleerden-ijver, de wensch om rechten, die men bezit en ter goeder trouw meent te bezitten, door een document te bewijzen, dan ook de eenvoudige lust om te vervalschen of, wil men, te fantaseeren. Als men dat alles overweegt, is het niet te verwonderen, dat er zeer veel documenten zijn vervalscht.

Wanneer wij van vervalsching spreken, bedoelen wij dat in ruimen zin. Valsch is niet alleen de oorkonde, die geheel is

gefabrieekt, maar ook die waarin is geknoeid, ook die, waaraan een valsch of een verkeerd zegel hangt, in het algemeen dus ieder document, dat als geheel geen vertrouwen verdient.

Op allerlei gebied is vervalscht, allereerst op het terrein der overblijfselen in engeren zin, voorwerpen, maar vooral schriftelijke documenten. Oudheden in ruimen zin zijn en worden nog steeds zeer veel vervalscht. Dat hangt samen ook met de stijllooze perioden, waarin men veel smaak heeft in oude stijlen, zoowel bouwkunstig als sierkunstig. Reeds in den renaissance-tijd was dat het geval: vazen, munten, beelden, groot en klein, werden nagemaakt. Op de grens van de vervalsching is men, als oudheden worden bijgewerkt, hersteld, gerestaureerd of hoe men het wil noemen. In dit opzicht komt men langzamerhand tot juister inzicht en betere praktijk. De grens ligt natuurlijk daar, waar bepaald bedrog is bedoeld. Men herinnert zich de befaamde tiaar van den Scythenkoning Saïtaphernes, die aan het Louvre werd aangeboden, de wassen Flora-buste, die van Lenardo da Vinci zou zijn en die een tijd lang een plaats heeft gehad in het Kaiser-Friedrich-museum te Berlijn. En wij denken nu onwillekeurig aan de opgravingen van Glozel, die in onze dagen zulk een sterke beroering in de wetenschappelijke wereld wekken. Ik heb nog geen gelegenheid gehad deze zaak volledig te onderzoeken; maar mijn indruk, voorzoover ik kan nagaan, is dat wij stellig met vervalschingen te doen hebben 1).

In ons land hebben wij ongeveer dertig jaar geleden de wedergade gehad in de groote vervalsching van Drentsche oudheden. In 1896 werden in het oosten van Drente groote hoeveelheden urnen en ander vaatwerk gevonden, dat werd gekocht door particulieren en ook door de musea te Assen en te Leiden. Voorloopig werd de echtheid van dat vaatwerk aangenomen. Mr. Gratama heeft in een uitnemend betoog, dat nog altijd een model van historisch en archaeologisch onderzoek is, aangetoond, dat wij hier inderdaad met valsche antiquiteiten te doen hebben. De vindplaats van dat vaatwerk stond in het geheel niet vast; allerlei plaatsen werden aangewezen, die dan in verband werden gebracht met

1) Vgl. I. J. Brugmans: *Onze Aarde* 1928, 281 vlg., 320 vlg.; Ten Haeff: *Tijdschrift voor Geschiedenis*, 43, 387 vlg.

de overoude stad Hunsow, waarvan het bestaan evenwel alleen op de fantasie van den ouden historieschrijver Piccardt berust. Ook technisch onderzoek wees de onechtheid duidelijk aan: scherven van dit vaatwerk konden de kookproef niet doorstaan: men vond zelfs op sommige vaatwerk de sporen van sigarenkistjes, die bij de vervaardiging hadden gediend, praehistorische sigarenkistjes dus. De brave Drenten hebben dus slechts kort de vreugde aan hun scherpzinnigheid beleefd; de wetenschap was nog scherpzinniger en heeft hen achterhaald 1).

Zeër veel vervalscht zijn ook geschreven directe bronnen, brieven enz., soms door geleerden-ijdelheid. In ons goede land zijn voorbeelden daarvan gelukkig zeldzaam: de Nederlandsche geleerde is in den regel niet ijdel. Ten onzent is een vrij hevige strijd gevoerd over den beroemden brief van Erasmus aan Goclenius, het compendium vitae, waarin de groote Rotterdammer een overzicht van zijn levensgeschiedenis geeft. Daarin komt het stellig onjuiste verhaal voor van Erasmus' min of meer dubieuze geboorte en het evenzeer onware verhaal van zijn kloosterleven. Is nu daarom het compendium valsch? Neen: want Erasmus heeft het zelf opgesteld. Maar de inhoud is onwaar; Erasmus stelt de zaken voor, zooals hij ze gezien wilde hebben, niet, zooals ze werkelijk waren. Evenwel heeft dr. Kan de innerlijke waarheid verward met de uiterlijke echtheid; hij hield het compendium voor valsch, omdat het onwaar was. Hij vond den vervalscher in den eersten uitgever van het compendium, den Leidschen hoogleeraar Paullus Merula. Kan beticht hem eerst van bedrogene, dan van bedrieger en vervalscher te zijn. In verband daarmede stelde hij een onderzoek in naar de betrouwbaarheid van Merula. Eenmaal op dezen weg, meende Kan te kunnen aantonen, dat Merula niet alleen het compendium vitae van Erasmus, maar ook verzen van Ennius en ook de historia tragica van zijn oom Angelus Merula had vervalscht. Fruin en later vooral Blok hebben niet

1) Bull. Oudh. Bond I, 125 vlg.; III, 234 vlg.; Bijdr. t. d. kennis der prov. Groningen I, 120 vlg.; Drentsche Volksalmanak, 1898; Versl. van 's Rijks Mus. v. Gesch. en Kunst, 1898 vlg.

alleen de echtheid van het compendium vitae aangetoond, maar ook Merula van alle schuld aan vervalsching vrijgepleit. Ik kan dat thans niet in bijzonderheden aantonen, maar verzoek u mij op mijn woord te gelooven, als ik u verzeker, dat wij hier niet te doen hebben met een geval van vervalsching, maar van onjuiste attributie ¹⁾).

Omstreeks het midden der negentiende eeuw zijn door Gerstenbergh valsche brieven van Schiller in den handel gebracht. Befamd is gebleven de geschiedenis van de brieven van Vrain Lucas, die deze voor grof geld in de jaren 1861 tot 1869 verkocht aan den bekenden natuurkundige Emile Chasles, die ze dan telkens weer aan de Parijsche academie mededeelde. Er waren daarbij brieven van Karel den Groote, Alcuin, Jeanne d'Arc, Petrarca, Luther, Keppler, Molière, Pascal, louter beroemdheden dus, zelfs ten slotte van Mozes en van Adam. Chasles moge een uitnemend natuurkundige zijn geweest, een palaeograaf was hij stellig niet en evenmin een historicus, zelfs geen menschenkenner. Valsche Deuteronomiumfragmenten trachtte in 1883 Schapira aan den man te brengen, zoogenaamd afkomstig van de Moabieten. Bekend is het, dat de middeleeuwsche pausgeschiedenis vol is van allerlei falsa, o.a. over de zonderlinge geschiedenis der pausin Johanna en dergelijke fabuleuse histories ²⁾).

Nog betrekkelijk laat komen valsche stukken voor. Er is een brief van Robespierre aan Pichegru van 21 Juli 1794, waarin hij met groote minachting spreekt over de macht en den invloed der patriotten in Holland en Pichegru aanraadt daarop niet al te veel te vertrouwen. De brief heet overgebracht door een naar ons overgeloopen stafofficier van Pichegru. Hij is in schijn op last der Staten Generaal in folio gedrukt. Deze brief is echter valsch, zooals Colenbrander onweersprekelijk aantoonde. Het stuk breekt af midden in een pakkenden zin. Nooit is een stafofficier van Pichegru naar ons overgeloopen. Niemand heeft ooit het origineel ge-

1) Rotterd. Jaarb. II, 43 vlg.; Progr. v. h. Erasm. Gymnasium 1881/82; *Fruin*, Verspr. Geschr. VIII, 255 vlg.; Bijdr. v. vad. gesch. en oudh. Vierde Reeks I, 101 vlg., 116 vlg.

2) *Döllinger*, Papstfabeln des Mittelalters. (München 1863).

zien; in de documenten van dien tijd komt het niet voor. Ook is de brief geestig, wat de droge Robespierre nooit is geweest. Vermoedelijk is de brief gemaakt door een vernuftig ambtenaar der stadhouderlijke secretarie, misschien om de patriotten in Nederland te ontmoedigen ¹⁾).

Inscriptiën zijn zeer veel vervalscht, vooral in Italië. Niets is evenwel meer vervalscht dan oorkonden. Uit de wetenschap, dat zeer veel oorkonden onecht waren en het onderzoek, dat daarnaar moest worden ingesteld, is juist de wetenschappelijke diplomatiek in de tweede helft der zeventiende eeuw ontstaan. Evenals bij de vervalsching van relieken behoeft men niet onmiddellijk aan bedrog te denken, in vele gevallen alleen aan pia fraus, vroom bedrog. Er werd stellig weinig kwaad in gezien om rechten, die men zonder twijfel of wederspraak bezat, door een geschreven en gezegeld stuk te bewijzen. Niet alleen enkele oorkonden, maar geheele groepen van oorkonden zijn vervalscht: in het stift St. Maximinus te Trier, in het aartsbisdom Bremen, in het klooster Reinhardsbrunnen zijn geheele serieën pauselijke oorkonden vervalscht.

Bekend is de vervalsching van de schenking van Constan-tijn den Groote, waarbij Rome en zelfs geheel Italië aan den paus werden gegeven. De acte is vermoedelijk kort voor 754 gemaakt om haar aan Pepijn te kunnen toonen en zoo de aanspraken van den paus te bewijzen. In de middeleeuwen werd vrij algemeen aan de echtheid geloofd, tot de humanist Laurentius Valla de valscheid van het stuk aantoonde.

Niet minder befaamd zijn de Pseudo-Isidorische decretalen, een verzameling echte en onechte oorkonden, die de pauselijke oppermacht over de kerk moesten bewijzen. Omstreeks 850 is de collectie in Frankrijk ontstaan, waarschijnlijk te Reims. In de middeleeuwen werd aan haar authenticiteit stellig geloofd. Eerst Flacius Illyricus en andere humanisten bewezen de onbetrouwbaarheid van het geheel, al zijn er ongetwijfeld echte documenten onder begrepen.

1) *Sabron*, De oorlog van 1793 en 1794. Bijlagen n°. 23; II, 156; *Blok*, Gesch. v. h. Ned. Volk VI, 561; 2e dr. III, 673; *Colenbrander*, Gedenk-stukken I, XXXIX vlg.

Ten onzent is bekend geworden en gebleven de wetenschappelijke strijd over het charter van Dirk V van Holland van 1083. Matthaeus, Buchelius en Huydecoper, hebben de echtheid ontkend, die door Kluit werd verdedigd. Sedert werd de echtheid vrij algemeen aangenomen o.a. door Richt-hofen. Maar Pols twijfelde en hield de onechtheid staande. Zelfs Fruin gaf zich eerst gewonnen, maar werd door Kappeyne van de echtheid overtuigd. Pols bleef bij zijn meening, maar werd weer bestreden door Bondam, die tot het resultaat kwam, dat diplomatisch de echtheid van het charter niet kon worden aangevochten. Daarmede was haast alles gewonnen: immers de inwendige kritiek kan wel fouten in het stuk aanwijzen, maar die alle bewijzen de onechtheid niet; ook ontwijfelbaar echte oorkonden hebben wel onjuistheden. En ook hier geldt de regel, dat een document voor echt wordt gehouden, zoolang de valsheid niet is bewezen. Ook in het dagelijksch leven houdt men iemand immers voor eerlijk, zoolang het tegendeel niet is bewezen ¹⁾).

Veel bekender dan het charter van Dirk V is het valsche privilege van Karel den Groote aan de Friezen verleend tot belooning van hun moed bij de verdediging van Rome in 800. In alle oude rechtsboeken is Karel de Groote de wijze en machtige wetgever en schenker van privilegiën. De Friezen, die in de latere middeleeuwen vrij van vorstenheerschappij waren, schreven die vrijheid gaarne toe aan den grooten Karel. Natuurlijk ten onrechte. De *lex Frisionum*, die stellig echt is, kent geen vrije Friezen. Maar al vroeg kwam de gedachte aan bepaalde privileges bij de Friezen op. Reeds in oorkonden van 1106 en 1109 aan Stavoren spreekt Hendrik V van rechten, door Karel den Groote aan die stad verleend. Maar eerst sedert in het begin der dertiende eeuw de grafelijke heerschappij uit Friesland was verdwenen, golden deze privilegiën voor alle Friezen. Willem II de roomsch-koning bevestigt in 1248 alle rechten, die de Friezen van Karel den Groote hadden ontvangen. Dat bewijst natuurlijk niet, dat die privilegiën echt waren, zelfs niet, dat zij beston-

1) *Bondam*, Bijdr. v. v. d. gesch. en oudh. Derde Reeks VIII, 1 vlg. en de daar aangehaalde litteratuur.

den, maar eenvoudig, dat men er destijds aan geloofde. Maar het blijft bij algemeene aanduidingen: in Maerlants tijd had niemand het stuk nog ooit gezien: vandaar zijn spot, dat het met boter is bezegeld en dus niet aan den dag mag worden gebracht. Eerst omstreeks 1400 komt de tekst der oorkonde voor den dag, eerst een Latijnsche, dan een in de landstaal. In 1454 werd die tekst gevidimeerd door keizer Frederik III en zoo door hem bekrachtigd. Naar inhoud en vorm is het stuk volkomen onhistorisch; de onechtheid staat dan ook afdoende vast 1).

Er zijn andere gevallen, waarbij de onechtheid minder gemakkelijk is vast te stellen. Prof. Gosses maakte indertijd waarschijnlijk, dat de befaamde oorkonde van Hendrik III van 1040, waarin Groningen voor het eerst wordt genoemd, valsch is; hij wees tevens aan, waarom en onder welke omstandigheden het stuk is vervaardigd 2). Oppermann en zijn school hebben van een groot aantal oorkonden de onechtheid aannemelijk gemaakt, van anderen de echtheid vastgesteld. Of deze school niet te ver is gegaan in haar verdoeming van oorkonden, wil ik nu niet beslissen. Maar zeker is het wel, dat eerst nadat deze en dergelijke kwesties zijn opgelost, een stevige en betrouwbare basis is gelegd voor het onderzoek naar de oudere geschiedenis van ons land 3).

Nog worden soms stukken vervalscht. Ik herinner aan de geschiedenis der graven van Nahuys en van Zuylen van Nijeveldt, die eigenlijk predikantenfamilies zijn, maar die door valsche documenten willen bewijzen, dat zij van adel zijn 4). Bekend is de vervalsching der Rembrandtoorkonden, in 1906 gepleegd, wel voor de aardigheid, maar toch ten onrechte, daar echte en valsche documenten door elkander werden afgedrukt. Een valsch traktaat tusschen de republiek en den keurvorst van Beieren van 1698 is aangewezen door Bussemaker 5).

1) *Bolhuis van Zeeburgh*, Kritiek der Friesche geschiedschrijving, passim.

2) *Bijdr. v. v. d. gesch. en oudh.* Vierde Reeks I, 25 vlg.

3) *Oppermann*, Untersuchungen zur nordniederländischen Geschichte des 10 bis 13 Jahrhunderts I (Utrecht 1920).

4) *Adelsarchief* 1905.

5) *Hand. en Med. der Maatsch. der Ned. Lett.* 1909/1910, 147 vlg.

Wat de indirecte bronnen betreft, valsche afbeeldingen komen weinig voor. Daarentegen is de mondelinge traditie zeer veel vervalscht, zeer dikwijls natuurlijk onbewust, soms ook bewust en met een bepaald doel. Tot deze rubriek behooren ook de geheel valsche sagen, die van feiten en toestanden spreken, die nooit zijn voorgevallen. Zoo zijn sagen over de geschiedenis van de stichting van staten, steden, kerken, kloosters, kasteelen enz. gewoonlijk geheel valsch. Een voorbeeld van een geheel valsche sage is de bekende geschiedenis van de vrouwen van Weinsberg, bij ons het meest bekend geworden door het gedicht van Bilderdijk. Al dadelijk wordt de valscheit bewezen door het feit, dat dit verhaal ongeveer dertig maal in de geschiedenis voorkomt, niet alleen in Duitschland, maar ook in Italië, Frankrijk en Zwitserland. Nu denken we zeer hoog van de zelfopoffering en den moed der vrouw, maar reeds op dezen grond is de sage van Weinsberg te verwerpen. De grond der sage ligt in een bericht over de verovering van de Italiaansche stad Crema door Frederik Barbarossa in 1160: de bezetting en bevolking kreeg vrijen aftocht, met verlof om allerlei tilbare have mede te nemen: daaraan knoopt een Keulsche annalist tien jaar daarna de mogelijkheid vast, dat één vrouw haar zieken man de poort zou kunnen uitdragen. De ontwikkeling is dan dus zoo: één vrouw zou het kunnen doen; allen zouden het hebben kunnen doen; allen hebben het gedaan.

Onhistorisch stellig is ten onzent het verhaal van de bede, die een graaf Willem (misschien III) vroeg en die hem tienmaal hooger werd gegeven. Dit verhaal staat bij Willem van Hildegasberch bijna een eeuw later: „Hoe dierste partijen in Holland quamen". Inderdaad zijn onder het Henegouwsche huis de beden in Holland in gebruik gekomen. De graaf vroeg dan een bede aan de dagvaart, die gewoonlijk niet zonder concessiën werd toegestaan. Daar dat de praktijk was, is het verhaal ook onmogelijk: integendeel men trachtte af te dingen. De steden zouden stellig nooit meer geven dan gevraagd werd en in ieder geval zich ernstig beklagen, als de graaf ten slotte bleek niets noodig te hebben. Een dergelijk combat de générosité is stellig weinig middeleeuwsch.

Hier heeft men nu trouwens nauwelijks met vervalsching te doen; het is eigenlijk niet anders dan vriendelijke fantasie. Dat is ook het geval met sagen, die afgeleid zijn van bepaalde geographische bijzonderheden, de Wittewivenkuil bij Lochem, de Rosstrappe en Mägdesprung in den Harz, de duivelspooten in de librij te Zutphen. Evenzoo patronymische sagen: Groningen van Gruno, Stavoren van Stavo, enz. Mobiele sagen, zooals wij reeds in die der Vrouwen van Weinsberg er een vonden, zijn altijd onecht: hetzelfde feit herhaalt zich nu eenmaal niet vele malen. Daartoe behooren ook vele heiligenlevens, waarin soms dezelfde daden voortdurend voorkomen. Een eigenaardig voorbeeld van een trekkende sage is de Duitsche Keizersage, die oorspronkelijk afkomstig is van Frederik II, maar ten slotte gefixeerd is op Frederik Barbarossa. Een merkwaardige sage is ook die van Tell, die eerst in de tweede helft der vijftiende eeuw in de kroniek van Sarnen en daarna bij Tschudi voorkomt en eerst door Schiller in Zwitserland populair en zelfs bekend is geworden. De sage is niet in Zwitserland ontstaan, maar in Denemarken. Saxo Grammaticus verhaalt van de daden van Toko, aan het hof van koning Harald in de tiende eeuw; hier vinden wij reeds de voornaamste trekken van de Tell-sage: mogelijk is het Tellverhaal bewust als valsche sage door de kroniek van Sarnen en dan door Tschudi naar het Tokoverhaal naverteld 1).

Anecdotes en gevleugelde woorden zijn zeer dikwijls valsch. Cambronne's schitterend woord: „La garde meurt, mais ne se rend pas" is door een journalist van de *Indépendant* bedacht. Zoo is het helaas! veelal met beroemde woorden. Ook historieliederen kunnen valsch zijn, al zijn zij niet steeds opzettelijk vervalscht, zooals de gedichten van den Ossian-cyclus, die Macpherson in 1760 als overoude poëzie uitgaf.

Zeer veel vervalscht is vooral de schriftelijke traditie. Vooreerst zijn genealogieën duizendmaal geheel of gedeeltelijk vervalscht. Het is de ijdelheid, die hier het menschedom

1) Tijdschr. voor gesch. 34, 363 vlg.

parten speelt. De Iulii zouden afstammen van Iulus, den zoon van Aeneas. Tal van vorstelijke familiën heetten af te stammen van Karel den Groote. In de zeventiende eeuw lieten Amsterdamsche patricische familiën hun stamboom opklimmen van middeleeuwsche adellijke geslachten: zoo ontstonden de geslachten Oetgens van Waveren en de Vlaming van Outshoorn. Waarschijnlijk is ook een deel valsch van den stamboom der Thomassen, die in de Haarlemsche Costergeschiedenis een rol speelt. Het spreekt van zelf, dat dikwijls valsche stamboomen door valsche oorkonden worden bevestigd.

Vervalsching van biographieën is zeer gewoon: hier noemen wij weer heiligenlevens. Op dit gebied hebben de Bollandisten zeer verdienstelijk werk verricht en zeer veel fantastische, valsche heiligenlevens opgeruimd. In den regel zijn dergelijke heiligenlevens te herkennen aan den wonderbaarlijken inhoud, los van alle bekende historie, ook aan de groote vaagheid van tijdsbepaling, ten slotte aan de zonderlinge vindplaats. In de puinhoopen van Verulamum bij Londen wordt een handschriftelijk leven van St. Albaan gevonden: niemand kan het lezen: een stokoud priester herkent het als oud-Britsch, leest en vertaalt het in het Latijn; dan valt het handschrift tot stof uiteen.

Ook zijn er veel valsche mémoires, b.v. die van Robespierre. Gedeeltelijk vervalscht zijn de mémoires van Henri de Catt over Frederik den Groote: deze zijn namelijk niet alleen geschreven naar persoonlijke aantekeningen en herinneringen van de Catt, maar ook naar brieven en andere stukken van den koning, die tot gesprekken werden omgewerkt.

Eindelijk zijn zeer veel kronieken vervalscht, minder in de middeleeuwen dan daarna. Hier is hebzucht de drijfveer geweest, ook wel ijdelheid of zucht tot fantaseeren. Het meeste van die vervalschingen is reeds ontdekt: de vervalschers, hoe slim veelal ook, worden toch in den regel door nog scherpzinniger historici betrapt. Ik wil drie zeer bekende gevallen ten onzent bespreken, de kroniek van Klaas Kolijn, de clapper der Calkoens en — ik bewaar dat voor het laat-

ste, omdat het juist nu weer meer dan gewoonlijk de aandacht trekt, — het Oera Linda Bok.

In 1719 drukte Dumbar in het eerste deel van zijn *Analec-ta* ¹⁾ af een „Rijm-kronyk, van ouds genaamt Het Geschiede Historiael-rijm der eerste Graaven van Holland: van Broeder Klaas Kolijn, Monnik van Egmond, Geschreeven omtrent het jaar MCLXX". Een kroniek, 135 jaar ouder dan Stoke scheen belangwekkend genoeg. Dumbar vermeldde evenwel niets omtrent handschrift of herkomst. In 1745 verscheen de monumentale uitgave van G. van Loon, met vertaling en aantekeningen: Van Loon hield de kroniek voor een vertaling uit het Latijn. Een jaar daarna deelde de bekende verzamelaar Van der Schelling in een langdradig boek over „De aloude vrijheid, staatsregeering en wetten der Batavieren" mede, dat zijn schoonvader Van Alkemade voor jaren deze kroniek had ontdekt en in afschrift had medegedeeld aan Matthaeus; uit diens nalatenschap had dan waarschijnlijk Dumbar het handschrift gekregen en het toen vrij slordig uitgegeven. Later hadden dan Van Alkemade en Van der Schelling de kroniek zonder fouten willen uitgeven; maar Van Loon, wien dat bekend was, was hen te vlug af geweest.

Niemand twijfelde aan de echtheid van de kroniek van Klaas Kolijn. Alewijn schreef erover ²⁾. En nog Wagenaar liep erin en gebruikte Klaas Kolijn nog in de eerste uitgave van zijn *Vaderlandsche Historie*. De eerste, die de onechtheid vermoedde, was Huydecoper, die in zijn aantekeningen op Stoke ³⁾ voortdurend smaalt op „Kakolijn". Maar hij was toen al oud en stierf in 1778, drie-en-tachtig jaar oud, zonder opzettelijk de vraag te hebben onderzocht. Maar hij wekte Wagenaar op dat onderzoek in te stellen: het resultaat lag voor de hand: Wagenaar onderkende de onechtheid der kroniek en verbeterde naar dat verkregen inzicht zijn tweede druk van de *Vaderlandsche Historie*. Bovendien deed hij ten volle boete door het schrijven van een „Toets van de egtheid der Rijmchronijk van Klaas Kolijn" ⁴⁾, een model van metho-

1) 245 vlg.

2) Bijdr. t. opbouw der vad. lett. II.

3) 1772.

4) Werken der Maatsch. der Ned. Lett. 1777, 201 vlg.

dische kritiek en juist betoog. De taal is niet middelnederlandsch, maar duitsch gekleurd ouderwetsch hollandsch. De kroniek bevat niets, wat niet van Stoke en andere geschiedschrijvers ons bekend was. Opmerkelijk is ook de woordelijke overeenstemming op tal van plaatsen met Stoke. Niemand had vóór 1700 ooit van deze kroniek iets vernomen. Wagenaar betoogt op al deze gronden, dat de kroniek onecht moet zijn. Maar wie is de vervalscher? Misschien Van Alkemade?

De vervalscher is aangewezen door Kluit en Van Wijn in de Historische Avondstonden ¹⁾ en het Huiszittend Leeven ²⁾. Kluit had te Rotterdam de papieren van Van Alkemade bestudeerd: daaruit bleek zonneklaar, dat deze zelf onschuldig was, maar het slachtoffer van een zekeren Reinier de Graaf, een plaatsnijder te Haarlem, „niet onervaren in de Letteren en in 's Lands Oudheden. . . en vaardig ter pen in 't schrijven en teekenen". Hij was een losbol, die veel behoefte had aan geld. Daarom maakte hij de rijmkroniek, die hij voor grof geld bij gedeelten aan Van Alkemade verkocht. Het handschrift berust thans in de Koninklijke Bibliotheek: men behoeft het maar in te zien om waar te nemen, dat het uit het laatst der zeventiende eeuw is en in geen geval middel-eeuwsch.

Hoe gevaarlijk dergelijke praktijken zijn, blijkt wel uit het feit, dat nog twintig jaar geleden een geacht geleerde de kroniek van Klaas Kolijn meende te kunnen gebruiken voor enkele topographische bijzonderheden. Intusschen moest hij erkennen: „Men maakt mij er van zeer bevoegde zijde op opmerkzaam, dat Klaas Kolijn nooit heeft bestaan en dat zijn Rijmkroniek een maaksel is. Ik wist dat niet en ben erin geloopt" ³⁾.

Veel sneller dan dat van de kroniek van Klaas Kolijn is het bedrog achterhaald van den clapper der Calkoens. Deze gedenschriften verschenen eerst in de Hoogeveensche Courant, vervolgens in den Drentschen Volksalmanak van 1894

1) I, 139 vlg.

2) I², 129 vlg.

3) Tijdschr. Aardr. Gen. 1906.

tot 1898, eindelijk in boekvorm in 1902 ¹⁾). De clapper is een dagboek, begonnen door Arent Calkoen I. U. D., vroeger woonachtig te Oetewaal bij Amsterdam, maar in 1661 verhuisd naar Hoogeveen, waar hij een veenplaats kocht in de compagnie der Echtensche venen. Na zijn dood in 1678 is het journaal dan voortgezet door zijn zoon mr. Petrus Calkoen en tot 1709 bijgehouden. Het handschrift zou tot 1841 in de familie zijn gebleven, toen P. I. Calkoen te Genemuiden stierf.

De clapper is verdeeld in vijf stukken: 1° een roerend verhaal van den inval der Munsterschen in Drente in 1666: Calkoen wordt door hen meegevoerd naar Koevorden; na negen dagen vindt hij zijn dochter geschaakt, onteerd, waarschijnlijk gestorven: zijn vrouw sterft van verdriet. 2°. Verhalen van 1670, dorpsgeschiedenissen van allerlei aard; het begin van den oorlog van 1672. 3°. Verder beloop van den oorlog; verhaal van de pelgrimage van Calkoen naar Oetewaal. Dan vervolgt Petrus Calkoen de zoon het verhaal; meest dorpsgeschiedenissen, met allerlei over folklore, bijgeloof, hunnebedden enz.. 4°. Het huwelijk van Petrus Calkoen met allerlei kerkelijke en burgerlijke bijzonderheden, ook allerlei cultuurhistorica. 5°. Verhaal van den heksenmeester en van de nevelheks, een roman op zich zelf. Dat alles is geschreven in aangename, pittigen stijl, die zelfs Fruin bekoorde.

Intusschen is, nog hetzelfde jaar, dat de clapper in zijn geheel verscheen, de onechtheid aangetoond door mr. Joosting in een klemmend, afdoend betoog ²⁾). Het journaal onderstelt een beschaving, die zeker in de zeventiende eeuw in Drente nog niet bestond. Ook de taal is in het geheel niet Drentsch en bovendien vrij modern. Maar er zijn opvallende feitelijke onjuistheden. In 1693 klaagt Calkoen over een extra-haardstedegeld, dat wordt geheven. Intusschen hebben de Staten van Drente 13 Maart 1693 alleen besloten tot het heffen der gewone belastingen. Toch deelt Calkoen een besluit van

1) Een Drentsche Veenkolonie in de laatste helft der zeventiende eeuw. Het journaal van A. en P. Calkoen, in 't licht gegeven en van aantekeningen voorzien door A. Steenbergen ('s Gravenhage 1902).

2) De Clapper der Calkoens (Haarlem 1902).

3 Maart 1693 mede over dat extra-haardstedegeld. In werkelijkheid is dat besluit van 3 Maart 1691. Dat besluit van 3 Maart 1693, dat dus fictief is, is geteekend door den landschrijver Q. Beeldsnijder, die niet toen, maar eerst van 1721 tot 1725 en daarna van 1737 tot 1750 dat ambt bekleedde. Hoe kan een tijdgenoot zich nu in deze en dergelijke dingen vergissen? En zij komen meer voor. In den clapper komt de schoolmeester Arnold van Santen voor; in officieele stukken zijn te Hoogeveen in deze dagen Albert Jacobs en Willem Jansz. Kramer te vinden. Een tijdgenoot weet toch wel, hoe de schoolmeester van het dorp heet.

Het ergste is evenwel, dat de beide Calkoens, vader en zoon, in officieele stukken niet voorkomen. Het kohier van het hardstedegeld van 1693 heeft niet mr. Petrus Calkoen, maar wel dr. Petrus Calkoen. Is dat nu de schrijver van de clapper? Neen, de clapper vermeldt zelf dien dr. Petrus als neef van den schrijver en diens vader mr. Abraham Calkoen, die dan dus een broeder moet zijn van Arent Calkoen. In alle officieele registers komen alleen voor mr. Abraham en dr. Petrus, nergens de andere filiatie Arent en mr. Petrus. In de eerste publicatie in de Hoogeveensche Courant heette Arent ook Abraham. Maar blijkbaar bedacht de schrijver toen, dat hij dan kon worden nagerekend. Maar nu was hij slim en veranderde Abraham in Arent; maar te slim, want nu vergat hij, dat deze nergens was te vinden, wat het sterkste argument was voor zijn niet-bestaan.

Dit is natuurlijk het sterkste argument tegen de echtheid van den clapper: de beide Calkoens hebben niet bestaan. De falsaris moet dan natuurlijk de uitgever zelf zijn, A. Steenbergen. Hij deed zijn werk heel knap en met kennis van zaken; hij schreef ook goed en aantrekkelijk. Vandaar dat zelfs Fruin de dupe van het bedrog werd. Nooit heeft iemand ook het origineele handschrift gezien, hoe dikwijls Steenbergen ook is gesommeerd het te toonen.

Eindelijk het Oera Linda Bok. In 1867 begon er een gerucht te loopen, dat de meesterknecht van de marinewerf in Den Helder, Cornelis over de Linden, een overoud Friesch handschrift bezat, dat hem in 1848 door een tante namens

zijn grootvader was ter hand gesteld als een overoud familie-stuk. De archivaris-bibliothecaris van Friesland, dr. Eelco Verwijs, kreeg eenige bladen ter beoordeeling in handen. Hoewel hij de zaak niet geheel vertrouwde, ried hij aan het handschrift te doen afschrijven en te doen vertalen ter juistere beoordeeling. Verwijs trachtte evenwel tevergeefs den eigenaar te bewegen het handschrift aan het Friesch genootschap te verkoopen; deze was alleen bereid een afschrift te laten nemen. Verwijs, die trouwens niet lang daarna naar Leiden vertrok, heeft zich daarna minder met de zaak bemoeid. Maar het afschrift kwam gereed; daarna gaf dr. Ottema in 1872 het *Oera Linda Bok* uit, met een jaar daarna nog „Geschiedkundige aantekennigen en ophelderingen”. Het boek werd zelfs in het Engelsch vertaald en in 1876 te Londen uitgegeven.

Het boek begint met een soort proloog, waarin de afschrijver Hidde oera Linda in 1256 het werk opdraagt aan zijn zoon Okke. Uit dien tijd zou dus het handschrift zijn. Daarop volgt een tweede voorrede, geschreven te Leeuwarden in 803 door Liko ovira Linda, waarin hij zijn erfgenamen bezweert nooit een „papekappe” dit geschrift in handen te geven, daar zij de ergste vijanden der Friezen zijn. Dan volgt de geschiedenis zelf, maar zeer verward dooreen, cosmogonie, mythen, sagen, oude Friesche, klassieke en oostersche geschiedenis, geographie, ethnographische bijzonderheden, wetten, profetieën, zangen, meest in hoogdravenden stijl en ook lang niet zonder bekoring. De geheele kroniek is begonnen door Adela, de vrouw van Apol, grietman van de Lindas-oorden, en vervolgd door jongere leden der familie. Dat begin is geschreven in 558 v. C., maar natuurlijk vermeerderd met oudere verhalen, die zelfs teruggaan tot 2193, toen Atlantis verzonk; de latere verhalen zijn van 530 en 300 v. C. Tot zoover het eerste deel; het tweede deel zal geschreven zijn in de eerste eeuw v. C.

Dat zijn dus wel zeer oude verhalen en tradities. Friso, vernemen wij hier, is geen sage, maar historie. Na den dood van Nyhellenia, vijftien en een halve vóór Christus is een kolonie van Fria's volk, dus Friezen, naar Indië gegaan onder leiding

van de priesteres Geert; daar noemde men hen dus Geertmannen, Germanen. In de dagen van Alexander den Groote leefde onder deze Germanen Friso, die met den Macedoniër in betrekking kwam. Hij ging in dienst van een der diadochen, wordt door dezen beleedigd, en trekt daarom terug naar het oude vaderland van zijn stam, het na meer dan duizend jaar nooit vergeten Friesland. Ottema zegt daarvan: „Zulke verrassende uitkomsten leiden mij tot het besluit, dat wij hier met meer te doen hebben dan met bloot sagen en legenden”.

Er staat bovendien van allerlei meer in. Berichten over de Zwitsersche paalwoningen, waarvan niemand vóór 1853 ooit had gehoord, maar die Friso's zoon Adel bezocht en beschreef: ook de burchtmaagd Apollonia vond ze aan den Rijn in 540 v. C. Merkwaardige verklaringen: Minerva is een burchtmaagd op Walhallagara (Walcheren): min-erve, dus haar erf was dat eiland; zij is dezelfde als de raadselachtige Nyhellenia, wier raadgevingen nieuw en helder waren, ook Nieuw-Helleensch. Een Friesche zeekoning uit Alderga heet Teunis, wordt door de schepelingen familiaar Neef Teunis genoemd: de Romeinen zagen hem voor een zeegod aan en noemden hem Neptunus. Een ander zeekoning is Minno, de Grieksche Minos van Creta, later een der rechters in den Hades. Athene is onbegrijpelijk in het Grieksch, maar zeer duidelijk in het Friesch: Pallas c.s. kwamen daar als vrienden (athen). Op grond van dergelijke opvallende feiten schreef dr. Ottema: „Wij ontmoeten in dit geschrift, waarvan het eerste gedeelte in de zesde eeuw vóór onze jaartelling is opgesteld, het oudste voortbrengsel (op Homerus en Hesiodus na) van de Europeesche letterkunde. En daar vinden wij in ons vaderland een eeuwenoude bevolking, in 't bezit van een ontwikkeling, beschaving, nijverheid, scheepvaart, koophandel, letterkunde en zuivere verhevene godsdienstige begrippen, waarvan wij nooit eenig vermoeden hebben gehad. In onze voorstelling reikten de geschiedkundige herinneringen van ons volk niet hooger dan de komst van Friso, den vermeenden stamvader der Friezen; doch hier ontwaren wij, dat die herinneringen opklimmen tot meer dan tweeduizend jaren

voor Christus, en in hoogen ouderdom die van Hellos overtreffen en die van Israël evenaren".

Daaraan behoeft niet veel meer te worden toegevoegd. De onechtheid van het Oera Linda Bok is bewezen door Beckering Vinckers, „De onechtheid van het Oera Linda Bok, aangetoond uit de wartaal, waarin het is geschreven", dat van 1876 is ¹⁾. Ik neem daarvan de conclusie over: „Een boek, dat in handschrift, niemand weet hoe lang, een erfstuk in de familie Over de Linden is geweest; dat handschrift is geschreven in een letterschrift, waarvan de weerga nergens te vinden is: in een taal, wier gelijke in de gansche wereld tevergeefs wordt gezocht; over zaken, waarvan geen sterveling ooit iets heeft gehoord; in een tijd, waaruit tot noch toe geen ziel ooit een letter germaansch heeft gezien; terwijl het tevens — en dat zet aan alles de kroon op — ondanks dezen, de alleroudste Duitsche taalgewrochten een kleine duizend jaar overtreffenden ouderdom, is geschreven in een stijl, die niemendal verschilt van dien, waarvan een Nederlander uit de 17de, 18de of 19de eeuw n. C. zich zeer gevoegelijk zou kunnen bedienen".

De onechtheid werd nog bevestigd door het onderzoek van het papier van het handschrift — op zich zelf al zeer onwaarschijnlijk voor 1256 — ingesteld door Frederik Muller en P. Smidt van Gelder, die aantoonde, dat het papier in geen geval ouder is dan ongeveer 1800, waarschijnlijk van omstreeks 1840 en van een Maastrichtsche fabriek ²⁾.

Beckering Vinckers zette zijn onderzoek voort en gaf na zijn eerste in 1877 nog een tweede brochure: „Wie heeft het Oera Linda Bok geschreven?" ³⁾ Hij meende: de man, bij wien het handschrift is gevonden, Cornelis over de Linden, meesterknecht aan 's Rijks marinewerf in Den Helder, die van 1811 tot 1873 leefde, een handig, vindingrijk man, een keurig teekenaar, een duizendkunstenaar, maar ook een zonderling, vol van onverteerde halve wetenschap, die veel boeken bezat en deze excerppeerde. Geen winstbejag dreef

1) Haarlem 1876.

2) Ned. Spectator 1876, 254 vlg.; 1877, 76 vlg., 86 vlg., 90 vlg.

3) Kampen 1877.

hem, alleen een soort persoonlijke ijdelheid, ook wel lust tot fantaseeren en fabuleeren; misschien was hij wel ter goeder trouw overtuigd van de waarheid van zijn fantasieën.

Destijds heeft Beckering Vinckers de meeste menschen wel overtuigd. Evenwel men vroeg zich wel eens af, of een eenvoudig meesterknecht der marine wel in staat was zulk een eigenaardig werk te fantaseeren. Vandaar dan ook, dat Johan Winkler, die van de zaak meer wist dan vele anderen, te kennen gaf, dat Over de Linden wel de auteur, maar niet de eenige auteur was; hij zou geholpen en mogelijk wel het werktuig zijn geweest van twee anderen, die de geleerde Friezen erin hadden willen laten loopen. Daarmede had hij zonder namen te noemen Eelco Verwijs en François Haverschmidt aangewezen, die trouwens ook al door anderen waren genoemd.

Winkler verwees verdere belangstellenden tot na zijn dood. Men kan niet zeggen, dat toen het verlossende woord is gesproken. Toen in 1916 het befaamde kistje, dat de waarheid zou bevatten, in den kring van het Friesch Genootschap was geopend, bleek het geheim van het Oera Linda Bok nog niet onthuld. Een poging daartoe is eerst tien jaar later gedaan door dr. M. de Jong Hzn., wiens werk de aandacht heeft getrokken, die het stellig ten volle verdient 1).

Dr. de Jong heeft naar zijn vaste overtuiging het geheim van het Oera Linda Bok kunnen ontsluiten: niemand anders dan Eelco Verwijs is de schrijver of, wil men, de maker ervan geweest. Het betoog van dr. de Jong getuigt van groote en uitgebreide kennis van de stof en van zeldzame, soms fijne scherpzinnigheid in het behandelen van bijzonderheden en onderdeelen. Hij gaat daarbij uit van een geheel andere opvatting van het Oera Linda Bok, dan men tot dus verre vrij algemeen had. Volgens hem had de vervalscher een bepaald doel, dat veel ruimer was dan de familietrots der Over de Lindens. Hij wilde het chauvinistische en daardoor onwetenschappelijke karakter der Friesche geschiedkundigen aan de kaak stellen door en in een historisch-letterkundig

1) Het geheim van het Oera Linda Bok. (Bolsward 1927).

product, waarin al hun fouten op de spits werden gedreven en daardoor diep belachelijk werden. Het Oera Linda Bok had dus een bepaalde strekking; wie die strekking niet gevoelt, speurt ook de ironie niet, waarvan inhoud en vorm overvloeien. Die ironie ontging aan wat droge geleerden als Beckering Vinckers, die als kundig taalgeleerde wel bewijzen kon, dat het boek niet in het oud-Friesch was geschreven, maar die niet begreep, dat dat alles niet uit onkunde, maar opzettelijk zoo was gedaan om de geleerde Friezen met hun dweepende onkunde van oud Friesland erin te laten loopen.

Heeft men die tendentie eenmaal gevat, dan kan er geen sprake meer zijn van een auteur als Over de Linden, die geen enkele reden had om de deftige Friesche geleerden in het zonnetje te zetten, wien daartoe bovendien alle kennis en kunst daartoe ontbrak. Dan ziet men ook onmiddellijk, dat de maker iemand moet zijn geweest, die de Friesche taal en de Friesche geschiedenis kende, een man bovendien van literairen smaak, van humor en ironie vooral. Dat dan de naam van Eelco Verwijs van zelf op de lippen komt, ligt voor de hand. Verwijs was tot 1868 archivaris van Friesland; hij was een man van groot talent, uitgebreide kennis, fijnen smaak en vooral van schalkschen humor, alle eigenschappen, die de fabrikant van het Oera Linda Bok stellig moet hebben bezeten. Het is waar, Verwijs heeft steeds zijn schuld ontkend. Maar hij was nu eenmaal een snaak en zijn ontkenning kan dan ook niet ten volle worden aanvaard. Men zou kunnen zeggen: als het Verwijs niet is geweest, wie dan wel? Er zijn niet zoo heel veel menschen, die zoo iets kunnen maken.

Zoo is de opvatting van dr. de Jong en er is stellig veel voor die meening te zeggen. Toch zijn er ook eenige bezwaren. De ontkenning van den beklagde is als in elke strafzaak een groot bezwaar: Verwijs' ironische ontkenning is toch nog lang geen bekentenis. Een ander niet minder groot bezwaar is de niet zeer duidelijke relatie tusschen Verwijs en Over de Linden. Hoe kan Verwijs op het denkbeeld zijn gekomen zijn oude Friesche geschiedenis te gieten in den vorm van een familieboek van de Over de Lindens: het is toch ten slotte het Oera Linda Bok en niet het Verwisia Bok. Hoe kan

Verwijs de schriften van Over de Linden hebben gekend en daarnaar zijn kroniek hebben opgesteld? Ten slotte: hoe heeft Verwijs het handschrift in de handen van Over de Linde gespeeld? Deze blijft toch de man, die ermede voor den dag is gekomen en het voor een oud familiestuk wilde laten doorgaan.

Men ziet, dat er vragen genoeg overblijven, al meent dr. de Jong de oplossing ervan te hebben gevonden. De zaak, staat voor mij zoo: het is wel waarschijnlijk, dat Verwijs de maker van het Oera Linda Bok is geweest, maar het dwingende bewijs ontbreekt nog steeds.

Wij hebben veel gehoord van valsche geschiedenissen, geschiedenissen van menschelijke zwakheid meer nog dan van menschelijke slechtheid. Laat ons scheiden met het troostrijke gevoel, dat ook hier de leugen, al is zij nog zoo snel, toch altijd op den duur door de waarheid wordt achterhaald. Veritas erit et prevalebit, imprimis in historia.

H. BRUGMANS.

KRONIEK

*(Bijdragen voor deze rubriek te zenden aan Mej. E. de Clercq,
Willem de Zwijgerstraat 5, Utrecht.)*

Assen. — Aangezien in het jaar 1928 het 10-jarig bestaan van de Openbare Leeszaal en Bibliotheek zou vallen, besloot het Bestuur in het voorjaar, dit feit te herdenken, zoowel om meerder propaganda voor de leeszaal te maken, als om te trachten de schuld, die op het nieuwe gebouw rust, zooveel mogelijk te verminderen. Een Jubileum-commissie en een Eere-comité werden gevormd en van alle richtingen werd medewerking ondervonden. In September j.l. had een openluchtfest plaats, waarbij een speldje werd verkocht, voorstellende een „Blok aan het been" (de schuld), een kinderboekenverloting van ten geschenke ontvangen boeken, een teeken- en een puzzle-wedstrijd werden georganiseerd.

Ten slotte had aan den vooravond van den Openingsdag 16 November, een feestavond plaats, waarbij de Voorzitster van het Eerecomité, Echtgenoot van den Commissaris der Koningin aan het Bestuur de opbrengst van de actie overhandigde onder het uitspreken van zeer waardeerende woorden, voor hetgeen de Openbare Leeszaal in Assen heeft gebracht en is geweest. De avond werd bijgewoond door den Commissaris der Koningin, den Burgemeester van Assen, afgevaardigden van de Leeszaal te

Groningen en te Meppel en oud-bestuursleden. Hoewel het „Blok aan het been" niet is verdwenen, is er toch een groot stuk van afgenomen.

Eindhoven. — Bij gelegenheid van het 12½ jarig bestaan der R.K. O. L. B. werd 1 November een feestvergadering gehouden. De Voorzitter, de Heer P. v. d. Putt, opende de vergadering, bracht in het kort de geschiedenis van de Leeszaal in herinnering; constateerde met blijdschap dat de Leeszaal en Boekerij wat boekenbezit en uitleen betreft aan de spits staat der 25 R.K. Openbare Leeszaalen, wat bezoeken aangaat op de 2e plaats; dat zij van 75 Leeszaalen in ons land volgens boekenbezit op de 14e, naar 't aantal uitleeningen op de 9e en naar 't aantal bezoeken op de 6e plaats staat. — Verschillende sprekers, onder wie de Burgemeester, voerden vervolgens het woord.

Twee dagen later hield in een algemeene vergadering in de Leeszaal de bekende folklorist de Heer D. J. van de Ven een interessante lezing met lichtbeelden over Brabantsche zeden en gewoonten. Voor beide vergaderingen was enorme belangstelling. In de pauze opende de Heer Verdijk, Burgemeester van Eindhoven, de tentoonstelling van „Kempen en Peelland" ter illustratie van Land en Volk, welke bij deze gelegenheid wordt gehouden in de geheel gerestaureerde bovenzalen van de Leeszaal; daarna werd gelegenheid gegeven de tentoonstelling te bezichtigen, waarvan een druk gebruik werd gemaakt. Naast literatuur op godsdienstig en cultureel gebied, vindt men er tijdschriften, almanakken, atlassen; literatuur over verschillende plaatsen uit Kempen- en Peelland; gewestelijke folklore; personalia; Brabantsche novellen, schetsen en verhalen op 't gebied van kunst een expositie van vele werken van Vincent van Gogh en Pieter Brueghel.

Tevens was een feestweek georganiseerd; in een echt Brabantsch interieurje werd aan alle bezoekers koffie en thee aangeboden, met bediening van twee Brabantsche boerinnetjes. In deze week steeg het aantal bezoekers aan tentoonstelling en koffiekamer tot 3000. 't Succes, in deze week behaald, heeft alle verwachtingen verre overtroffen.

B. G.

Nijmegen. — De R.-K. Universiteit zal op 5 Februari 1929 plechtig den sterfdag van Vondel op Vrijdag 5 Februari 1679 herdenken. In de Openbare leeszaal op katholieken grondslag zal bij die gelegenheid een tentoonstelling met betrekking tot Vondel worden gehouden.

Rotterdam. -- Uit het verslag der Gemeentelijke Bibliotheek en Leeszaalen over 1927: Vier in opleiding werkzame leerlingen behaalden het diploma leeszaalassistent; twee leerlingen in vooropleiding werden tot den cursus dezer opleiding toegelaten; een nieuwe leerlinge werd in vooropleiding aangenomen. Ten dienste van het personeel en de opleidingsleerlingen werd een aanvang gemaakt met het houden van theoretische besprekingen over vaktechnische onderwerpen. Zoo werden in verscheiden cursussen de regels van den alphabetischen en de indeeling van den sy-

stematischen catalogus besproken. De heeren Dr. Kossmann, Hoogeveen en Riezebos belastten zich met het houden dezer lessen.

In 1927 verschenen de lijsten 13 tot 24 van den catalogus der centrale bibliotheek, waardoor aan het eind van dit jaar 7655 titels gedrukt waren. Van de 1e bijbibliotheek verscheen lijst 2, van de 2e lijst 3, van de 4e lijst 1 en van de 3e een 3e lijst van aanwinsten.

Op 3 October betrok de 3e bijbibliotheek te Hoek van Holland haar nieuwe lokalen.

Door aankoop en schenking werd de centrale bibliotheek vermeerderd met 8471 boekdeelen, waardoor het totale bezit is gestegen tot 154.940 boekdeelen. Van de aanwinsten behoorden 1416 deelen tot de ontspanningslectuur en dienden 633 deelen tot uitbreiding der Kinderbibliotheek, die ultimo December 6096 deelen omvatte.

De verzameling *Erasmiana* breidde zich dit jaar uit met 100 nummers, waaronder 13 uitgaven die in Vander Haeghen's „*Bibliothèque Erasmiennne*” niet zijn vermeld. Enkele dezer *Erasmiana* zijn nog voorzien van hun oorspronkelijken band. Ook de handschriftenverzameling werd met verscheidene nummers verrijkt. Daaronder verdienen afzonderlijk vermelding: 1°. eenige autografen van H. Tollens: brieven en gedichten. 2°. een fragment van een handschrift, op perkament geschreven omstreeks 1340, van Jacob van Maerlant's *Ystorien van Troyen*, omvattende vss. 24730—'53 en 24772—'95. Dit fragment behoort tot geen der handschriften, waarvan reeds andere bekend zijn; het is dus een zeer welkome vondst. 3°. een fraai handschrift, op perkament geschreven omstreeks 1430, bevattende een der Middelnederlandsche vertalingen van broeder David van Augsburg's *Profectus religiosorum*, meestal op naam staande van den H. Bonaventura, den tweeden stichter der Minderbroeders, een werk dat, in onze gewesten algemeen bekend onder den naam van *Profectus*, niet alleen op de „moderne devotie”, maar tot ver in de 16de eeuw grooten invloed op het godsdienstig leven der Nederlanders heeft gehad. Dit handschrift is hierom van zoo buitengewoon gewicht, omdat het een prologus van den vertaler bevat, waarin betoogd wordt dat het leeken nuttig en zalig is, geestelijke boeken van simpelre materien neernstelike in de landstaal te lezen. Ook voor de geschiedenis der Nederlandsche taal is dit handschrift van belang: het is afkomstig uit Noord-Holland: dit boec heeft jan outgersen ghegheven in sante gheerden huus tot een ewich testament te Hoorn, leest men aan het slot; aan allerlei taalvormen is het duidelijk te zien, dat deze tekst in die streek ontstaan is. Willem Moll heeft dit handschrift gekend en gebruikt (zie b.v. zijn *Johannes Brugman*, dl. 1, blz. 39, noot 3; een uitvoerige aantekening van zijn hand is er zelfs nog in geplakt); sedert was het echter spoorloos verdwenen. Na drie kwart eeuw door verschillende geleerden gezocht te zijn, dook het voor een paar jaar op een boekenveiling op en ging toen weer in particulier bezit over. Door een samenloop van omstandigheden kwam het belangrijke handschrift weldra weer op de markt. Vrienden der bibliotheek hebben het toen weten te verwerven en het

daardoor voor goed voor het wetenschappelijk onderzoek behouden en beschikbaar gesteld.

Als totale cijfers worden opgegeven: bezit aan boekdeelen 189294 (waarvan 154913 in de Centr. Bibl.), bezoekers der leesalen 244648 (waarvan 207264 in de Centr. Bibl.), ingeschreven leeners 21670 (waarvan 11964 in de Centr. Bibl.), uitgeleende boeken 344577 (waarvan 198431 in de Centr. Bibl.). In de Kinderafdeelingen waren tezamen 7069 leeners ingeschreven (waarvan 2839 in de Centr. Bibl.), en werden 118134 boeken uitgeleend (waarvan 65113 in de Centr. Bibl.), terwijl 36719 kinderen de zalen bezochten (waarvan 35596 in de Centr. Bibl.). De meest gevraagde vakken waren de Nederlandsche taal- en letterkunde, de aardrijkskunde, land- en volkenkunde, de technische wetenschappen, de geschiedenis en de natuurlijke historie. Uit andere bibliotheken werden geleend 1384 boeken, aan andere bibliotheken werden uitgeleend 437 boeken.

Een gevaarlijk mot-rupsje. — Tot de in ons land voorkomende Mot-soorten behoort o.a. de Vogelnest-mot (*Tinea fuscipunctella* Hw.). Het vlindertje, waarvan de voorvleugels glanzend roestgeel gekleurd en bruin gespikkeld zijn, vliegt in Mei-Juni en Augustus-September. Het rupsje (de larve) leeft in een kokervormig spinsel, in vogelnesten, duiventillen, in gedroogd ooft, peulvruchten, wol, veeren enz., en wordt ook wel buiten tusschen graszoden aangetroffen. Zij verschijnen in Juli-Augustus en van September of October tot den volgende April.

Onlangs nu is in Hamburg gebleken — zooals prof. dr. L. Reh in de „Mitt. Ges. Vorratsschutz" (IV, no. 3) mededeelt — dat de rupsjes dezer soort ook zeer schadelijk kunnen optreden aan boekbanden. Van een aantal oude boeken namelijk hebben ze de, meerendeels varkensleeren banden vernield en ook het bordpapier van de ruggen aangevreten.

Ter zuivering heeft men de boeken 48 uren aan de inwerking van 2 vol. proc. blauwzuur-gas blootgesteld. (N. R. C.).

BUITENLAND.

Vlaamsch congres. — Ter gelegenheid van de algemeene vergadering van de Vlaamsche Vereeniging van Bibliothecarissen had 2 November te Roeselare ook het jaarlijksche congres van het Vlaamsche bibliotheekwezen plaats onder voorzitterschap van Lode Baekelmans. Sprekers waren: G. Schmook, bibliothecaris Alg. Diamantbew. Bond, Antwerpen, over: „Wat de studiereis in Nederland ons geleerd heeft"; Willem Putman, inspecteur der rijksbibliotheken, Kortrijk: „De toestand der boekerijen in West-Vlaanderen"; Aimé De Cort, bibliothecaris Willemsfonds, Brussel: „Geschiedenis der openbare boekerijen in België" en Dr. R. Apers, bibliothecaris der Universiteits-bibliotheek, Gent: „Het rechtsstandpunt der boekerij tegenover de nalatige lezers".

Internationaal bibliografisch instituut. — In een conferentie op de Pressa te Keulen tusschen de gedelegeerden van het internationaal biblio-

grafisch instituut te Brussel en vertegenwoordigers van de internationale steden-unie is besloten het internationaal bibliografisch instituut van Brussel naar Genève te verplaatsen. Ook heeft men op de Pressa te Keulen een denkbeeld in overweging genomen om een gedeelte van de tentoonstelling te bewaren en deze later naar Genève te verplaatsen als kern voor een nieuw op te richten internationaal instituut van de pers.

De jaarvergadering van het Instituut werd op uitnodiging van den burgemeester van Keulen in het congresgebouw van de Pressa gehouden. Ze was door de Duitsche gastheeren uitnemend voorbereid. De Nederlandsche delegatie stond onder leiding van den heer Andrau en bestond uit de heeren van den Berg, Clason, Donker Duyvis, Limburg, Noordembos en de Voogd. Hoofdzakelijk werden administratieve aangelegenheden behandeld. Tusschen het al te groot geworden algemeene bestuur en het algemeen secretariaat werd een klein uitvoerend bestuur ingeschakeld, dat voor het eerste jaar, naast de heeren Otlet en La Fontaine, werd samengesteld uit prof. Pollard als voorzitter, en ir. Blondin (Parijs), ir. Donker Duyvis (Deventer) en prof. van Hanffstengel (Charlottenburg) als leden. Als nationale groep trad Tsjecho-Slowakije (vertegenwoordigd door het normalisatiebureau) op, terwijl voorloopig een Poolsche groep als toehoorder werd toegelaten. De Duitsche vertegenwoordiging, tot nog toe berustend bij de Technisch-wissenschaftliche Lehrmittelzentrale, werd overgedragen aan den Deutschen Normenausschuss, waarvan de voor dit doel aangewezen subcommissie onder voorzitterschap van dr. Krüss, directeur van de Staatsbibliotheek, staat.

Een zitting werd gewijd aan de decimale classificatie. Van den verkorten code werd een Poolsche vertaling gepubliceerd. Ook een Hebreeuwsche vertaling werd getoond. Een Tsjechische en een Duitsche vertaling zijn in bewerking. De internationale, gedetailleerde code wordt thans in Nederland geredigeerd. Daarvan is het gedeelte chemische technologie ter perse. De druk is tot blz. 1200 gevorderd, het geheel zal circa 1300 blz. in 2 kolumnen gedrukt, beslaan. Een 60-tal personen verleende aan de nieuwe uitgave hun medewerking. Ter vergadering zette de Nederlandsche redacteur uiteen, hoe door het zoogenaamde „afstervings-systeem" voorkomen wordt, dat bij wijzigingen in den code verwarring ontstaat in de kaartregisters van de gebruikers, terwijl verder een en ander werd medegedeeld omtrent het programma van toekomstige wijzigingen, die geleidelijk bij intervallen van vijf of tien jaar moeten geschieden. In de nieuwe uitgave blijken meer hoofdnummers van het genummerde rubriekenstelsel onbezet te zijn, dan in de uitgave van 1905, zulks in tegenstelling met hetgeen velen hadden verwacht.

Aan het eind der zitting werden verschillende wenschen uitgesproken met het oog op de rationaliseering der tijdschriftformaten en de tijdschriftindeeling (in het bijzonder een zoodanige opmaking van tijdschriften, dat het mogelijk wordt de afzonderlijke artikels uit te snijden, zonder de andere te beschadigen). Voorts werd de wensch tot samenwerking met verschillende andere internationale lichamen uitgesproken, teneinde

dubbel werk te voorkomen. De zorg voor den technisch-wetenschappelijken inlichtingendienst van het I.I.B. werd aan de Britsche Sectie te South Kensington toevertrouwd.

Tegelijk met de vergadering van het I.I.B. vond een zitting van de commissie voor archiefbeheer van de Union Internationale des Villes plaats. Het succes van de Vereeniging van Nederlandsche Gemeenten (ter vergadering door de heeren v. d. Berg en Noordenbos vertegenwoordigd), met de invoering van het decimaalsysteem in de gemeentelijke administratie behaald, deed vooral de vertegenwoordigers uit de centrale landen besluiten tot navolging over te gaan. (N. R. C.).

PERSONALIA.

Bij Kon. besluit van 10 November is aan dr. T. P. Sevensma, te Genève, eervol ontslag verleend als lid der Rijkscommissie van Advies in zake het Bibliotheekwezen, en is als zoodanig benoemd mr. A. J. M. Cornelissen, bibliothecaris der Roomsch-Katholieke Universiteit te Nijmegen.

Amsterdam. — De gemeenteraad heeft met algemeene stemmen, tot bibliothecaris van de Universiteitsbibliotheek benoemd dr. J. S. Theissen, bibliothecaris van de Rijksuniversiteit te Groningen.

Franeke. — Benoemd tot directrice aan de O. L. B. Mej. A. A. C. Bulder, assistente aan de O. L. B. te Utrecht. (Assistentdiploma Utrecht 1923; Directeursdiploma 1926).

's-Gravenhage. — Bij de Openbare Leeszaal en Bibliotheek is aan Mej. H. B. A. Heyse op haar verzoek met ingang van 1 November 1928 een jaar studieverlof verleend en aan Mej. M. W. de Stoppelaar, eveneens op haar verzoek, eervol ontslag met ingang van 1 December 1928. In hare plaatsen zijn benoemd Mej. N. Besançon (Assistentcursus Utrecht, Directeurscursus 1927/28) en Mej. S. A. 's Jacob (Opleiding School v. M. W.). Aan het nieuwe filiaal-Van der Heydenstraat zijn benoemd Mej. H. Hartelust (te Amsterdam) en Mej. J. Greve (Assistentcursus Utrecht).

Middelburg. — De verbouwing der O. L. B. (aanbouw van een ruime studiezaal) kreeg in de afgelopen maand haar beslag.

Purmerend. — De oprichting van een O. L. B. voor Purmerend en omstreken wordt ernstig overwogen.

